

ВАЛЕНТИНА
СТРІЛЬКО-ТЮТЮН

Храм Українства

Історія Бориспільської Української
гімназії імені Павла Чубинського

2019
Київ

УДК

Рекомендовано до використання в навчальних закладах України:

Вченою радою

Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету
імені Григорія Сковороди
(Протокол № 2 від 8 жовтня 2018 року)

Науково-експертною радою

Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
(Протокол № 9 від 15 березня 2018 року)

Науково-методичною радою Бориспільського методичного кабінету
Управління гуманітарного розвитку Бориспільської РДА
(Протокол № 6 від 7 червня 2018 року)»

Рецензент:

КАПЕЛЮШНИЙ В. П. доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри
етнології та краєзнавства Київ-
ського національного університету
імені Тараса Шевченка.

ГОЛОВНИЙ Державний архів Київської об-
ІНФОРМАЦІЙНИЙ СПОНСОР ласти (директор – Каменєва Софія
Арсеніївна)

Ця книга відкриває невідому сторінку історії становлення, діяльності та закриття московсько-більшовицькою владою Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Читач дізнається про дату й причину її відкриття та закриття, про трагічні долі педагогів і випускників гімназії, переконається, що окупаційна московсько-більшовицька влада в 1921–1940 роках планомірно і жорстко знищувала кращих представників української інтелігенції. Видання розраховане на широке коло читачів не тільки Бориспільщини, а й України.

ISBN

© Валентина Стрілько-Тютюн, 2019
© Міжнародний освітній фонд імені Ярослава
Мудрого, 2019

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ

XX

століття залишило нам у спадок багато яскравих і трагічних сторінок. Однією з них в історії Бориспільщини є Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського. Вона почала діяти влітку 1917 року. Це був

один із перших середніх навчальних закладів в Україні, яких так потребувала молода Українська держава. Його діяльність наскрізно пронизувалась українським змістом навчання й виховання, українським духом. Тут вивчались історія України, українська культура, українознавство, шанувались народні традиції й українська пісня, викладання велось українською мовою. Зважаючи на те, що в Україні на початку 1917 року не було жодної української школи, становлення Бориспільської гімназії стало не тільки на Бориспільщині, а й у всій Україні визначною подією. До нового освітнього закладу прийшли працювати кращі педагоги того часу, що сповідували велику любов до України і переймалися бажанням максимально долучитись до розбудови молодого Українського держави. Згодом гімназію очолив Василь Костащук – вчитель-науковець, що входив до Київської наукової школи Михайла Грушевського. Ряд предметів, в тому числі і французьку мову, викладала Ганна Чикаленко, що знала 28 мов і була високоосвіченим педагогом. В гімназії викладали Микола Опришко, Борис Левицький, що згодом стали визначними діячами української культури. Багато випус-

ників Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського брали активну участь у всіх процесах становлення Української Народної Республіки, піднімали з руїн українську культуру, несли в народ українське слово, українську пісню, українську культуру. В травні-червні 1920 року гімназія стала центром Бориспільського антибільшовицького повстання.

Воно було потужним виявом спротиву московсько – більшовицькій владі і тривало з кінця квітня 1920 року аж до середини червня 1920 року.

12 червня 1920 року більшовики зайняли Київ, а Бориспіль героїчно боровся із російськими загарбниками майже до 16 червня 1920 року, аж до того часу, коли більшовики втративши надію взяти Бориспіль, застосували запалювальні фугасні снаряди із бронепοїзда, спалили третину будівель, розстріляли більше 500 бориспільців, серед яких було багато студентів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського.

Євген Чикаленко у своєму «Щоденнику» 1919–1920 років вмістив лист своєї дружини Юлії, яка йому писала: «Бориспіль, який у останні дні після відходу з Києва більшовиків відбив самостійно сім більшовицьких атак, поки допросився від поляків помочі [15, с. 350].»

На першій лінії боротьби з московсько-більшовицькими військами стояли сміливі гімназисти з Борисполя. Випускники Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського не тільки звитязно воювали, а й працювали в різних структурах УНР, ставали в ряди Українського війська і хоробро гинули на різних фронтах «за Україну, за її волю, за честь, і славу, за народ».

Безперечно, така проукраїнська позиція першого середнього навчального закладу на Бориспільщині не подобалась радянській владі. Відразу після завершення московсько-більшовицької окупації України Росією в 1921 році Бориспільську Українську гімназію імені Павла Чубинського закрили, на її базі створили соціально-педагогічну школу. Згодом закрили і цю школу, а відкрили на її базі Бориспільську школу № 2. Впродовж багатьох десятиліть окупаційна більшовицька влада жорстоко

переслідувала педагогів гімназії та її випускників. Вони вважались особливо небезпечними для радянської влади, адже мали в серці велику любов до України і прагнули власної незалежної держави.

Талановитого хормейстера Бориса Левицького, українського письменника Сергія Жигалка, режисера Бориса Дробинського, соратника Леся Курбаса, актора театру «Березіль» Анатолія Магеровського, державного службовця Максима Головатого, бандуриста Дмитра Пінчука та багатьох інших випускників гімназії розстріляли. Директора гімназії Василя Костащука, його учнів Івана Кошмана, Миколу Клещенко заслали на довгі роки в радянські концтабори. Багато хто, рятуючи своє життя, як учителька Ганна Чикаленко, емігрували і більше ніколи не повернулись в Україну. Долі багатьох вчителів та гімназистів навіки загубились у кривавому ХХ столітті.

Впродовж століття дозволялось згадувати про випускників та вчителів гімназії, українських патріотів лише як про бандитів, зрадників Батьківщини, націоналістів, іноземних шпигунів та контрреволюціонерів.

Насправді всі вони були лицарями українського духу, справжніми Героями України, яких Українській державі так бракує у ХХІ столітті.

Ця книга – історія першого середнього навчального закладу на Бориспільщині, вона повертає із забуття славних синів і дочок України з Бориспільщини, відкриває заборонену у ХХ сторіччі яскраву сторінку педагогічної творчості колективу Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського¹. Історична правда повертається і потребує вдячних українців.

**Валентина Стрілько-Тютюн,
президент Міжнародного освітнього фонду
імені Ярослава Мудрого, кандидат педагогічних
наук**

¹ Далі – Гімназія

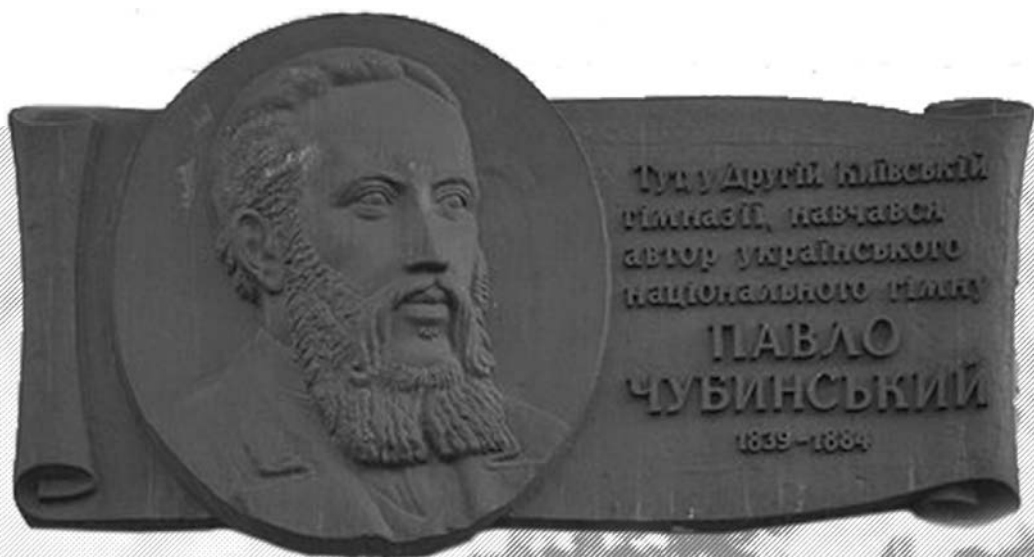
• БАРИШПІЛЬСЬКА •
ДЕРЖАВНА
МІШАНА ГІМНАЗІЯ
ІМЕНІ
ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО •

Ворисполь Полт. губ.

Одна з перших

Розділ I

Тут у Другій Київській
гімназії, навчався
автор українського
національного гімну

**ПАВЛО
ЧУБИНСЬКИЙ**

1839 - 1884

НАРОДЖЕНА УКРАЇНСЬКОЮ РЕВОЛЮЦІЄЮ

Історію виникнення та становлення Гімназії імені Павла Чубинського, безперечно, слід розглядати лише в контексті історії Української революції 1917–1921 років.

На початку ХХ століття в Україні не залишилось жодної школи з українською мовою навчання, жодного підручника українською мовою. Українською мовою забороняли вчитися, забороняли молитися, забороняли друкувати українські книжки. Російським царатом було зроблено все, щоб український народ забув свою історію, свою культуру, свої традиції, забув, хто він є. Наприклад, у Миргородській гімназії Полтавської губернії, куди входила і Бориспільщина, на стіні висіла табличка: «В стенах гимназ”ии воспрещается воспитанникам говорить на малорусском языке». [10, с. 15]

У результаті збройного повстання в Петрограді у лютому 1917 року царське самодержавство було повалене, а 2 березня 1917 року до влади прийшов Тимчасовий уряд. Це викликало зміни в політичному і суспільному житті всієї царської Росії.

4 березня у Києві була скликана Українська Центральна Рада. У першій відозві Центральної Ради «До українського народу!» одним із найголовніших завдань революційних перетворень проголошувалася українізація школи: «...в найближчій часі право на заведення рідної мови по всіх школах, од нижчих до вищих, по судах і всіх урядових інституціях [23, с. 38]».

Отже, українізація освіти визначалась одним із першочергових завдань Української революції. Вони були чітко поставлені на I Всеукраїнському вчительському з’їзді, що проходив 5–7 квітня 1917 р. в залі педагогічного музею у Києві. З’їзд звернувся до Української Центральної Ради з проханням створити «Всеукраїнську Шкільну Раду для організації шкільної просвіти на Україні». Крім того, пропонувалось ліквідувати «многотипність» шкіл, організувати літні педагогічні курси, при університеті відкрити кафедру українознавства для підго-

Гімназисти та вчителі Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Світлина зроблена в 1918 році під стіною приміщення гімназії. У першому ряду третя праворуч – Дузь Софія Тимофіївна; в другому ряду зліва направо: п'яраша – Дузь Ганна Тимофіївна, другий – Левицький Борис Порфирівич, четверта – Кириченко Надія Вісаріонівна, п'ята – Стахевич (Чикаленко) Ганна Сергіївна, шоста – Чикаленко Ганна Євгенівна, сьомий – Костащук Василь Миколайович, восьмий – Опрішко Микола Васильович

товки вчителів середніх шкіл. Таким чином, весною і на початку літа 1917 року в Україні не існувало національного державного органу, який би керував справами освіти, а велику роботу по відродженню української школи взагалі та її середньої ланки зокрема, взяли на себе громадські організації та широкий загал українського вчительства.

Можливість утворити український орган управління освітою виникла після проголошення Центральною Радою Першого Універсалу, який декларував автономію України, а Центральну Раду визначив найвищим урядовим органом держави. 15(28) червня 1917 р. було утворено Генеральний секретаріат – перший за кілька століть український уряд, який очолив Володимир Винниченко. Генеральним секретарем народної освіти обрали Івана Стешенка, палкого прихильника української національної освіти. Для управління освітою І. Стешенко визначив три головні завдання: «а) всім народам Української Республіки потрібно забезпечити вільний розвиток їхньої школи і взагалі освіти; б) в освітній справі повинна бути певна єдність, яка забезпечувала б можливість спільними силами боротися з тією темрявою, що охопила нашу землю після чужого панування, в) централізація управління повинна бути широко можливою.» [24, с. 10; с. 58]

9 липня 1917 року Українська Центральна Рада опублікувала декларацію про першочергові завдання в галузі освіти, найголовнішими з яких були дерусифікація шкіл, переведення шкіл на українську мову навчання, підготовка україномовних учительських кадрів, введення українознавчих дисциплін. Через нестачу потрібних педагогічних кадрів 13 тисяч вчителів були звільнені від військової служби. [4, с. 20]

Важливим досягненням першого етапу Української революції і поступової українізації школи стало відкриття у Києві 20 березня 1917 року Першої української гімназії імені Тараса Шевченка, а у вересні 1917 року – Другої української гімназії імені Кирило-Мефодіївського братства. Влітку цього ж року була відкрита і Гімназія імені Павла Чубинського.

Гімназії в той час вважались елітарною середньою освітою, що відкривала шляхи до отримання вищої освіти.

Оскільки середньоосвітня школа була сходинкою, що давала можливість отримувати освіту у вищих навчальних закладах, то відкриття державних українських середніх шкіл мало особливе значення. Це відкривало шлях до формування нового прошарку української інтелігенції, що одержувала змогу набувати освіти рідною мовою.

Вже на другому Всеукраїнському учительському з'їзді, що проходив 10–12 серпня 1917 р. у Києві, делегати звернулися до Української Центральної Ради з проханням провести якнайшвидше в життя його постанови щодо розбудови української освіти. В резолюції з'їзду зазначалось, що національна українська школа повинна стати «єдиною семирічною загальноосвітньою, щоб всі громадяни мали право на безплатну нижчу, середню і вищу освіту з забезпеченням учнів підручниками, одягом, харчем і т. ін.». Пропонувалось провести українізацію всіх типів середніх і нижчих шкіл, а в нижчій початковій школі запровадити навчання українською мовою вже з 1 вересня 1917 р.

Таким чином за період з березня 1917 р. по квітень 1918 р. в галузі середньої освіти в Україні відбулись значні зміни, які можна назвати революційними. За недовгий час існування уряд УНР зумів звільнитись від керівництва з боку центральної російської влади, утворивши власні керівні освітні органи, що дало змогу надати українській освіті національних рис. Шкільне управління почало здійснюватись на принципах децентралізації, демократизму, з урахуванням принципу національно-персональної автономії. В Україні вперше за багато років з'явилися державні українські середні школи, були введені предмети українознавства, започаткована система національного виховання. З метою покращення системи освіти розпочалася робота над розробкою «Проекту єдиної школи на Україні», до якої було залучено кращі українські педагогічні сили. Розроблявся проект автономії педагогічних рад середніх шкіл.

Українська інтелігенція Бориспільщини була лідером в Україні з питань запровадження української освіти та пропаганди українського слова, української культури, української літератури, українського театру.

Через два тижні після проголошення Української Народної

Республіки, 3 квітня 1917 року, в Борисполі, а згодом і в селах Бориспільщини створюються та починають активно працювати осередки громадської організації «Просвіта» [7, с. 11–14].

Вже у вересні 1917 року перший голова Бориспільської «Просвіти» Микола Кириченко подав звіт про роботу до Київської обласної «Просвіти».

У ньому зазначалось, що за декілька місяців Бориспільська «Просвіта» провела 7 разів загальні збори, 15 разів збори ради, 2 краєві зїзди, організувала шість вистав, три лекції, два мітинги, одне національне свято. Вона зібрала 324 карбованці членських внесків, 92 карбованці 98 копійок за вистави та вечірки, 131 карбованець 30 копійок пожертв. Також було придбано 529 українських книжок, з них українських часописів – 6. Читачів було – 54. Вороньківська «Просвіта» провела 6 разів загальні збори, 16 разів збори ради, 2 краєві зїзди, організувала 9 тематичних читань. Зібрали 110 карбованців членських внесків, 194 карбованці 94 копійки пожертв, 340 книг, 10 книг на продаж та на 150 карбованців – іншого майна. Також було придбано 435 українських книжок, з них – українських часописів – 3. Читачів у Воронькові було 1235.

Про велику роботу «Просвіти» на Бориспільщині говорить і попередній звіт голови цієї організації:

**«Генеральному Секретареві по справах народної освіти
від Баришпільського т-ва “Просвіта”**

Баришпільська “Просвіта” почала існувати 3-го квітня цього року. Тепер налічує вона 125 членів. “Просвіта” поділяється на три секції: бібліотечно-лекційну, театральну-концертну і дитячу (остання фактично в даний момент не існує).

Бібліотечна комісія упорядкувала бібліотеку, яка поділяється на 7 розділів: 1) красне письменство (105 №); 2) драматична література (49 №); 3) історія (45 №); 4) національне питання і соц. -економічні науки (68 №); 5) природознавство (44 №№); 6) збірники, ноти і т. інше (25 №); 7) журнали (Літерат. -Науковий Вісник, Світло, Украинская Жизнь, Нова Громада за 1906 рік). Бібліотечна комісія передплачує “Нову Раду”, “Робітничу Газету”, “Народну Волю”, “Боротьбу”; має передплатити “Літературно-Науковий вісник” і “Українську школу”.

Хор Бориспільської «Провіти». Світлина зроблена в 1918 році під стіною приміщення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Багато учасників хору – гімназисти.

Членами бібліотечно-лекційної секції були прочитані реферати про автономію і федерацію, про необхідність для України національно-територіальної автономії, про боротьбу України за свої автономні права в минулому і сучасному.

“Просвіта” по змозі ознайомлювала людність з біжучими подіями українського національно-політичного життя і тому, коли на сільському сході члени «Просвіти» підняли питання про піддержку Української Центральної Ради, то громадяне поставились до цього питання свідомо і винесли резолюцію, в якій признали Українську Центральну Раду правомочним органом українського народу; тоді ж таки сход наклав на себе “податок на рідну справу”.

Дякуючи заходам деяких членів “Просвіти” і євреї Баришполя приєднались до постанов сходу. Театрально-концертна секція за цей час двічі влаштувала літературно-вокальні вечори, присвячені пам’яті Т. Шевченка. Такий же вечір наша “Просвіта” урядувала в с. Іванкові. Театральною ж комісією (секцією) виставлені були п’єси: “Нахмарило”, “Дай серцю волю...”, “Зілля Королеви”, “На сіножаті”.

“Просвіта” збирає гроші на Національний Фонд і за цей час збрала 105 карб. 81 коп.

При т-ві «Просвіта» закладено комітет по збудуванню пам’ятника-бюста Т. Г. Шевченкові в Баришполі. Комітет цей збирає пожертви на цю справу і поки що зібрав 220 карбованців.

Останніми часами бібліотечна комісія розпочала продаж книжок, яких вже продала на 100 карб. 81 коп.

Досі “Просвіта” містилася тимчасово в помешканні Вищої Початкової Школи, тепер же перейшла в інше, найняте помешкання, де має думку відкрити при бібліотеці читальню, а трохи згодом урядувати курси навчання грамоті, української історії й географії.

Голова Ради “Просвіти” /підпис/ Микола Кириченко» [17].

Члени «Просвіти» влітку 1917 року ініціювали створення Бориспільської Української гімназії, якій було присвоєно ім’я їхнього земляка Павла Чубинського.

Точна дата початку навчального процесу в цьому закладі невідома, але майбутній її директор Василь Костошук у листі від 17 лютого 1918 року до українського письменника Василя Стефани-

ка пише: «Я вже чотири місяці на посаді учителя гімназії української в містечку Бориспіль Полтавської губернії». [5, с. 57]

Отже, він розпочав свою роботу в жовтні 1917 року. Оскільки тоді навчальний рік починався не 1 вересня, а часто в жовтні місяці, можна зробити висновок, що Василь Костащук працював в гімназії з першого дня її діяльності.

Педагогічний колектив гімназії випереджав час. Відомо, що 1 серпня 1918 року Радою Міністрів Української держави було ухвалено закон про обов'язкове вивчення української мови та літератури, а також історії і географії в усіх середніх школах. Цей закон передбачав обов'язкове викладання перерахованих вище дисциплін з 1918–1919 навчального року та запровадження штатної посади учителя української мови та літератури. Згідно з законом, в перших п'яти класах гімназії на вивчення української мови повинно було відводиться не менше трьох годин на тиждень, а в VI–VII класах – не менше двох годин, а на вивчення географії та історії України – не менше двох годин на кожен із предметів у VI–VII класах.

Всі ці рекомендації в Бориспільській українській гімназії були реалізовані в навчально-виховному процесі ще в 1917 році, майже за рік до офіційного їх затвердження. Більше того, після захоплення Києва військовими А. Денікіна відбулося стрімке згортання української освіти в закладах усіх рівнів та була заборона на навчання в освітніх закладах українською мовою. Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського продовжувала вчити своїх студентів українською мовою та викладати українську мову як окремий предмет.

Впродовж коротких років Української державності Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського була потужним центром українського державотворення та спротиву московсько-більшовицької окупації.

30 жовтня 1940 року Видолоб Пелагея Леонтіївна, колишня вчителька Бориспільської школи, член Бориспільської «Просвіти» на допиті у слідчого НКВД так характеризувала роботу Бориспільської «Просвіти» та Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського:

«Вопрос: Какую практическую антисоветскую деятельность проводила “Просвіта” в Борисполе?

Ответ: В целях осуществления основной задачи – вооруженного свержения советской власти, Бориспольская организация «Просвіта» вела работу по подготовке соответствующих кадров, воспитывая население в антисоветском националистическом духе.

Участниками «Просвиты» в школах и среди населения читалась и распространялась “История Украины” идеолога украинского национализма Грушевского М., популяризировалась антисоветская националистическая литература Дорошкевича, Винниченко. В клубе “Просвиты” работали ряд кружков – драматический, хоровой и т. д., работа их была пронизана национализмом.

Репертуар кружков, как правило, был сугубо националистический, так, например, драматический кружок ставил пьесы Винниченко: “Брехня”, “Гріх” и др. ; хоровой кружок открыто пел националистический гимн “Ще не вмерла Україна” – “Украина” и другие.

В результате проведенной работы организацией “Просвіта” в Бориспольском районе были широко распространены идеи национализма.

В 1920 году участники “Просвиты” Безбородько, Сытник, Левченко, Марченко и другие приняли и активное участие в вооруженном восстании, организованном петлюровским элементом – Чепилкой, Литовкой и др.»

Вопрос: В чем заключалась деятельность “Просвиты” в местечке Борисполе в последующие годы, т. е. после подавления контр-революционного восстания?

Ответ: Сразу же после подавления восстания органами Советской власти “Просвіта” была разгромлена. Руководящее ядро организации и наиболее активные члены её были арестованы. Часть “просвитян” из-за боязни быть репрессированными отошла от организации.

Клуб и другие материальные средства “Просвиты” были переданы в ведение Наробразования. Кружки продолжали работать, но направление работы их резко изменилось в сторону советизации.

Существовала ли организация “Просвита” в Борисполе позднее – нелегально – мне неизвестно.

Вопрос: Мы располагаем данными, что вы примыкали к антисоветской организации “Просвита”. В чем выражалась ваша деятельность в этой организации?

Ответ: Признаю, что я действительно являлась участницей антисоветской националистической организации “Просвита”, существовавшей в местечке Борисполь.

Моя практическая деятельность, как участницы “Просвиты” сводилась к следующему: я принимала активное участие в работе драматического и хорового кружков организованных “Просвитой” и работающих под руководством её. Помимо этого, будучи учительницей, я сама лично изучала националистические произведения идеологов украинского национализма Грушевского М., Дорошкевича и др. и преподносила их ученикам, таким образом воспитывала их в националистическом духе.

Вопрос: В начале своих показаний вы утверждали, что ни в каких антисоветских организациях, формированиях не состояли и существования таковых вам известно не было. Сейчас же вы показываете, что являлись участницей антисоветской организации “Просвита”. Чем объясняется такое противоречие в ваших показаниях?

Ответ: В начале допроса я думала отрицать участие в “Просвите”, но затем проанализировав все, я решила рассказать всю правду. “Просвита” действительно являлась одной из антисоветских организаций, о деятельности которой мне было известно как участнице организации. Я полностью разделяла мероприятия, проводимые “Просвитой” и как могла – содействовала их проведению.

Вопрос: Какие антисоветские организации кроме “Просвиты” существовали в Борисполе, о которых вам было известно?

Ответ: В 1917 году в Борисполе была открыта частная гимназия “Бориспольская украинская гимназия” группой родителей. Часть преподавательского состава этой гимназии с открытием её приехали в Борисполь из Галиции, в частности Костащук Васи-

лий Николаевич – преподаватель украинского языка, ярый украинский националист и ряд других, фамилии которых я сейчас не помню.

Эта гимназия являлась гнездом контрреволюционного националистического элемента. Особо активную контрреволюционную деятельность вели преподаватели, приехавшие из Галиции. В результате их деятельности учащиеся старших классов, особенно из числа кулацкой части, шли добровольно в белогвардейские отряды.

Была ли в гимназии оформившаяся контрреволюционная организация, сказать не могу, но о том, что из стен гимназии исходило руководство антисоветской деятельностью – это правильно.

Протокол мною прочитан, записан с моих слов правильно.
/підпис/ (Выдолоб).

Допросили: нач. 2 отделения 2 отдела УГБ НКВД УССР

Лейтенант государственной безопасности (Шаров)

Оперуполномоченный 2 отделения 2 отдела

Сержант госбезопасности (Корнеев) [5, с. 157–158]»

Бориспільська гімназія спочатку створювалась просвітянами як приватний навчальний заклад. Такими ж приватними були в Києві перші українські гімназії імені Тараса Шевченка та імені Кирило-Мефодіївського братства. Фінансуванням новостворених українських гімназій займалось створене в квітні місяці 1917 року громадське Товариство Шкільної Освіти. Своім головним завданням воно ставило розбудову та захист української школи, плекання національних кадрів, виховання національно зрілих молодих людей, видання українських підручників та методичної літератури українською мовою. Значною мірою, в тому числі фінансово, Товариство Шкільної Освіти допомагало Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського. Підтримувала роботу гімназії і Бориспільська сільська рада, яка кращим студентам платила щомісячні стипендії. Про це згадував її випускник Анатолій Магеровський.

Згодом гімназія стала державним навчальним закладом. Про

це свідчить «Протокол засідання педагогічної Ради Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського від 30 квітня 1919 року №495».

На штампі цього документу значиться:

«МНО

Державна Мішана Українська гімназія

Імені Павла Чубинського

в Баришполі на Переяславщині.»

З цього протоколу можна зробити висновок про посади, які були під час засідання педагогічної ради: голова педагогічної ради, товариш голови, секретар педради. Ними підписаний протокол. Гімназія, що прирівнювалась до середньої освіти, мала п'ятирічний курс навчання. Набирали студентів до гімназії різного віку, оскільки за певних історичних умов, які склались в Україні, учні здобували початкову освіту в різний час. В гімназії навчались і хлопчики й дівчата, тому вона називалась «мішана».

Приміщення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, частина правого крила добудована у другій половині XX ст., світлина 2018 року

Як засвідчують листи директора гімназії Василя Костащука до українського письменника Василя Стефаника, набір до навчального закладу проводився через вступні іспити, що розпочинались щороку 23 серпня. В Бориспільській Гімназії імені Павла Чубинського працювали одні з найкращих вчителів України: директор – член Київської наукової школи Михайла Грушевського, вчителька французької мови – Ганна Чикаленко, дочка відомого українського мецената, великого патріота України Євгена Чикаленка, вчитель музики – бандурист, композитор, диригент, науковець Микола Опришко та багато інших високофахових українських педагогів. Вони готували для України еліту, її справжніх синів та дочок. Багатьох випускників гімназії московсько-більшовицька влада розстріляла, замучила в радянських концтаборах, частина її вихованців змушена була емігрувати і померла далеко від рідної України.

Бориспільська гімназія давала своїм вихованцям педагогічну спеціальність, про що робився відповідний запис у свідоцтві про закінчення гімназії. Випускники гімназії працювали в багатьох школах Бориспільщини, Київської області та України, їх було багато.

Дуже швидко радянські керівники побачили в Бориспільській Гімназії загрозу для більшовицької влади. Через п'ять років, в 1921 році, її перейменували в соціально-економічну школу, а ще через декілька років закрили. На її базі почала роботу Бориспільська школа № 2. Ця інформація знаходиться в кримінальній справі її випускника за 1937 рік письменника Сергія Жигалка. [6, с. 341]

Також директор Гімназії Василь Костащук в листі до українського письменника Василя Стефаника 29 січня 1923 року писав:

«Вже шостий рік працюю в тій самій школі, яка за час всяких змін мусила змінитися – з гімназії перетворитися на соціально-економічну, відтак педагогічну, а врешті в Трудову школу. При всім цім все бідніло, знищувалось і приходилось працювати серед дуже скрутних обставин. Приходилось переоблювати весь світогляд, методи праці в школі».

Так з гіркотою в серці очільник гімназії оцінював нищення московсько-більшовицькою владою українського змісту навчання, яким пронизувався навчально-виховний процес в освітньому закладі міста Борисполя.

В часи німецької окупації (1941–1943 роки) в Борисполі було відновлено роботу Української гімназії. Газета «Українське життя», що в той час виходила в місті Бориспіль, 23 жовтня 1941 року повідомляла:

«У Борисполі відкрито першу в районі Українську гімназію. Районна управа доручила першому директору негайно розпочати активну і ретельну підготовку до нового навчального року. Гімназія розпочала свою роботу з точного обліку всіх учнів бувшої середньої школи №1. Разом з райвідділом освіти підбираються висококваліфіковані досвідчені українські кадри, які повинні забезпечити майстерне і глибоке викладання доручених їм дисциплін». [13, с. 45–46]

Наказ про відкриття Української гімназії підписав вчитель за освітою – Борис Безбородько, який був в той час заступником голови Бориспільської районної управи.

З першого дня створення Українська гімназія містилась в стінах Бориспільської школи № 2. Це було найкраще приміщення міста Бориспіль, яке збудувала Бориспільська громада на власні кошти в 1909 році. Тут же працювала і громадська організація «Просвіта». Більшість світлин хору Бориспільської «Просвіти», педагогічного та учнівського колективів гімназії зроблені біля стіни приміщення.

Після проголошення незалежності України в Борисполі гімназії імені Павла Чубинського не було створено. Правда, згодом створили лицей імені Павла Чубинського, який став одним з найкращих в Україні. На той час майже ніхто в Борисполі не знав, що майже 100 років тому тут діяв такий славетний навчальний заклад.

В 2017 році 100-річчя створення Бориспільської Української гімназії в Борисполі не відзначали.

Забута славна сторінка першого середнього навчального закладу Борисполя потребує вдячної пам'яті нащадків.

ВІДКРИТТЯ ГІМНАЗІЇ

Відкриття гімназії стало надзвичайною подією в Борисполі: розпочинав роботу не просто перший середній навчальний заклад на Бориспільщині, починала діяти одна з перших шкіл з українською мовою навчання в Україні. Українська революція повертала право українцям навчатися рідною мовою. Більше того, всім, хто закінчить гімназію, відкривались двері до вищих навчальних закладів.

На урочисту подію приїхали батьки гімназистів не тільки з Борисполя, а й з багатьох сіл. На просторому подвір'ї, де яскравими барвами вигравали осінні квіти, вишикувались учні перших п'яти гімназійних класів. Їх було більше двохсот. Виблискувало дзеркалами озеро, що знаходилося неподалік приміщення гімназії, звучали українські пісні. Хвилювались гімназисти. Поруч стояли діти дворян Бориспільщини і простих селян: тепер вони будуть долати освітні вершини разом. На почесному місці стояли гості: керівники Бориспільської сільської громади і члени Бориспільської «Просвіти», які доклали так багато зусиль, щоб гімназія відбулась. Не менше за гімназистів хвилювався і перший голова Бориспільської «Просвіти», лікар-дворянин Кириченко Микола Віссаріонович, адже він був одним із ініціаторів створення цього закладу, доклав до цього багато зусиль і власних коштів. Приїхали на відкриття і представники Другої Київської гімназії імені Кирило-Мефодіївського товариства, яка нещодавно 8 серпня 1917 року була створена в Києві і була правонаступницею Другої Київської чоловічої гімназії, в якій навчався Павло Чубинський. Його ім'я виблискувало на щойно виготовленій дошці Бориспільської Української гімназії, що висіла при вході в приміщення.

Всі були в очікуванні великого майбутнього кожного гімназиста у вільній, незалежній від Росії Українській державі. Вчителі стояли поруч зі своїми вихованцями. Отець Ф. Житецький, що викладав Закон Божий у Бориспільській вищій початковій школі, стояв поруч із директором гімназії М. Дем'яновським. Хвилювались і педагоги, і гімназисти.

Подвір'я було вщент заповнене людьми, майорів жовто-блакитний прапор. Всі уважно слухали виступаючих, які вже не боялись переслідувань і говорили українською мовою.

Згодом, в газеті «Нова Рада», № 157, 8 (21) жовтня на сторінці № 4 з'явилась публікація про цю подію в Борисполі:

«29 вересня 1917 року: свято відкриття Бориспільської української гімназії.»

29 вересня 1917 року о 4 годині дня урочисто відчинено українську гімназію в Борисполі.

Перед одправою законодавчителем в промові з'ясовано велике значіння цього мента і цієї національної справи.

По молебні п. директор нововідчиненої гімназії М. Демяновський, оголосивши гімназію відкритою, сказав палку промову про нові педагогічні основи в рідній школі, а також дякував представників Баршпільського громадянства, особливо згадавши енергійного діяча д. Кіриченка, за ту велику працю, яка була положена ними при заходах при відкритті Баршпільської гімназії.

Далі казали гарні, сердешні промови: член правління «гуртка батьків» доктор Кіриченко, інспектор місцевої вищопочаткової школи, пан-отець Ф. Житецький, учень 2 Київської гімназії, який вітав нових товаришів від українців-середнешкільників м. Києва і представник Баршпільської «Просвіти».

В кінці свята хором було проспівано: Заповіт Тараса Шевченка та «Ще не вмерла Україна» Павла Чубинського.

Гімназія поки-що міститься в Баршпільській вищій початковій школі і заняття йдуть на вечірній зміні, учнів в перших п'яти класах є біля 200 душ.»

Ніхто з присутніх на урочистому заході не міг навіть уявити, що в 1921 році з приходом московсько-більшовицької влади гімназію закривуть, а більшість її випускників та вчителів почнуть жорстоко переслідувати та знищувати як українських націоналістів, ворогів радянської влади. Вони ще не знали, що Миколу Кириченка як і багатьох викладачів гімназії та гімназистів розстріляють, інших зашлють в радянські концтабори, а дехто емігрує...

29 вересня 1917 року в Борисполі було велике урочисте свято, всі були щасливі і радісні!

ЛІДЕРИ УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Створювати перший український середній навчальний заклад у Борисполі було вкрай нелегко: в 1917 році в Україні не було жодної української школи, жодного українського підручника, у засновників гімназії не було коштів і приміщення, бракувало педагогічних кадрів. Все треба було починати з чистого листа. Але за справу взяли великі українські патріоти, які добре розуміли, що без української школи ніколи не буде власної держави. Перший склад педагогічного колективу Бориспільської Української гімназії складався з талановитих освітян, що невтомно працювали в ім'я України, її майбутнього, без насильства й диктату Росії.

Основну частину освітян складали просвітяни Бориспільщини, що були ініціаторами створення нового навчального закладу. Це – сестра першого голови Бориспільської «Просвіти» Миколи Кириченка – Надія Віссаріонівна Кириченко, виходець із Рогозова, диригент – хормейстер, бандурист, випускник Полтавської духовної семінарії Микола Опришко. Всіляко сприяв створенню Бориспільської української гімназії імені Павла Чубинського вчитель Ананій Васильович Майборода, який вже працював у Бориспільському чотирикласному міському училищі, на базі якого і створювалась гімназія. В «Памятной книжке Киевского учебного округа» за 1912 навчальний рік про нього є така інформація:

«Учитель, п. ч. Ананій Васильевич Майборода, учитель, инст., вь службе 1-ХІІ-1912. Жалование 350 р., стол. 190 р., кв. 75 р., за уроки пѣнія 75 р., % прибавки – 138 р., всего 828 рублей.»

Оскільки Українська гімназія створювалась на базі Бориспільського міського чотирикласного училища, можна з упевненістю сказати, що в новостворюваному закладі почали працювати пе-

Колектив вчителів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського.

1 ряд (сидять) зліва направо –

1-й – Б. Левцицький, 3-я – Н. В. Кириченко, 4-й Т. П. Сорокін, 6-й – священник Феодосій Феофанович Житецький, крайній в 1-му ряду – І. Є. Кошман.

2-й ряд (стоять) зліва направо – 1-й – В. М. Костащук,

2-га – дружина В. М. Костащука – Лідія Кочержинська, 3-я Т. С. Стахевич (Чикаленко), 4-й – М. В. Опришко, 5-а – Г. Є. Чикаленко. Світлина 1918 року.

дагоги, що викладали в чотирьохкласному училищі. В «Памятной книжке Киевского учебного округа» за 1912 рік є дані про них:

«Учитель– инспектор, кол. Сек. Николай Пакл. Кутовой, учитель–инспектор, въ службе с 1-ХІІ-1904, в должности с 1-ХІІ-1912; жалование 350 р., стол. 190 р., за заведывание училищем 150 рублей, % прибавки 138 р., всего 828 р., казённая квартира.

Законоучитель священник Феодосий Феофаниевич Житецкий, въ службе 1-Х-1902, сан с 12-Х-1893, в должности с 1-Х-1909; жалование 250 р., стол. 140 р., % прибавки 78 р., всего 468 р.

Учитель, н. ч. Иван Климович Ящишинъ, инст., въ службе и должности с 1-ХІІ-1912, жалование 350 р., стол. 190 р., кв. 75 р., % прибавки – 123 р., всего 738 р.»

До Борисполя приїхали розбудовувати гімназію Василь Костащук, виходець із Галичини, науковець, що входив до Київської наукової школи Михайла Грушевського, дочка відомого українського мецената Євгена Чиканенка – Ганна Чикаленко та дружина її рідного брата Левка Чикаленка – Тетяна Стахевич. В Бориспільській гімназії працював український музикант, композитор і диригент Борис Левицький. Це була еліта педагогічної науки України.

Педагогічний колектив гімназії був лідером молоді української держави в питаннях розробки нових методів навчально-виховної роботи на уроках історії України та Української культури. Новий освітній заклад став у Борисполі центром українознавства, де діяв хорівий, театральний гуртки, формувалась велика шкільна бібліотека, пропагувалось українське слово, виховувалась майбутня українська еліта для Української держави.

Оскільки українських підручників не було, за основу викладання предметів використовувались:

- «Історія України-Русі» М. Грушевського;
- «Історія українського письменництва» С. Єфремова;
- «Краткий очерки истории украинского языка» Шестакова;
- «Украинский народ в его прошлом и настоящем» Шахматова;

- «Граматики української мови» О. Кирила;
- «Начерк історії літературної української мови» Богумич, Житецький;

- «Граматики української мови» Т. Тимченка;
- «Основи наук про мову українську» Свінцицького;

Домінуюче місце серед навчальної літератури займали підручники з українознавства. За короткий час їх було підготовлено багато. Про їх використання Міністерство освіти повідомляло інформаційними листами. Так, наприклад, в одному з них пропонувався такий список:

- 18 підручників української граматики та письмових справ (в т. ч. Огієнка);
- 20 підручників української мови та історії літератури (в т. ч. С. Єфремова, І. Огієнка, Д. Багалія);
- 13 підручників історії України (в т. ч. М. Грушевського, Б. Грінченка);
- 16 підручників географії різних назв.

Правда, в достатній кількості навчальної літератури для гімназії не вистачало. Часто приходило до школи всього декілька підручників.

Значну роль в Бориспільській гімназії педагоги приділяли духовно-моральному вихованню. В Бориспільському навчальному закладі читали Закон Божий. Майже на всіх світлинах, що вдалось віднайти, поряд з учителями – священники.

Навчальна програма Закону Божого, що рекомендувалась до використання, була наповнена українським змістом. Гімназисти мали ознайомитись із заснуванням рідної Української церкви та її життям. Наприкінці курсу передбачалося зупинитись на подіях останніх часів життя в Україні, на відродженні Української церкви. Програма із Закону Божого доповнювалась такими темами, яких бракувало в курсі шкіл дореволюційної України: «Підлеглість Української церкви московському патріархату», «Українська церква під російським синодом», «Зусилля Української церкви визволитися з московської підлеглості від початку революції до останніх часів». Вивчались всі особливості служб Божих на Україні, а також українські народні об-

ряди. Програмні матеріали курсу Закону Божого акцентували увагу учнів на необхідності з'ясувати характерні для рідного українського краю релігійні народні вірування, звичаї, обряди, вивчати щедрівки, колядки, народні повір'я, української пісні, якими з давніх давен життя українського народу виділялось серед інших народів.

Велике значення педагогічний колектив Бориспільської гімназії надавав позакласній та позашкільній роботі. Тут регулярно ставились театральні вистави, згідно з тематикою, яку дозволяло Народне міністерство освіти. Часто проводились літературні вечори про творчість українських письменників. Традиційно перед кожним таким заходом хтось з учнів готував відповідний реферат, який зачитувався перед літературною вечіркою. Працювали в школі різні гуртки: в першу чергу тематичні та профільні з різних навчальних

Гра в крокет, початок ХХ століття. Такою грою захоплювались гімназисти Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського

предметів, а також виразного читання та декламації, ліплення, витинанки, вишивки, хорового співу, гімнастики, садівництва та інші.

Часто проводились екскурсії по визначних місцях української історії. Так, 22 травня 1918 року гімназисти та вчителі відвідали могилу Тараса Шевченка, де на згадку сфотографувались.

Велику увагу педагоги Бориспільської гімназії приділяли трудовому вихованню. Це засвідчує «Протокол засідання Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського від 29 квітня 1919 року».

Аналізуючи цей документ, можна побачити, в які ігри грали гімназисти в 1919 році. Найбільше всі любили такі розваги: футбол, лаун-теніс, крокет, кеглі. Якщо сьогодні футбол всім зрозуміла гра, то інші потребують пояснення.

Крокет – спортивна гра. Кожний з учасників команди ударами молотка по дерев'яній кулі намагається швидше провести її через відповідно поставлені на майданчику дужки. Для цієї гри потрібен рівний земляний або трав'яний майданчик шириною 13, 5–45 м і довжиною 24–90 м. Діаметр куль – 8, 28 см. Розмір воріт – приблизно 25х25 см.

Кеглі – це гра, що полягає в збиванні кулею дерев'яних стовпчиків, розгашованих у певному порядку.

Лаун-теніс – це гра також на природі, назва в перекладі звучить як теніс на леваді, тобто на траві.

Педагогічний колектив складався із високопрофесійних вчителів. На посаду вчителя українознавства брали лише тих педагогів, які склали відповідний іспит з цього предмету.

За 100 років документація Бориспільської гімназії втрачена. З протоколу педради від 29 квітня 1919 року відомо лише прізвища частини педагогічного колективу.

Це – А. Болгарський, В. Вівчанецький, І. Гречанівський, М. Дем'яновський, Н. В. Кириченко, В. Костащук, Н. Кальмуцька, І. Є. Кошман, О. Доманський, А. Магерівський, В. А. Майборода, А. Марченко, Р. Опелай, М. Ткаченко, Я. Чепіга, М. В. Опришко.

Із спогадів Левка Чикаленка також дізнаємось ще декілька прізвищ вчителів Бориспільської гімназії: Ганна Чикаленко – Келлер, Тетяна Сергіївна Стахевич та вчитель Бакалінський.

З біографічних записів вчителя музики Бориса Левицького відомо, що він також працював в Бориспільській гімназії. На декількох світлинах того часу він серед педагогів навчального закладу.

Про інших педагогів гімназії немає майже ніяких відомостей. На засіданні педагогічної ради 29 квітня 1919 року присутній вчитель О. Доманський. Зі спогадів першого голови Бориспільського райвиконкому Івана Козуба дізнаємось, що в 1922 році головним лікарем Бориспільської районної лікарні був Доманський (ініціали він не вказує). Можливо, в гімназії працював його родич або він сам. Одним словом, цей вчитель – представник місцевої проукраїнської інтелігенції.

Педагоги Бориспільської української гімназії імені Павла Чубинського намагались працювати творчо й оригінально. Так, літню трудову практику було організовано досить своєрідно, коли праця на природі чередувалась з різними іграми та гуртковими заняттями. Свідченням цього є наступний документ:

«Протокол засідання педагогічної Ради Баришпільської Української гімназії імені Павла Чубинського Переяславського повіту Київської губернії про організацію шкільних літніх робіт по садівництву та городництву.

29. 04. 1919 року

МНО**Державна Мішана Гімназія
імені Павла П. Чубинського
в Баришполі****на Переяславщині** квітня 30 дня 1919 року

№ 495

До Комісаріату Народної освіти
Педагогічна Рада Баришпільської Української імені П. Чу-
бинського гімназії звертається до Комісаріату Народної освіти з
проханням допомогти перевести весняні та літні роботи для учнів
гімназії, призначити відповідні кредити.

При цьому прикладається копія протоколу засідання Педаго-
гічної Ради про роботи та кошторис на них.

Голова Педагогічної Ради – (підпис)

Товариш голови – (підпис)

Секретар – (підпис)»

«ПРОТОКОЛ**засідання Педагогічної Ради Баришпільської Української
гімназії імені Павла Чубинського, 29 квітня 1919 року.**

Присутні: А. Болгарський, В. Вівчанецький, І. Гречановський,
М. Дем'яновський, О. Доманський, Н. Кириченко, В. Косташук,
Н. Кальмуцька, І. Кошман, А. Магеровський, А. Майборода,
А. Марченко, Г. Опелай, М. Ткаченко, Я. Чепіга.

Порядок денний:

Організація шкільних літніх робіт по садівництву, городництву
та розведенню квіток у зв'язку з розвагами, співами і грою.

Доклад М. Дем'яновського читається, розглядається і прийма-
ється в такій редакції:

I. Внутрішній блок справи:

А) Учні працюють і розважаються класами або групами (20–25
душ) 3 години на добу в садку під керівництвом фахівця-садівничо-
го та вчителів виховуючих.

В) Ці 3 години розподілені так: 1 година (30 хв.) систематич-
ної фізичної праці під наглядом садовничого, 1 година вільної
товариської гри та розваги з короткоюперервою для сніданку,

1 година систематичної праці розумової (читання, бесіди на тему, реферат та ін.), або естетичної праці (співи, ліпка, вирізування) або гімнастики для фізичного виховання під доглядом вчителів-вихователів та відповідальних фахівців.

С) Учні самі додержуються дисципліни, для чого виробляють групою необхідні для спільної праці правила, за виконанням яких стежать старости, обрані групою на 1 тиждень.

Д) Учителі, виховуючі, фахівці та старости складають колегію, яка дбає, аби нормально і планомірно переводить роботи, для чого укладає програму робіт наперед на тиждень.

II. Місце і засоби для роботи.

Місцем для робіт мусить бути парк. Парк поділити на відповідні для праці та розваг ділянки та просторні, відповідно обставлені та пристосовані до проекту фахівцями-вихователями. Бажано, щоб кожна група або клас мав свій участок над обробленням і культурою якого дбав би він весь весняний та літній сезон.

III. Грошовий бік справи.

Розглянуто і ухвалено кошторис складений Ів. Є. Кошманом.

Для негайного переведення зазначених весняних та літніх робіт ухвалено вжити таких заходів:

А) Звернутись в Баришпільський виконавчий комітет передати тимчасово в розпорядження гімназії весь Третовський парк.

В) Прохати відділ Народної Освіти в Переяславі подбати, аби були асигновані зазначені в кошторисі суми для проведення робіт. Якщо відділ одмовиться, то звернутись до Комісаріату Народної Освіти з відповідним проханням про кредити на проведення робіт.

С) Прохати Переяславський відділ Народної освіти, щоб він дозволив витратити 5. 000 карбованців для початку робіт.

Д) запросити на посаду фахівця-садівничого діловода гімназії І. Є. Кошмана, а на посади виховуючих вчителів – Н. А. Кальмуцьку, Н. В. Кириченко, В. С. Вівчаницького, В. А. Майбороду, М. В. Опришка, які і подали свою принципову згоду.

Голова Педагогічної Ради (підпис)

Товариш голови (підпис)

Секретар (підпис)

«Кошторис на влаштування шкільних літніх робіт по садівництву, городництву і на гри та розваги учнів Баришпільської Української гімназії імені Павла Чубинського»

Назва	Кількість	Ціна	Сума
I. На удержання фахівців А) за травень м. (3 тижня) 9 класів по 4 години на тиждень – 36 г. на 3 тижні – 36*3=108	108	20	2160
В) за 3 місяці (червень, липень, серпень) 4 групи по 3 г. = 12 ---«--- на 12 тижнів 12*12=144	144	20	2880
II. На удержання виховуючих за 3 місяці (червень, липень, серпень) 4 групи по 3 г. = 12 ---«---на 12 тижнів 12*12=144	144	20	2880
III. На приладдя А) для робіт по садівництву: 1) 10 шт. заступів * 25 крб. – 250 2) 10 шт. сапок* 15 – 150 3) 10 шт. граблів*30 – 300 4) 10 шт. пилок (ножовок)*25 – 250 5) 10 шт. ножів садових*20 – 200 6) 10 шт. -----//-----* 10 – 100 7) 10 шт. -----//-----* 10 – 100 8) 10 шт. ножиць садових* 25 – 250 9) 5 шт. скребків для кори* 10 – 50 10) 5 шт. ножиць для знімання гусені* 30 – 150 11) 5 шт. щіток для кори проволочених* 10 – 50 12) 5 шт. совків* 15 – 75 13) 5 шт. лапок для землі* 10 – 50 14) 5 шт. поливалок* 50 – 250 15) 5 шт. сокирок малих* 50 – 250 16) 1 шт. пульверізатор – 1000 17) добрива та приладдя для вирізування – 500 18) Вар садовий та перев'язочний матеріал – 300 Разом 4275	108	20	2160
В) для гри та розваги 1. футбол 2. лаун-теніс 3. крокет 4. кеглі Разом 2000	144	20	2880
IV. На біжучі та канцелярійні видатки			4275 1000

Разом 15. 195

Голова Педагогічної Ради – (підпис)
Товариш голови – (підпис)
Секретар – (підпис) [42, с. 219]

До складу педагогічної ради Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського входили і представники колективу гімназистів. 29 квітня 1919 року на засіданні педради були присутні такі гімназисти: Анатолій Сергійович Магеровський, Андрій Марченко, Михайло Леонтійович Ткаченко.

Весь педагогічний колектив Бориспільської гімназії імені Павла Чубинського всіляко підтримував ідеї утвердження незалежності української держави та політику Української Народної Республіки. І не тільки тому, що вони були великими патріотами України. Майже кожен педагог в тій чи іншій мірі був тісно зв'язаний з лідерами Української Центральної Ради, в тому числі і сімейними стосунками.

Директор гімназії Василь Костащук як науковець входив до Київської наукової школи Президента УНР Михайла Грушевського. Дружив він і з Петром Євгеновичем Чикаленком, що з 1917 року перебував на службі в Українській Центральній Раді, а з 1918 року працював секретарем Прем'єрміністра УНР Всеволода Голубовича.

Вчителька французької мови гімназії Ганна Чикаленко – дочка відомого українського мецената, члена Української Центральної Ради Євгена Чикаленка.

Вчителька гімназії Тетяна Стахевич – дружина Левка Чикаленка, члена Української Центральної Ради. Надія Кириченко – рідна сестра першого голови Бориспільської «Просвіти», лікаря, що згодом став активним членом Спілки Визволення України.

Також в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського Євдокія Білик була одним із незамінних помічників її першого директора Дем'яновського М. Г. Вона народилася і виросла в Любарцях. З перших днів створення Української Народної Республіки стала в перші ряди тих, хто відважно допомагав розбудовувати Українську державу: працювала в гімназії, була активним членом Бориспільської «Просвіти» та одним із засновників Любарецької «Просвіти». Відомо також, що після закриття Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського в 1921 році Євдокія Білик працювала в Любарецькій школі. Подальша доля цієї вчительки невідома.

Отже, педагогічний колектив Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського був в перших лавах борців за незалежність України, виховував еліту для української держави.

НЕЗАБУТНЯ ЕКСКУРСІЯ

Педагогічний колектив Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського значну увагу приділяв поза-класній та позашкільній роботі, кінцевою метою якої було виховання українського патріотизму гімназистів. Серед палітри різноманітних виховних заходів чільне місце займали екскурсії по визначних історичних місцях України.

В річницю створення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського в 1918 році така екскурсія відбулась до могили Тараса Шевченка на Чернечу гору в Канів. Це було 22 травня за старим стилем і 4 червня 1918 року за новим стилем. Група із 43 осіб, куди входили педагоги, гімназисти та фотограф мала цікавий екскурсійний маршрут. Він був спланований та оплачений заздалегідь.

18 квітня 1918 року до Педагогічного відділу Міністерства Народної освіти, яким керувала Софія Русова, звернулось Українське товариство «Просвіта» з проханням оплатити подорож пароплавом до могили Тараса Шевченка (300 місць) та на Дніпрові пороги (60 місць). Така допомога була надана Міністерством Народної освіти, і екскурсія відбулася на початку червня 1918 року.

Серед тих, хто взяв участь в оплаченій державою екскурсії, були і бориспільські гімназисти. До Києва вони виїхали заздалегідь. 1 червня гімназисти та їх педагоги побували в Національному музеї, а ввечері – в Національному театрі та подивились комедію Карпенка-Карого «Чумаки». Відвідини театру й музею для учнів були безкоштовними. На другий день подорожі, 2 червня, екскурсанти рушили до Канева пароплавом. Ще в Києві вони, як писала газета «Нова рада» за 1918 рік, № 103 від 19(6) червня, «звертали увагу публіки українським вбранням та українською мовою».

Ще більше зацікавились екскурсантами на пароплаві, коли ті почали співати українських пісень. Газета повідомила, що така поведінка гімназистів привернула увагу пасажирів: «Одначе дивно, що під впливом прослуханих пісень, розмови екскурсантів українською мовою і деякі пасажири, що до того балакали московською мовою потроху почали в своїх балачках переходить на українську мову».

Припливши до Канева, подорожні поспішили до могили Тараса Шевченка. Там вони співали «Заповіт» Тараса Шевченка, «Ще не вмерла Україна» Павла Чубинського. Директор Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського М. Г. Дем'яновський, що очолював делегацію, розповів своїм учням про останні роки життя Тараса Шевченка, його похорон. На могилі читали вірші Кобзаря. На згадку про незабутню екскурсію бориспільський фотограф Л. Борисенко зробив фото. Світлини згодом були зроблені для всієї групи гімназистів та педагогів. Деякі з них збереглися до наших днів.

На згадку про відвідини місця поховання Тараса Шевченка гімназисти зробили запис у «Книгу вражень», яка також збереглась. На сторінці 203 олівцем записаний відгук такого змісту: «Баришпільська Українська гімназія по першім році свого існування мала щастя вклонитись могилі Генія України. 1918 р., 22 (4) травня». Далі – 43 підписи. На цій же сторінці залишив відгук і фотограф Л. Борисенко: «Мав честь побувать вдруге на могилі Шевченка. Баришпільський фотограф фотографій України з Баришпільської Українською гімназією. 1918 р., 22(4) травня (підпис)».

Незважаючи на поганий стан історичного документу, вдалось прочитати всі прізвища підписантів.

**«Список
педагогів та учнів Бориспільської Української гімназії імені
Павла Чубинського, які побували на могилі Тараса Шевченка
в Каневі 22 травня (4 червня) 1918 року**

М. Г. Демя'новський	Софія Дузь
Василь Костащук	Кіндрат Коноплич
Євдокія Білик	Петро Петрович Петрусь
Антін Болгарський	Павло Баталін
Володимир Лопушанський	Андрій Марченко
Ганна Чикаленко	Іван Кошман
Михайло Байчас	Грицько Свирид
Максим Головатий	Михайло Гудима
Надія Фартушна	Іван Гопкало
М. Логвинов	Олекса Житків
Іван Бабишкін	Анатолій Магерівський
Маруся Клещенко	Яків Овсяно
Параска Цабренко	В. Корніяка
Савка Білокін	Галина Дузь
Ганна Щур	Василь Воронуха
Михайло Ткаченко	Дмитро Бедій
Настя Булавка	Микола Петрусь
Іван Шашков	А. Головань
Маруся Ручко	Андрій Колос
Дем'ян Воронуха	Я. Лаврін
Микола Опришко	

Бориспільський фотограф фотографій України
Л. Борисенко» [20, с. 203].

*Гімназисти на могилі Тараса Шевченка 22 травня 1918 року.
Серед гімназистів – Л – Левицький Борис Порфирівич; К – Кошман Іван
Іванович; Б – Безбородько (Дузь) Софія Тимофіївна; Ж – Жук (Дузь) Ганна
Тимофіївна*

4 червня 1918 року вся екскурсійна група переночувала в будинку охоронця могили Кобзаря і ранком вирушили пароплавом до Києва, а потім до Борисполя. Це була справді незабутня екскурсія, адже про неї гімназисти розповідали своїм дітям і рідним. Як і світлина, розповідь про подорож передавалась із покоління в покоління [46, с. 326–329].

Група педагогів й учнів Городенківської гімназії. В другому ряду перший (праворуч) – Василь Костащук

Історія гімназії в долях її педагогів

Розділ II

Василь Миколайович Костащук, 1918 рік

ВЕЛИКИЙ УКРАЇНЕЦЬ

Про нього в Борисполі ніхто не знав довгі десятиліття. Працюючи в архівах, на його прізвище я натрапила випадково в одній із кримінальних справ за 1940 рік, де вчителька Пелагея Видолоб згадала прізвище Василя Костащука – директора Бориспільської Української гімназії. Майже рік продовжувались мої пошуки, щоб дізнатись, хто ж він: вчитель, директор гімназії, історик, літературознавець, бібліограф, політик – Василь Миколайович Костащук?

Пелагея Видолоб на допиті назвала його «ярим українським націоналістом», а гімназію, яку він очолював – «гніздом контрреволюційного націоналістичного елементу». Сьогодні цей вислів слід би прочитати так: «Він був великим українським патріотом, а його гімназія – центром українського національного патріотичного виховання та осередком підтримки Української Народної Республіки».

Василь Костащук народився 4 жовтня 1885 року в місті Тулові (сучасний Снятинський район Івано-Франківської області). Отримав добру освіту в Заліщицькій гімназії, 1912 року закінчив історико-філологічний факультет Чернівецького університету. У 1912–1914 роках учителював у Городенківській українській гімназії, директором якої був Антін Крушельницький – український письменник, літературний критик і літературознавець, педагог, міністр освіти УНР (1919 р.), редактор шкільних хрестоматій з української літератури (Відень, 1919–1922), видавець-редактор громадсько-літературних журналів советофільського напрямку «Нові шляхи» (1929–1933 у Львові) і «Критика» (1933, там само), автор біографічного нарису «Іван Франко».

Часто він зустрічався з Василем Стефаником, був у його домі в селі Русові. На початку Першої світової війни його мобілізували до австрійської армії, він був поранений у боях у районі Галича–Рогатина і потрапив у російський полон. Як

полоненого Василя Колсташука заслали на проживання до Курської, а згодом у Пензенську губернії.

Інформація про життя і діяльність нашого героя практично відсутня. Єдине джерело, що дійшло до ХХІ століття – це листи Василя Костащука до українського письменника Василя Стефаника. Їх всього вісім, шість з яких написані з Борисполя. Нині вони зберігаються в Тулові в родині вчителя цього міста Івана Федоровича Костащука, що не має жодних родинних стосунків з Василем Костащуком.

Читаючи рядки, написані рукою педагога з Борисполя, відкриваєм для себе Великого Українця, високоосвічену людину того часу, громадського і політичного діяча, що був знайомий особисто і тісно співпрацював з багатьма лідерами Української Народної Республіки, відомими українськими письменниками, науковцями, політиками, діячами української культури.

Листи до Василя Стефаника зворушують відвертістю. В них захоплення творчістю письменника і велика повага до всієї родини українського генія слова і неймовірна туга за своїм рідним краєм, до якого він так хотів повернутись.

Василь Костащук завжди линув думками на Покуття, – свою Галицьку Україну, яворову колиску дитинства – юність. Осіння туга за всім знайомим і близьким, ріднею, друзями, Прутом і Припруттям... Вона присутня у більшості листів Костащука. Інколи це такі щемкі рядки болісної ностальгії, що їх неможливо читати без хвилювання. Ось деякі з них: «Я хотів всякі подробиці узнати про всіх Вас, бо так бажалось Вас ясно уявити – відсвіжити давнину і пізнати теперішність. Кожне слово, кожна новина, кожна подробиця були для мене такі солодкі, дорогі, мені так чудно зробилось на душі, я немов все переживав, щоби зробитись Вам ще більш близьким, і сум і радість переплітались, так чогось дуже хотілось зараз поїхати в рідні сторони...» (з листа від 19 серпня 1918 року).

«В мене є тільки Ваші твори, які я перечитую кожний раз, коли мені хочеться відродити ясно свою молодість і рідну країну.

Я знаю, що моє життя цілком розбито, та чи це так важно – розбиті є всі наші надії і наші змагання – такі переломові часи – прийшлося переживати нам – і краще хіба буде вже після нас.

Напишіть мені кілька слів, бо вже другий рік ні одного слова не мав з-над Пруту», – просить Стефаніка Костащук у листі, датованому 29 січня 1923 року.

Однак спроби Василя Миколайовича повернутися в рідне село виявилися безрезультатними.

В одному з листів від 26 травня 1927 року він тужливо пише: «Вже 25/V збирається правописна конференція, вже зі Львова приїхали Студинський та Свенціцький, а Вас чогось немає. Я питав Студинського про Ваш приїзд, але він нічого не міг сказати. Ми Вас дуже чекаємо, кожний день виглядаємо. Бо Ви для нас найдорожчий гість. Вас Україна жде».

А в останньому із збережених листів від 27 січня 1929 року читаємо: «На моїм столі все стоїть Ваш портрет зі збірки «Мое слово», він мені кожної хвили нагадує про молодість, про те, що було колись гарним і ясним. Він мені нагадує той давний світ, що я його так давно покинув. Пригадую собі так ясно майже все те, що Ви говорили колись мені, а я так жадібно слухав. І тому, може, мені було найбільш болючо, коли я від вуйни Галі довідався, що Ви не приїдете швидко до Києва».

Інші листи Василя Костащука до Василя Стефаніка не менше зворушливі: «Вже те одно, що Ви з такою майстерністю змалювали мужицький світ мого рідною Покуття, робить для мене дорогоцінним кожне Ваше слово, таким сильним і невмирущим воно звучить в моїй душі»; «Коли мені буває сумно на душі, коли відчуваю ту далечінь, що ділить мене від рідних сіл, то тоді беру Вашу «Дорогу» і Ваше «Мое слово», і читаю, і вони є для мене, як те «Євшан–зілле», що відроджують в моїй пам'яті моє дитинство і мої молоді літа. І я тоді живу у Вашому царстві, як у своєму власному. Ваші твори мені тут найдорожші зі всіх творів української літератури, вони такі близькі і такі рідні» (1924 рік).

У Борисполі Василь Костащук працював і проживав майже 6 років – з жовтня 1917 року по серпень 1923 року. Це були важ-

кі роки Української революції, поразки визвольних змагань, становлення московсько – більшовицької влади. В листах він боляче переживає всі події, називає Україну «замученою та политою кров'ю», Центральну Раду вважає «нашою». Але незважаючи ні на що наскрізно звучить віра в те, що «Україна таки стане до самостійного життя».

Тут, у Борисполі, Василь Костащук дивом вижив під час Бориспільського антибільшовицького повстання, в якому активну участь брали його гімназисти.

Те, що він не стояв осторонь антибільшовицького спротиву в Борисполі говорить той факт, що незабаром після повстання в Борисполі 7 серпня 1920 року ЧК Київської губернії його заарештувало разом з великою групою за підозрою в бандитизмі та приналежності до так званої банди Жадана. 12 вересня після довгих допитів Василя Костащука випустили з-під варти за відсутністю доказів. В матеріалах кримінальної справи зберігається анкета арештованого, де він власноручно писав, що працював в Бориспільській гімназії при Гетьмані, Директорії, Денікіні, Радянській владі, при польсько-петлюрівській владі. Внизу на цьому документі його рукою написано: «За что арестован, не знаю. Противосоветской агитацией никакой не занимался, банд не организовывал, и в них участия не брал. Я приехал в Кононовку в школу, и меня там арестовали без никаких причин. Я виновным себя не признаю [41]».

Разом з Василем Костащуком арештували і Петра Євгеновича Чикаленка, сина відомого українського мецената, політика, державного діяча Євгена Чикаленка. В кримінальній справі зазначено: «Чикаленко П. Е. подлежит взятию на специальный учёт в УООКГБ как занимающий видное положение в правительстве Гетьмана [41]».

Про страждання і важкі часи в Борисполі говорить одна лаконічна фраза: «Заклятий Бориспіль», а далі: «Я знаю, що моє життя цілком розбите, та чи це так важно – розбиті є всі наші надії і наші змагання – такі переломні часи прийшлося пережити нам. І краще хіба вже буде після нас» (29 січня 1923 року, місто Бориспіль).

З гіркотою констатує Василь Костащук долю Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського: «Вже шостий рік працюю в тій самій школі, яка за час всяких змін мусіла також змінюватися – з гімназії перетворилась в соціально-економічну, відтак педагогічну, а врешті в Трудову школу. При всім цім все бідніло, знищувалось, і приходилось працювати серед дуже в скрутних обставинах» (29 січня 1923 рік, місто Бориспіль).

Протягом всього свого короткого життя Василь Костащук постійно знаходився в матеріальній скруті. Після повернення з російського полону він звернувся до Комітету допомоги українцям – виселенцям при Українській Центральній Раді. Ця інституція опікувалася галичанами – бранцями. Він просив дати позичку в сумі 200 карбованців, говорячи про себе: «Я воєнно-полонений офіцер, визволений з полону на поруки, нахожусь тепер в прикрих материяльних обставинах і тому починка мені необхідна». Клопотання його засвідчив доктор Євген Грицак, член Радикальної партії, співробітник комісії УАН, викладач української гімназії Кирило – Мефодіївського братства та архітектурного інституту в Києві. Позику йому було виплачено 9 жовтня 1917 року, а повернуто їй 24 липня наступного року. В той час він вже працював директором Бориспільської гімназії імені Чубинського. Позика йому знадобилась, щоб переїхати з Києва до Борисполя і влаштуватися на роботу в гімназію. Скромні вчительські статки змушували жити дуже ощадливо.

В листі від 29 січня 1923 року своє життя в Борисполі через безгрошів'я він називає «собачим».

*Михайло Сергійович
Грушевський – науковий
керівник дисертації Василя
Костащука*

*Микола Костянтинівч
Зеров, колега Василя
Косташука по педагогічній
та літературній праці*

Вже через рік, 14 січня 1924 року, Василь Косташук пише до Василя Стефаніка: «перебрався в осені до Київа. І тут учителюю і за цю працю дістаю тільки, щоб можна вижити, а на щось більше, чим на прожиття, немає».

Так жив Великий Українець Василь Косташук. Проте із його коротких восьми листів до Василя Стефаніка дізнаємося, що він був непересічною особистістю, мав постійну співпрацю з визначними державними діячами УНР, істориками, науковцями, письменниками, митцями та громадськими діячами України.

З російського полону його виволовив Дмитро Дорошенко (1882–1951) – український політичний діяч, дипломат, історик, публіцист, літературознавець, бібліограф, засновник «Просвіти» на Катеринославщині, один із засновників Української Центральної Ради.

З квітня 1917 – крайовий комісар Галичини й Буковини. Член Центральної Ради, Чернігівський губернський комісар(губернатор) за часів Тимчасового уряду Росії і Центральної Ради УНР з вересня 1917 до січня 1918.

У травні-листопаді 1918 – міністр закордонних справ Української Держави. Автор близько 1 тис. праць з історії України, української культури і літератури.

З листів Василя Косташука відомі й інші українські державні діячі, які добре його знали по різних спільних справах.

Впродовж багатьох років Василь Косташук в питаннях історичної науки співпрацював з Михайлом Грушевським. Михайло Грушевський (1866–1934) – український історик, громадський та політичний діяч, голова Центральної Ради Української

Народної Республіки (1917–1918), член Історичного товариства ім. Нестора-Літописця, дійсний член Чеської АН (1914), почесний член Київського товариства старожитностей і мистецтв (1917), член-кореспондент ВУАН (1923) та АН СРСР (1929), багаторічний голова Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (1897–1913), завідувач кафедри історії Львівського університету (1894–1914), автор понад 2000 наукових праць.

Товаришував Василь Костащук з Миколою Зеровим. Микола Зеров (1890–1937) – український поет, літературознавець, літературний критик, полеміст, лідер «неокласиків», майстер сонетної форми та перекладач античної поезії.

Василь Костащук вів дискусію про становлення нової української школи в Україні, адже Микола Зеров працював з 1920 по 1923 рік у сусідній з Борисполем Барішівці в такій же соціально-економічній школі, яка як і в Борисполі, виникла після закриття Барішівської гімназії. Після звільнення з соціально-економічної школи Микола Зеров 1 жовтня 1923 року став професором української літератури Київського інституту народної освіти (так звався тоді Київський університет). Про лекції Зерова серед студентів ходили легенди. Одночасно викладав українську літературу в кооперативному технікумі та торгово-промисловій школі.

Тісні стосунки Василя Костащука та Василя Стефаника стали підґрунтям зародження співпраці з Володимиром Винниченком.

Володимир Винниченко (1880–1951) – український політичний та державний діяч, прозаїк, драматург та художник.

*Володимир Кирилович
Винниченко. Василь Костащук
співпрацював з ним у
питаннях видання творів
Василя Стефаника*

*Сергій Олександрович
Єфремов. Соратник Василя
Костащука по політичній
роботі в Радикальній партії*

15 червня 1917 року очолив Генеральний секретаріат і став генеральним секретарем внутрішніх справ. Виступав супроти мілітаризму, за розпуск збройних сил та створення міліції замість регулярного війська, через що зазнавав критики опонентів, зокрема з боку С. Петлюри. Дану посаду обіймав до 13 лютого 1919 року. Винниченко – автор майже всіх декларацій і законодавчих актів УНР. Саме він 10 червня 1917 року на 2-му Всеукраїнському військовому з'їзді проголосив І Універсал Центральної Ради та 26 червня 1917 року на пленумі Центральної Ради – Декларацію Генерального секретаріату, якою було проголошено курс Української Центральної Ради на «здійснення суцільної автономії» України.

Про стосунки Василя Костащука із Володимиром Винниченком, на жаль, відомо дуже мало.

З листів Василя Костащука дізнаємося про його контакти з Сергієм Єфремовим. Сергій Єфремов (1876–1939) – український громадсько-політичний і державний діяч, літературний критик, історик літератури, академік Української академії наук (з 1919), віце-президент ВУАН (з 1922), дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові, публіцист, один із творців української журналістики.

Брав участь у розробці концепції української державності, української національної культури й освіти. Надрукував (загалом) близько десяти тисяч публіцистичних і наукових статей. Видав ряд монографічних нарисів, присвячених творчості Марка Вовчка, Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Івана Нечужа-Левицького, Івана Карпенка-Карого, Панаса Мирного та інше.

Загинув у радянському концтаборі. Репресований 1930 року в результаті сфабрикованого радянською владою процесу Спілки визволення України. Посмертно реабілітований 1989 року.

Сергій Єфремов та Борис Грінченко були засновниками в 1905 році Української радикальної партії, Бориспільський осередок якої очолював Василь Костащук.

Активна співпраця Василя Костащука і Сергія Єфремова почалася з часів періодичних зустрічей українських діячів у садибі Євгена Чикаленка в Кононівці (тепер Пирятинського району) в 1917 – 1923 роках, де часто бував Василь Костащук. Це був період боротьби за Українську державу, адже Сергій Єфремов у березні 1917 увійшов до складу Української Центральної Ради, а в квітні 1917 на Українському Національному Конгресі обраний заступником голови УЦР і членом Малої Ради. Після створення 15. 6. 1917 першого українського уряду – Генерального Секретаріату УЦР-УНР займав у ньому посаду Генерального секретаря міжнародних справ. Саме Сергій Єфремов запропонував і використав назву Українська Народна Республіка, тому вважається «хрещеним батьком» УНР.

Мабуть, співпраця з Сергієм Єфремовим і стала причиною арешту Василя Костащука відразу після арешту самого Єфремова в 1929 році.

Міцна дружба поєднувала Василя Костащука з родиною відомого українського мецената, члена Української Центральної Ради Євгена Чикаленка. В Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського працювала його донька Ганна, невістка Тетяна, дружина Левка Чикаленка. Тісно співпрацював Василь

*Дмитро Іванович
Дорошенко в 1917 році
визволив Василя Костащука з
російського полону*

*Евген Чикаленко.
Василь Костащук
співпрацював з ним в
питаннях розвитку
української освіти та
культури, часто перебував в
його маєтку в с. Кононівка
Василя Миколайовича.*

Завідуючий Відділом Освіти /підпис/
Секретар підпис/ [41]»

У Василя Костащука з Петром Чикаленком, як видно із деяких історичних документів, була тісна співпраця в політичних та освітніх питаннях.

Чикаленко Петро Євгенович (1892–1928) – середній син Євгена Чикаленка був учасником бойових дій Першої світової війни, прилучився він і до подій української революції. 1917 р. Юнака призначили начальником міліції у м. Канів, де він збирався організувати добровольчу українську міліцію. У листах до батька описував побачене та пережите і зізнавався, що постійно згадував його та зважував, як би він вчинив у певній ситуації.

Костащук із середнім сином Євгена Чикаленка – Петром. 7 липня 1920 року їх разом арештувало ЧК за нібито причетність до бандитських загонів. Є й інший документ, що засвідчує спільну участь Василя Костащука та Петра Чикаленка у лекційних заходах у сільськогосподарській школі села Березова Рудка на Яготинщині.

«ПОСВІДЧЕННЯ

Відділ Народної Освіти посвідчує, що т. Петро Євгенович Чикаленко був запрошений відділом як фахівець-лектор у Березово-Рудську сільськогосподарську школу. Йому було доручено запросити із Києва ще фахівців по сільському господарству.

Чикаленко запросив тт. Кісельова Сергія Семеновича і Костащука

За наказом П. Корнілова хлопцеві влітку 1917 р. треба було йти на фронт, але у липні він подав заяву-прохання про вступ до школи прапорщиків і був прикріплений до Першого українського запасного полку, з якого йшов набір для навчання. У 1919 р. Петро служив секретарем в Українському посольстві у Царгороді. Після встановлення радянської влади в Україні він, як і менший син Іван, не емігрував, а залишився вдома та працював у різних державних видавництвах. У 1925 р. став завідуючим українським відділом Держвидаву в Одесі. 1928 йому року інкримінували закордонні зв'язки з гетьманцями й вислали на Соловки, але в дорозі на каторгу в Курській пересильній тюрмі він помер від зараження крові.

В матеріалах кримінальної справи 1920 року, де є пояснення Василя Костащука, дізнаємось, що він приїхав до Кононівки в школу. В той час в Кононівській гімназії вчителькою німецької мови працювала дружина Євгена Чикаленка Марія Вікторівна Чикаленко (1863–1933) – українська громадська діячка, голова Бестужевських курсів у Києві та «Жіночої громади». Як відомо, що саме в Кононівці, неподалік Яготину, часто був Василь Костащук в родині Марії та Євгена Чикаленків, тут періодично проживали його друзі по боротьбі за незалежність України Левко, Петро та Іван Чикаленки.

В маєтку Чикаленків в Кононівці та в місті Києві в їх помешканні проходили традиційні «понеділки». Дмитро Дорошенко, що виволовив Василя Костащука з російського полону, називав ті зібрання «справжнім українським політичним та культурним салоном», із якого вели початок не одна літературна справа чи задум політичного характеру. Дмитро Дорошенко ще називав оселі Чикаленків всеукраїнським осередком, тимчасовим центром українського політичного життя, в якому брав активну участь і директор Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського Василь Костащук.

Безперечно, це далеко не повний перелік тих, з ким часто контактував Василь Костащук по різних наукових, педагогічних, літературних, політичних та інших питаннях державної ваги.

Василь Костащук весь час мріяв займатись науковою працею і через всілякі життєві обставини намагався реалізувати свій задум, бо став активно співпрацювати з історико-економічним

семінаром при спілці «Робос» (робітники освіти), де виступав з доповіддю «Положення селян на Правобережжі» у XVII ст.». Він зробив ряд історичних досліджень: «Парубоцька громада в Тулові на Покутті», «Історична Польща і Україна», «Шевченко – революціонер» та інші. Його захоплює історична тематика. На початку вересня 1926 року В. М. Костащук робить спроби вступити до аспірантури Науково-дослідної кафедри історії України, академіка М. С. Грушевського. До вступної комісії він подав наукову роботу «Організація ремісників на Україні» та інші необхідні документи, одержав власноручну рекомендацію авторитетного земляка-галичанина М. Л. Барана, але спроба стати аспірантом спочатку не увінчалася успіхом. З цього часу розпочалося співробітництво Василя Костащука з історичними установами Михайла Грушевського, і він два роки працював кандидатом в аспіранти. Науковий керівник – академік М. С. Грушевський – згодом запропонував йому тему дисертації: «Революція 1848 року в Галичині і часи реакції (1848–1860)». Василь Костащук старанно збирав необхідні матеріали для цієї наукової роботи, але захистити її не встиг, оскільки життя його обірвалося у радянських концтаборах.

Відомі також праці Василя Миколайовича Костащука «До замаху на пам'ятник Пушкіна в Харкові 1904 року» (1927 рік), «Громадське та культурне життя Буковини від 1848 до 1914 року» (1928 рік), «Парубоцька громада в селі Тулові на Покутті в Галичині» (1929 рік). В журналі «Україна» публікувались його твори про різних українських письменників, зокрема Ольгу Кобилянську.

Про життя і творчість Василя Костащука інформації надзвичайно мало: ніхто з науковців глибоко не досліджував його наукову діяльність і життєвий шлях.

Історик О. С. Рубльов у дослідженні «Сторінка з історії київського “галичинознавства” 1920-х років» про аспірантів М. С. Грушевського О. Павлик і В. Костащук повідомляє: «Згодом (до жовтня) 1923 року Василь Костащук учителював у Борисполі в Українській гімназії, агротехнікумі і трудовій школі, якою завідував у 1921–1923 роках, викладав історію України. У жовтні 1923 року він повернувся до педагогічної праці у Києві, читав суспільствознав-

ство у 104-й трудовій школі та (з 1924 року) 57-й трудошколі імені Івана Франка й одночасно був лектором польської мови у науково – дослідній кафедрі марксизму – лєнінізму».

Відомо, що Василь Костащук входив до Київської наукової школи Михайла Грушевського, в якій працювали 20 провідних науковців України того часу.

Від 1927 року і до смерті Василь Костащук був співробітником Комісії історії Західної України при ВУАН, у 1928–1930 роках – аспірант науково-дослідної кафедри історії України при ВУАН, в 1929–1930 працював в бібліографічній комісії ВУАН.

Також відомо, що в Борисполі Василь Костащук очолював Радикальну партію, в якій в той же час працював Василь Стефаник.

Василь Костащук зібрав надзвичайно велику бібліотеку з багатьма раритетними рідкісними виданнями. Після його смерті доля цієї книгозбірні невідома, хоч деякі меценати вели перемовини з його дружиною про її викуп та передачу державі.

Вірною дружиною до самої смерті науковця була Лідія Кочержинська. Про її життя інформація відсутня.

Дата смерті Василя Миколайовича Костащука суперечлива. Дехто називає листопад 1931 року, інша дата – 1932 рік. Але ніде немає інформації про його місце поховання. Від колишнього політв'язня із міста Борисполя Івана Опанасовича Сайко, 1905 року народження, що в 1930 році був засуджений органами НКВД та якому вдалося повернутись із радянського концтабору, відомо, що поруч з ним на Соловках відбував покарання директор Бориспільської гімназії, прізвище його він не пам'ятає.

Отже, за відсутності в Україні могили Василя Костащука та зважаючи на те, що в Борисполі в 20-х роках була лише одна гімназія імені Павла Чубинського, можна зробити висновок, що українського науковця репресували каральні органи радянської влади на початку тридцятих років ХХ століття, і він загинув у радянському концтаборі на Соловках.

Пам'ять про видатного сина України ніяк поки що не пошанована на Бориспільщині. Йому це вже не потрібно, це потрібно Україні!

ЛИСТИ ВАСИЛЯ МИКОЛАЙОВИЧА КОСТАЩУКА ДО ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Лист 1

Баришпіль 17/ II 1918 року

Дорогий Добродію!

Від 12 липня 1917 р. я живу на Україні, на волі. З неволі виволовив мене бувший комісар Дмитро Дорошенко. Три місяці був я в Києві, служив при дитячих приютах, а це вже чотири місяці на посаді учителя (гімназії) української в містечку Баришполі Полтавської губернії.

Жилось мені добре. Україна вже була самостійною, то тепер большевицький похід скинув нашу Центральну Раду і сіє анархію. На короткий час вони захопили власті, але їх затопить анархія. І Україна таки встане до самостійного життя.

Я пишу тому Вам, що до Вас знаю певну адресу і свій лист передаю через товариша одного офіцера, який їде додому. Я прошу Вас подати вістку при нагоді і моему батькові*, а також вуйні Галі* і Даниловичам* про те, що я живу на волі, здоровий.

А від Вас я також хотів би дуже дістати вістку про Галичину, про рідню, про Ваші діти, Юрчика *, Кирильця* і Семенка*. Мені здається, що я останусь на Україні, щоби тут працювати, але якби треба вертати в рідні сторони, то розуміється, що я це зроблю, коли тільки не буде яких перешкод від австрійських властей.

Відколи революційна вандальна армія відступила з Галичини, я не маю ніяких вістей з Галичини. Тому прошу Вас дуже, напишіть мені.

Поклін передайте моїй Вуйні Галі і Олечці*.

Вас сердечно вітаю.

Ваш Василь Костащук

Моя адреса:

Україна: Полтавська губернія.

Баришпіль на Переяславщині,

учителєві української гімназії Василю Костащуку

Примітки:

- 1) *моєму батькові – Миколі Костащук, котрий жив у селі Тулові.*
- 2) *вуйні Галі – Олені Плешкан (1874–1959) (молодша сестра Ольги) дружині Василя Стефаніка.*
- 3) *Даниловичам – родині Северина Даниловича (1861–1942) (адвокат, був одружений з дочкою священника о. Кирила Гаморака Анною).*
- 4) *...Юрчика – Юрія Стефаніка (1909–1985).*
- 5) *...Кирильця – Кирило Стефанік (1908–1987).*
- 6) *...Семенка – Семен Стефаніка (1904–1971).*
- 7) *Олеци – Ольга Плешкан (1898–1985), дочка священника з Тулови о. Івана Плешкана (1864–1902).*

Лист 2

Київ 19/ VIII 1918 року

Високоповажний і Дорогий Добродію!

Якою великою несподіванкою було для мене, коли товариш Андрій Тофан прийшов до мене і передав мені Вашого дорогого листа. Як він розказав мені про Вас, про дітей Ваших, то в моїй уяві виростили виразно Ваші постаті, живі, такі дорогі для мене. Бо через цілих чотири роки, коли я мусів покинути Вас і рідні сторони та рідних людей, то я вже не раз роздумував за Вас, і старався уявити собі Ваше життя і Вас самих, та час все якось затемнював мої давні вражіння, і мені здавалось, що коло Вас все мусить бути так, як колись, що, як мені доведеться приїхати до Вас, то я всіх Вас застану такими, яких Вас оставив. А тут мені Андрій розказує, що Семенко вже великий, та високий, як він, в IV класі гімназії, що Кирильцьо і Юрчик коханий також зробились вже великими дітьми, які вже ходили в Городенці до школи, розказав мені, як то Кирильцьо з Юрчиком удвох прийшли з Городенки до Русова пішки, нічого не сказавши теті Галі про це. Я хотів всякі подробиці узнати про всіх Вас, бо так бажалося Вас ясно уявити – відсвіжити давнину і пізнати теперішність. Кожне слово, кожна новина, кожна подробиця були для мене такі солодкі, дорогі, мені так чудно зробилось на душі, я немов все переживав, щоби зробитись Вам ще більш близьким,

і сум і радість переплітались, так чогось дуже хотілось зараз поїхати в рідні сторони...

Мені вже Заклинський говорив ще перед Великоднем, що Ви знову зачали писати і своє нове слово сказали замученій, кров'ю політій Україні. З повстанням Самостійної України появились галицькі видання – незвичайно дорогі – від 5 до 10 раз дорожші, як у Галичині, я купував, що міг, найшов Вашу «Дорогу» – друге видання і «Мое слово» – бо ж це найлюбійша моя лектура, купив і віденський альманах «Кривавого року» – де знайшов Ваше оповідання нове, «Марія».

Я дуже радо із приємністю беру Ваше припоручення на себе найти видавця в Києві на Ваші новелі. Я вже був у Вернигори і С. Єфремова. Вернигора тепер завалена шкільними підручниками – має роботи майже на цілий рік – тому не може купити Ваших оповідань. С. Єфремов прихильно віднісся до пропозиції, обіцяв поговорити з зарядом двох видавництв «Час» і «Криниця» і сам дуже цікавий на теперішні Ваші твори. Мені треба мати деякі важні Ваші вказівки – через що я не можу остаточно поладнати справи, Андрій мені говорив, що Ваших новел буде на 10 аркушів друку – І Ви хочете за це 20 тисяч карбованців. Мені треба знати, чи ці новели продаєте видавництву на власність, чи лише на одно видання – бо Єфремов казав, що коли на одно видання, то трохи задорого, дав примір, що Винниченко за свої нові твори бере за одне видання 1000 карбованців за аркуш. Тому прошу написати мені, чи продаєте їх на власність, чи лише на одно видання – і яка остаточна ціна – за яку можна б погодитись. Папір тепер незвичайно дорогий і дуже трудно його дістати.

Я знова їду до Баришполя. Полтавської губернії до української гімназії – вже 24 у нас вступні іспити. Прошу писати туди – це друга станція від Київа – до Київа можу кожної хвили приїхати.

Цілую Вас і Ваших синів кріпко.

Василь Костащук

Примітки:

1) Андрій Тофан – особу не вдалося встановити.

2) Заклинський – Ростислав Заклинський (20 жовтня 1887 року народження, Станіславів (Івано-Франківськ) – 18 вересня 1974 р. м. Львів), український літературознавець, критик і громадський діяч, належав до спілки революційних письменників «Західна Україна». Закінчив Віденський університет та Самаркандський учительський інститут. Викладав у київських вузах, був директором Київського історичного музею. У 1930 – 33 роках працював в Інституті Тараса Шевченка (Харків). Він – автор оповідань («На Володимирській горі у Києві», 1012. «Бомби, утеча», 1916; «Конституційні гарантії». 1922 та ін.), статей про творчість І. Франка, Ю. Федьковича, Марка Черемшини, О. Маковея, В. Атаманюка та ін. Був репресований.

3) «Дорога» – третя збірка новел Василя Стефаника. Перше видання збірки новел «Дорога» вийшло на початку 1901 р. у Львові. Друге видання, теж львівське, побачило світ 1917 року. Саме про нього і згаує В. Костащук.

4) «Моє слово» – четверта збірка творів Василя Стефаника, видана у Львові 1905 р.

5) «Марія» – альманах «Кривавий рік» вийшов у Відні 1917 р. в якому надруковано новелу «Марія» з дедикацією: «Присвячую пам'яті Івана Франка».

6) Вернигора – співробітниця Міністерства освіти.

7) С. Єфремов – Сергій Єфремов (1876–1939) – навчався у Київській духовній семінарії, 1901 р. закінчив Київський університет (юридичний факультет), публіцист, літературний критик, громадський діяч, академік (1919). Незаконно репресований 1930 року. Реабілітований у 1989 р.

8) Володимир Винниченко (1880–1951), письменник, публіцист. Навчався на юридичному факультеті Київського університету, з якого за нелегальну політичну діяльність був виключений і ув'язнений. Заступник голови Центральної Ради (1917), голова Генерального секретаріату і генеральний секретар внутрішніх справ (червень 1917 – січень 1918 рр.). голова Директорії (листопад 1918 – січень 1919 рр.). Згодом жив у Франції, де й помер. Автор багатьох романів, повістей, оповідань, н'єс. Створив понад 100 творів живопису.

Лист 3

Адреса: м. Баришпіль. Київської губернії і повіту.

Завідуючому трудової школи Василеві Костащуківі

Баришпіль 29/ I 1923 року

Вельмишановний і Любий мій

Добродію!

По довгому мовчанню хочу написати Вам кілька слів. Всього не розкажу, бо боюся роздражнювати споминами ран душі, які прийшлося переживати.

Недавно був я в Києві і заходив до Оницьука, і він мені розказував багато дечого цікавого про мої рідні сторони і між иншим казав, що Ви переказували, щоби я вертав до Вас. Ця думка в мене твердо засіла в голову, поїхати якось додому. Може, мій поворот мене хоть трохи відродить.

Я написав листа додому ще літом і просив батька, щоби мені вислав документи, хто я і куди належу – але і досі ніякої відповіді не дістав.

Я тепер до Вас звертаюся з тим самим проханням, як би мені дістати документи, бо без їх не можу зареєструватися в евакуаційнім пункті. Якби були гроші, то можна би і без цього вибратись в дорогу – а з нічим вибратись – це майже не можливо. Прикувала мене судьба до цього місця і не знаю, чи коли вирвусь звідси, чи тут прийдеться коротати своє собаче життя.

Вже шостий рік працюю в тій самій школі, яка за час всяких змін мусіла також змінюватися – з гімназії перетворилась в соціально-економічну, відтак педагогічну, а врешті в Трудову школу. При всім цім все бідніло, знищувалось, і приходилось працювати в дуже в скрутних обставинах. Тепер вже зачався здвиг вперед. Приходиться переробляти весь світогляд – методи праці в школі – творити нову школу. Чи вийде з цього що добре, корисне, то про це ще не можна сказати, до старого повороту нема, а чи нове буде таким, як собі уявляємо в теорії – то це життя і час покаже.

В мене непохитне бажання з весною вибратись додому. Треба гадати що можна, щоб було з чим в дорогу вибратись. Я знаю, що вже не застану багато дечого з того, що оставив вже 9 літ тому. Уявляю собі всіх Вас у своїй голові і Ви такими представляєтеся, як я Вас оставив. І маленький Юрчик, і Кирильцо, і Семенко – всі вони бігають понад ставком, по балці. І вуйна Галя з Олею, і Зоня, і так далі. Та це вже так давно було. В мене тільки Ваші твори, які я перечитую кожний раз, коли мені хочеться відродити ясно свою молодість і рідну країну.

Я знаю, що моє життя цілком розбито, та чи це так важно – розбиті є всі наші надії і наші змагання – такі переломові часи – пришлося переживати нам – і краще хіба буде вже після нас.

Напишіть мені кілька слів, бо вже другий рік ні одного слова не мав з-над Пруту. Що з Даниловичами, з Вуйною і Олею. Всім передаю мій поклін і привіт. Вас з синами щиро обіймаю і цілую.

Ваш Василь Костащук

Примітки:

1) Антін Онищук (1883–1937), український етнограф, знавець Гуцульщини і Покуття, на той час працював керівником відділу етнографії АН УРСР у Києві.

2) Даниловичі – див примітку до листа № 1.

Лист 4

Київ 14/ VII 1924 року

Любі Мої!

Сьогодні дістав від Вас картку, писану 1/ VII і зараз відписую. Багато споминів відновила вона в душі з давно минулих часів і якраз через те вони здаються нам такими гарними, що ніколи не вернуться. Це вже десять років тому, як я бачив всіх Вас, ходив нашими селами, купався в Пруті. Дніпро поважний, сивочолий, багатий споминами, але він не те, що наш гірський, метушливий Прут, прозорий і освіжуючий. Мені все ж таки банно за ним, як банно за молодим віком, що так марно пропав.

До Вас я писав листа з Київа, в якому писав і про Порайка з Устя, але мені здається, що той лист до Вас не дійшов.

В першу чергу я мушу сказати, що до того пляну, який подаєте, щоби вуйна Галя з Олею приїздили сюди. Про це я не раз думав давно. Правда, в мене було бажання самому повернутись до рідних сторін, але коли це не склалося і коли і тепер ще не можна швидко сподіватись того, що я поверну, то тоді можна би протиположне зробити, щоби звідти сюди приїжджали. Всяка їзда чи сюди, чи туди зв'язана головно з грішми. В кого гроші, тому всі дороги второвані. Якби в мене було з чим їхати, то і я вже би Вас мусів дотепер відвідати, бо ж Ви для мене все такі дорогі, як були, та в тим й то біда, що нема з чим рухатись. І

це, що вуйна Галя і Оля мали би приїхати до мене, дуже бажане для мене, та я все ж таки не можу згодитись з тим, щоб це було зараз, в цьому році, а головню через те, що я ще в Києві сам добре не влаштувався. Це тільки 8 місяців, як переїхав сюди, і дотепер я ще не маю добре забезпеченого місця. І коли б вони до мене приїхали, то я не знаю, чи зміг би їх прийняти так, як треба. Тому краще для них поки що залишатись між своїми, а коли через рік буде в мене краще, то тоді і вони хай приїжджають, сам по них поїду. Так саме мушу сказати і про Онищука. Він і сам ледве проживає з того, що заробляє, на здоровля він підупав, і також не може згодитись, щоби його жінка з дітьми сюди приїжджала – хай вже там бідує, а все таки там легше, чим тут могло би бути. Онищук не ожонився, як це декому здається, працює тільки увесь час над матеріальною культурою нашого народу, зібрав цікавий музей при Академії наук – всі інтереси зв'язані з цею працею. Щодо Порайка з Устя, то це вже інша справ. Він живе не так, як ми, смертна братія мало пристосована до практичного життя. Це є пан на всю губу, бачився я з ним два рази і поза тим нічого більше. Наші шляхи не однакові.

Сюди приїхав з Карлова Стратийчук цими днями – і він дещо розказує про Ваше життя, але все це не те, що я хотів би знати, побачити, відчути. Будемо жити надією, що ми побачимося всі разом. Чекаю, коли тут з'являться Ваші нові твори, про це вже писалось, що мають вийти в Харкові. Читав Ваших «Синів» – враження колосальне, були передруковані в альманаху «Плуг». В мене апатичний настрій проминув, набираю знову охоти і віри в життя, так що і до батька напишу вже веселішого листа.

Вам, давнім товаришам мій привіт. Вас і Ваших синів Семенка, Кирильця і Юрчика – сердечно цілую.

Ваш Василь Костащук
Вуйну і Олю щиро цілую.

Примітки:

1) Василь Порайко (1883–1937) народився в селі Устя Снятинського повіту (тепер Снятинського району Івано–Франківської області)

в селянській родині. Закінчив місцеву школу та Коломийську гімназію. З 1910 року навчався на юридичному факультеті Львівського університету. З 1908 р. член Української Радикально-Демократичної партії. Працював у канцелярії адвоката Івана Семанюка (Марка Черемшини) помічником, був знайомий з Василем Стефаніком.

На початку Першої світової війни був мобілізований в австрійську армію. Потрапив у російський полон, де познайомився з ідеологією більшовизму. З 1918 – член РКП(б). В 1925–30 – Головний прокурор та нарком юстиції УРСР. Був членом ЦК КП(б)У, членом оргбюро (1930–37). У 1937 – В. Порайко разом П. Любченком був звинувачений у створенні «націоналістично-фашистської організації», заарештований органами НКВС і розстріляний. У 1980 р. Василеві Порайкові встановлено пам'ятник у селі Устю.

2) ...про Онищука – див. примітку до листа № 3.

3) ...з Карлова Стратийчук – учитель з Карлова (Прутівки).

4) ...Ваших «Синів» – новела вперше надрукована в «Літературно-науковому віснику» 1922 р., кн. VII (листопад). стор. 3–7. Новела має присвяту – «Присвячую моєму другові Левкові Бачинському».

5) ...в альманашу «Плуг» – альманах «Плуг» заснований 1922 р. у Харкові Спілкою українських радянських селянських письменників. З 1925 р. до 1932 рр. виходив під назвою «Плужанин».

Лист 5

Київ, 14/ I 1924 року

Вельмишановний Добродію!

Хоч і не в пору прийде мій лист, але далеко пізніше, то все ж таки я сьогодні думкою перелітаю до Вас, до Русова і приходжу у Вашу хату, щоби скласти Вам вдень Ваших Іменин мої найсердечніші повіншования.

До нас, на Наддніпрянську Україну, доходять дуже скупі вісти, що Ви знова пишете, що Ваші нові твори друкуються в «Літературно-Науковому Віснику», але ми тут їх дістати не можемо і ждемо тої хвили, коли всякі перешкоди впадуть – і ми зможемо збагатити свої переживання Вашими новими творами.

І я в сьогоднішній день бажаю, щоб Сила Вашого духа все дальше зростала і цінности Вашої могутньої творчости кристалізувались в перли рідного Слова.

Коли мені буває сумно на душі, коли відчуваю ту далечінь, що ділить мене від рідних сіл, то тоді беру Вашу «Дорогу» і Ваше «Мое слово», і читаю, і вони є для мене, як те «Євшан-зілля», що відроджують в моїй пам'яті моє дитинство і мої молоді літа. І я тоді живу у Вашому царстві, як у своєму власному. Ваші твори мені тут найдорожші зі всіх творів української літератури, вони такі близькі і такі рідні.

Давно вже писав я Вам. Це не тому, щоб мені тут добре жилося і я мав би забути за рідні сторони, але такі обставини, що почуваш себе загубленим, і злидні обсіли, з яких не вирешеш так скоро. Одна в мене переміна, що я вже врешті покинув той заклятий Баришпіль і перебрався в осені до Києва. І тут учителюю і за цю працю дістаю тільки, щоб можна вижити, а на щось більше, чим на прожиття, немає. Та все ж таки в Києві краще, це ж таки культурний центр і навіть без грошей можна дещо користати для відживлення духа. Ще й те добре, що тут маю давних своїх товаришів з гімназії і є Онищук з Карлова. Він тут сам, власними силами склав етнографічний музей при Академії наук, де зібрав примітиви матеріальної культури наших сіл. Це має велике значіння для історії культури. Бачився я з Порайком з Устя – він приїжджав з Харкова, це великий дипломат і політик – на нещастю других збудував своє щастя, як це буває, в життю.

Я майже цілий рік надіявся, що дістану можливість вернути додому, та видно, що це не так легко і по тих вістках, що сюди доходять, там не так і солодко, як би то нам хотілось. Мені дуже хотілось побачити рідні сторони – і цею надією, що я їх ще побачу, тепер живу. І батька свого хотів би побачити, і вуйну Галю з Олею, та й Семенка і Кирильця, і Юрчика. Я знаю, що Ваші діти – вже повиростали – і що я їх, може, би і не пізнав, але вони мені уявляються так живо такими, якими я їх залишив. Мені пригадується така картина, як то я беру Юрчика на руки і йду з ним на прохід у хашу або на балку. Та вже цього ніколи не вернеш. Це ж вже десятий рік. І перед вуйною Галею і перед Олею мені боляче, що я їм нічого не пишу і до них не вернув я – а що вже до Зоні, то й говорити нема що. Я їх всіх згубив, а вони

мене одного, що болючийше, не знаю. Ви вже будьте такі добрі, передайте вуйні Галі про мене вістку і перекажіть, що я їх не забув. І нікого я не забув, всіх згадую, і ця згадка тугою моє серце проймає. Може, в кого з них буде охота мені написати, то я буду дуже вдячний, чи Семенко, чи Юрчик, чи Оля. Хай напишуть мені.

Всіх Вас щиро цілую.

Ваш Василь Костащук

Поклін Вам від Онищука.

Моя адреса: *Київ, Дмитрієвська вул. 82. пом. 3.*

Примітки

1) «Літературно-науковий вісник» – художньо-науковий і публіцистично-науковий журнал. Видавався у Львові (1898–1906 рр.), Києві (1907–1914 рр., 1917–1919 рр.) та знову у Львові (1922–1932 рр.).

2) див. примітку до листа № 2.

3) див. примітку до листа № 2.

4) див. примітку до листа № 4.

5) *Хаща – ліс у Русові.*

Лист 6

Чехівський пр. 9, пом. 17.

Київ, 2/ II/ 1927 року

Високоповажний Добродію!

Ви знаєте, що я з великою цікавістю сліджу за всіма подіями, які є зв'язані з Вашим іменем. Вже те одно, що Ви з такою майстерністю змалювали мужицький світ мого рідною Покуття, робить для мене дорогоцінним кожне Ваше слово, таким сильним і невмирущим воно звучить в моїй душі. Шкода тільки, що кидання тутешні, переробляючи Вашу мову – для мене трагічно дуже багато на своєму чарові (тратять), бо вони згладжують ту особливість для мене рідного слова, що такою оригінальністю відзначувала Ваші твори, а для мене Ваша мова – це «Мамина пісня». Яка велика шкода, що не можна наладити нормальних літературних зносин Наддністрянщини з Наддніпрянщиною.

В київській пресі коротко згадувалось про Ваш 25-літній ювілей, що відбувся у Львові (на мою думку, це повинен бути

30-літній ювілей). Як відгомін львівського ювілею відбувся в Києві літературний вечір Вашої творчості в п'ятницю 28 січня. Влаштували цей вечір письменники Західної України (слабенькі письменники) та група київських письменників «Майстерня революційного слова «Марс». Публіки було досить, дуже різноманітна. Про Ваші твори читав доповідь Рудик – трохи однобічно, багато публіцистки.

Читали Ваші твори: «Сини», «Воєнні шкоди», «Злодій», «Дитяча пригода», «Кленові листки». Найкраще прочитав професор Ревуцький «Кленові листки», зробивши вражіння на слухачів. Прочитано вірші, Вам посвячені, а Сисак та Заклинський виступили із своїми споминами – перший говорив про часи в...1915 р., а другий (Заклинський) з 1913 р. Заклинського спогади дуже сірі, бліді. Мені найбільше подобались вірш Черемшини, що його прочитано з «Світу», та його оповідання, сплетене з Ваших творів. Зібрання вирішило послати Вам телеграму з привітанням.

В ілюстрованому двотижневику «Глобус» поміщено фотографії з Русова і стаття про «25-літній ювілей В. Стефаніка» – думаю, що Вам його вислано. Для мене ці фотографії дуже цінні, бо вони мені пригадали Русів – побачив я Юрчика і Кирильця – з Вами, які Ви були колись, а як Ви тепер вже змінилися дуже... Шкода, що нема на фотографії ні балки, ні не видно добре ні хати, ні садочку. Та я радію тим, що наше Покуття дало Україні сина, яким вона гордиться перед цілим світом культурним, бо ніхто не сказав такого сильною слова про мужицькі болі, як Ви.

Недавно тільки що скінчився Всеукраїнський з'їзд пролетарських письменників, де утворено певну, ідеологічно видержану, класову та інтернаціональну організацію, щоб вести боротьбу зі всякими ухилами, як національними, так і дрібнобуржуазними.

Якби Ви до нас загостили, то побачили би багато дечого цікавого.

Чи Ви дістаєте які журнали з України? Коли ні, то я міг би Вам дещо вислати.

Вуйні з Олею та Вашим синам щирий привіт.

Вам низький поклін від мене і жінки.

Примітки:

Цей лист під назвою «Мамина пісня» опублікував Федір Погребенник у книжці «Василь Стефаник у критиці та спогадах» [К, 1970. – С. 190–191]. Зберігається в Літературно-меморіальному музеї В Стефаника. Од зб. МСКН 323 КОР 164.

1) Про ювілейний вечір, присвячений Стефаникові, подав докладну інформацію журнал «Червоний шлях», 1927 – №2 – С. 215.

2) Вірш Черемшини – автор листа має на увазі вірш Марка Черемшини «Під осінь»; вперше надруковано в журналі «Світ» (Львів), 1927. – № 1. – С. 8.

3) Його оповідання – В. Костащук згадує етюд «Добрий вечір, панне-брате!..», виголошений 26 грудня 1926 р. на урочистому вечорі у Львові з нагоди ювілею Василя Стефаника.

4) Двоптижневик «Глобус» – ілюстрований журнал. Виходив двічі на місяць у Києві з 1923 по 1935 рр. Публікувалися оповідання, вірші, нариси, рецензії, статті. Друкували свої твори: Максим Рильський, Володимир Сосюра, Микола Бажан, Андрій Малишко та багато інших письменників.

5) Всеукраїнський з'їзд пролетарських письменників відбувся в м. Харкові 25–23 січня 1927 р. В ньому взяли участь Іван Микитенко, Дмитро Загуд, Наталя Забіла, Іван Ле, Леонід Смілянський та ін.

Лист 7

Київ 26/ V 1927 року

Шановний та дорогий Добродію!

(Частина листа втрачено)...тижня виглядаємо один другого... питає... Стефаник – бо вже 25/V збирається правописна конференція, вже зі Львова приїхали Студинський та Свенціцький, а Вас чогось нема. Я питав Студинського про Ваш приїзд, але він нічого не міг сказати. Ми вас так дуже чекаємо, кожний день виглядаємо, бо Ви для нас найдорожчий гість. Вас Україна жде.

Картку Вашу з 21/ V дістав і зараз відписую. Завтра переходжу на нове мешкання.

Моя адреса: Київ, вул. Леніна, ч. 9. пом. 1.

(бувша) Фундуклеївська вулиця.

Вуйні Галі, Олечці. Семенкові, Кирильцеві і Юрчиківі привіт від жінки і мене.

Ваш В. Костащук

Примітки:

Зберігається в Літературно-меморіальному музеї В. Стефаніка. Од. зб. МСКН 324 КОР 168.

1) Кирило Студинський (1868–1941), західноукраїнський літературознавець і громадській діяч.

2) Іларіон Свенціцький (1876–1956), філолог, мистецтвознавець, професор. Закінчив Львівський університет (1899 р.). Організував Національний музей у Львові, з 1939 р. – Львівський український національний музей мистецтв; довголітній директор музею, статті з мистецтвознавства і книгознавства, фольклору, літератури й етнографії.

Лист 8

Київ, 27/ I 1929 року

Вельмишановний Добродію!

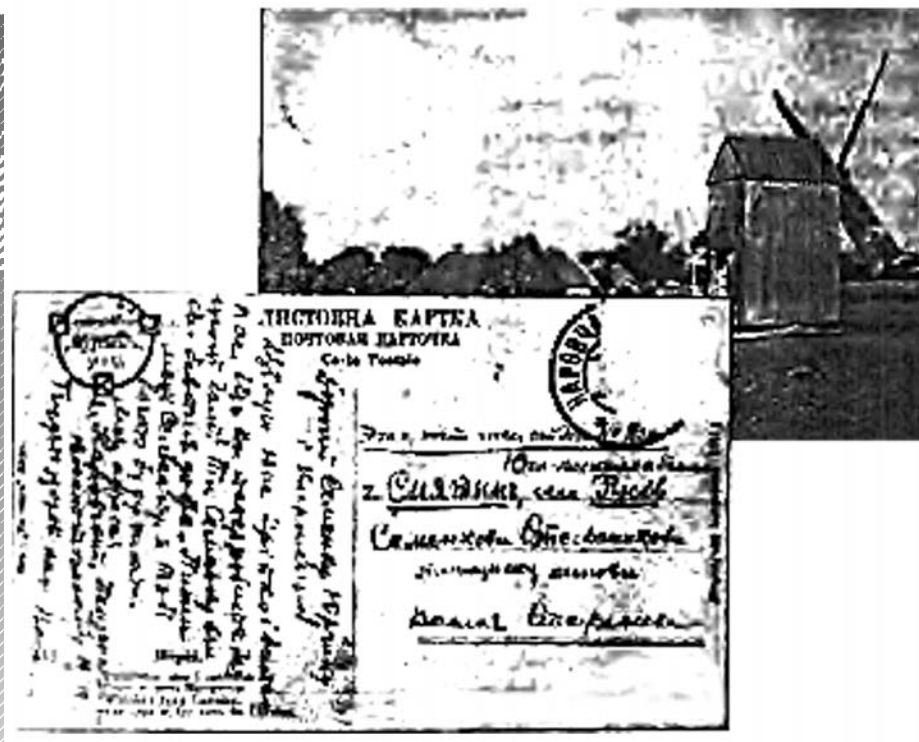
На моїм столі все стоїть Ваш портрет зі збірки «Мое слово», він мені кожної хвили нагадує про молодість, про те, що було колись гарним і ясним. Він мені нагадує той давний світ, що я його так давно покинув. Пригадую собі так ясно майже все те, що Ви говорили колись мені, а я так жадібно слухав. І тому, може, мені було найбільш болючо, коли я від вуйни Галі довідався, що Ви не приїдете швидко до Київа.

Коли до мене зайшов Никола Юрків переїздом з Калинця до Ромен, то я його розпитував про Русів, про ту хату за балкою, що з неї бачаться горбовисті поля далеко аж поза Ясенів Пільний, про Ваших синів, це все таке цікаве було для мене. Не згадую про те, що він розказував про країну, бо це є наша рана, вона така болюча. Над історією Галичини я тепер сиджу і збираю всякі матеріали та літературу, що відноситься до галицького життя від 1848 року. Така вона болюча, ця історія. Ви колись мені говорили, що ми будемо норвежцями...

Писав мені Никола, що Ви таки весною приїдете на Наддніпрянську Україну. Може, таки дочекаємося тої ясної днини, коли Ви врешті завігаєте до нас. До Києва цими днями приїжджає Герасимчук, історик, він вже мав приїхати, та чомусь затримався, його призначено співробітником при науково– дослідній кафедрі історії України. Весною минулого року був у Києві др.

Кордуба, тож по цьому я можу судити, що і Вам вдасться до нас приїхати. Цього місяця минуло якраз десять років, коли я Вас бачив у Києві. Коли тепер приїдете, багато змін побачите, навіть те, що я, сидючи над історіями, аж згорбатів. Я держусь тої думки, що краще згорбатіти, але працювати над якоюсь наукою, хай буде і на старість, ніж тільки буднями жити.

Дарка з Галею тепер у Києві, вона дістала стипендію, то повинна тут сидіти. Вона мені переказувала, що Оля дістала третю нагороду на виставці Новаківського у Львові і що дістала стипендію від Шептицького, ця вістка дуже нас утішила, ми подивляємо Олю за її витривалість у своїх змаганнях дійняти своєї

Листівка В. М. Костащука до синів В. С. Стефаніка Семена, Юрія і Кирила;
м. Наровчат Пензенської губернії Росії. 2. XII. 1917 р.
з архіву Мотрі Стефанік

мети серед таких важких умовин життя. Хай це вуйні Галі буде бодай маленькою нагородою на старости літ.

Недавно я бачився з М. Зеровим, перед його доповіддю про найновіші повісті в українській літературі, що появились у друку за минулий рік і він просив, щоб я запитав Вас, чи Ви дістали збірку творів Марка Черемшини «Верховина», що тільки недавно вийшли накладом Книгоспілки і чи одержали його листа. Доповідь його була цікава, публіки було повно. Чи наші видавництва доходять до Вас, наприклад, журнали літературні, що їх все ж таки досить велика кількість виходить.

Знаю, що це Вас дуже цікавить. Недавно в Харкові вийшов альманах «Літературний Ярмарок», що його редагувати почав Хвильовий, він досить цікавий і різноманітний.

Мені казали, що Кирило і Юрко дома, хай вони від Вас з Русова напишуть мені.

Вуйну Галю з Олею, а Вас з синами сердечно вітаємо та бажаємо все найкращого,

Ваші Ліда і Василь Костащук

Примітка:

- 1) Никола Юрків – особу не вдалося встановити.
- 2) Ясенів Пільний – село Городенківського району Станіславської (тепер Івано-Франківської) області.
- 3) Мирон Кордуба (1870–1947) – історик, публіцист, письменник, бібліограф. Навчався у Львівському університеті (1893–1895), у Відні (1895–1898), професор Варшавського університету; працював у Лівійському університеті, з 1944 р. завідував кафедрою історії.
- 4) Дарка – старша дочка Северина Даниловича, була одружена із Шимановичем.
- 5) Олекса Новаківський (1872–1935), український живописець; в 1900 р. закінчив Краківську академію красних мистецтв; в 1913 р. заснував художню школу у Львові, яку закінчила художниця Ольга Плешкан.
- 6) Андрей Шептицький (1865–1944), церковний, культурний і громадський діяч. На священника висвячений 1892 року. 1900 року одержав номінацію на львівського архієпископа, митрополита галицького і єпископа Кам'яця-Подільського Української Греко-Католицької Церкви.

7) Вуйна Галя – див. примітку до листа № 1.

8) Микола Зеров (1890–1937), радянський літературознавець, поет, перекладач. Автор збірки поезій «Камена» (1924), літературно-критичних праць «Леся Українка» (1924), «До джерел» (1926) та ні. Перекладав з латинської, польської, російської, ідиш, французької, італійської та інших мов. За свідченням знавців, переклади Зерова бездоганні, рівних яким немає в жодній іншій слов'янській літературі. Репресований більшовиками у 1935-му. Загинув на Соловках.

9) Збірка творів Марка Черемшини «Верховина» була видана в Києві 1929 р. у видавництві «Книгоспілка».

10) Альманах «Літературний Ярмарок» – журнал виходив у Харкові у 1928–1929 рр, друкувались твори письменників різних літературних течій і напрямків.

11) Микола Хвильовий – український радянський письменник (1893 – 1933). засновник літературної організації «ВАПЛІТЕ», ліквідованої 1927 р. У романі «Вальдшнепи» в мистецькій формі подав програму суверенного відродження України, підтримував мистецькі позиції Л. Курбаса щодо утворення «національного театру» і розгорнув на цю тему відому літературну дискусію 1925 – 28 років. Під час постишевського терору в Україні, не маючи змоги відкрито висловити свій протест, М. Хвильовий застрелився 13 травня 1933 року.

У листах збережено лексичні, фразеологічні й синтаксичні особливості мови В. М. Костащука. Виправлено лише явні описки, розкрито скорочення [3, с. 39–52].

*Василь Миколайович Костащук з дружиною
Лідією Кочержинською, Бориспіль, 1918 рік*

Ганна Євгенівна Чикаленко (Келлер), 1918 рік.

ВОНА ЗНАЛА 28 МОВ

Чикаленко-Келлер Ганна Євгенівна в Бориспільській гімназії працювала всього рік з першого дня початку роботи навчального закладу і викладала французьку мову, природознавство та географію. Як згадує вона сама, 1917–1918 роки, проведені в Борисполі, були яскравими і сповненими творчого ентузіазму. 14 березня 1920 року Ганна написала своєму батькові Євгену Чикаленку: «...Рік у Борисполі був одним з найкращих років мого життя». [15, с. 266]

Вона в Борисполі мала досить гарні результати.

Перебуваючи в еміграції, особливо в перші роки, вона часто згадувала той щасливий і творчий рік у Бориспільській гімназії. 16 лютого 1920 року із Швейцарії Ганна знов написала батьку: «В Борисполі я вчила гімназистів французької мови в мішаній українській гімназії, так що маю навіть досвід, крім того вже півтора року працюю тут перекладачем на французьку мову для преси». [15, с. 261]

Ганна Чикаленко була високоосвіченим педагогом: навчалась в Одесі, Львові, природничі науки студіювала в Лозанні та Женеві, з 1909 року навчалась в Англії у Единбурзі (Шотландія), в 1914 році закінчила історично-мовознавчий факультет. Була слухачкою літературно-історично-філософських студій у Парижі. Ганна мала офіційне право на викладання англійської, французької мов, географії, природознавства, історії та історії західної літератури. (Старовойтенко, І. Ганна Келлер-Чикаленко (1885–1964) – активна діячка українського та міжнародного жіночого руху ХХ ст. [18, с. 346–353])

Отже, Ганна Чикаленко була унікальним педагогом, яку дуже любили гімназисти, і в першу чергу за високий рівень знань. Через десятки років її вихованці, передаючи своїм внукам колективні світліни, пам'ятали, де стоїть чи сидить на пожовклому фото їх любима вчителька. Через сто років онука випускниці гімназії Софії Дузь – Анна – безпомилково показала на світліні симпатичну молоду жін-

Ганна Чикаленко (ліворуч) та Настя Грінченко, 1904 рік.

ку, яка далекого 1918 року викладала французьку мову в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського.

Ганна Чикаленко була унікальним педагогом ще й тому, що знала 28 мов, у тому числі санскрит. Окрім роботи в Бориспільській гімназії в 1917–1918 роках, вона вела жваву наукову і громадську діяльність, перекладала українською і з української документи Української Центральної Ради для різних дипломатичних місій світу. Так вона допомагала утверджувати новонароджену Українську державу. Працюючи в Бориспільській Українській гімназії,

Ганна проживала в Борисполі, до неї приїздили її брати Петро та Іван. До того ж Петро Чикаленко товаришував з директором гімназії Василем Костащуком. Патріотичні заходи в гімназії часто проходили за його участі.

Вся родина Чикаленків максимально віддавала свої сили, час і гроші для становлення та збереження Української держави. Батько Ганни Чикаленко Євген Харлампович (1861–1929) був одним із засновників Української Центральної Ради та її активним діячем.

Він – український громадсько-культурний та політичний діяч, меценат, популяризатор українського друкованого слова, видавець першої щоденної української газети Наддніпрянщини – «Громадська думка» (1905–1906) та «Ради» (1906–1914), співорганізатор Товариства українських поступовців, автор «Розмов про сільське хазяйство», «Про українську літературну мову», «Спогадів. 1861–1907» та «Щоденників» за 1907–1917, 1918, 1919–1920, 1921–1922, 1923–1924, 1925–1929 роки. З 1920 року Євген Чикаленко жив в еміграції: в Австрії, Чехії, Австрії, потім знову в Чехії. Працював у Подєбрадах, друкувався в українських періодичних виданнях: «Волі», «Громадському віснику», «Українському скитальці», «Сільсько-господарському збірнику», ЛНВ та ін.

Брат Ганни – Чикаленко Іван Євгенович (1902–1974) у 1918 році закінчив Київське реальне училище. З приходом більшовицької влади залишився в Україні, тричі вступав до Київського політехнічного інституту, але був відрахований як «чужий советской власті елемент». В 1929 році його заарештували і ув'язнили на 5 років. Після звільнення він залишився на Далекому Сході, працював вільнонайманим робітником, начальником будівельної дільниці Байкало-Амурської магістралі. У 1946 році Іван повернувся до Києва, де проживав до останніх днів свого життя.

Яскравими політичними постатями були й інші брати і сестри Ганни Чикаленко: Левко, Петро, Вікторія, а також її мати Марія Вікторівна.

З 1919 аж до своєї смерті 1964 року Ганна Чикаленко проживала в еміграції: спочатку в Берні, потім – в Берліні, Кілі, Женеві, а останні роки знову в Німеччині у м. Тюбенгені. Вона розлучається

зі своїм чоловіком Зигмундом Келлером через те, що він в 1933 році вступив до нацистської партії Адольфа Гітлера в Німеччині. На той час їхньому єдиному сину Конраду-Євгену було 8 років.

У 1920 році Ганна, у зв'язку з непевним становищем українського посольства у Берні, мріє повернутися до викладацької праці, цікавиться через батька посадою у жіночих гімназіях Галіччини. Євген Чикаленко розшукав їй вакансію викладача французької мови в Українському дівочому інституті Перемишля, але нею Ганна не скористалася, бо залишилася працювати при посольстві, хоча педагогічну справу вважала для себе головною.

Євген Чикаленко неодноразово писав знайомим про те, щонайбільше з усіх дітей він був задоволений Ганною. «З усіх моїх дітей я більше за все задоволений долею Галі, бо вона на своїй дорозі. Вона досконало знає чужі мови, а це тепер так потрібно для нас.» [17]

Роки еміграції стали найактивнішою частиною життя Ганни Чикаленко. Вона стає співзасновницею українських жіночих організацій, учасницею міжнародних жіночих конгресів і популяризаторкою українських національних проблем. У 1919 році вона бере активну участь в організації Національної Ради українських жінок у Кам'янці-Подільському, кінцевою метою якої було здобуття незалежності для української нації. Осередки Ради функціонували у Берліні та Празі.

У 1920 році Ганна бере участь у жіночому конгресі в Женеві, зокрема виступає з короткою англомовною промовою, бере участь у всіх дискусіях, знайомиться з відомими діячками жіночого руху світу. Загалом, вона була задоволена цією справою, бо писала у листі до батька: «Врешті все, що могла одна душа зробити, то я зробила». [15, с. 262]

Ганна Чикаленко – активна учасниця жіночих форумів у Гаазі, Римі, Копенгагені, Осло. Вона репрезентувала українське жіноцтво і на Конгресі Інтернаціональної жіночої ради у Вашингтоні, Міжнародній Жіночій лізі миру та свободи. Усвідомлюючи важливість співпраці українських жінок із цією організацією, вона залучає до неї Катерину Грушевську, яка на початку 1920-х років проживала у Швейцарії, Л. Старицьку-Черняхівську, спро-

*Ганна Чикаленко зі своєю сестрою та братами:
зліва направо Вікторія, Петрусь, Ганна, Івашко, Левко*

бувала приєднати до Ліги і М. Донцову. [25, арк. 10]

У жовтні 1924 року Ганна разом із Оленою Охрімівич-Залізник ініціювала заснування українського товариства жінок із вищою освітою у Львові. Як писав часопис «Наше життя» (Нью-Йорк, 1964. – Ч. 5) у 1925 р. Ганна дала поштовх для об'єднання існуючих жіночих товариств у США у Союз українок Америки.

Також Ганна Чикаленко відома як талановита публіцистка на еміграції та в Галичині, котра знайомила читачів зі становищем міжнародного жіночого руху, його формами та кращими традиціями, писала про письменниць світового значення, подавала літературні огляди їхніх творів. [11, с. 3]

На початку еміграції Ганна перекладала для французьких і швейцарських журналів твори І. Франка, М. Коцюбинського, Ю. Федьковича. [19]

Вважається, що Ганні Чикаленко належить відкриття 1931 року в університетській бібліотеці міста Тюбінген (Німеччина) першодруку найвідомішої латиномовної праці українського філософа, астронома й астролога Юрія Дрогобича – «Pronosticon» (повна назва в українському перекладі: «Прогностична оцінка поточного 1483 року») – першого друкованого твору українського автора. Нині відомі два примірники цієї книги: один у бібліотеці Краківського університету, другий належить Штутгартській крайовій бібліотеці, але зберігається у Тюбінгені. Серед найвідоміших наукових розвідок Ганни Чикаленко – статті «Сучасний стан Шекспірівської доби» та «Каталонське відродження літератур», опубліковані у галицько-українському політично-громадському часописі «Літературно-Науковий Вісник» за 1929 рік. Так, в останній статті подається ґрунтовний огляд каталонської літератури ХІХ–ХХ ст., періоду ренесансу та середньовіччя, висвітлюється історія каталонської мови, наводиться інформація про діячів каталонського відродження, вказується на поважне місце, яке каталонська література як велика національна література займає серед інших європейських літератур, аналізується явище каталонського модернізму, розкривається його глибоко національний і водночас космополітичний зміст, простежуються «ультрамодерні спроби» в каталонській літературі.

Ганна Чикаленко перекладала з кількох європейських мов. Її переклади друкувались переважно у періодиці, але були й окремі видання: роман видатного майстра слова Анатолія Франса «Злочинство Сильвестра Боннара» (Київ – Ляйпціг. 1924). Того ж року берлінський журнал «Літопис політики, письменства і мистецтва» опублікував у перекладі Ганни Чикаленко оповідання Вашингтона Ірвінга «Ріп Ван Вінкл». Особливо часто ім'я Ганни Чикаленко зустрічається серед перекладачів для львівського часопису «Літературно-Науковий Вісник», де завдяки їй наприкінці 1920-х років. зазвучали українською оповідання кількох видатних зарубіжних письменників: 1928 року – оповідання англійського християнського мислителя, прозаїка, поета, драматурга, есеїста, публіциста Гілберта Честертона «Багряна перука» (з серії «Мудрість отця Бравна»); 1929 року – оповідання англій-

ського прозаїка і драматурга, лауреата Нобелівської премії з літератури, автора знаменитого циклу «Сага про Форсайтів» Джона Голсуорсі «Два погляди» та «Шибеник», а також оповідання представника каталонської літератури Віктора Каталя «На місці небіжчика» (з каталонської) та знаменитого англійського письменника-фантаста Герберта Уелза (Уелса) «Вакації містера Лідбеттера». 1932 року «Літературно-Науковий Вістник» розмістив на своїх сторінках її переклад оповідання «Руда Барбара» ірландського письменника Лайема О'Флаєрти. А 1933 року львівський жіночий часопис «Нова хата» подав у перекладі Ганни Чикаленко уривок із повісті «Джекобова кімната (1922 р. в.) культової британської письменниці й літературного критика Вірджинії Вулф. У другій половині 1930-х років у Львові виходив двотижневик «Жінка» (орган центрального українського жіночого товариства «Союз українок»), де часто публікувалась мала проза західноєвропейських письменників, зокрема в одному з видань «Жінки» є переклад Ганни Чикаленко оповідання «Руж» англійського письменника, есеїста і критика, одного з найбільших прозаїків ХХ ст. Олдоса Гакслі (Хакслі). У львівському журналі «Вісник: Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя» у перекладі Ганни Чикаленко публікувались оповідання різних зарубіжних авторів, зокрема «Людина, що дотримувала форми» Джона Голсуорсі (1933), «Філіжанка чаю» (1933) та «Молода дівчина» (1935) Кетрін Менефілд. «Під знаком зламаного меча» (1934) Г. К. Честертон. «Портрет» Олдоса Гакслі. «Людина, що була», а також «Вільям-Завойовник і «Вулик» (1936) Редьярда Кіплінга, «Капричіо» (1936) Гарсії Кальдерона Вентури, а також п'єса «Свята Іванна» Бернарда Шоу.

Ганна Чикаленко тихо померла 1964 року в Німеччині в притулку для тяжкохворих.

Ім'я славної дочки українського народу, яка проживала в Борисполі і працювала в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського в 1917–1918 роках повинно бути вписане золотими літерами в історію Бориспільщини. [19]

Тетяна Сергіївна Чикаленко (Стахевич), 1918 рік

ІЗ РОДУ НАРОДОВОЛЬЦІВ

Історію та латинську мову в Бориспільській гімназії викладала Тетяна Сергіївна Чикаленко (Стахевич), дружина Левка Чикаленка.

Левко Євгенович Чикаленко (1888–1965) – український громадсько-політичний діяч, археолог, публіцист, старший син Є. Чикаленка. У 1907 році він закінчив у Києві приватну гімназію, у 1907–1908 роках студіював природничі науки в Лозаннському університеті. У 1909 році Левко вступив до Петербурзького університету, де студіював антропологічні науки під керівництвом професора Ф. Вовка. У 1911 році за політичну діяльність був виключений з університету і поновлений 1913 року, там навчався до 1917 року, склав півкурсів іспити по географічній групі фізико-математичного відділення. Офіційну науку закінчив у Празі 1924 року, склавши іспити на доктора філософських наук при Українському вільному університеті. У 1917 році почав видавати газету «Наше життя». Член УРСДП, секретар Центральної і Малої Рад. Співпрацював з газетою «Слово». З 1917 року займався педагогічною роботою, учителював у Київській гімназії.

Тетяна Стахевич в колі рідних (стоїть друга ліворуч в другому ряду), 1915 рік.

*Мати Тетяни Стахевич –
Лідія Миколаївна Фігнер,
активний член організації
«Народна воля»*

Тетяна Стахевич (Фігнер) походила із давнього освіченого дворянського роду. Вся родина її матері і її батька вели активну революційну діяльність, були народолюбцями.

В сім'ї діда Миколи Олександровича народилось шестеро дітей: Віра і Лідія, Петро, Микола, Євген, Ольга.

Мати Тетяни Стахевич – Лідія Миколаївна Фігнер, 1853 року народження, закінчила Казанський Радіоновський інститут благородних дівчат, а також медичний факультет Цюріхського університету у Швейцарії, здобувала медичну освіту в Парижі. Вона брала активну участь у створенні політичної організації «Народна воля», що боролась із самодержавством у Росії. Починаючи з 1875 року за свою політичну діяльність декілька разів арештовувалась, сиділа в тюрмі в Петропавлівській фортеці в Санкт-Петербурзі. В 1877 році позбавлена всіх дворянських прав та майна і засуджена до п'яти років каторжних робіт. Після відбуття покарання не припиняла революційної діяльності, знову була арештована та ув'язнена в Іркутській тюрмі, а згодом переведена на постійне поселення в село. В Іркутську вийшла заміж за Сергія Стахевича, 1843 року народження. Батько Тетяни Стахевич був також професійним революціонером-народником, членом організації «Народна воля». Він успішно закінчив Медико-хірургічну академію Санкт-Петербургу.

За розповсюдженням революційних прокламацій був ув'язнений в Петропавлівській фортеці, позбавлений всіх дворянських прав та виселений на поселення до Сибіру назавжди, де знову перебував деякий час у в'язниці. Зустрічався та співпрацював із Миколою Чернишевським. 9 січня 1874 року йому повернули всі права та звільнили від каторги. Рідні тітки та дядьки Тетяни Стахевич майже всі також займалися революційною діяльністю.

Тітка, рідна сестра матері, Віра Фігнер, 1852 року народження, за освітою – лікар, входила до виконавчого комітету «Народної волі», пізніше – до партії есерів, брала участь у підготовці замаху на царя Олександра II в Одесі (1880 рік) і Петербурзі (1881 рік).

Після вбивства царя Олександра II змогла втекти, стала єдиною із членів народних організацій, кому вдалося втекти.

В 1883 році заарештована в Харкові. Петербурзьким військовим трибуналом була засуджена до смертної кари. Вирок замінений на довічну каторгу. Влади більшовиків не сприймала, до лав Комуністичної партії вступити відмовилась. Все життя боролась за права політкаторжанів. Видала семитомник своїх творів про життя ув'язнених в царській Росії.

Рідна сестра матері Тетяни Стахевич – Ольга Фігнер, 1862 року народження, брала участь в революційній діяльності проти царя, входила до нелегальної народницької групи «Соціалістів – федералістів», за що разом із своїм чоловіком засуджена до 5 років каторжних робіт у Сибіру.

Рідна тітка по матері Євгенія Фігнер, 1858 року народження – російська революціонерка, народниця, член партії «Народна воля», військовим трибуналом Санкт-Петербурга в 1879 році засуджена до 16 років сибірської каторги, в Іркутській тюрмі захворіла на тиф, але вижила. В 1917 році вела активну роботу по недопущенню більшовиків до влади. В 1920 році працювала в Москві в музеї каторги та зсылки.

Рідний дядько Тетяни Стахевич – Микола Фігнер, 1857 року народження – видатний російський співак, артист опери, вокальний педагог. Виступав на провідних сценах світу, в тому числі і Києві. Петро Чайковський захоплювався його талантом і спеціально для нього написав оперу «Пікова дама», де він виконував партію Германа. На примірнику «Пікової дами» Чайковський написав «Винувнику су-

Рідна тітка Тетяни Стахевич – Віра Миколаївна Фігнер, активний член організації «Народна воля».

*Рідний дядько
Тетяни Стахевич, оперний
співак
Микола Миколайович
Фігнер*

ществованія этой оперы от благодарно-го автора». Помер Микола Фігнер в Києві, похований на Байковому цвинтарі на центральній алеї. Його ім'ям назвали вулиці в багатьох містах Росії. Портрети співака художника К. Маковського знаходяться в Санкт – Петербурзькому державному музеї театрального і музичного мистецтва, а бюст – в музеї Маріїнського театру опери та балету.

Ще один рідний дядько Тетяни Стахевич по лінії матері – Петро Фігнер, 1855 року народження, також входив до підпільної організації «Земля і воля», за цю діяльність його арештовували. Він був одним з найталановитіших гірських інженерів Російської імперії.

Тетяна Стахевич познайомилась зі своїм чоловіком Левком Чикаленком в Санкт – Петербурзі, де вони навчалися. Тетяна – на історико-філологічному факультеті Вищих жіночих Бестужівських курсах, які закінчила в 1914 році, а Левко – в Санкт – Петербурзькому університеті. В 1916 році молода пара побралась, а наступного, 1917 року, переїхала до України, де розгорілась боротьба за створення Української Держави.

Їх поєднали спільні революційні погляди на події в Росії. Тетяна і Левко в Санкт-Петербурзі брали участь у заходах народо-вольців. Левка Чикаленка за це в 1911 році посадили в тюрму в Санкт-Петербурзі, але настирні прохання його батька Євгена Чикаленка дозволили замінити покарання на три роки заслання в Кононівку під Яготином, де був їхній сімейний маєток. В 1913 році Євген Чикаленко повернувся в Санкт-Петербург, де поновився в університеті та продовжив навчання аж до початку революційних подій в Україні.

Левко Чикаленко в своїх «Спогадах» (1919–1920 років) згадує, що в Бориспільській гімназії працювала його дружина та старша сестра Ганна.

Тетяна Стахевич в Бориспільській гімназії вела активну позакласну роботу та викладала історію й латинську мову.

Тут, у Борисполі, у молодій сім'ї народилося двоє дітей: Ягна (1917 рік) та Орися (1918 рік).

В 1919 році померла рідна сестра Тетяни Стахевич – Віра. Подружжя Чикаленків усиновило її новонародженого сина Сергія. Стахевич Сергій Львович весь час виховувався Тетяною Сергіївною.

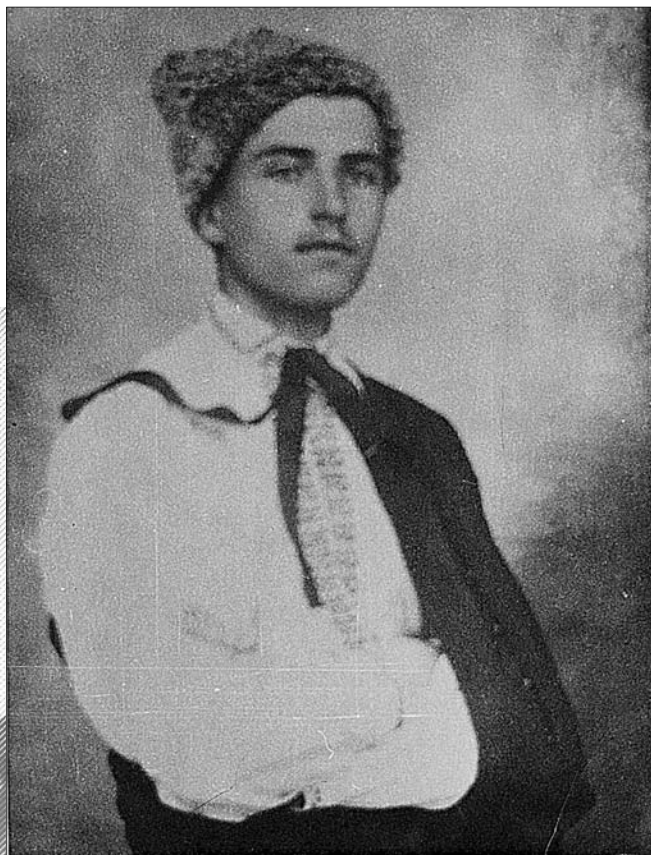
Роки роботи в Бориспільській гімназії для Тетяни Стахевич були надзвичайно складними. Її чоловік Левко через свою політичну зайнятість мало часу приділяв сім'ї. У Тетяни Стахевич у 1916 році помер рідний дядько – інженер Петро; в 1918 році помер рідний дядько – оперний співак Микола, а 13 травня 1918 року в Петрограді від голоду помер її батько – Сергій Григорович Стахевич.

В 1919 році померла рідна сестра Віра та рідна тітка Ольга, в 1920 році померла її мама Лідія Миколаївна Стахевич. В тому ж 1920 році її чоловік Левко Чикаленко після поразки українських визвольних змагань емігрує за кордон без сім'ї. А в 1921 році Тетяна Сергіївна Стахевич виїхала з Борисполя до Петрограда. Вона працювала в Петроградському музеї революції, звільнилася з посади в 1929 році в знак протесту на закриття відділів музею: «Каторги і заслання» та «Велика французька революція».

Після звільнення викладала українську мову в Петроградському університеті. Потім викладала латинь в Першому Ленінградському медінституті.

Померла від голоду в блокадному Ленінграді в 1942 році. Її дочка Стахевич Ірина Львівна закінчила Ленінградський інститут кінорежисерів, працювала в Ленінградському науково-дослідному інституті, померла в 1999 році. Друга дочка Стахевич Янга Львівна здобула освіту геолога, працювала в Ленінградському інституті геології Арктики, брала участь в геологічній розвідці алмазів Якутії, померла в 1983 році. Усиновлений подружжям Чикаленків Стахевич Сергій Львович отримав в Ленінграді вищу освіту, загинув на фронті в роки Другої Світової війни у вересні 1941 року.

Така нелегка доля випала на вчительку Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, яка працювала в ній з 1917 року по 1921 рік. [47]

Микола Васильович Опришко

ВИЗНАЧНИЙ ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

На світлинах 1918 року серед педагогів Бориспільської гімназії виділяється одна молода постать у формі гімназиста. Хто ж він, цей красивий тридцятилітній юнак?

Це – Опришко Микола Васильович.

Що він викладав у гімназії – невідомо. Але на той час Микола Опришко був освіченою людиною і міг навчати гімназистів різних дисциплін, адже навчався в Полтавській духовній семінарії.

Народився він 6 жовтня 1898 року в Рогозові на Бориспільщині в сім'ї священника Василя Опришка. Ріс в любові до всього українського, виховувався на кращих зразках християнської моралі. Рід Опришків складався з династії священників.

Його батько спочатку був дияконом, а згодом і псаломником Бориспільської церкви Різдва Богородиці. Він закінчив Бориспільське двокласне училище. При цій же церкві священником служив дядько Миколи Опришка – Олександр Опришко, що закінчив духовну семінарію. Дияконом в Борисполі був і інший дядько Миколи – Микита Опришко. [16, с. 95–96; 14, с. 60–67; 22, с. 73–75]

Всі вони велику увагу приділяли освітній діяльності: Василь, Микита та Олександр Опришки створювали при Бориспільській церкві Різдва Богородиці жіночу школу і викладали в ній починаючи з 1891 року впродовж багатьох років. Василь Опришко освячував нову школу в селі Іванкові 14 жовтня 1889 року.

Всі чоловіки в родині Опришків вміли грати на багатьох народних інструментах, особливо любили бандуру і майстерно з нею вправлялись.

Батько з малих літ навчив сина Миколу грати на бандурі, сопілці. В церкві малий Опришко захоплювався мелодіями

церковного хору, він був першим помічником Сергія Раєвського – керівника Бориспільського співочого гуртку.

На вулиці серце юнака полонила українська народна пісня. Він так захопився нею, що почав записувати народні перлини та награвати їх на бандурі. На Бориспільських ярмарках Микола Опришко любив подовгу слухати сліпих кобзарів, уважно придивлявся до їх гри, переймав майстерність і спів.

Працюючи в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського, молодий педагог тісно співпрацював із бориспільцем Григорієм Яковичем Капаном – одним із засновників Першої української художньої капели кобзарів, яка вже в 1918 році голосно заявила про себе. У її виступах брав участь і Микола Опришко, що був залюблений в українську бандуру.

Свою любов до бандури молодий вчитель передавав своїм учням. Більшість його гімназистів благодатно приймали в своє серце українську мелодію, українську пісню, майже всі вихованці вміли грати на цьому народному інструменті. Учень Миколи Опришка, випускник гімназії Іван Олексійович Борець входив до складу Першої народної капели кобзарів, Кіндрат Михайлович Коноплич грав у Київській і Бориспільській капелі бандуристів. Пінчук Дмитро Несторович також став бандуристом, грав в Київській капелі бандуристів. Вправним бандуристом став і Іван Максимович Кошман, що створив у Борисполі капелу бандуристів, а також Клещенко Микола Галактіонович, що був одним з організаторів Бориспільської капели бандуристів у 1925–1926 роках.

Роки життя з родиною та роки праці в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського з 1918 – по 1920 роки стали найкращими роками його життя. Після закриття Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського та створення на її базі соціально-економічної школи Микола Опришко їде до Києва здобувати професійну освіту та в 1923 році вступає до музично-драматичного інституту імені М. В. Лисенка на диригентсько–хормейстерський факультет.

По закінченні інституту в 1928 році він очолив Першу українську капелу кобзарів, один із визначних українських музичних

колективів, концертні подорожі якого мали великий успіх. У його репертуарі було близько двохсот дум, історичних та чумацьких пісень. Цей колектив був незвичайним пропагандистом народного мистецтва. Йому вдалося виступати по всій Україні, Поволжі, Сибіру, Далекому Сході, Грузії, Ленінграді, Москві. Кожен виступ починався зі вступної лекції одного з кобзарів, якій розповідав про історію кобзарства в Україні, а за лекцією розпочиналася широка концертна програма.

Микола Опришко зі своїм кобзарським колективом вивчив сотні українських народних пісень і творів українських письменників.

Молодий музикант був не тільки талановитим керівником капели бандуристів, блискучим знавцем бандури, а й проявився його яскравий талант аранжувальника українських народних пісень та невеликих творів професійної музики для співаків у супроводі бандури. Він складав музично – драматичні монтажі для виступу капели бандуристів, мав постійні творчі зв'язки з українськими поетами. Неодноразово з ним спілкувався Максим Рильський.

Микола Опришко став художнім керівником капели і був ним до 1933 року. Він збагатив репертуар капели бандуристів творами М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Богуславського, В. Верховинця, а також власними обробками народних пісень для бандури. Керівником Київської капели бандуристів він був до 1933 року.

У Чорнухинському літературно-меморіальному музеї Г. С. Сковороди збереглася афіша 1932 року Всеукраїнського державного театру Червоної армії, на якій зазначено гастрольні подорожі

Микола Васильович Опришко

«ТЕКАНС» – так називався Театрально-концертний ансамбль червоноармійської пісні, музики, танцю, відповідальним та мистецьким керівником був Микола Опришко. Концертна програма колективу складалася безпосередньо з виступу ансамблю, солістів, балетних номерів, художнього читання, виконувалися масові бойові пісні, пісні Червоної армії, пародії та побутові пісні, кращі зразки класичної спадщини.

Окрім того, Опришко почав викладати гру на бандурі в Музично-драматичному інституті ім. М. Лисенка, а з 1940 року – в музичному училищі. За роки своєї невтомної праці він підготував багато талановитих учнів, які потім стали відомими артистами і працювали в провідних мистецьких колективах та наукових закладах республіки. Дослідники його творчості Б. Кирдан й А. Омельченко називають такими М. Чистоту, С. Сапсай-Баштана, О. Фоменка, Є. Оксака, Ю. Гурську, П. Муравську, А. Юр'єва та М. Грінченка.

У 1939–1940 роках як викладач Київської консерваторії Микола Опришко завершив свою книгу «Початкова школа гри на бандурі». Головна цінність підручника Миколи Опришка полягала в наявності різноманітного навчально-тренувального матеріалу, який охоплював чимало аспектів технічної підготовки бандуристів.

Якби Микола Васильович був лише автором «Школи гри на бандурі», то й цією працею навічно вписався б в історію українсько-

*Український ансамбль пісні й танцю під керівництвом
Миколи Опришка*

го кобзарства. Але його багатогранна темпераментна творча натура залишала яскравий слід, до якої б ділянки праці він не прикладався.

Відібравши та звівши до купи все краще з техніки київської школи гри на бандурі, не додаючи до неї нічого штучного, Микола Опришко уперше сміливо поставив і розв'язав таке складне питання, як гра лівою рукою (на басах), ввів до підручника вправи для басової партії не одним-двома, а трьома пальцями, що надало їй нових мелодійних та ритмічних функцій.

Однак видати підручник не вдалося. Почалася війна. Зважаючи на становище, яке посідав у мистецтві, М. Опришко міг евакуюватися на схід і продовжувати заняття улюбленою справою, словом і піснею піднімати дух радянських бійців, але він пішов на фронт захищати рідну землю і загинув у бою під Чорнухами Полтавської області 21 вересня 1941 року. Його рукопис 26 років пролежав у фондах Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського НАН України, поки на нього натрапив колишній учень М. Опришка Андрій Омельченко. Належно оцінивши зна-

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ Державний Театр ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ -УВО- Філіяли: „ДРАМЕАТРАТ“ „ТЕКАНС“ „ТЕМАФ“ Начальник ВАТЧА УВО Л. НЕДОЛЯ Пом. нач. ВАТЧА УВО С. ДУНАЄВСЬКИЙ	ГАСТРОЛЬНА ПОДОРОЖ		Літо 1932 р.
	„ТЕКАНС“ (рік існування перший)		
Театрально-концертний ансамбль червоноармійської пісні, музики, танцю Відповідальний та мистецький керівник М. ОПРИШКО			
Текст ГЕРШЕНЦОВА За ред. М. ТЕРЕЩЕНКА Музика В. КОСЕНКА			
БОЙОВИЙ ШЛЯХ 44-01 (в піснях) муз. театр мистова			
Постав та музичастина М. ОПРИШКА		Співрежисер А. ДУНС	
КОНЦЕРТОВИЙ ВІДДІЛ			
У ПРОГРАМІ: ансамбль та сольоспіви, балет, художнє читання, дует: баян і концертно та інш.			
РЕПЕРТУАР: масові бойові пісні, пісні Червоної Армії, пародії та побутові пісні, кращі зразки клясичної спадщини.			
Склад „ТЕКАНСУ“ СПІВАКІ: Власов, Гавриленко, Лаптев, Мордин, Скороход, Топольський, Туровський, Циганон, Штрикуль, Якимів, Яковенко.			
Баян та концертно—брати ШАПОШНИКОВИ. Балет			
Читець А. ДУНС.		Рояль М. ШКЛОВСЬКА.	
Початок о	год.	Чини від	до
			Пролог квитків
Адміністратор Г. АВРУТІК.			

Афіша виступу театрального-концертного ансамблю червоноармійської пісні і танцю під керівництвом Миколи Опришка, 1932 рік

йдений скарб, він, доопрацювавши й виправивши рукопис, видав його окремою книгою в 1967 році. Тритисячний тираж миттю розлетівся серед любителів кобзарського мистецтва. Вже наступного 1968 року, другий учень М. Опришка, Яків Прилипка, у рецензії «Скарб, повернутий народові», надрукованій у п'ятій книзі журналу «Народна творчість та етнографія», писав про необхідність другого видання підручника «Школа гри на бандурі», її тираж, а також про видання всього мистецького доробку М. Опришка, і наголошував: «Спадщина талановитого митця повинна служити на радість людям, для яких він творив і за яких віддав життя».

У зв'язку з реорганізацією кобзарського мистецтва у березні 1935 року київська капела об'єдналася з полтавською. Того ж року М. Опришко став керівником новоствореного ансамблю бандуристів Українського радіокомітету. А вже у травні 1935 року слухачі вперше познайомилися з виступом цього колективу з шести чоловік, який своєю майстерністю швидко набув популярності у слухачів України. Уже наступного 1936 року ансамбль взяв участь у Все-союзному радіофестивалі. За майстерне виконання програми журі преміювало колектив поїздкою до Москви. Бандуристи обслуговували військові частини, виступали перед трудовими колективами ряду областей України, брали участь у різних агітаційних акціях. За цей час колектив виріс до 25 музикантів. Окрім бандуристів, у ньо-

Афіша Українського ансамблю пісні й танцю, 1939 рік

го влилися окремі солісти-співаки. У репертуарі нараховувалося понад 250 українських пісень і танців, а також твори різних народів Радянського Союзу.

У цьому колективі на повну силу розцвів талант М. Опришка як організатора, композитора й співака. Він значно збільшив ансамбль, поповнивши інструментальну групу з бандур скрипками,

ОБЛАСТНОЕ
УПРАВЛЕНИЕ
ПО ДЕЛАМ ИСКУССТВ ПРИ
ОБЛСПОЛНОМЕ
ГОСЭСТРАДА

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЭТНОГРАФИЧЕСКИЙ АНСАМБЛЬ

УКРАИНСКОЙ ПЕСНИ И ТАНЦА

РЕПЕРТУАР:

1) Литературно-музыкальная поэма
“УКРАИНА”
Текст Максима Рыльского
Музыка композиторов: Ревуцкого, Лысенко, Сандлера, Опришко

2) Народные и революционные песни
ТАНЦЫ:
ГОПАК
ДУДОЧКА
КУЖЕЛЬ
МЕТЕЛИЦА

Народные украинские костюмы
Начало в час.

СОСТАВ АНСАМБЛЯ:

ДИРИЖЕРЫ:
Шитова Д. А.
Ручко М. П.
Шанкалова Г. Е.
Кавивец М. А.
Цесарская А. Т.
Гордийчук Г. М.
Гуляко Д. А.
Андреевский Б. С.
Писковский С. В.

СОЛИСТЫ:
Биденко З. А.
Гордийчук Г. М.
Писковский С. В.
Шитова Д. А.
Ручко М. П.
Зинковская Г. Е.

ЧТЕЦЫ:
Атаманский Ю. Т.
Пельтек М. Д.

ИСПОЛНИТЕЛИ НАРОДНЫХ ТАНЦЕВ:
Шалабай Г. Д.
Писковский С. В.
Гуляко Д. А.

ИСПОЛНИТЕЛИ НАРОДНЫХ ТАНЦЕВ:
Белодерковский Б. А.
Гольдбайтер М. С.
Дубосарская Р. Г.
Степаненко Б. В.
Сушан А. А.
Юдица Г. П.

РЕЖИССЕР:
Чебаненко И. И.

ХОРЕОГРАФ:
Соболь М. А.

НОСТАРАТИВЕР:
Гордийчук Г. М.

Специальное оформление
ДИРЕКЦИЯ

Афіша Українського ансамблю пісні й танцю, 1939 рік

сопілками, цимбалами, контрабасами. Це була своєрідна модель майбутнього оркестру народних інструментів. Колектив двічі-тричі на тиждень виступав по радіо з новими програмами – таким був багатим його репертуар. При цьому всі обробки пісень для бандури були написані рукою М. Опришка. У передвоєнні роки ансамбль під його керівництвом дав понад тисячу концертів по радіо. Відомий український музикознавець і фольклорист, заслужений діяч мистецтв України Микола Грінченко у «Літературній газеті» за травень 1941 року давав таку оцінку: «Ансамбль якнайкраще підійшов до смислу самого концерту, показавши в своєму виконанні вимоги естетичні і виховально-навчальні, і концертну артистичність, і живу правдивість даного зразка як фольклорного документа. Здавалося часом, що співають старі народні виконавці і творці народних пісень».

10 червня 1941 року о 18 годині на українському радіо відбувся тисячний концерт капели бандуристів під керівництвом Миколи Опришка.

Творча праця керівником ансамблю бандуристів Українського радіокомітету, викладання бандури у Київській державній консерваторії, музичному училищі, Будинку народної творчості і численних самодіяльних гуртках дали можливість накопичити великий практичний досвід, освоїти багатий репертуар, який митець безупинно експериментував, перевіряв й утверджував на практиці кращі принципи кобзарського мистецтва. Свій багатий досвід і педагогічну практику йому вдалося викласти у підручнику з назвою «Школа гри на бандурі», якого в Україні не було. У передмові до видання музикознавець М. М. Гордійчук писав: «Будучи прекрасним знавцем хорової фактури і технічних виразових можливостей інструмента, він створив на основі народних мелодій значну кількість творів для різного складу хорових колективів з супроводом бандури. Особливої чудової обробки набула його талановита обробка «Ой попливи, утко», яку сміливо можна вважати класичним зразком творчості такого типу».

В 1937 році Миколу Опришка призначають керівником новоствореного ансамблю пісні й танцю при Київській філармонії. Цей колектив, що дуже швидко завоював широку популярність далеко

Підручник Миколи Опришка
«Школа гри на бандурі»

Обкладинка української народної пісні
«Ой, попливи, утко» в обробці Миколи
Опришка

Обкладинка української народної
пісні «Ой, чумаче, чумаче» в
обробці Миколи Опришка

за межами України, став прообразом двох згодом знаних колективів – ансамблю українського танцю, очоленого Павлом Вірським, і Українського народного хору на чолі з Григорієм Віршовкою. Сучасники, що пам'ятають цей самобутній ансамбль, пов'язують його діяльність перед усім з літературно-музичною поемою «Україна» на слова Максима Рильського з музикою М. Лисенка, Л. Ревуцького, О. Сандлера, І. Дунаєвського, М. Опришка за загальною музичною редакцією Опришка.

В 1938 році Миколу Опришка арештовують, але за короткий час відпускають. В цьому ж році він переїжджає в Донецьк, де організовує ансамбль народної пісні.

В 1941 році Микола Васильович, художній керівник ансамблю бандуристів при Українському радіокомітеті, разом з братами Майбородами добровільно пішов боронити Вітчизну від нацистських загарбників. Він воював на Південно-Західному фронті. Під Чорнухами на Полтавщині у вересні 1941 року Микола Опришко був тяжко поранений і багато годин, стікаючи кров'ю, пролежав серед мертвих. Знайшов його селянин Бурима, лікував удома. Відчувши, що врятувати життя він безсилий, сповістив у лікарню. Там Опришкові ампутували ногу. Та було пізно – гангрена. Марячи, Микола Васильович розповів про себе, попросив написати дружині і полковому лікареві Никифору Петриченку. Помер він 21 вересня в 42 роки на очах у медичної сестри Поліни Сагури та дружини хірурга Олексія Будая.

Однак потрібно було сорок з гаком років, щоб розкрилася правда про нього. 1986 року на братській могилі в Чорнухах з'явився обеліск воїнам, які загинули у другій Світовій війні. На ньому вмонтовано фото композитора, бандуриста-воїна та написано на плиті: «Опришко М. В.»

Дружина Миколи Опришка Марія Петрівна Ручко – випускниця Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського – довгий час працювала солісткою Державної Академічної капели «Думка» та Державного Академічного театру опери та балету імені Тараса Шевченка. Вона приклала багато зусиль, щоб знайти місце поховання свого коханого чоловіка, як могла, піклувалася про увічнення пам'яті Миколи Опришка.

ЦЕНТРАЛЬНЫЙ
АРХИВ

Министерства обороны СССР

13. октября 19 82.

№ 9/ 191467

142100, г. Подольск, Моск. обл.

ПОЛТАВСКОМУ ОБЛВОЕНКОМУ
Г.ПОЛТАВА

Копия: 252025 гор.Киев, ул.Б-Житомирская,
6/II, кв.8

РУЧКО М.П.

Направляется на Ваше рассмотрение письмо РУЧКО М.П.
по уточнению судьбы ОПРИШКО Н.В.

Сообщаю, что по документам учета безвозвратных
потерь сержантов и солдат СА установлено:

-рядовой ОПРИШКО НИКОЛАЙ ВАСИЛЬЕВИЧ, 1898г. рождения,
уроженец Киевской обл., Бориспольского р-на, с.Рогозово,
призван в СА Кировским РВК г.Киева, пропал без вести в
феврале 1944г.

Жена-РУЧКО МАРИЯ ПЕТР. проживала: г.Киев, Корolenko, II,
кв.4.

Учен в 1947г. по материалу военкомата г. Киева.
ОСНОВАНИЕ: ШАМО, донесение № 17877с-47г.

Прошу уточнить значится ли захороненным на террито-
рии Полтавской обл., Опришко Н.В.

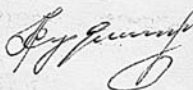
Результат рассмотрения сообщите заявителю. В поло-
жительном случае вышлите в наш адрес копию учетной карточ-
ки на ОПРИШКО Н.В.

ПРИЛОЖЕНИЕ: в/вх № 191467 на 4л. только первому адресату.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛА

майор

исп. Диевская фю

 (ЛУКАШЧУК)

Довідка Центрального архіву Міністерства оборони СРСР про долю
Миколи Опришка

Пам'ятник на місці поховання Миколи Опришка в с. Чорнухи Полтавської області

Меморіальна брила біля пам'ятника Миколи Опришку в с. Чорнухи Полтавської області

Марія Петрівна передала до Чорнухінського літературно-меморіального музею Григорія Сковороди деякі експонати про життя і діяльність Миколи Опришка, що загинув у цьому селі. [2]

Борис Порфирович Левицький

МАЕСТРО УКРАЇНСЬКИХ МЕЛОДІЙ

Левицький Борис Порфирівич працював у Гімназії майже з перших днів її створення. Він є на деяких гімназійних світлинах 1918 року. До наших днів дійшла прекрасна світлина 1920 року Бориспільського хору, який створив і яким керував Борис Левицький. Отже, в Борисполі молодий обдарований диригент, композитор і педагог працював і проживав приблизно з 1918 по 1921 рік, бо в 1922 році достовірно відомо з його біографії, що він був священником у селі Барахти Васильківського району. В гімназії Бориспільській міг викладати музику, українознавство, а також вести гурток хорового співу, який діяв у навчальному закладі: світлина хору Б. Левицького зроблена у дворі гімназії, під стіною будівлі.

Роки, прожиті в Борисполі, для викладача гімназії тридцятилітнього Бориса Левицького були непростими. В муках і крові народжувалась Українська держава, Українська церква, Українська школа.

Бориспільщина всіляко підтримувала всі ці процеси та дії Української Центральної Ради по утвердженню незалежності України. В травні – червні 1920 року в Борисполі вибухнуло потужне антибільшовицьке повстання. Борис Левицький був у вирі бурхливих подій Української революції. Достовірно відомо, що він в 1921 році разом з іншими делегатами з Бориспільщини брав участь у Всеукраїнському соборі Української Автокефальної Православної Церкви.

В тому, що майже у всіх селах Бориспільщини, в тому числі і Борисполі церкви прийняли автокефалію, тобто відокремленість від Московської церкви, є велика частка його праці.

Борис Левицький був багатодітним батьком, бо мав п'ятеро дітей. Перший голова Бориспільського виконкому Іван Петрович Козуб через багато років не забув таланови-

того організатора Бориспільського хору, у своїй книзі «Доба і доля» написав: «На час мого приїзду там працювали і драматурги, і знаменитий хор, заснований талановитим, знаним на всю Україну диригентом Борисом Порфіровичем Левицьким. Він переїхав з Переяслава десь 1921 року (Левицький переїхав до Борисполя раніше-автор). З собою привіз і до краю зубожілу родину: дружину та трьох чи чотирьох дітей. Пригадую, як він зайшов до мене у райвиконком і поскаржився на погане житло. Я розпорядився негайно привести у належний вигляд чотирикімнатний будинок на центральній вулиці, а також видати одноразову допомогу з харчів та якихось меблів. Отож саме цей напівголодний Левицький створив співочу капелу, яка зачарувала не тільки рядових слухачів, а навіть високих знавців музики й співу, а гастролі його капели в Києві справили справжній фурор. Згодом я дізнався, ніскільки не здивувавшись, що Левицького разом із хором відрядили на гастролі до Парижа».

Борис Левицький створив в Борисполі унікальний хор в першу чергу тому, що був надзвичайно талановитим і обдарованим. Він народився 1 березня 1887 року в родині священника села Андріївка Макарівського району на Київщині. З дитинства захоплено слухав церковні співи, ріс серед української народної пісні, яка життєдайними звуками проросла і вкорінювалася в його серці. Він не вагався у виборі професії, точно знав, що життя своє присвятить українській пісні, мелодії, духовній музиці.

Освіту Борис Левицький, отримав на той час блискучу: закінчив регентські курси при Херсонській музичній школі, Київське музичне училище (клас теорії композиції Євгена Августовича Риби), а згодом і Інститут Народної освіти в Києві. Глибокі знання в поєднанні з його талантом дали благодатні сходи.

Молодий диригент один за одним створював і випускав у мистецьке життя хори. Швидко під його керівництвом ставали популярними в Україні: Київський робітничий хор (1916 рік), Хор музичної школи міста Переслава (1917 рік),

Хор Бориспільської «Просвіти» під керівництвом Бориса Левицького. Серед учасників – багато гімназистів. Бориспіль 1921 рік

Бібліотека Київської державної академії, тут працював хор під керівництвом Бориса Левицького

Хорова капела у Вінниці (був її організатором у 1918 році), Бориспільський селянський хор Інституту Народної освіти (1922 рік), Хорова капела «Рух» (1923 рік), ансамбль Дніпропетровського радіокомітету (1933 рік), Хор бібліотеки Академії Наук УРСР (1937 рік).

Паралельно з хоровою діяльністю досить успішною була педагогічна робота. Борис Левицький створив у Переяславі музичну школу, декілька років викладав в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського. Можна сказати, що багато зробив для становлення та розвитку цього навчального закладу у Борисполі.

Популяризуючи українську пісню та українську музику Борис Левицький із своїми хорами гастролює по Україні, а згодом і за кордоном.

Кожен концерт залишав глибокий слід у серцях глядачів. Молодий диригент і педагог умів підібрати для виступів сво-

їх хорів такий репертуар, який не залишав нікого байдужим до української та класичної музики. Всіма слухачами захоплено сприймались:

- «Цигани» Р. Шуманна, «Ніч» Ш. Гуно
- «Царева наречена» М. Римського-Корсакова
- «Нижегородці» Е. Направника
- «Алеко» С. Рахманінова
- з хорових п'єс С. Танєєва («Прометей», «Увечері»)
- з творів М. Лисенка («Б'ють пороги», «Туман хвилями лягає», «Вічний революціонер»), К. Стеценка («Сон», «Шевченкові»), М. Леонтовича («Льодолом», «Літні тони»)
- з творів Східної Галичини – Д. Роздольського («Сонце заходить»), Г. Топольницького («Перебендя»), С. Людкевича («Вечір в хаті»).
- твори О. Кошиця.

Окрім цього, Борис Левицький і сам був талановитим композитором. Мало що збереглося до наших днів. Із відомого: музика для мішаного хору «Ще не вмерла Україна», «Військовий співник», три польські гімни, для дитячого хору або тріо «Янгол», а також солоспіви «Для тебе одної», «Признання» (слова Б. Левицького).

Дружина Бориса Левицького, Олена Василівна Барсукова, 1901 року народження, підтримувала чоловіка у його творчій праці, адже і сама була співачкою.

Талант молодого диригента і композитора швидко помітили в колах української інтелігенції. Тісна співпраця зав'язалась з багатьма, зокрема і Григорієм Вірвовкою, засновником і диригентом славнозвісного українського хору, що згодом став носити його ім'я, професорами Козацьким Ф. Є. та Євтушенком.

Проукраїнські погляди та проукраїнська діяльність Бориса Левицького стали підставою того, що 5 листопада 1937 року диригента заарештували. Його катували аж до 11 листопада, коли він, не витримавши знущань, написав покайну заяву, що лягла в основу його смертельного вироку.

**«Н. К. В. Д У. С. С. Р
От арестованного
Левитского Б. П.**

ЗАЯВЛЕНИЕ

Настоящим заявляю, что я решил чистосердечно и правдиво рассказать следствию о всей своей и другой контрреволюционной деятельности. По убеждениям являюсь украинским националистом, как таковой я в своей практической работе проводил контрразведывательную националистическую работу, направленную против непринятии Советской Власти.

1936 г. я был привлечен моим знакомым украинским националистом Поповским Юрием Васильевичем для проведения шпионской и диверсионной деятельности. В пользу Германии по указаниям Поповского я должен был пользуясь своей работой как организатор и руководитель хоров, привести для достижения целей движения лиц из числа работающих на предприятиях г. Киева, привлекаемых для участия в хорах.

Поповский назвал мне следующих связующих с ним и проводящих националистическую и диверсионно-шпионскую работу: 1) Папо-Афанасопуло Сергей Юрьевич (рук. хора связи); Билич Афанасий Афанасьевич (чл. гурткому раб. искусств); Шевчук М. (рук. хора нарт); Щербань Григорий Александрович (Д. К. А худкер студии); Владимирский Владимир Васильевич (держопера). О моей практике контрреволюционной деятельности по заданиям и о лицах мною привлеченных для совершения диверсии и шпионажа, дам подробные показания.»

Після написання цієї заяви Борису Левицькому до смерті залишилось дев'ять днів, бо 20 листопада смертний вирок трійкою НКВД був винесений. До речі, в матеріалах кримінальної справи протоколу засідання трійки немає. Можливо, його розстріляли лише за обвинувачульним вирокком.

Родина про долю свого батька нічого не знала. Його дочка Лідія, ще два роки носила своєму тату передачі, які охоче приймали тюремники. Дружину Бориса Левицького відразу після

арешту чоловіка вигнали із найманої квартири в Києві за адресою вулиця Саксаганського 101, квартира 3. Вона безрезультатно писала листи до слідчих катів, запитуючи, де їй жити, адже згідно підписки про невиїзд із Києва, залишити його Олена Василівна Бурсакова (Левицька) не могла.

Працюючи самовіддано на українську культуру, Борис Левицький жив у великих злиднях, обшук у квартирі яскраво це підтвердив.

Майно складалось з:

- пальта теплого;
- пальта;
- костюма;
- годинника наручного;
- портфеля;
- дивана клепаного.

Після розстрілу наручний годинник ціною в 240 рублів конфіскували в дохід держави, про що аж 21 липня 1938 року склали працівники НКВД відповідний акт.

В 1958 році, опитавши Заслужених діячів мистецтв України, професорів Київської консерваторії: Г. Вільовку, Євтушенка та Козацького Ф. Є., Військова колегія Верховного суду СРСР, за поданням заступника Генерального прокурора СРСР, закрила його справу за відсутністю складу злочину. Григорій Вільовка особливо переймався долею Бориса Левицького, адже він з ним разом навчався в Київській музичній школі імені Лисенка і дружив з композитором.

Матеріали про реабілітацію Бориса Порфировича Левицького в його кримінальній справі відсутні. Це означає, що до сьогодні великий український діяч не реабілітований.

Великою втратою для української культури була втрата шести світлин, які були вилучені під час обшуку у квартирі Бориса Левицького. Акт про їх знищення слідчі НКВД склали після його розстрілу. Так докорінно знищувалась московсько-більшовицькою владою пам'ять про великих українців. В українській державі відновити пам'ять про славних синів і дочок України

— одне з найважливіших завдань.

Пам'ять оживляє, пам'ять зміцнює, пам'ять надихає. Без неї не буде світлого майбутнього.

Деякі матеріали кримінальної справи Бориса Левицького подаються мовою оригіналу:

«ПРЕДЛОЖЕНИЕ № 3

НАЧАЛЬНИКУ 2-го ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР

Прошу произвести следующую операцию:

Фамилия, имя, отчество: Левитский Борис Порфирьевич

Место службы и занимаемую должность: руководитель хора учителей

Адрес: ул. Саксаганского № 101 кв. 3.

Сущность обвинения: шпионаж

Зачислить за: III отделом УГБ НКВД УССР

Зам. Начальник III отдела

Нач. 3 отделения /подпись/

«по делу № 49423

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Гор. Киев, «19»/XI-1937 года я, нач. отделения 3 отдела УГБНКВД УССР ст. лейт. г/безоп. ЧЕЧЕРСКИЙ, рассмотрев следственный материал о гражданине ЛЕВИТСКОМ Борисе Порфирьевиче, нашел что проведенными следственными действиями установлено: что он являлся участником немецкой контрреволюционной диверсионно-шпионской организации.

На основании ст. 126 УПК и руководствуясь ст. 127 УПК УССР,

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь гражданина ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича, в качестве обвиняемого, предъявив ему обвинение в том, что он являлся участником контрреволюционной немецкой диверсионно-шпионской организации и проводил диверсионную и шпионскую работу, т. е. в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-11, 54-9 и 54-6 ч. I УК УССР.

Копію настоящего постановления направит Прокурору КВО.

Оперуполномоченный
Начальник 9 отделения

ст. лейтенант гос. безопасности /подпись/ (Чечерский)

Зам. Начальника 3 отдела УГБ НКВД УССР

капитан гос. безопасности /подпись/ (Самойлов)

Постановление мне объявлено /подпись/ (Б. Левитский)

“19” ноября 1937 г.»

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Город Киев

“27” ноября 1937г.

Я, Нач. Отделения 3 Отдела УГБ НКВД УССР Старший Лейтенант Гос. Безопасности ЧЕЧЕРСКИЙ, рассмотрев следственные материалы следдела №-49423 по обвинению Левитского Бориса Порфирьевича по ст. 54–11, 54-9 и 54-6 ч. I УК УССР

НАШЕЛ

Согласно протокола обыска у ЛЕВИТСКОГО Б. П. изъяты 6 фотокарточек.

Принимая во внимание, что указанные фотокарточки не являются вещественными доказательствами по делу, а посему

ПОСТАНОВИЛ:

Изъятые у ЛЕВИТСКОГО Б. П. фотокарточки уничтожить.

начальник 9 отделения 3 отдела УГБ

ст. лейтенант гос. безопасности – /подпись/ Чечерский

“УТВЕРЖДАЮ”–

начальник 3 отдела УГБ НКВД УССР

майор государственной безопасности /подпись/»

«АКТ

Мы нижеподписавшиеся Оперуполномоченный 3 отдела УГБ НКВД УССР Деркач и Сотрудник Быков составили настоящий

акт в том, что нами сего числа уничтожены изъятые у арест. Левитского Б. П. 6 (шесть) фотокарточек.

27/II-37г.

г. Киев

Опер Уполном. 3 отдела /подпись/ (Деркач)

Сотрудник 3 отдела /подпись/ (Быков)»

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия – Левитский

Имя и отчество – Борис Порфирьевич

Дата рождения: число «1» месяц Марта год 1887

Место рождения – село Андреевка, Макаровского района, Киевской области.

Местожительство (адрес) – г. Киев, ул. Саксаганского №101, кв. 3

Профессия и специальность-педагог и дирижер

Место службы и должность или род занятий – библиотека, руководитель хора

Паспорт 2 отд. ркт г. Киева 8/VII 1936г. ЭЛ №581641, ул. Леонида Пятакова 22/IX-37г.

Социальное происхождение – отец священник

Социальное положение – служащий

а) до революцииучился и учительствовал

б) после революции учительство и руководитель хора

Образование высшее

Партийность беспартийный

Национальность и гражданство украинец, УССР

Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете – снят с учета

Служба в белых и др. армиях, участие в бандах и восстаниях против власти – нет

Каким репрессиям подвергался при Соввласти – Нет

Состав семьи – Жена – Елена Васильевна Барсукова 35 лет, – в Киеве, ул. Саксаганского № 101 кв. 3, по проф. певица.

Кем и когда арестован – 5 ноября 1937 г. НКВД УССР

Где содержится под стражей – в Киевской тюрьме»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА ЛЕВИТСКОГО БОРИСА ПОРФИРЬЕВИЧА

ЛЕВИТСКИЙ Борис Порфирьевич, 1887 г. рождения, уроженец Киевской области, украинца, гражданства СССР, бывший священник, беспартийный, с незаконченным высшим образованием.

До ареста руководитель хора при библиотеке Украинской академии наук.

от 11 ноября 1937 года.

ВОПРОС: Кто Ваш отец и где он находится?

ОТВЕТ: Мой отец ЛЕВИТСКИЙ Порфирий Федорович был священником в селе Андреевке Макаровского района Киевской области. В 1928 году он умер.

ВОПРОС: Известно, что Вы также были священником. Подтверждаете Вы это?

ОТВЕТ: Да, Подтверждаю. Я действительно в 1922 году был священником в селе Барахты Васильковского района Киевской области.

ВОПРОС: Ваши политические убеждения?

ОТВЕТ: По своим политическим убеждениям я являюсь украинским националистом.

ВОПРОС: Вам предъявлено обвинение в том, что Вы проводили активную контрреволюционную работу. В чем Вы признаете себя виновным?

ОТВЕТ: Я признаю себя виновным в том, что являясь украинским националистом, я систематически в своей практической музыкальной деятельности протаскивал литературу националистического уклона, прививал слушателям и участникам хоров, которые я возглавлял, националистические взгляды, засорял хоры антисоветским, чужим элементом.

Я признаю себя также виновным в том, что в 1936 году я был завербован для проведения диверсий и шпионажа в пользу Германии – Поповским Василием Юрьевичем – зав. секцией хоровиков при Группкоме работников Союза РАБИС.

ВОПРОС: Изложите обстоятельства Вашего привлечения

для шпионской и диверсионной работы в пользу Германии?

ОТВЕТ: Как я уже показал, я был завербован для проведения диверсионной и шпионской работы в пользу Германии Поповским Василием Юрьевичем в 1936 году.

Поповского я знаю с 1924 года. Ближе я с ним сошелся в 1936 году после того, как он помог мне устроиться на работу в качестве руководителя хора. С этого времени мы стали часто встречаться в клубе РАБИС.

В беседах, которые между нами происходили, Поповский не скрывал своих националистических взглядов и враждебного отношения к Советской власти. Он всегда, всячески обращал мое внимание на тяжелые условия жизни украинцев, которых притесняют, подвергают репрессиям.

Когда Поповский убедился в моих националистических настроениях, он стал более резко высказывать свои контрреволюционные настроения и свою враждебность против Советской власти и той политики, которая проводится в отношении Украины.

Осенью 1936 года я как-то встретился с Поповским в Союзе Рабис. Он, как обычно, начал в реальной форме критиковать положение на Украине, развивать мысль о «порабощении» украинского народа и свел разговор к тому, что необходимо «за интересы» украинского народа бороться. На мой вопрос о какой борьбе идет речь, Поповский мне рассказал, что он связан с Хвылей – начальником управления по делам искусств при СНК УССР, который является агентом германской разведки и что он им привлечен для проведения диверсионной и шпионской работы в пользу Германии.

На предложение Поповского принять участие в этой контрреволюционной работе, я дал согласие. После этого Поповский мне указал, что необходимо для проведения диверсионной и шпионской работы в пользу Германии Хвыля мотивировал тем, что война Германии с Советским Союзом неизбежна, что в этой войне несомненно победит Германия, которая обеспечит самостоятельность Украины.

В этой же беседе Поповский мне назвал следующих лиц,

С С С Р

742219 27
155

В Д
К О Й С С Р

Форма 1
ВОЕННАЯ КОЛЛЕГИЯ ВЕРХСУДА СССР
 ВТ 11025 НКВД и прок СССР
 № Чн-022839
 Докладчик _____
 Прокурор _____
 _____ 195 г.
 Г 299355 22.7 1955 ЦТ МО-6767

УЧТЕНО в 1962 году

Преступление

ДЕЛО № 49428

*По обвинению Левицкого
Бориса Порфирьевича*

АРХИВ
 Учетно-судебного отдела
 КГБ при Совете Министров СССР
 СЛЕДФОНД
 лиц снятых с учета

~~742219~~ ~~1~~ ~~1~~

ТОМ № ~~1~~

НАЧАТО „5“ XI 1937 г.
 ОКОНЧЕНО „15“ XI 1937 г.
 Количество томов ~~16~~
38464

Обкладинка кримінальної справи Б. Левицького, 1937 рік

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. Фамилия Левіцький

2. Имя и отчество Борис Порфирович

3. Дата рождения: число 1 " Март " год 1887

4. Место рождения село АНДРІВКА, Ізяславський Район, Київська губернія

5. Местожительство (адрес) г. Киев, ул. Сахаровская ч 101 кв. 3

6. Профессия и специальность Педагог + Туринер

7. Место службы и должность или род занятий Библиотека ВУАФ, руково-
дство
Хора
(указать без сокращений, название предприятия или учреждения и характер производства)

8. Паспорт 2 отд. юкм г. Киева 8/III 1936г. Эл № 581641
(когда и каким органом выдан, номер и категория, где прописан)
ул. Леоніда Ляшка 22/II -37г.

9. Социальное происхождение отец священник
(род занятий родителей и их имущественное положение)

0. Социальное положение служащий
(род занятий и имущественное положение арестованного)

а) до революции учитель и учитель-переводчик

б) после революции учитель-переводчик и руководитель хора

1. Образование (общее и специальное) высшее, специальное - иерархическое
Высшее Литовское и Варшавское через

Анкета Бориса Левіцького з кримінальної справи, стор. 1

12. Партийность (в прошлом и настоящем) Госпартийчинец

13. Национальность и гражданство (подданство) Украинцы, ЧССР.

14. Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете с/конт. с учета
на Украине

15. Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и восстаниях против (какой) власти (когда и в качестве кого) нет

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др. (каким органом и за что) нет

17. Состав семьи Жена - Елена Владимировна Барсукова 35 лет.
(близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий)
в семье чл. Сахоталект 1101 кв 3, по прог. пельца

Подпись арестованного Б. Левичко

1. Особые внешние приметы _____

2. Кем и когда арестован 5 Июл 1937г. Киев ЧССР

3. Где содержится под стражей в Ужеслов тюрьме

4. Особые замечания _____

Подпись сотрудника, заполнившего анкету _____

_____ 193__ г.

Анкета Бориса Левичького з кримінальної справи, стор. 2

15 Н. К. В. 70 у. Д. С. Д. 11
 Від арештантської
 Левитського Б. В.
 Заявлення
 Я, арештантський діяч, і що з
 реалістично і правдиво
 розкажує своїм в усіх
 іх і інших конфузійних
 фактичних. По цьому
 являюся українським націоналістичним
 як товквою і в своїй ірраціональній
 робіт, правдивою кватре
 на законну націоналістичну
 роботу найкращішу проти
 юридичній Соціалістичній.
 В 1930 я був привласнений до
 українському націоналістичному
 Товариству Воскресителю для
 проведення діяльностей і диверсійної
 діяльності. В інтерв'ю Сергій
 Бо указавши Ротарова і до того
 часу своєю робіт як організатор
 і керівник сего Товариства, провів
 його для цілей диверсій і інформативних

Заява Бориса Левитського із кримінальної справи, стор. 1

мене из числа роботодавців не
 прийняли? Тако, кривдоскопич
 був уяснен в хорост.

Поневскій мене назвав омерзючих
 свезданьми с ним и протофиджас не
 намотитескою и фивероотно-Кшнотому
 рабату; 1) Пайна-Агранасонич Сергей
 вит (рук. хора свдзи); Билет Леонасий
 касадан (чл. групкому раб. Вскучев); Шибчук М
 ла (рук. хора карт); Шербань Григорий
 сайурович (Д. К. Р.); Владимирокій Влад
 Алексеевич (зудкер студент), Владимирокій Влад
 Александрович (директор). — Олексій Бранк
 канд. свеймужнової фибрессеости по заданіям Ко
 н о мшад милою правлетелнвх дуд сов
 нинд фиверот и шискожа, даси поуродн
 Казансь

Лев
 11/11 37г.

Заява Бориса Левицького із кримінальної справи, стор. 2

связанных с ним в проводящих националистическую и диверсионно-шпионскую работу:

1. ПАПО-АФНАСОПУЛО Сергея Юрьевича – руководителя хора Связи;
2. БИЛИЧА Афанасия Афанасьевича – члена группкома работников искусств;
3. ШЕВЧУКА Николая – руководителя хора в порту;
4. ЩЕРБАНИЯ Григория Александровича – Руководителя художественной студии Дома Красной армии;
5. ВЛАДИМИРОВА Владимира Васильевича – работника Государственной оперы.»

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по следственному делу № 49423 по обвинению, ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича в преступлениях, предусмотренных ст. ст 54-11, 54-9 и 54-6 ч. 1 УК УССР.

По имеющимся материалам в 3-м отделе УГБ НКВД УССР ЛЕВИТСКИЙ Борис Порфирьевич подозревался в принадлежности к украинской контрреволюционной националистической организации и в проведении шпионской и диверсионной деятельности в пользу Германии.

На основании указанных материалов ЛЕВИТСКИЙ 6 ноября 1937 года был арестован.

Следствием и признанием самого обвиняемого ЛЕВИТСКОГО установлено, что он является украинским националистом и проводил националистическую работу.

...«Я признаю себя виновным в том, что являясь украинским националистом, я систематически в своей практической деятельности протаскивал литературу националистического уклона, прививал слушателям и участникам хоров, которые я возглавлял, националистические взгляды, засорял хоры антисоветским чуждым элементом».

(Показ. обв. ЛЕВИТСКОГО от 11/XI-37 г. л. д. 13)

Признанием обвиняемого ЛЕВИТСКОГО также установлено, что он в 1936 г. был завербован в контрреволюцион-

ную диверсионно-шпионскую организацию, созданную ХВЫЛЕЙ – быв. нач. управления по делам искусства при СНК УССР.

...«Я признаю себя также виновным в том, что в 1936 г. я был завербован для проведения диверсий и шпионажа в пользу Германии ПОПОВСКИМ Василием Юрьевичем – зав. секцией хоровиков при группкоме работников Союза Рабис». (л. д. 13, 14, 15)

В соответствии с заданиями ПОПОВСКОГО ЛЕВИТСКИЙ обрабатывал участников хоров на заводах и предприятиях Киева для привлечения к диверсионной и шпионской деятельности. [34] (л. д. 15, 16).

Обвиняемый ЛЕВИТСКИЙ виновным себя признал в том, что он является украинским националистом и проводил контрреволюционную националистическую деятельность.

С 1936 г. являлся участником контрреволюционной немецкой диверсионно-шпионской организации. (л. д. 13, 14, 15)

На основании изложенного обвиняется: ЛЕВИТСКИЙ Борис Порфирьевич, 1887 года рождения, уроженец с. Андреевки, Макаровского района, Киевской области, сын священника, беспартийный, украинец, гражд. СССР, женат, с незаконченным высшим музыкальным образованием, в момент ареста – руководитель хора при библиотеке Академии Наук УССР,

в том, что:

1. Он является националистом и проводил контрреволюционную деятельность;

2. С 1936 г. являлся участником контрреволюционной немецкой диверсионно-шпионской организации, т. е. в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-11, 54-9 и 54-6 ч. 1 УК УССР.

На основании изложенного, руководствуясь приказом ГУГБ НКВД СССР № 00485 от 1937 года, следственное дело № 49423 по обвинению ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича, направить в НКВД СССР.

СПРАВКА: Арестованный ЛЕВИТСКИЙ Б. П. содержится япод стражей в спецкорпусе Киевской тюрьмы и с сего числа перечисляется за НКВД СССР.

Вещдоков по делу нет.

НАЧ. ОТ-НИЯ ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР

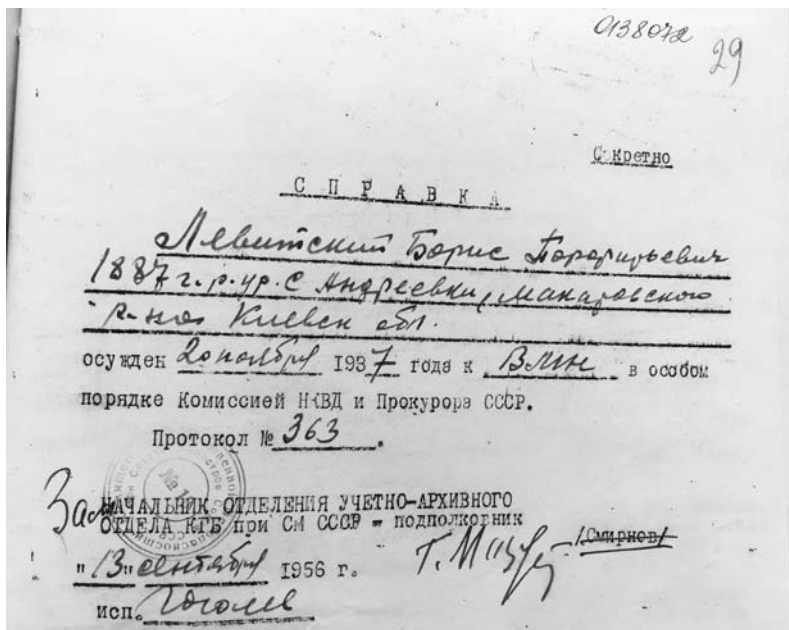
СТ ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ

/подпись / (ЧЕЧЕРСКИЙ)

УТВЕРЖДАЮ: ПОМ НАЧАЛЬНИКА 3 ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР

КАПИТАН ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

/подпись/

Довідка від 13 вересня 1956 року про долю Бориса Левицького

«СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО.**СПРАВКА**

/К следственному делу УГБ НКВД УССР № 49423 – 1937 г. /
Левитский Борис Порфирьевич «20»/XI 1937 г. осужден по
первой категории / протокол № 363

Приговор приведен в исполнение 23/XI 1937 г.

НАЧ 1 ОТДЕЛЕНИЯ 8 ОТДЕЛА УГБ НКВД

ЛЕЙТЕНАНТ ГОСБЕЗОПАСНОСТИ /подпись/»

«Секретно**СПРАВКА**

Левитский Борис Порфирьевич 1887 г. р., уроженец села
Андреевки, Макаровского района Киевской области, осужден
20 ноября 1937 года к ВМН в особом порядке Комиссией НКВД
и Прокурора СССР.

Протокол №363.

НАЧАЛЬНИК ОТДЕЛЕНИЯ УЧЕТНО-АРХИВНОГО

ОТДЕЛА КГБ ПРИ СМ СССР – подполковник

“13” сентября 1956 г. /подпись/ (Смирнов)»

«ЗАЯВЛЕНИЕ

Прошу Вас разрешить вопрос, как мне быть. Меня суд поста-
новил выселить. Моя хозяйка вчера вечером ворвалась в комна-
ту, принесла свою кровать, и заявила мне, чтобы я освободила
комнату. У меня нет родственников, я приезжая. Вы знаете, что
с меня взята подписка о невыезде, а также сделана опись вещей.
Комната имеет одну, жить вместе невозможно, прошу Вас по-
мочь мне, так как я не имею где переночевать. Мой муж Борис
Порфирьевич арестован.

/XI 1937 г.

Саксаганского

101/3

/подпись/ (Е. В. Барсукова)

**«Секретно
ВОЕННУЮ КОЛЛЕГИЮ ВЕРХОВНОГО СУДА СССР
ПРОТЕСТ
(в порядке надзора)
по делу ЛЕВИТСКОГО Б. П.**

Постановлением НКВД и Прокурора СССР от 20 ноября 1937 года осужден к расстрелу ЛЕВИТСКИЙ Борис Порфирьевич, 1887 года рождения, уроженец села Андреевка, Макаровского района, Киевской области, украинец, гражданин СССР, беспартийный, с высшим образованием, до ареста – руководитель хора при библиотеке Академии наук УССР.

По выводам обвинительного заключения ЛЕВИТСКОГО признан виновным в том, что он является националистом, проводил контрреволюционную деятельность, а с 1936 года являлся участником контрреволюционной немецкой диверсионно-шпионской организации, в которую был завербован ПОПОВСКИМ. (л. д. 25–27)

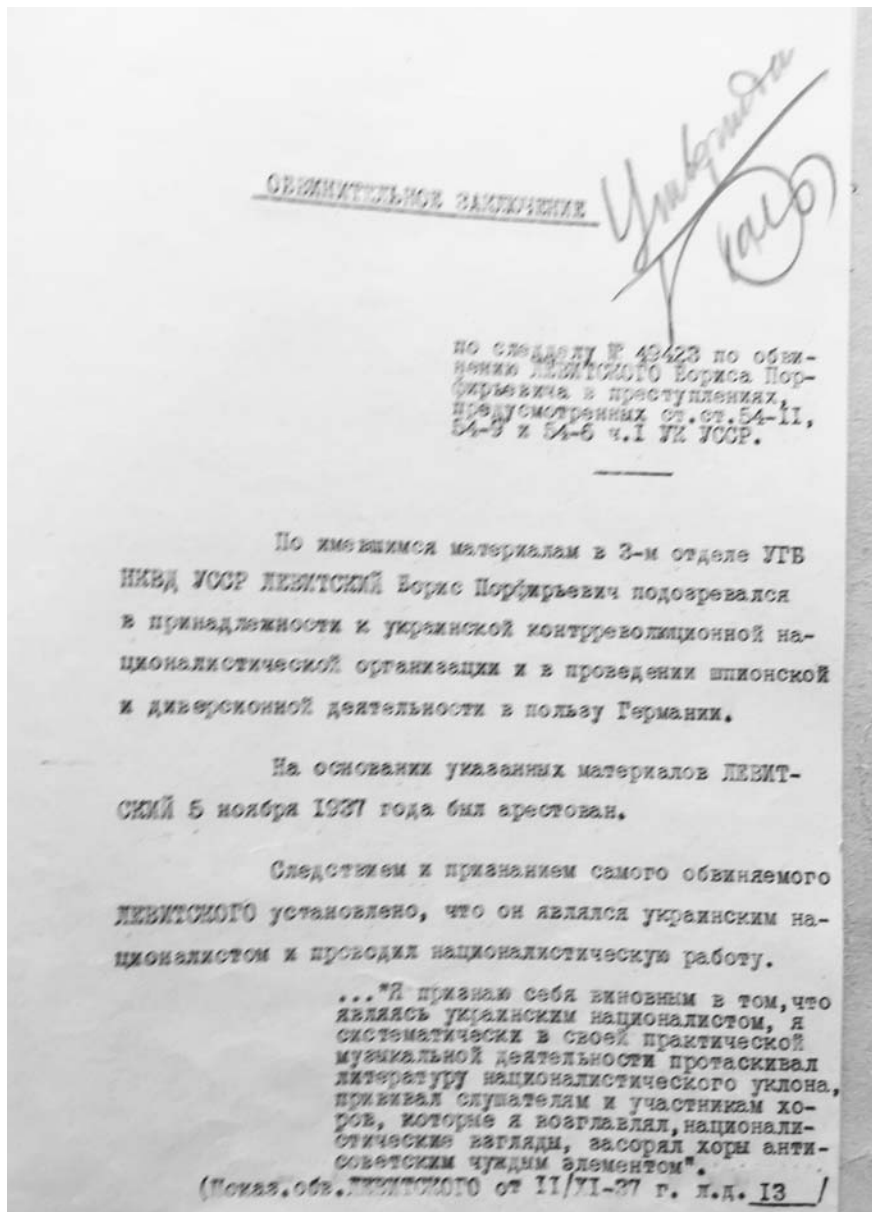
В основу обвинения ЛЕВИТСКОГО положены его личные признания своей вины, данные им на предварительном следствии, а также показания обвиняемого по другому делу ПОПОВСКОГО.

Постановление НКВД и Прокурора СССР в отношении ЛЕВИТСКОГО Б. П. подлежит отмене, а дело прекращению по следующим основаниям:

Не могут являться доказательством виновности ЛЕВИТСКОГО его показания о том, что в контрреволюционную организацию он был завербован ПОПОВСКИМ, так как дело по обвинению ПОПОВСКОГО В. Ю. проверялось военной прокуратурой и представлено в Военную Коллегию Верховного суда СССР для прекращения за отсутствием в его действиях состава преступления.

Органы КГБ при СМУССР и Центральным государственным особым архив СССР компрометирующими данными в отношении ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича не располагают.

Допрошенные в 1956 году свидетели: РЕВУЦКИЙ А. Н. –

Обвинувальний висновок Бориса Левицького, стор. 1

2.-

Признанием обвиняемого ЛЕВИТСКОГО также установлено, что он в 1936 г. был завербован в контрреволюционную диверсионно-шпионскую организацию, созданную ХВЫЦЕЙ - быв. нач. управления по делам искусств при СНК УССР.

... "Я признаю себя также виновным в том, что в 1936 г. я был завербован для проведения диверсий и шпионажа в пользу Германии ПОПОВСКИМ Василием Юрьевичем - зав. секцией хоровиков при группоме работников Союза Рабис".

(л.д. 13, 14, 15)

В соответствии с заданиями ПОПОВСКОГО ЛЕВИТСКИЙ обрабатывал участников хоров на заводах и предприятиях Киева для привлечения к диверсионной и шпионской деятельности.

(л.д. 15, 16).

Обвиняемый ЛЕВИТСКИЙ виновным себя признал в том, что он являлся украинским националистом и проводил контрреволюционную националистическую деятельность.

С 1936 г. являлся участником контрреволюционной немецкой диверсионно-шпионской организации.

(л.д. 13, 14, 15)

Обвинувальний висновок Бориса Левицького, стор. 2

депутат Верховного Совета УССР, профессор, зав. кафедрой Киевской консерватории, ВЕРЕВКА Г. Г. – член КПСС, заслуженный деятель искусств, ЕВТУШЕНКО – член КПСС, профессор, зав. кафедрой Киевской консерватории, КОЗИЦКИЙ Ф. Е. – член КПСС, профессор, заслуженный деятель искусств охарактеризовали ЛЕВИТСКОГО только с положительной стороны и показали, что никогда с его стороны антисоветских, националистических проявлений не замечали. (материал проверки при арх. след. деле №772716 по обв. Поповского т. 2 л. д. 66–74, 119–120, 140–141, 164)

Исходя из изложенного, руководствуясь ст. 25 Положения о прокурорском надзоре в СССР,

ПРОШУ:

Постановление НКВД и Прокурора СССР от 20 ноября 1937 года в отношении ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича отменить, а дело прекратить за отсутствием состава преступления.

ПРИЛОЖЕНИЕ: арх. след. дело №772716 в 1 томе от н/вх. № 025918 и справка на 1 листе от н/вх. № 0138072 (подшита в деле) – адресату.

ЗАМ. ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА СССР
ГЕНЕРАЛ-МАЙОР ЮСТИЦИИ

/подпись/ Е. ВАРСКОЙ

12 октября 1956 года»

«Секретно

ВЕРХОВНЫЙ СУД СОЮЗА ССР

ОПРЕДЕЛЕНИЕ № 4н-022899/56

ВОЕННАЯ КОЛЛЕГИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА СССР

В составе: Председательствующего полковника юстиции КОВАЛЕНКО,

членов подполковника юстиции ГВИНЕПАДЗЕ и полковника юстиции МЫШАКОВА,

рассмотрела в заседании от “8” декабря 1956 г.

21
3.-

На основании изложенного обвиняется:
ЛЕВИТСКИЙ Борис Порфирьевич, 1897 года рождения, уроженец с. Андреевки, Макаровского района, Киевской области, сын священника, беспартийный, украинец, гражд. СССР, женат, с незаконченным высшим музыкальным образованием, в момент ареста - руководитель хора при библиотеке Академии Наук УССР,

в том, что:

1. Он являлся националистом и проводил контрреволюционную деятельность;
2. С 1936 г. являлся участником контрреволюционной немецкой диверсионно-шпионской организации,
т.е. в преступлениях, предусмотренных ст.ст. 54-II, 54-9 и 54-6 ч. I УК УССР.

На основании изложенного, руководствуясь приказом ГУГБ НКВД СССР № 00485 от 1937 года, следственное дело № 49423 по обвинению ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича, направить в НКВД СССР.

СПРАВКА: Арестованный ЛЕВИТСКИЙ Б.П. содержится под стражей в Спецкорпусе Киевской тюрьмы и с сего числа перечисляется за НКВД СССР.
Вещдоков по делу нет.

НАЧ ОТ-НИЯ 3 ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР
1-й СТ ЛЕЙТЕНАНТ ГОС БЕЗОПАСНОСТИ (ЧЕЧЕРСКИЙ) *Морган*
УТВЕРЖДАЮ: ЗАМ НАЧАЛЬНИКА 3 ОТДЕЛА УГБ НКВД УССР
КАПИТАН ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ (САЛЕНКО) *Саленко*

9/су

Обвинувальний висновок Бориса Левицького, стор. 3

ПРОТЕСТ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА ССРСР

на постановление НКВД и Прокурора СССР от 20 ноября 1937 года, по которому расстрелян –

ЛЕВИТСКИЙ Борис Порфирьевич, 1887 года рождения, уроженец с. Андреевка, Макаровского р-на, Киевской области.

Заслушав доклад тов. МЫШАКОВА, заключение пом. Главного военного прокурора подполковника юстиции САППА, поддержавшего протест, установил:

ЛЕВИТСКИЙ был репрессирован за то, что он являлся националистом и проводил контрреволюционную работу, а с 1936 года был участником организации, куда его завербовал ПОПОВСКИЙ.

Генеральный Прокурор в протесте указывает, что дополнительной проверкой установлена несостоятельность обвинения против ЛЕВИТСКОГО и, что следовательно ЛЕВИТСКИЙ был репрессирован неосновательно.

Проверкой в частности установлено, что ПОПОВСКИЙ, который, якобы, завербовал ЛЕВИТСКОГО в антисоветскую организацию, сам был репрессирован неосновательно, а других каких-либо доказательств, свидетельствующих о преступной деятельности ЛЕВИТСКОГО в деле нет.

Допрошенные в процессе дополнительной проверки свидетели: РЕВУЦКИЙ, ВЕРЕВКА, ЕВТУШЕНКО и КОЗИНЦКИЙ положительно отозвались о ЛЕВИТСКОМ и заявили, что они никогда не замечали со стороны ЛЕВИТСКОГО никаких антисоветских и националистических проявлений.

По изложенным мотивам прокурор просит постановление в отношении ЛЕВИТСКОГО отменить и дело о нем за отсутствием состава преступления прекратить.

Соглашаясь с доводами, изложенными прокурором в протесте, Военная Коллегия Верховного Суда СССР, –

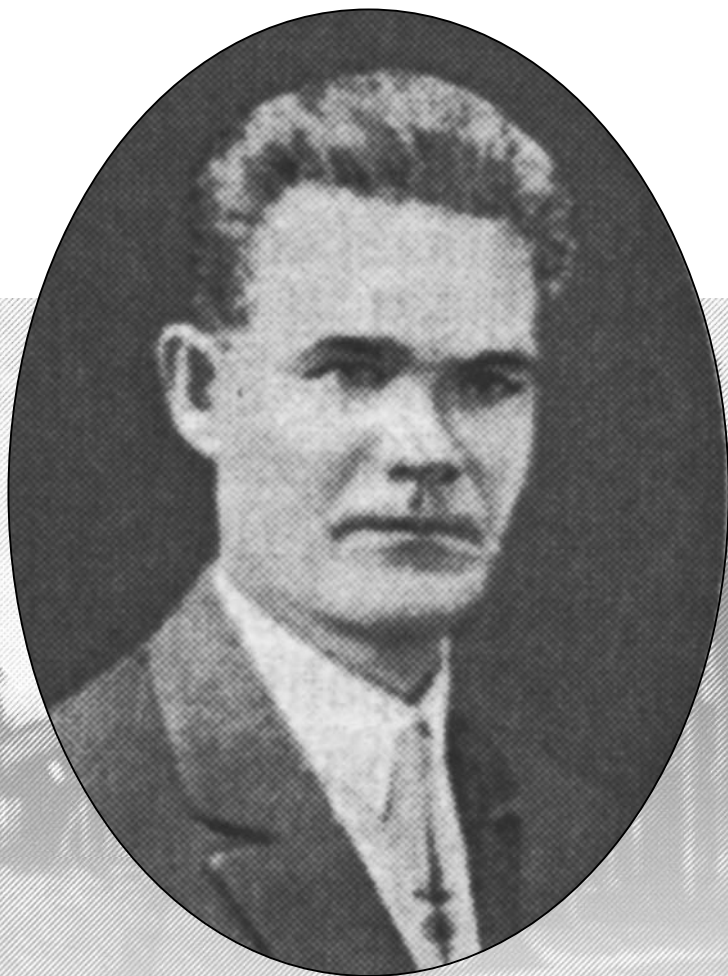
ОПРЕДЕЛИЛА:

Постановление НКВД и Прокурора СССР от 20 ноября 1937 года в отношении ЛЕВИТСКОГО Бориса Порфирьевича отменить и дело о нем прекратить за отсутствием состава преступления.

Подлинное за надлежащими подписями.

ст. офицер Военной Коллегии

ст. лейтенант /подпись/ (МАРИНИЧЕВ)» [41]

*Яків Чепіга, викладач Бориспільської Української гімназії
імені Павла Чубинського*

ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ

У «Протоколі засідання педагогічної ради Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського» від 29 квітня 1919 року серед присутніх записаний Я. Чепіга. Більше, ніж 100 років, не маючи жодної інформації про склад педагогічного колективу гімназії, важко з'ясувати, хто такий Я. Чепіга. Однак історичні джерела дають вичерпну інформацію про Чепігу (Зеленковича) Якова Феофановича, видатного українського педагога. Час створення Бориспільської Української гімназії (1917 рік) співпадає з часом перебуванням на Київщині Якова Чепіги. Саме в 1917 році він виконував обов'язки завідувача народної освіти Київського повітового земства.

Окрім того, з 1909 по 1917 рік Яків Чепіга глибоко працював над концепцією створення української національної школи. Тому створення в Борисполі першого українського середнього навчального закладу, безперечно, зацікавило його. Як довго співпрацював із гімназією педагог-новатор – невідомо.

В період з 1917 по 1920 роки включно Яків Чепіга друкує багато педагогічних статей в різних українських часописах і бере як науковець і педагог активну участь у всіх освітніх процесах цього періоду в Україні. Великий інтерес серед освітян викликали такі його публікації:

– «Соціалізація народної освіти» // Вільна Українська Школа. – 1917 (рік перший). – № 2. – С. 74–83.»

– «Письмо в школі»: метод. підруч. для вчителя: Вільна творчість. Твори по малюнках. Вільна диктура. – К. : Т-во «ДЗВІН»: Укр. школа під орудою С. Русової, Ю. Сірого, Я. Чепіги і С. Черкасенка, 1918. – 39 с.»

– «До трудової вільної школи!» // Вільна Українська Школа. – 1918–1919 (рік другий). – № 8/9. – С. 81–85.»

– «Завдання моменту» // Вільна українська школа. – 1918–1919 (рік другий). – № 8/9. – с. 81–85

- «Тимчасові програми для нижчих початкових шкіл на 1918–1919 шкільний рік»: (критичний нарис) // Вільна Українська Школа. – 1918–1919 (рік другий). – №5. – С. 291–297
- «Трудова школа» П. П. Блонського: (критичний нарис) // Вільна Українська школа. – 1918–1919 (рік другий). – №10. – С. 197–211
- «Школа й освіта на Україні: Другий делегатський зїзд Всеукраїнської Учительської Спілки. Зїзд позашкільної освіти і дошкільного виховання. Про інститут дослідження дитини. Останні розпорядження радянської влади» // Вільна Українська Школа. – 1918–1919 (рік другий). – № 6/7. – С. 60–64
- «Школа й освіта на Україні» // Вільна Українська Школа. – 1918–19 (рік другий). – 8/9. – С. 132–136
- «Букварь для дорослих.» – Вид. 1-ше. – К.: Всеукр. Учител. Видавн. Т-во «ВСЕУВИТО», 1919. – 28 с.
- «Зжиті форми старої школи й нова трудова соціалістична школа – комуна» // Соціаліст. Трудов. Школа. – 1919. – 25 лип. (бюл. № 2). – С. 1
- «Українське учительство в нових освітніх обставинах» // Вільна Українська Школа. – 1919–1920 (рік третій). – №1/3. – с. 84–87.
- «На шляху до трудової школи: методичні й дидактичні поради щодо зміни в освіті й вихованні.» – К.: Шкільна освіта. – 24 с.

Яків Феофанович Чепіга народився в 1875 року в с. Мар'янка на Херсонщині (нині Миколаївська область). Він походив з давнього українського козацького роду, тому проукраїнська позиція була у нього природною, її Яків Чепіга ніколи не змінював і всю свою педагогічну працю спрямовував на благо України.

У свій час він здобув добру педагогічну освіту, закінчив Новобузьку учительську семінарію, у дореволюційні роки працював учителем у школах Донбасу, Луганська та завідував Народним університетом Вознесенського рудника на Донбасі. Під час Української революції 1917–1921 років він активно займається організаційно-педагогічною роботою, в тому числі і створенням перших Українських гімназій на Київщині.

У 1918 році його призначили експертом початкових шкіл м. Києва, а в 1920 році – завідувачем дошкільним відділом народної

освіти та секцією дитячих будинків Київської губернської народної освіти.

У 1921 році Яків Чепіга став заступником завгубсоцвиху Київщини. Він також був одним із засновників у Києві Педологічного інституту в 1921 році, спочатку був проректором, а пізніше його науковим співробітником відділу «Фізична праця й трудові процеси». У 1922 році інститут реформували в Науково-дослідну кафедру педології, а Якова Феофановича призначили керівником секції практичної підготовки, у якій пропрацював до 1925 році.

У жовтні 1925 році він очолив секцію методики й дидактики Харківської науково-дослідної кафедри педагогіки, на базі якої в 1926 році організаційно оформився Український науково-дослідний інститут педагогіки (УНДІП), де працював Яків Чепіга науковим співробітником секції методики навчання дорослих до 1933 року. У 1935–1936 роках він очолював кафедру педагогіки Могилівського педагогічного інституту в Білорусі. Із 10 серпня до 23 листопада 1936 року працював завідувачем педагогічної частини середньої школи № 317 м. Москви. З листопада 1936 по липень 1937 року читав лекції в педагогічному інституті м. Сталінабад.

У жовтні 1937 року Якова Чепігу заарештовано за звинуваченням в причетності до антирадянської української націоналістично-терористичної організації. Управлінням держбезпеки Харківського обласного управління НКВС, і 20 листопада Особливою трійкою УНКВС Харківської області його засуджено до 10 років заслання, з якого він вже не повернувся.

В історію української педагогіки ввійшла наукова діяльність Якова Феофановича Чепіги.

В імперський період провідною ідеєю Якова Чепіги було створення української національної школи, національної системи освіти й виховання, яку розробляв і пропагував у працях: «До національної школи» (1909 р.), «Національність і національна школа» (1910 р.), «Грунтовні принципи нормальної школи» (1911 р.), «Психофізіологічні основи правопису» (1911 р.), «Національне виховання» (1913 р.) та ін. У «Проекті української школи» (1913 р.) сформував вимоги до нової української національної школи:

– у створенні школи має брати участь усе українське вчительство;

– школа має бути народною і відповідати інтересам народних мас;
– важливо, щоб освіта була глибоко національною, рідномовною, відповідала душі і розуму народу, його культурному, соціальному та економічному розвитку;

– школу слід будувати на підвалинах, які не порушують прав дитини, вільного й нормального розвитку її фізичних і духовних сил, індивідуальних рис.

У революційні роки Яків Чепіга стає прихильником ідей соціалізму та продовжує виступати за створення національної освіти в Україні аналізуючи освітню політику тогочасних урядів у працях: «Соціалізація освіти» (1917 р.), «Завдання моменту» (1918 р.), «Школа й освіта на Україні» (1919 р.).

Головним напрямком досліджень Якова Чепіги була педологія – наука про дитину або експериментальна педагогіка. Вивчаючи та аналізуючи досвіди американського психолога С. Хола, німецького педагога В. Лая, школи Л. М. Толстого, доводить необхідність побудови нової системи освіти й виховання на основі глибокого вивчення природи дитини (фізіології, спадковості та вікових психофізіологічних особливостей). Цій ідеї присвячені праці: «Педологія або наука про дітей» (1911 р.), «Увага і розумовий розвиток дитини» (1911 р.), «Брехливість у справі виховання» (1912 р.), «Страх і кара» (1912 р.), «Уява і мислення та творча діяльність дитини» (1914 р.), «Моральне внушіння в справі виховання» (1924 р.) та ін.

Розкриттю значення та ролі вчителя Яків Чепіга присвятив праці: «Народний вчитель та національне питання» (1912 р.) і «Самовиховання вчителя» (1914 р.)

Він обґрунтував та розвинув ідею побудови трудової школи у наступних працях: «До трудової вільної школи!» (1918–1919 рр.), «“Трудова школа” П. П. Блонського» (1918–1919 рр.), «Азбука трудового виховання й освіти» (1922 р.), «Практична трудова педагогіка» (1924 р.) та ін.

Яків Чепіга створив підручники для початкової школи: «Задачник для початкових народних шкіл. Рік перший і другий»

(1918 р.), читанку «Веселка» (1921 р.) (співавторство з Г. Іваницею та Б. Якубовським), «Шляхом життя: Читанка для 6–7 груп трудової школи, робфаків, шкіл для дорослих т. ін.» (1923 р.), «Рухому хрестоматію української сучасної літератури» (1928 р.) (співавторство з Л. Єгоровою та В. Павловським), що стали одними з перших написаних українською мовою з новим змістовим наповненням.

У 20-ті роки ХХ ст. виникають та набувають поширення ідеї комплексного навчання. У працях: «Будова комплексу» (1925 р.), «Що то є комплекс» (1925 р.), «Від розмов до діла (з приводу дискусії про методи навчання)» (1926 р.) Яків Чепіга вказує на недоліки комплексної системи як основи навчально-виховного процесу та розкриває важливість класно-урочної системи навчання.

У першій половині 30-х років Яків Чепіга написав низку методичних посібників для вчителів початкових класів: «Методика усної лічби та вправи у перших групах семирічки» (1930 р.), «Методика навчання в трудовій школі першого концентру» (1930 р.), «Читання й робота над книжкою в першому концентрі політехнічної школи» (1932 р.), «Методика роботи з підручником математики» (1933 р.), «Методичні поради до роботи з читанкою першого класу» (1934 р.). Підручники, методичні посібники для навчання дорослих: «Буквар для шкіл грамоти» (1933 р.), «Методичні поради до букваря для шкіл грамоти» (1934) та ін. Вони відіграли велику роль у розвитку української освіти в першій чверті ХХ ст. й стали фундаментом для подальшого створення підручників для шкіл.

Яків Феофанович Чепіга, що співпрацював з Гімназією, був видатним українським педагогом, психологом, громадським діячем, автором проекту української національної школи. Він був автором перших українських шкільних підручників, написав понад 150 наукових праць з теорії та методики початкового навчання, ідеї якої вплинули на розвиток педагогічної науки в Україні в 1920–1930 роках. [48]

Надія Віссаріонівна Кириченко, 1918 рік

ВЧИТЕЛЬКА-ПРОСВІТЯНКА

Надія Віссаріонівна Кириченко народилася в заможній бориспільській дворянській родині в 1900 році. Її батько був сільським фельдшером. В будинку, де вони жили, панував достаток, грамоти дітей вчили гувернантки, працювали хатні робітники. Батько не шкодував сил і коштів на освіту своїх дітей: старший син Микола здобув вищу медичну освіту і працював завідувачем Бориспільським тубдиспансером, а Надія закінчила Київську гімназію та отримала спеціальність педагога.

В сім'ї в пошані були українська пісня, народні традиції, рідкісна в той час українська книжка.

Більшовицький Жовтневий переворот в Санкт-Петербурзі приніс в родину трагічні події. Весною 1917 року події розгортались стрімко. Після створення Української Центральної Ради Надія і Микола Кириченки стали в Борисполі одними з провідних лідерів на підтримку заходів створення й розбудови Української держави. Вже з квітня 1917 року вони ініціювали створення Бориспільської «Просвіти», що спочатку була зареєстрована в будинку, де проживали Кириченки за адресою: м. Бориспіль, вул. Радянська, 31.

Першим головою Бориспільської «Просвіти» став її рідний брат Кириченко Микола Віссаріонович, а Надія була його найактивнішою і найвідданішою помічницею. Вона приклала багато зусиль, щоб запрацювали 3 секції цієї проукраїнської організації: бібліотечно-лекційна, театральна-концертна, дитяча. Протягом короткого часу до лав «Просвіти» вступило майже 200 бориспільчан. Зібрання активістів проходило в будинку Кириченків.

Згодом, після фізичного знищення членів родини Кириченків, радянська влада знесе і їх будинок та збудує на його місці приміщення Бориспільського КГБ. Але Надія в той час і в страшному сні не могла передбачити такого трагічного фіналу. Вона разом з братом активно працювала на Українську державу.

Найбільша увага приділялась роботі української бібліотеки в Борисполі, в якій за короткий час зібрали багато книжок з історії та культури України, художньої літератури українських письменників, різних журналів та довідкової літератури. За три місяці бібліотеку відвідали 1235 бориспільчан.

Надія разом з іншими членами «Просвіти» ініціювала збір коштів на пам'ятник Тарасу Шевченку в Борисполі. Кожного тижня вона організовувала засідання керівних органів Бориспільської «Просвіти», спочатку в своєму будинку, згодом у Вищій початковій школі в Борисполі, а потім в окремому орендованому для «Просвіти» приміщенні.

За декілька місяців Надія зі своїм братом Миколою та активістами-бориспільчанами провели сім разів загальні збори, п'ятнадцять разів збори ради Бориспільської «Просвіти», два краєві з'їзди, організовано шість театральних вистав, три лекції, два мітинги, одне українське національне свято. [12, с. 1–3]

А найголовніше – Надія Кириченко була одна з багатьох бориспільських просвітян, що започаткували створення в Борисполі першого середнього українського навчального закладу, Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Вона запрацювала вже у жовтні 1917 року. Надія Віссаріонівна Кириченко входила до першого складу гімназійного педагогічного колективу і була наймолодшою вчителькою. На той час вона в Києві вже здобула відповідну освіту, багато однолітків прийшли в український заклад здобувати середню освіту та спеціальність педагога. На жаль, не відомо, який предмет викладала Надія. В протоколі засідання педагогічної ради гімназії від 29 квітня 1919 року з порядком денним «Організація шкільних літніх робіт по садівництву, городництву та розведенню квітів в зв'язку з розвагами, співами і грою» записано: «Запросити на посаду виховуючих вчителів Н. А. Кальмуцьку, Н. В. Кириченко, В. С. Вівчаницького, А. В. Майбороду, М. В. Опришка, які надали свою принципову згоду». [42, с. 219]

Педагогічна праця в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського приносила велике задоволення Кириченко На-

дії Віссаріонівні. Після закриття радянською владою цього навчального закладу вона продовжувала викладати в школах Борисполя. Надія була одружена із Сорокіним Тихоном Петровичем 1885 року народження.

І хоч її коханий чоловік був росіянин, старший за неї на 15 років, їхні погляди співпадали в питаннях боротьби за незалежність України. До того ж він також був педагогом. Освіта в Сорокіна Тихона була вищою, а не середньою. Це давало йому безумовні підстави для роботи в гімназії.

Найважчими роками для Кириченко Надії Віссаріонівни стали тридцять роки минулого століття. Сталінські політичні репресії одними з перших торкнулись її родини. 25 жовтня 1937 року арештували її старшого брата Миколу Віссаріоновича Кириченка, першого голову Бориспільської «Просвіти».

29 жовтня 1937 року вже було рішення Тройки такого змісту:

**«Тройка при Киевском Облуправлении НКВД УССР
от “29” Октября 1937 г.**

СЛУШАЛИ:

Дело № 11816 Бориспольского РО НКВД по обвинению – КИРИЧЕНКА Николая Виссарионовича. 1893 г. р., урож. м. Борисполя, Киевской обл., украинца. В прошлом член контрреволюционной организации СВУ, украинский националист. Обвиняется в том, что среди населения проводил к-р работу, внедряя националистические идеи. Доказывал, что при Советском строе Украина не существует, а она является Советской колонией. Распространял провокационные слухи о скором отделении Украины от Советского Союза и образовании самостоятельного украинского государства. Восхвалял политику фашистской Германии. Высказывался о скором приходе Гитлера на Украину. Высказывал сожаление о врагах народа, ранее работавших ВУАН, наметивших спасти Украину от Коммунизма и не выполнивших свои задачи. Клеветнически отзывался о Советской власти.

ПОСТАНОВИЛИ

КИРИЧЕНКА Николая Виссарионовича

РАССТРЕЛЯТЬ

Лично пренадлежащее ему имущество – **КОНФИСКОВАТЬ**.
Верно. Секретарь Тройки /подпись/ Печать [26]»

В той же день, 29 жовтня 1937 року, Миколу Кириченка розстріляли, про що склали акт.

Вже 15 листопада 1937 року НКВД арештує чоловіка Надії Кириченко – Тихона Сорокіна, а 8 грудня 1937 року Трійка вносить такий вирок:

«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 129

**Заседания Тройки при Киевском Облуправление НКВД
УССР**

от “8” декабря 1937 г.

СЛУШАЛИ:

Дело №14637 Бориспольского РО НКВД по обвинению СОРОКИНА Тихона Петровича, 1885 г. р. урож. с. Сорокино. Курской обл., жит. м. Борисполя, Киевской обл., русского. В прошлом офицер старой гетьманской армии, участник “Просвиты”.

Обвиняется в том, что проводил к-р работу, направленную против существующего строя. Клеветал на Советскую Власть, восхвалял фашистский строй. Распространял провокационные слухи о скорой гибели Соввласти. Открыто заявлял, что ждет войны и перемены власти. Агитировал против выборов в Верховный Совет коммунистов.

ПОСТАНОВИЛИ:

СОРОКИНА Тихона Петровича – заключить в ИТЛ сроком на **ДЕСЯТЬ** лет. Считая срок с 15-го ноября 1937 гола.

Содержится под стражей в Киевской тюрьме.

Верно

Секретарь Тройки /подпись/ (Альтзицер)». [26]

З радянських концтаборів чоловік Надії Віссаріонівни не повернувся.

Після арешту брата й чоловіка від Надії Віссаріонівни відвернулись більшість колег і колишніх друзів.

Оскільки жодних вістей про долю чоловіка не було, в 1940 році Надія Віссаріонівна наважилась написати заяву прокурору СРСР. Це був дуже сміливий крок. Вона наголошувала у скарзі, що Тихін Сорокін не міг служити в гетьманській армії, адже в цей час він працював у школі. До своєї заяви Надія Кириченко додала копію трудової книжки, записи в якій підтверджували її доводи. Радянські органи провели перевірку заяви Надії Кириченко. На дані з трудової книжки Тихона Сорокіна ніхто з перевіряючих не звернув уваги. Натомість в матеріалах перевірки є довідка із Бориспільської сільської ради, датована 1940 роком, яка слово в слово повторювала довідку від 15. XI. 1937 року:

«ПРОКУРОРУ СОЮЗА ССР

УЧИТЕЛЬНИЦЫ КИРИЧЕНКО НАДЕЖДЫ ВИССАРИОНОВНЫ, ПРОЖИВАЮЩЕЙ В БОРИСПОЛЕ, КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ, УЛ. ЛЕНИНА № 52.

ЗАЯВЛЕНИЕ

Еще 15 ноября 1937 года в м. Борисполе органами НКВД арестовано моего мужа Сорокина Тихона Петровича, который в последствии осужден Особым Совещанием НКВД к 10 годам заключения в исправительных трудовых лагерях.

В настоящее время муж отбывает наказание по такому адресу: станция Сухо-Безводская, Гороховской железной дороги, Инжлагерь №13.

Я узнала, что при производстве следствия его допрашивали и избобличали в том, что он был офицером гетьманской армии на Украине. Если этот момент изложен в основании ареста и осуждения моего мужа я считаю необходимым обратить Ваше внимание на то, что это обвинение противоречит действительному положению вещей, так как он абсолютно никакого отношения к гетьманской армии не имел.

Если на это кто либо указывал следственным властям по делу моего мужа, то действовал он враждебно настроен не только лично к моему мужу, но и для того, чтобы ввести органы следствия в заблуждение, и таким образом перебить учительские кадры.

№ 41185

СОВ. СЕКРЕТНО
Экз. № 25

СПРАВКА

В УКГБ при СМ УССР по Киевской области поступило заявление от гражданки КИРИЧЕНКО Надежды Виссарионовны в отношении ее брата КИРИЧЕНКО Николая Виссарионовича

Согласно данным архивно-следственного дела № 41185 КИРИЧЕНКО Николай Виссарионович, 1898 г. рождения, уроженец г. Ворисполь, Киевской обл.

25 октября 1937 года был арестован Вориспольским РО УНКВД, а 29 октября 1937 г. тройкой УНКВД Киевской обл. осужден к ВМН

Приговор приведен в исполнение 25 ноября 1937 г.

Руководствуясь указанием КГБ при СМ СССР № 108сс от 24 августа 1955 г., объявить КИРИЧЕНКО Н.В. ее брат КИРИЧЕНКО Николай Виссарионович

1937 году был осужден на 10 лет и, находясь в местах заключения, умер 17 декабря 1942 года от гнойного плеврита, о чем в первых спецделах МВД УССР, МВД УССР и УМВД Киевской области произвести соответствующие отметки.

Ст. Оперуполномочен. УАО УКГБ при СМ УССР по Киевской области ИВАНЦОВ
Ст. лейтенант

Начальник 1 отделения УАО УКГБ при СМ УССР по Киевской области

СОГЛАСНЫ:

Начальник Учетно-архивного отдела УКГБ при СМ УССР по Киевской области ВЕСЕЛОВ
Подполковник

10 марта 1959 г.
г. Киев.

122. 203

Довідка з матеріалів кримінальної справи на Кириченка Миколи Вісаріоновича за 10. 03. 1959 року

Из прилагаемого к этому заявлению списка моего мужа ясно видно, что начиная с 1906 року он непрерывно состоит на учительской работе и следовательно он не мог быть в гетьманской армии.

В этом списке имеются сведения о его работе в г. Курске по 1932 год. После этого он перешел на пенсию по выслуге лет и с 1932 года переселился со мною в Борисполь, где продолжал учительскую свою деятельность в Бориспольской школе № 2 на рабочем факультете. Вся его деятельность сводилась к преподаванию физики и математики. Таким образом совершенно ясно, что арест и осуждение моего мужа является результатом лживого доноса и показаний недобросовестных лиц.

Вследствие изложенного я прошу Вас принять надлежащие меры к тому, чтобы пересмотреть дело моего мужа и освободить его от дальнейшего отбывания им назначенного ему наказания.

О результате прошу мне сообщить по указанному выше адресу. /подпись/ [26]»

Висновок перевірки справи Т. Сорокіна за заявою його дружини був невтішним: їй відмовили в усьому.

З радянських концтаборів Тихін Сорокін не повернувся. В 1989 році в його справі зроблений останній запис «Дальнейшая судьба Сорокина Т. П. не установлена». Посмертно наш земляк не реабілітований.

В 1959 році Кириченко Надія Віссаріонівна наважилась запитати у радянської влади, де подівся її брат, арештований вночі 25 жовтня 1937 року. [26]

**«Прокурору спец-части СССР
пенсионерки-учительницы
Кириченко Надежды Виссарионовны
УССР Киевской обл. г Борисполь**

ЗАЯВЛЕНИЕ

25 октября 1937 года Бориспольским НКВД был арестован мой брат врач заведующий тубдиспансером Борисполя Кириченко Николай Виссарионович, рождения 1 октября 1893 года.

Прошу сообщить мне, о его судьбе по адресу:

УССР, Киевская обл., г. Борисполь, ул. Советская №31
14 февраля 1959 года Н. Кириченко» [26]

«ТРЕБОВАНИЕ

на проверку по оперативно-справочной картотеке МВС УССР

Просьба проверить и выдать справку:

1. **Фамилия** – КИРИЧЕНКО
2. **Имя и отчество** – НИКОЛАЙ ВИССАРИОНОВИЧ
3. **Год рождения** – 1893
4. **Место рождения**
5. **Адрес:** арестован в 1937 г. Бориспольским РО НКВД
6. **Место работы и должность** – учительница
7. **Для чего нужна справка** – заявление

Начальник УА отдела (отделения)

Подполковник /подпись/ /БЕЛЯЕВ/

«2» марта 1959 г. № К-33» [26]

«НАЧАЛЬНИКУ РАЙОННОГО ОТДЕЛЕНИЯ МИЛИ- ЦИИ

ИСПОЛКОМА БОРИСПОЛЬСКОГО РАЙСОВЕТА ДЕПУТАТОВ ТРУДЯЩИХСЯ КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

гор. Борисполь

Гр. КИРИЧЕНКО Надежда Виссарионовна проживающая в г. Борисполе, ул. Советская, 31 обратилась в УКГБ Киевской обл. с заявлением о сведениях о судьбе своего брата.

Просим о судьбе своего брата объяснить устно гр. КИРИЧЕНКО Н. В., что ее (его) брат КИРИЧЕНКО Николай Виссарионович, в 1937 году был осужден на 10 лет и, находясь в местах заключения, умер «7» декабря 1942 года от гнойного плеврита.

Начальник Учетно-архивного отдела

УКГБ при СМ УССР по Киевской области

___подполквник___ (__БЕЛЯЕВ__)

Начальник 1 отделения УАО УКГБ

при СМ УССР по Киевской области

_____ (_____)»

**«НАЧАЛЬНИКУ 1 СПЕЦОТДЕЛА МВД УССР г. Киев
НАЧАЛЬНИКУ 1 СПЕЦОТДЕЛА УМВД Киевской обл.
г. Киев**

В учетной картотеке на КИРИЧЕНКО Николая Вассарионовича, 1898 г. рождения, уроженца г. Борисполя, Киевской области. Осужденного в 1937 г. тройкой УНКВД Киевской обл., проходящего по архивно-следственному делу № 41183 КГБ УССР, просим сделать следующую отметку:

Отбывая наказание в местах заключения, умер «7» декабря 1942 г. от гнойного плеврита. Родственникам о смерти объявлено.

Основание: письмо № 7/1–1074 от «11» марта 1959 г.

Начальник Учетно-архивного отдела УКГБ при СМ УССР по Киевской области

___подполковник___ (___БЕЛЯЕВ___)

Начальник 1 отделения УАО УКГБ при СМ УССР по Киевской области

_____ (_____)) [26]

«В АДРЕСНОЕ БЮРО

Фамилия – КИРИЧЕНКО

Имя и отчество – НАДЕЖДА ВИССАРИОНОВНА

Дата рождения – 1900 г. р.

Место рождения – г. Борисполь, Киевской обл.

Адрес -г. Борисполь, ул. Советская, 31

ОТВЕТ:

Фамилия – Кириченко

Имя и отчество – Надежда Вассарионовна

Место рождение – по указанным данным прописанной

Национальность и гражданство – не значится

Место работы и должность –

Адрес –

Когда и откуда прибыл –

Если выбыл, то куда –

Справку наводил –

“27” III 1989 г.» [26]

Генеральному прокурору СРСР
Валентині Стрілько-Тютюн
Київ, вул. М. Гоголя, 12
1989 р. 12 грудня

Ваше листове звернення до мене
відносно справи Т. Сорокіна
відомо мені. Справа ця
вимагає негайного розгляду
і виконання. Згідно з
законотворчим актом
про правову відповідальність
за скоєні злочини проти
людськості, злочини проти
людськості є злочинами
проти всього людства
і повинні бути кримінально
карювані незалежно від
того, чи скоєні вони
на території певної держави
чи за її межами.

Ваше звернення
відносно справи Т. Сорокіна
відомо мені. Справа ця
вимагає негайного розгляду
і виконання. Згідно з
законотворчим актом
про правову відповідальність
за скоєні злочини проти
людськості, злочини проти
людськості є злочинами
проти всього людства
і повинні бути кримінально
карювані незалежно від
того, чи скоєні вони
на території певної держави
чи за її межами.

Ваше звернення
відносно справи Т. Сорокіна
відомо мені. Справа ця
вимагає негайного розгляду
і виконання. Згідно з
законотворчим актом
про правову відповідальність
за скоєні злочини проти
людськості, злочини проти
людськості є злочинами
проти всього людства
і повинні бути кримінально
карювані незалежно від
того, чи скоєні вони
на території певної держави
чи за її межами.

Ваше звернення
відносно справи Т. Сорокіна
відомо мені. Справа ця
вимагає негайного розгляду
і виконання. Згідно з
законотворчим актом
про правову відповідальність
за скоєні злочини проти
людськості, злочини проти
людськості є злочинами
проти всього людства
і повинні бути кримінально
карювані незалежно від
того, чи скоєні вони
на території певної держави
чи за її межами.

Лист Надії Кириченко до Генерального прокурора СРСР з приводу долі її чоловіка Сорокіна Т. П.

«СПРАВКА

В УКГБ при СМ УССР по Киевской области поступило заявление от гражданки КИРИЧЕНКО Надежды Виссарионовны разыскивающей брата КИРИЧЕНКО Николая Виссарионовича.

Согласно данным архивно-следственного дела №41185 разыскиваемый КИРИЧЕНКО Николай Виссарионович, 1893 года рождения, уроженец г. Борисполь, Киевской обл. «25» октября 1937 года был арестован Бориспольским РО УНКВД, а «29» октября 1937 г. тройкой УНКВД Киевской обл. осужден к ВМН. Приговор приведен в исполнение «25» ноября 1937 г.

Руководствуясь указанием КГБ при СССР № 108сс от 24 августа 1955 г., объявить гр. КИРИЧЕНКО Н. В., что ее брат КИРИЧЕНКО Николай Виссарионович 1937 году был осужден на 10 лет и, находясь в местах заключения, умер «7» декабря 1942 года от гнойного плеврита, о чем в первых спецотделах МВД, СССР, МВД УССР и УМВД Киевской области приложить соответствующие отметки.

ст. Оперуполномочен. УАО УКГБ при СМ УССР
по Киевской области

ст. лейтенант (ИВАНЦОВ)

Начальник 1 отделения УАО УКГБ
при СМ УССР по Киевской области

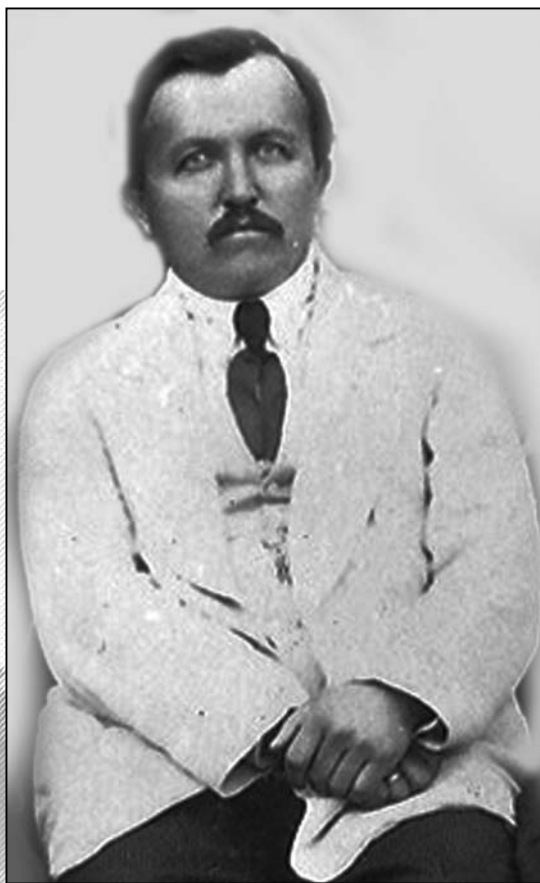
СОГЛАСНЫ: _____ /подпись/

Начальник Учетно-архивного отдела
УКГБ при СМ УССР по Киевской области

_____ подполковник (БЕЛЯЕВ _____ 12)

10 марта 1959 г.» [26]

З документів видно, що працівники НКВД прокуратури СРСР, КГБ секретними документами давали вказівки про те, щоб Надія Кириченко повідомляли, що нібито її брата Миколу Кириченка не розстріляли в 1937 році, а він помер в концтаборі від «гнойного плеврита» в 1942 році. Так радянська влада намагалась приховати свої страшні злочини. Надія Кириченко, як і мільйони інших українців, змушена була терпіти цю брехню. Подальша доля Надії Кириченко невідома, відомо лише, що проживала вона в Борисполі по вул. Леніна, 52.

Тихін Петрович Сорокін, 1918 рік

УКРАЇНЕЦЬ РОСІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Сорокін Тихін Петрович за походженням був росіянином, але це не заважало йому бути великим українським патріотом. Він вважав і відчував себе українцем, щиро прагнув долучитися до розбудови молодого Української держави у дуже важливій сфері – навчанні та вихованні молоді.

Тихін Сорокін мав вищу педагогічну освіту і спочатку працював у Борисполі вчителем фізики і математики у Бориспільському вищому початковому училищі. В атестатах випускників цього навчального закладу за 1917 рік стоїть його підпис як секретаря педагогічної ради цього училища.

Після проголошення Української Народної Республіки на базі Бориспільського Вищого початкового училища створюється перший середній навчальний заклад у Борисполі – Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського. Тихін Сорокін переходить працювати до Гімназії вчителем фізики і математики. Він любив свою професію, любив своїх учнів, любив життя. Після закриття Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського Тихін Петрович продовжував працювати в Бориспільській школі № 2, яка діяла в приміщенні колишньої гімназії.

Разом з Тихоном Сорокіним в Бориспільській гімназії працювала його дружина Надія Віссаріонівна Кириченко. Подружжя було активними членами Бориспільської «Просвіти», що створена весною 1917 року. В будинку Надії Кириченко та Тихона Сорокіна часто проходили зібрання активістів «Просвіти», першим керівником якої був рідний брат Надії Кириченко – Кириченко Микола Віссаріонович.

Доля Тихона Сорокіна була такою ж трагічною, як і в багатьох педагогів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Учителя фізики і математики Сорокіна Тихона Петровича арештували 15 листопада 1937 року.

Матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу.

«Бориспільська

Сільрада

Бориспільська району

Довідка – Характеристика

Дана за громадянина Сорокіна Тихона Петровича, в тім, Київської області що він народження 1885 року. 15/XI. 1937 р. В Борисполі він появився в 1916 році. Учителював у школі. Коли почалася Революція він із Борисполя зник з гетьманськими частинами. Повернувся до Борисполя років через три. Зразу ж почав приймати участь в Націоналістичній спілці «Просвіта», одружився із сестрою петлюрівця Кириченка, і разом провадили контрреволюційну роботу. Весь час вели агітацію проти міроприємств Рад Влади та Нової Сталінської Конституції, агітуючи, що комуністів не треба вибирати тому, що вони не вміють керувати.

Голова Сільради /підпис / (Ситник)

Секретар /підпис / (Седюк)»

Тихін Сорокін одружився із Надією Кириченко, рідною сестрою вже засудженого до розстрілу голови Бориспільської «Просвіти» Миколи Кириченка. Це також було однією з важливих причин його арешту.

Свідків по справі було чотири: Лисовець, Юрецький, Ситник Іван Макарович та Краснопір Микола Трихонович. Вони ж свідчили і проти Миколи Кириченка. Всі свідомо говорили майже одне й те саме. Микола Краснопір, як і інші свідки говорив:

«Сорокіна Тихона Петровича я знаю как односельчанина, а тому мне известно, что он антисоветски настроен против мероприятий советской власти и на каждом шагу старается агитировать против успешного развития намеченных мероприятий советской власти на селе.»

Вопрос: Скажите свидетелю Краснопир, что вам известно о антисоветской агитации Сорокіна?

Ответ: Мне известно, что Сорокин среди населения распростра-

няет клеветнические слухи о кандидатурах в депутаты до Верховного Совета и в Совет национальностей он говорит: «В Верховный Совет мы должны избрать своих людей, украинцев, которые имеют образование, а не таких неграмотных, как выдвигают коммунисты»

Допит Тихона Срокіна по суті своїй був майже абсурдним, але він коштував життя українському патріоту.

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1937 г. Декабря 6 дня. Я, сотрудник ВО НКВД допросил в качестве обвиняемого

Фамили – Сорокин

Имя и отчество – Тихон Петрович

Дата рождения – 1885 г.

Месторождения – деревня Сорокино, Старковской волости, Курской губернии

Местожительства – село Борисполь

Нац. и гражд. (поддан) – Русский

Паспорт – выдан Борисполь РОМ

Род занятий – педагог

Социальное происхождение – из крестьян

Социальное положение: (род занятий и имущественное положение)

а) до революции – служащий

б) после революции – служащий

Состав семьи – жена Надежда Кириченко

Образование (общее, специальное) – Высшее

Партийность – (в прошлом и настоящем) беспартийный **Каким репрессиям подвергался: судимость, арест и др. (когда и каким органом)**

а) до революции – не подвергался

б) послереволюции – не подвергался

Какие имеет награды (ордена, грамоты, оружие и др.) – при сов. власти не имею

Категория воинского учета запаса и где состоит на учете – исключен по возрасту

Служба в Красной армии (Красной гвардии, в партизан. отрядах), когда и в качестве кого – не служил

Служба в белых и др. к-р армиях (когда, в качестве кого) – не служил

Участие в бандрах, к-р организациях и восстаниях – не участвовал

Сведения об общественно-политической деятельности

Показания обвиняемого: Сорокина Тихона Петровича б. XII. 1937 г.

Вопрос: Скажите обвиняемый Сорокин следствию в качестве кого вы служили в Армии?

Ответ: Я в Армии не служил, я терпеть не мог военщину.

Вопрос: Где вы были и что делали, Сорокин, в 1918 году?

Ответ: Я учительствовал в с. Борисполе при гетьманских властях.

Вопрос: Скажите следствию о вашем участии при гетьманских властях.

Ответ: Ничего я общего с гетьманской властью не имел.

Вопрос: Скажите следствию, если ничего общего вы не имели с гетьманской властью – то что вас заставило уйти с Бориспольского района с гетьманскими частями и куда – отвечайте конкретно следствию?

Ответ: Я ни с какими никуда с Бориспольского района с гетьманскими частями не отступал и никакого участия в гетьманских частях не принимал.

Вопрос: Скажите следствию, если вы никакого участия в гетьманских частях не принимали, то с какой целью вы выехали с Борисполя в те годы?

Ответ: Я выехал лишь с Борисполя по причине незнания украинского языка и не мог вести преподавание в школе на украинском языке.

Вопрос: Скажите следствию, где вы были, что делали в бытность поляков на Украине?

Ответ: Я находился в г. Курске.

Вопрос: Скажите, что вы делали в г. Курске?

Ответ: Учительствовал.

Вопрос: Скажите, что вы делали в г. Курсе в бытность Деникинских властей?

☆☆
СЕКРЕТНО
Форма ЛС-2

(наименование органа КГБ)

Уголовное
ДЕЛО № _____

**с материалами учетно-контрольного
производства по уголовному делу**

по обвинению *Сорокина Т. П.*

Начато „ “ _____ 19__ г.
Окончено „ “ _____ 19__ г.

Арх. № _____
Архив _____
Сдано в архив _____

30894ФП

☆☆
№ 1170—1977 г.

Обкладинка кримінальної справи Сорокіна Тихона Петровича, 1937 рік

Ответ: В бытность Деникинских властей я был безработным.

Вопрос: Скажите, при каких обстоятельствах в Курске вы остались безработным в бытность Деникинских властей?

Ответ: При реорганизации школ в бытность Деникинщины меня уволили.

Вопрос: Скажите следствию, т. е. объясните конкретно, причины вашего увольнения при Деникинских властях?

Ответ: Меня уволили как прибывшего в то время в Курск, т. е. пребывавшего в Курске при советских властях.

Вопрос: В чем выражалось ваше участие в контрреволюционной организации СВУ совместно с бывшим врачом. Борисполя Кириченком?

Ответ: Я в контрреволюционной организации СВУ не участвовал, и в отношении участия бывшего врача Кириченка ничего сказать не могу.

Вопрос: Скажите следствию, в чем выражалось ваше недовольствие властью существующего строя, которое вы высказывали в доме бывшего врача, осужденного Кириченка за контрреволюционную деятельность, который показал следствию, что вы вели контрреволюционную деятельность?

Ответ: О контрреволюционной деятельности бывшего врача Кириченка я не знаю, и он мне об этом не говорил.

Вопрос: Известно ли вам было об антисоветских высказываниях бывшего врача Кириченка в вашем присутствии?

Ответ: Да были, я с ним был согласен.

Вопрос: Скажите следствию, в чем они выражались?

Ответ: Недовольство врача Кириченка выражалось по отношению недостатков медикаментов и низкой зарплатой врачам.

Вопрос: Скажите, следствие предлагает вам дать конкретные показания недовольствия врача Кириченка против существующего строя?

Ответ: Недовольствие бывшего врача Кириченка выражалось по отношению проводимой линией в Советском Союзе».

Обвинувальне звизначення Тихону Сорокіну було лаконічним:

«По след. делу № 14637**ОБВИНТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

По обвинению гр. СОРОКИНА Тихона Петровича, 1885 г. рожд., по ст. 54-10 УК УССРВ Бориспольское РО НКВД поступили данные о том, что в с. Борисполе проживает бывший офицер старой армии и гетьманской армии СОРОКИН Тихон Петрович, который, находясь в селе, занимался антисоветской агитацией против существующего строя, проявлял террористические тенденции по отношению к активу села. На основании этих данных СОРОКИН был подвергнут аресту.

Произведенным по делу следствием установлено, что СОРОКИН, уроженец с. Сорокино Старковской волости Курского уезда, по происхождению служащий с высшим образованием, офицер старой армии, доброволец гетьманской армии, националист, в селе Борисполе принимал участие в националистическом союзе «Просвита», женат на сестре врага народа, бывшего врача в с. Борисполе КИРИЧЕНКА, с которым, живя вместе в собственном доме КИРИЧЕНКА, проводил контрреволюционную работу.

Находясь на жительство в с. Борисполе распространял, в связи с предстоящими выборами в Верховный Совет Союза, контрреволюционную агитацию.

В присутствии свидетеля КОРЕЦКОГО высказывался: «ЗАЧЕМ ИЗБИРАТЬ КОММУНИСТОВ В ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ. НУЖНО ИЗБИРАТЬ УКРАИНЦЕВ УПРАВЛЯТЬ ГОСУДАРСТВОМ, А НЕ К О М М У Н И С Т О В» лист дела № 16.

Будучи тесно связанным с членом контрреволюционной организации «СВУ», бывшим врачом КИРИЧЕНКОМ и сам СОРОКИН, являясь ярким националистом, проводил свою антисоветскую деятельность по вопросу о войне.

СОРОКИН в разговоре заявил так: «ХОРОШО БЫЛО БЫ ЕСЛИ Б НАСТАЛА СКОРАЯ ВОЙНА».

Распространял клеветнические слухи о Советской власти одобрял и восхвалял нацистскую политику и при свидетелях заявлял: «РАНО ИЛИ ПОЗДНО СОВЕТСКАЯ ВЛАСТЬ НЕ УДЕРЖИТСЯ» лист дела №18.

Обвиняемый в предъявленному ему обвинении виновным себя не признал. л. д. №19.

На основании вышеизложенного
ПОЛАГАЛ БЫ:

Следственное дело за №14637 по обвинению СОРОКИНА Тихона Петровича 1885 г. рожд., с высшим образованием, женатого, по национальности русского, из служащих, офицера старой и гетьманской армии, националиста, без определенного места работы, бывшего члена националистической организации “Просвита” – направить на рассмотрение ТРОЙКИ Киевского областного управления НКВД УССР.

Справка: Арестованный СОРОКИН Тихон Петрович содержится под стражей в Киевской тюрьме и с сего числа перечисляется за ТРОЙКОЙ КСУ НКВД. Вещдоков по делу не имеется.

Составлен 7. XII-37 г.

м. Борисполь.

Уполномоченный уголовного розыска НКВД младший лейтенант милиции – /подпись/.

«Утверждаю» нач. Бориспольского ро НКВД – /подпись/,

Ст. Лейтенант госбезопасности – /подпись/.

8 грудня 1937 року вирок «трійки» був ще лаконічнішим:

«ВЫПСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 129

**Заседания Тройки при Киевском Облуправление
НКВД УССР**

от “8” декабря 1937 г.

СЛУШАЛИ:

§ 44. Дело № 14637 Бориспольского РОНКВД по обвинению СОРОКИНА Тихона Петровича, 1885 г. р., урож. с. Сорокино, Курской Обл., жителя Борисполя, Киевской Обл., русского.

В прошлом офицер старой и гетьманской армии, участник «Просвиты». Обвиняется в том, что проводил к-р. работу, направленную против существующего строя. Клеветал на Советскую Власть, восхвалял фашистский строй. Распространял провокационные слухи о скорой гибели Соввласти. Открыто заявлял, что ждет войны и перемены власти. Агитировал против выборов в Верховный Совет коммунистов.

ПОСТАНОВИЛИ:

СОРОКИНА Тихона Петровича – заключить в ИТЛ сроком на ДЕСЯТЬ лет.

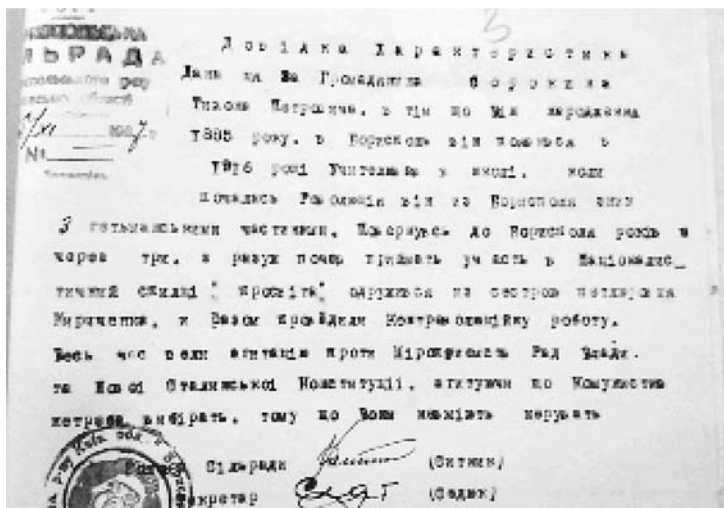
Считая срок с 15-го ноября 1937 года.

Содержится под стражей в Киевской тюрьме.

Верно: Секретарь Тройки /подпись/ (Альтцицер)» [26]

Дружина Тихона Сорокіна, вчителька Надія Кириченко, весною 1940 року написала заяву прокурору СРСР з проханням переглянути справу її чоловіка та виправдати його.

Вона наголошувала у скарзі, що Тихін Сорокін не міг служити в гетьманській армії, адже в цей час він працював в школі. До своєї заяви Надія Кириченко додала копію «Трудової книжки», записи в якій підтверджували її докази. Радянські органи провели перевірку заяви Надії Кириченко. На дані з «Трудової книжки» Тихона Сорокіна ніхто з перевіряючих не звернув уваги. Натомість в матеріалах перевірки є довідка із Бориспільської сільської ради, датованої 1940 роком, яка словом в слово повторювала довідку від 15. XI. 1937 року:

Довідка-характеристика Бориспільської сільської ради від 15 листопада 1937 року на Сорокіна Тихона Петровича

**«Бориспільська Сільрада
Бориспільська району
Київської області
квітня 1940 р.
м. Борисполь.**

Довідка – Характеристика

Видана за гр. Сорокіна Тихона Петровича 1885 року народження, втім, що він прибув до Борисполя в 1916 році, учителював в школі, коли почалася Революція він із Борисполя зник з гетьманськими частинами.

Повернувся до Борисполя років через три й зразу ж почав приймати участь в Націоналістичній спілці «Просвіта», одружився із сестрою петлюрівця Кириченка і разом проводили контрреволюційну роботу. Весь час вели агітацію проти міроприємств Радянської Влади та Нової Сталінської Конституції, агітуючи, що комуністів не треба вибирати тому, що вони не вміють керувати. В кінці 1937 року заарештований органами НКВС.

Голова Виконкому селищної ради /підпис/ (Ситник)
Секретар /підпис/ (Пішкович)»

Висновок перевірки справи Т. Сорокіна за заявою його дружини був таким:

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1940 года Мая 15-го дня, гор. Киев

Пом. Облпрокурора по спецделам Киевской Области ДОНЦОВ рассмотрев порядком надзора дело осужденного тройкой КОУ НКВД 8. XII-1937 года СОРОКИНА Тихона Петровича на 10 лет заключения в ИТЛ по ст. 54-10 УК УССР,

Нашел:

1. Следственными материалами по делу установлено, что СОРОКИН Т. П. 1885 г. рождения, в прошлом офицер царской армии, добровольно участвовал в армии гетьмана, будучи враждебно настроен против существующего строя, проводил антисоветскую агитацию. Принимал активное участие в националистическом союзе «Просвіта».

2. Во время выборов в Верховный Совет Союза, распространял к-р агитацию среди населения – не голосовать за кандидатов в депутаты коммунистов.

Распространял пораженческие слухи о предстоящей войне и гибели в ней Советской власти. Распространял клеветнические слухи о Советской Власти, одновременно восхвалял фашистскую политику.

Эти обстоятельства подтверждаются показаниями свидетелей: СЫТНИКА И. М., КРАСНОПИР М. Т., КОРЕЦКОГО Ф. В., ЛИСОВЦА В. С., которые в своих показаниях полностью изобличают проводимую антисоветскую деятельность обвиняемого СОРОКИНА.

3. Жалоба жены осужденного на неправильное решение тройки по делу ее мужа и просьба об опротестовании дела не может быть удовлетворена.

4. Произведенной проверкой прокурором переопрошенные свидетели ЛИСОВЕЦ, КРАСНОПИР, КОРЕЦКИЙ и СЫТНИК в своих повторных показаниях подтверждают активное участие СОРОКИНА в гетьманской армии, националистической организации «Просвита» и проведении им антисоветской агитации. Выданная Сельсоветом характеристика также утверждает проводимую антисоветскую деятельность СОРОКИНЫМ.

Не усматривая оснований для принесения протеста по делу, –

Постановил:

Производство порядком надзора по делу прекратить.

Жалобу жены осужденного КИРИЧЕНКО Надежды Виссарионовны оставить без удовлетворения, о чем ей сообщить.

Дело направить в НКВД УССР для хранения в архиве.

ПОМ. ОБЛПРОКУРОРА (ДОНЦОВ)». [26]

З радянських концтаборів Тихін Сорокін не повернувся. В 1989 році в його справі зроблений останній запис:

«Дальнейшая судьба Сорокина Т. П. не установлена».

Посмертно наш земляк не реабілітований. Місце поховання невідоме.

Виписка з протоколу засідання Тройки від 8 грудня 1937 року. [31]

*Гімназистка Наталка Білокінь,
1918 рік*

Історія гімназії в долях її випускників

Розділ III

Дмитро Нестерович Пінчук

СОЛІСТ КИЇВСЬКОЇ КАПЕЛИ БАНДУРИСТІВ

Дмитро Нестерович Пінчук – учень Бориспільської гімназії, один із багатьох бориспільців, який за свою проукраїнську позицію поплатився життям. Він народився 24 лютого 1901 року в Борисполі, в сім'ї досить заможного селянина. У Дмитра було три брати. Батьки виховували синів у великій любові до свого роду та України. Вони дали Дмитру дуже добру освіту: в 1920 році він успішно закінчив гімназію і відразу почав працювати вчителем в Бориспільській школі. Дмитро Пінчук любив після роботи в школі приходити до батька в кузню і працювати. Батько навчив його вправлятися з вогнем і металом. А ще Дмитро захоплювався українською піснею, умів добре грати на бандурі, був членом Бориспільської «Просвіти».

Про талант співака Дмитра Пінчука згадував у своїх свідченнях борисполець Дем'ян Кошман:

«Пінчук был старше меня лет на семь, но я хорошо запомнил его потому, что он проживал в Борисполе и обладал хорошим голосом, принимал участие в организации кружка бандуристов, который организовывал некто Кошуба, приехавший из Киева. Пинчук принимал активное участие в работе драматического кружка.» [32, с. 143]

1926 року Дмитро Пінчук вступив до 1-ї Харківської капели бандуристів і упродовж року разом з нею активно гастролював по Україні. Через рік, в 1927 році, він стає артистом Київської капели бандуристів, до якої входило багато бориспольців, зокрема Іван Борець, Іван Кошман, Микола Клещенко, Семен Яцюта, Осадчук, Крутько, Шараєвський, Кошуба. З гастролями Київська капела їздила в Яготин, до Гребінки, в Черкаси, Звенигородку, Умань та інші міста й села України.

Коли московсько-більшовицька навала прийшла в Україну, шістнадцятирічний юнак, як міг, протистояв встановленню радянської влади. Він радо зустрів проголошення незалежності

ті України, всіляко підтримував Українську Народну Республіку та Українську Центральну Раду. В 1920 році Дмитро Пінчук брав активну участь в Бориспільському антибільшовицькому повстанні. Радянські каральні органи в 1929 році за участь в повстанні арештували Дмитра Пінчука та заслали на три роки в концтабір. Після повернення, в 1938 році його арештували знову і розстріляли.

Матеріали кримінальної справи 1929 та 1938 років подаються мовою оригіналу.

«Сільрада Бориспільського району Київської області

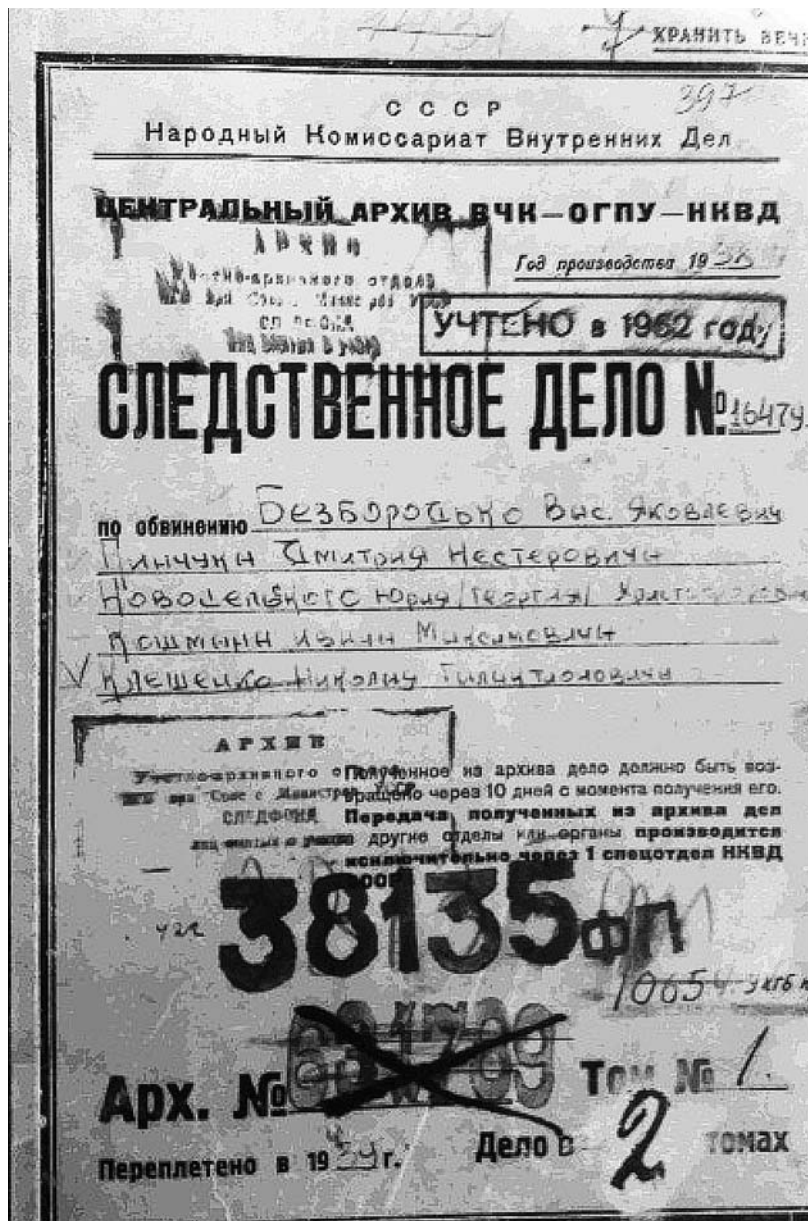
«__» марта 1938 р.

№30338

СПРАВКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Выдана Бориспольским РО НКВД в том, что гражданин Пинчук Дмитрий Нестерович 1901 года рождения, бывший учитель с. Борисполь, проживавший по улице Дзержинского, номер 10, в прошлом сын кулака, имел с отцом хозяйство до революции: 15 десятин, корову, дом, клуню, сарай, кроме этого имел кузницу, где применял наемный труд под видом ученичества человека, чем эксплуатировал чужой труд. В 1931 году хозяйство было подвергнуто раскулачиванию а хозяин был лишен избирательных прав. Пинчук Дмитрий в 1920 г. принимал активное участие в Бориспольском восстании против Советской Власти, занимался разбоями и грабежами. В 1929 году за контрреволюционное восстание, активные участники-повстанцы: Бондар, Безбородько, Пинчук и другие были арестованы органами ОГПУ и осуждены на разные сроки.

После отбытия наказания Пинчук Дмитрий в Борисполе не проживал, а бывал в Борисполе наездом, всегда встречался с Бондарем Яковом Трофимовичем и Высочиным Максимом. В 1938 году 1 января прибыл в Борисполь и нелегально без прописки проживал до дня ареста. Пинчук Дмитрий женат на дочке священника Анатольевой Анне Васильевне, которая происходит с Польши. Братья Пинчука – старший и младший – с Борисполя выехали. Пинчук Дмитрий социально-опасный, что и удостоверяется.

Слідча справа Пынчука Дмитра Нестеровича

Председатель Сельсовета /подпись/ (Ситник)
За секретаря /подпись/ (Борисенко)
Член Президиума Сельсовета /подпись/ (Мозговой)» [32, с.
12]

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия – Пинчук

Имя и отчество – Дмитрий Нестерович

Дата рождения: число – “24” месяц февраля год 1901

Место рождения – м. Борисполь

Место жительства (адрес) – с. Речица Нов. Шепелянского
р-на

Профессия и специальность – счетовод

Место службы и должность или род занятий – Реческое
лесничество, счетовод

Паспорт – Ново-Шепелянский РОМ

Социальное происхождение – отец имел 6 десятин земли,
есть 1 хата, 1 корова, 1 сарай, 1 клуня, 1 лошадь

Социальное положение – службовец

а) до революции – учащийся

б) после революции – служащий

Образование (общее и специальное) – среднее

Партийность (в прошлом и настоящем) – б/п

Национальность и гражданство (подданство) – Украинец
УССР.

Категория воинского учета запаса и где состоит на учете –
снят по болезни

**Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и восста-
ниях против Сов-власти (когда и в качестве кого)** – нет

Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость,
арестидр. (когда и каким органом и за что) – арестовывался в 1929 го-
ду за антисоветскую деятельность и судим на 3 лет концлагерей.

Состав семьи: 4 души – жена Анастасия Ивановна, 36 лет, дочь Та-
мара, 10 лет, дочь Рая, 3-х лет; жена – учительница, работает в детской
колонии, хутор Гора., отец Нестор Павлович, 70 лет, мать Александра

Фадеевна, 69 лет работает в колхозе с. Борисполь, братья жены – Анатолий Васильевич 55 лет, зав. ремонтной конторы в Харькове, Анатолий Владимир Иванович, 50 лет, зав. учета кадров, г. Харьков, Анатолиева Клавдия Ивановна, 30 лет, зав. архивом г. Харьков, Анатолий Михаил Иванович, 38 лет, зам. склада в Москве, Анатолий Сергей Иванович, 39 лет, выслан органами ГПУ за к-р деятельность в Сибирь.

Подпись арестованного /подпись/ (Пинчук)

Подпись сотрудника, заполнившего анкету /подпись/

19 марта 1938 г.» [32, с. 11]

«ДПУ УСРР

Розділ К. Р. К. О. ВДПУ.

До справи № 835 (Реєстр).

Протокол допиту

1930 року Лютого міс. 5 дня.

Я, Уповноважений ДПУ Рубльов провів допит як обвинуваченого громадянина Пинчука Дмитра Нестеровича

Запитання, які було йому первісно задано, він показав:

Прізвище – Пинчук

Ім'я та по батькові – Дмитро Нестерович

Рік народження – 1901.

Походження (денародився, хто батьки, національність, громадянство або підданство) – Селянин. Середняк. Народився в с. Борисполі. Батьки селяни середняки. Українець.

Місце проживання (постійне й тепер) – народився в Борисполі, працював в останній час с. Теренці Чернобильського району на Київщині.

Рід праці (останнє місце роботи та посада) в Теренках.

Родинне середовище (близькі родичі, їх імена та прізвища, адреси рід праці до революції та за останній час) дружина Настя Іванівна, дочка Тамара 2 роки – друж. вчителює, батьки: Нестор Павлович 61 рік. Олександра Фадієвна 57 років, брат Іван Нестерович 24 роки. Всі хлібороби.

Майнове становище (до і після революції особи, що її допитується й членів її родини) – Майна не було і нема. У батьків

до революції було 12 дес. землі, хата, клуня, сарай, кузня, одна корова.

Освіта (первісна освіта, середня школа, вища, спеціальна, де, коли і т. ін) – Середня. Закінчив. Соц. економ. школу в 1920 році.

Партійність та політичні переконання – Позапартійний

Де мешкав (ла), працювала та чим займався:

а) До війни 1914 р. – в Борисполі, вчився весь час.

б) З 1914 до Лютневої революції 1917 р. – вчився.

в) Де був, що робив в Лютневу революцію 1917 р., брав чи ні в ній активну участь та в чому вона проявлялась – вчився.

г) З Лютневої революції 1917 р. до Жовтневої революції 1917р. – вчився.

д) Де був, що робив в Жовтневому революцію 1917 р. – вчився в Борисполі.

е) З Жовтневої революції 1917 р. до цього дня до 1920 р. включно – вчився. 1921 р. в К. У. Н. О. З 1923 р.

– з жовтня міс. до травня 1924 р. був в Червоній Армії по мобілізації. З травня 1924 р. до 1926 р. працював в господарстві батька. З 1926 р. – з грудня міс. до березня 1927 р. працював в Харківській капелі бандуристів.

З серпня міс. 1927 р. місяців три їздив з капелою бандуристів – “Київська капела”. Після цього був до 1928 р. липня міс. Після вступив на курси перекваліфікації, після закінчення яких поїхав вчителювати.

Відомості про судимість (до Жовтневої революції та після неї) – Не судився.

В повстанні, яке відбувалося в 1920 році в Борисполі я участь не приймав. Це можуть ствердити Колос Андрій член КНБУ – зараз працює в Києві, Сергій Жигалко працює в редакції селянської газети. Року 1926 я вступив до складу Першої Харківської капели, якою керував Самсоненко, до складу якої входили такі особи: 1) Кошуба; 2) Осадько; 3) Засенко; 4) Кононенко; 5) Крутко; 6) Борець. В цій капелі я працював 3 місяці – з грудня до квітня 1927 р. В серпні місяці 1927 року я вступив до капели другої так, званої Київської, склад якої

був такий: 1) Кошуба; 2) Кошман; 3) Семен Яцюта; 4) Осадчий; 5) Клещенко Микола; 6) Крутько; 7) Шараєвський – адміністратор; 8) Мироненко (з Лубенщини); 9) Герасименко; 10) Черв'як. Харківська капела їздила по такому маршруту: Київ, Коростень, Житомир, Бердичів, Вінниця, Могильов-Подільське, Камянець-Подільський, Одеса, Запоріжжя, Зінов'євськ. Київська капела мала такий маршрут: Яготин, Гребінка, Черкаси, Звенигородка, Шполи, Тальне, Умань. Репертуар було затверджено Київською Окрнаросвітою й Головнаросвітою. З числа заборонених пісень ніколи нічого не виконувалось. Думу про Битву капела виконувала, вона була зазначена в репертуарі, що його затвердила окрполітосвіта. Миронченка і Герасименка знав як членів капели. В організації контрреволюційній, так званій «бойовики» не був. Ніколи й ніхто мені про це не казав. Познайомився з Миронченком і Герасименком в 1927 р. в м. Лубнах, де мене познайомила з ними Крутько. Від Миронченка та Герасименка ніколи нічого не чув щодо контрреволюційної організації.

Все записано з моїх слів, мені прочитано.

/підпис/»

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия – Пинчук.

Имя и отчество – Дмитирий Несторович.

Дата рождения: число «24» місяця фєвраля, год 1901

Место рождения: п. Борисполь

Место жительства (адрес) – с. Рочичя.

Профессия и специальность – счетовод.

Образование (общее и специальное) – среднее.

Партийность (в прошлом и настоящем) – б/п.

Национальность и гражданство – украинец.

Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест (каким органом и за что) – арестован в 1929 г.

Состав семьи – 4 души, жена Анастасия Ивановна 36 лет, дочь Тамара 10 лет, дочь Рая 4 лет.

Подпись арестованного /подпись/

1. **Особые внешние приметы** _____
2. **Кем и когда арестован** – 19 марта 1938 РО НКВД УССР
3. **Где содержится под стражей** – Борисполь КПЗ
4. **Особые замечания**

Подпись сотрудника, заполнившего анкету _____ /подпись/

19 марта 1938 г.» [32]

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого Пинчука Дмитрия Нестеровича.

От 14 апреля 1938 года.

Вопрос: Ваше социальное происхождение?

Ответ: Я выходец из кулачной семьи. Имущество моего отца раскулачено в 1931 году.

Вопрос: За что Вы привлекались к уголовной ответственности и когда?

Ответ: В 1929 году я был осужден коллегией ГПУ за контрреволюционную националистическую деятельность, которая выражалась в протаскивании к-р националистических идей в школе, в бытность учителем в школе. Я был осужден на 3 года концлагерей. По отбытии наказания возвратился в село, после сего устроился на счетной работе. В Борисполь я прибыл в 1932 г.

Вопрос: Все показания свои от 22 марта подтверждаете?

Ответ: Да подтверждаю.

Записано с моих слов мне прочитано под чем и расписываюсь.
/подпись/»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Обвиняемого ПИНЧУКА Дмитрия Несторовича 1901 года рожд., урож. М. Борисполя, Киевской области, б/п, укр., гр-н СССР.

В 1929 г. Коллегией ГПУ судим на 3 года конц. лагеря за к-р деятельность.

От 22 марта 1938 года.

ВОПРОС: Органы Государственной Безопасности имеют данные, что Вы являетесь членом контрреволюционной – националистической – восстанческой организации. Подтверждаете ли Вы это.

ОТВЕТ: Да подтверждаю и решил рассказать следствию правду, как о всей к-р деятельности, так и других участниках контрреволюционной организации.

Я действительно являюсь членом контрреволюционно-националистической, восстанческой организации, по местечку Борисполю, в которую был завербован в 1926 году осенью односельчанином Безбородько Василием Яковлевичем.

ВОПРОС: При каких обстоятельствах Вы были завербованы в революционную восстанческую организацию, какие цели и задачи ставила эта организация.

ОТВЕТ: Как, я уже сказал выше, меня завербовал в 1926 году при следующих обстоятельствах:

В 1925 году, я состоял членом хорового кружка при школе №2 в м. Борисполе и со мной вместе принимал участие в этом-же кружке Безбородько Василий Яковлевич, которого я знаю как сына чиновника Земельной управы, в прошлом как участника Бориспольского восстания в 1920 году.

Работал он в то время бухгалтером сельской кооперации.

Зная меня как члена хорового кружка, вражески настроенного против Советской власти, Безбородько в беседе со мной, в помещении школы, на политическую тему мне сказал:

“Советская власть Украину сделала колонией России, а чтобы избавиться от этого, молодежь украинская должна организоваться в восстанческие организации и на случай войны СССР, организовать вооруженное восстание в тылу Красной Армии.” Я согласился с мнением Безбородько, и он тут же мне предложил вступить в следующую к-р организацию в м. Борисполе, со словами:

“Наша к-р организация большая, Германия нам поможет в борьбе против Советской власти.”

На что, я будучи антисоветским, дал согласие и таким образом с того времени стал являться участником к-р организации.

В тоже время Безбородько мне сообщил, что контрреволюционная организация в м. Борисполе объединяет участников Бориспольского восстания против Соввласти

ВОПРОС: Расскажите подробнее, что Вам известно о составе, руководителях, координаторах восстанческой к-р организации участником, которой являетесь Вы.

ОТВЕТ: Мне известно со слов Безбородько, что к-р организацию в руководстве возглавляет он, и он же мне назвал членов к-р организации следующих лиц:

1. СЫТНИК Гордей Иванович, б/офицер царской армии, работает в г. Лубнах, Полтавской области, в какой организации не знаю.

2. ВЫСОЧИН Максим Михалович, б/кулак, раскулаченный, проживает в г. Киеве, в Слободке по улице Вовченко, д. 39, работает в детском саду бухгалтером.

3. ГУДИМА Борис, не помню его отчество, умер, работая тогда преподавателем сельской кооперации в м. Борисполе.

4. ГУБАРЬ Григорий Иванович, в прошлом из крестьян и б/бедняков, служащий по специальности счетоводом, участник к-р Бориспольского восстания против Советской власти.

5. ТАМАРА – имя и отчество не помню, в то время работал в Бориспольской кооперации, служащий.

ВОПРОС: Какое получили задание от Безбородько, и как Вы приводили его выполнение.

ОТВЕТ: Мне как члену к-р организации Безбородько дал задание проводить вербовку новых лиц в организацию из числа участников восстания против Советской власти, б/кулаков и антисоветски настроенных.

По данному заданию мною проводилась вербовка и завербованные следующие лица:

КОШМАН Иван Максимович, сын быв. торговца мясом, завербован в 1926 году на улице во время гулянья со мной, которому я сообщил о к-р организации и сказал ему, что наша организация поставила своей основной задачей, вооруженным путем свергнуть Советскую власть на Украине и установить власть украинскую. Он дал согласие и был завербован.

БОНДАРЬ Михаил Архипович, из крестьян и бедняков в прошлом (активный участник Бориспольского восстания против Советской власти), работает в данное время бухгалтером. Так же завербовал его в 1927 году во время гуляния на улице, я ему сообщил о к-р организации и ее борьбе с Советской Властью.

Также со слов Безбородько – член к-р организации – СЫТНИК Гордей Николаевич завербовал следующих лиц:

1. ЛУЦЕНКА Бориса, отчество не помню, счетовода Районного Комитета в то время.
2. ЛОГВИНА Панталеймона – б/кулака, раскулаченного.
3. ЛОГВИНА, брата Логвина Пантелеймона, б/кулак.

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

О привлечении в качестве обвиняемого

Город Киев, ноября 9 1929 года

Уполномоченный контрразведкой Киевского отдела ГПУ УССР Петров, рассмотрев материалы предварительного следствия по делу по обвинению гр. Пинчука Дмитрия Нестеровича,

НАШЕЛ:

Гражданин Пинчук в 1928–1929 годах принимал активное участие в Бориспольском восстании против Соввласти и в последнее время был связан с бывшими активными повстанцами с которыми проводил контрреволюционную работу среди населения.» [30]

**«29 ОКТЯБРЯ 1929 ГОДА
СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО
НАЧАЛЬНИКУ РАЙМИЛИЦИИ
ЧЕРНОБЫЛЬСКОГО РАЙОНА**

В с. Липутки Вашего района работает учителем Пинчук Дмитрий Нестерович. Срочно проверьте эти сведения и, если Пинчук живет там, – немедленно его арестуйте, произведите самый тщательный обыск и со всем обнаруженным препроводите спецконвоем в отделение ГПУ.

НАЧ. КСОГПУ /подпись/ (Уваров)

НАЧ. КРО /подпись / (Сагир)»

«ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНОЕ ПОСТАНОВЛЕНИЕ

По делу № 835 по обвинению граждан:

1. ПИНЧУКА Дмитрия Нестеровича – по 54-4, 54-10, 56-17,
2. СЫТНИКА Гордея Федоровича – по 54-10, 56-17,
3. ГУБАРЯ Григория Ивановича – по 54-10, 56-17,
4. БЕЗБОРОДЬКО Василия Яковлевича – по 54-10, 56-17,
5. ГУДЫМЫ Бориса Федоровича – по 54-10,
6. ВЫСОЧИНА Максима Михайловича – 54-10, 56-17,
7. ТАМАРЫ Дмитрия Карповича – по 54-10,
8. ПАЛАМАРЧУКА Андрея Ивановича – по 54-40.

В Октябре месяце 1929 г. Киевским Окротделом ГПУ в м. Борисполе, того же района, Киевского округа была ликвидирована у-р. группировка в составе восьми человек, в подавляющем большинстве из бывших повстанцев, офицеров и проч. Петлюровского элемента. Группировка эта ставила своей задачей ведение к-р. работы на селе, в целях срыва проводимых на селе Соввластью мероприятий и создания на селе широких к-р. настроений, причем один из участников к-р. группировки, ПИНЧУК, является членом к-р. Организации, ликвидированной в 29 г. на Лубенщине.

Арестованы и привлечены в качестве обвиняемых по данному делу.

СОЦИАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ ОБВИНЯЕМЫХ

Арестованные по делу данной группировки и привлеченные в качестве обвиняемых по соц. приложению представляют собой:

1. ПИНЧУК Дмитрий Нестерович, сын кулака, отец до революции имел 12–17 дес. земли, был раскулачен, сам учитель.
2. СЫТНИК Гордей Федорович /он же Иванович/ сын крестьянина ремесленника, сам служащий.
3. ГУБАРЬ Григорий Иванович, сын кулака, отец имел 15 дес. земли, был раскулачен, в дореволюционное время служил в Киеве бухгалтером банка, сам середняк.
4. БЕЗБОРОДЬКО Василий Яковлевич, сын кулака, отец – бывший член земельной Управы, имел 29 дес. земли; сам слу-

жащий, при чистке сов. аппарата вычищен по первой категории.

5. ГУДЫМА Борис Федорович, кулак, происходит из дворян, был лишен права голоса, восстановлен.

6. ВЫСОЧИН Максим Михайлович, сын крупного кулака, – 60 десятин земли, бывш. волостного старшины, лишенный права голоса, имел в компании маслобойню, жена держала заезжий двор.

7. ТАМАРА Дмитрий Карпович, сын владельца дома на Глубочицкой ул., г. Киева и содержателя столовой. Член союза СТС, женат на дочери бывшего помещика ПЕТРУСЯ, служащий.

8. ПАЛАМАРЧУК Андрей Иванович, бывший служащий Александровской больницы, бедняк, имеет пол избы.

КОНТРЕВОЛЮЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОБВИНЯЕМЫХ В ПРОШЛОМ. –

На основании имеющихся в деле агентурных и следственных данных, установлено, что члены данной группировки имеют собой к-р. прошлое, свидетельствующее о том, что они в годы революции и гражданской войны вели активную контрреволюционную работу против Соввласти. Часть обвиняемых служила в к-р. армиях, значительная часть являясь участниками возстаний против Соввласти, а часть являлась членами Центральной Рады. Например:

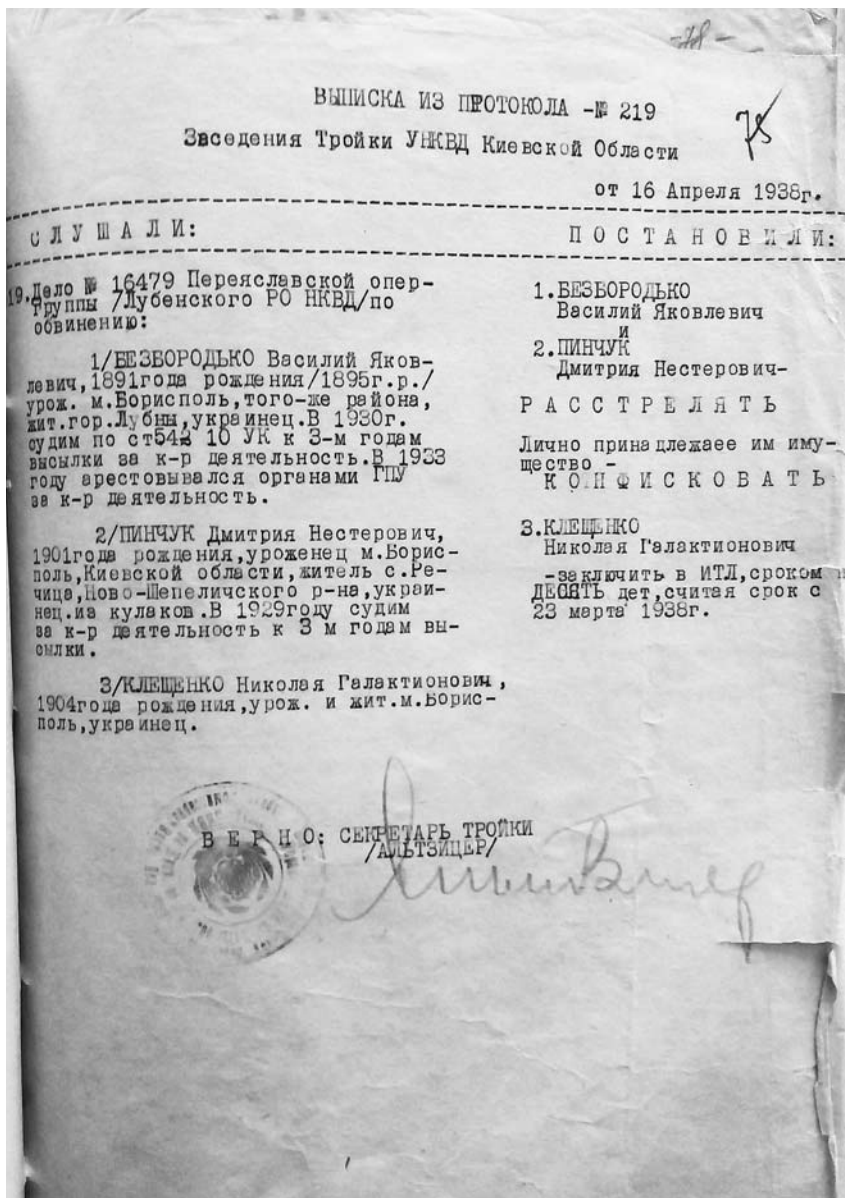
1. ПИНЧУК Дмитрий Нестерович принимал участие в возстании 1920 г. против Соввласти.

Свидетель САЙКО Сергей Антонович, житель с. Борисполя, бедняк, показал:

“ПИНЧУК Дмитрий Нестерович під час повстання був у Борисполі й брав участь у повстанні, яку саме – мені невідомо й після повстання теж скривався». /См. л. д., стр. 18/.

Свидетель ЗАВОЛОКА Дмитрий Яковлевич, из с. Борисполя, бедняк, член КНС, показал:

“В склад цієї групи входять такі особи: СИТНИК Гордій, ПИНЧУК Дмитро та інші. Всі ці особи тактично керували повстанням проти Радвлади” /См. л. д., стр. 21/.

Виписка із протоколу про розстріл Василя Безбородька

Свідетель ПЕЛЕХАНЬ Федот Семенович, из с. Борисполя, бедняк, член КНС, показал:

“ПИНЧУК Дмитрий Нестерович брав активну участь у повстанні” /См. л. д., стр. 25/.

Свідетель КОТЛОВИЧ Юдко Ицкович, робочий, член Союзу Швейников, показал:

“ПИНЧУК Дмитрий Нестерович – бувший активний повстанець”. /См. л. д., стр. 34/.» [32]

**«Выписка из протокола № 83/413
Особого Совещания при Коллегии ГПУ УССР
от “17” Марта 1930 года**

СЛУШАЛИ:

Дело № 835 Киевского Окротдела ГПУ по обв. гр. гр. :

1. ПИНЧУКА Дмитрия Нестеровича и друг. В количестве восьми человек, По ст. ст. 54-10, 56–17 УК УССР

ПОСТАНОВИЛИ:

1. ПИНЧУКА Дмитрия Нестеровича

2. СЫТНИКА Гордея Федоровича

3. БЕЗБОРОДЬКО Василя Яковлевича

4. ВЫСОЧИНА Максима Михайловича – заключить в концлагерь сроком на ТРИ года, считая срок каждому с 9/XI-29 г.

5. ГУБАРЯ Григория Ивановича

6. ГУДЫМУ Бориса Федоровича

7. ТАМАРУ Дмитрия

Карповича – выслать через ПП ОГПУ в Северный Край сроком на ТРИ года, считая срок с 5/XI-29 г.

8. ПАЛАМАРЧУКА Андрея Ивановича – из под стражи ОСВОБОДИТЬ и дело в отношении его прекратить.

Дело сдать в архив.

Верно: Секретарь Особого Совещания
при Коллегии ГПУ УССР /подпись/» [32]

«ПОСТАНОВЛЕНИЕ

1932 г., февраля 27 дня.

Пом. Уполномоченного ОО КООГПУ УССР ХОРОСТЕНКО, рассмотрев заявление гр-на ПИНЧУКА Нестора Павловича с ходатайством о возвращении с места высылки сына ПИНЧУКА Дмитрия Несторовича, осужденного по ст. 54-10, 56-17, 54-4 УК УССР НАШЕЛ:

Из обвинительного заключения по делу № 935 видно, что ПИНЧУК Дмитрий, по профессии учитель, сын раскулаченного, член Киевской капеллы бандуристов, в 1920 г. является активным участником восстания против Соввласти, а в период 1925–1929 гг. состоял членом к-р организации, ликвидированной Лубенским ОО ГПУ и будучи, кроме того, членом к-р. группировки в Тирасполе проводил к-р работу на селе, направленную к срыву различных мероприятий Соввласти. По этому делу ПИНЧУК Дмитрий и был осужден в 1929 г. Судебной Тройкой при Коллегии ГПУ УССР.

Учитывая, что по степени своей социальной опасности нахождение ПИНЧУКА в Бориспольском р-не является нежелательным, –

ПОСТАНОВИЛ:

В ходатайстве гр-на ПИНЧУКА Нестора Павловича о возвращении на родину его сына а/с ПИНЧУКА Дмитрия Несторовича О Т К А З А Т Ь, о чем объявить заявителю.

П/УПОЛНОМОЧ. ОО /подпись/ (ФОРОСТЕНКО)

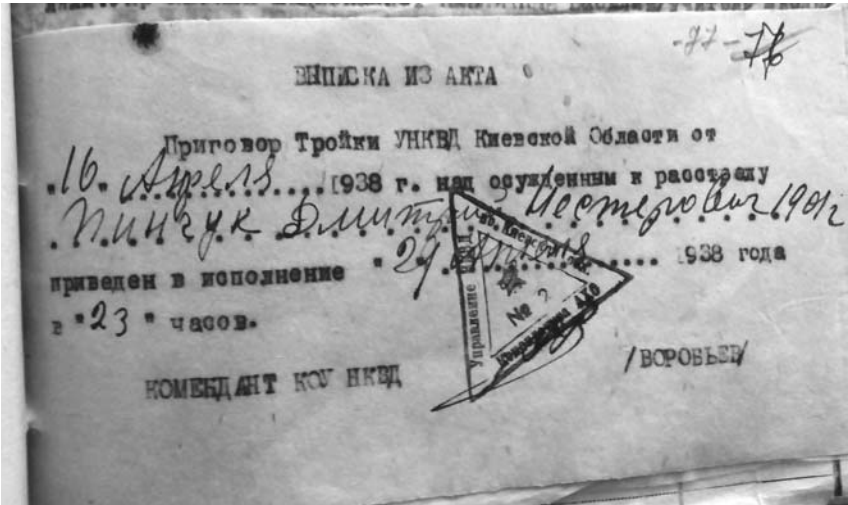
СОГЛАСЕН: ОПЕР. УПОЛНОМОЧ. /подпись/ (БОНДАРЕНКО)

УТВЕРЖДАЮ: П/НАЧ. ОО КООГПУ /подпись/ (ОРЛОВСКИЙ.)

Але наш земляк вижив і повернувся в Бориспіль. Вчителем йому заборонили працювати, тому він влаштувався рахівником в Бориспільському лісництві.

Більшовицька влада ніяк не могла змиритися з тим, що проукраїнськи налаштований Дмитро живий і на волі. В 1938 році його знову арештували. Перш ніж розпочати допити, їх

довго катували та змусили зізнатись у своїй «контрреволюційній діяльності». Матеріали кримінальної справи 1938 року дають інформацію про розстріл Дмитра Пінчука. (Подається мовою оригіналу)

Виписка із акту про розстріл Дмитра Пінчука

«ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Приговор Тройки УНКВД Киевской области, от "16" апреля 1938 г. над осужденным к расстрелу Пинчук Дмитрий Нестерович, 1901 г. р. приведен, в исполнение 29 апреля 1938 г. в "23" часа.

Печать

Комендант КОУ НКВД (Воробьев)» [32, с. 77]

Через рік після арешту Дмитра Пінчука в 1939 році його батько Нестор Пінчук звернувся до Народного Комісара внутрішніх справ СРСР Берія з проханням звільнити його єдиного сина: сім'я не знала, що Дмитра Пінчука розстріляли 16 квітня 1938 року.

Лист Пінчука Нестора Павловича, батька Дмитра Пінчука, до Народного Комісара Внутрішніх справ СРСР Берії Л. П. про долю свого сина

Заяву батька подаємо повністю мовою оригіналу:

**«Секретариат НКВД
15 июня 1939
Народному Комиссару
Внутренних дел СССР
Тов. Берію
Кузнеца колхоза им. Серп Молот
Бориспольского р-на Киевской области
Пинчука Нестора Павловича, проживающего
по улице Дзержинского №2.**

ЖАЛОБА

В 1929 году 4. XI мой единственный сын, по специальности счетовод, Дмитрий Нестерович Пинчук был репрессирован органами бывш. ГПУ и сослан в далекие края, где отбыл наказание 3 года, за что – мне неизвестно, в прилагаемой справке указано (см. справку). Далее после отбытия наказания он по слабости здоровья работал в лесничестве г. Чернобыль и вел участок в качестве счетовода с января 1938 года. После окончания работы в Чернобыльском районе Киевской области он вернулся в м. Борисполь. 19 марта 1938 года мой сын, Пинчук Дмитрий Нестерович, вторично был репрессирован органами НКВД и был направлен в тюрьму г. Переяслава Киевской области, далее его пребывание мне неизвестно, особенно важно отметить за что он именно был репрессирован. А поверьте, в чем я твердо убежден, что он попал в эту волну, когда враги народа засевшие в органах НКВД, бросали людей пачками в тюрьму. Прошу вашего распоряжения дать указания на выяснение места его работы, в чем он виноват и за что он содержится в тюрьме, когда он всего в Борисполе пробыл 2½ месяца у меня дома, но сама логика показывает, можно ли за один проступок быть дважды наказанным.

Мне – колхознику, старику 75 лет, моей жене – 73 года, кроме того, сын мне оставил двух сирот-девчат: Тамару 12 лет и Раю 4½ года. До сего времени мне неизвестно, где находится мой сын, что с ним, жив ли он, а особенно важно отметить за что именно он несет такую тяжелую кару.

Убедительно прошу Вашего распоряжения дать указания расследовать, в чем же это грубая ошибка, после чего освободить его из-под стражи.

Кузнец-колхозник колхоза имени Серп и Молот м. Борисполь Киевской области. Пинчук Нестор П.» [32, 81–82]

На заяву батька ніхто не відповів.

До реабілітації сина батьки не дожили, вони до останнього дня життя чекали, що він повернеться.

Дмитра Пінчука реабілітовано 30 серпня 1956 року.

«СПРАВКА-ХАРАКТЕРИСТИКА

На гр-на Пинчука Дмитрия Нестеровича, 1901 года рождения, уроженца пос. Борисполь, Киевской области, по соцпроисхождению из крестьян-середняков. Его имущество частично продавалось за невыполнение обязательных государственных поставок, а затем было возвращено владельцам.

В 1937–38 гг. был арестован органами МВД и дальнейшая его судьба Бориспольскому поселковому Совету не известна.

Председатель Поссовета /подпись/ (Киричек)

Секретарь /подпись/ (Мигира)

12. 12. 1955 г.» [32, с. 180]

«НС. 7

СПРАВКА

30/III–56

Дело по обвинению Пинчука Дмитрия Нестеровича пересмотрено Президиумом Киевского Областного суда 18 января 1956 года.

Решение Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР от 16/IV и 10/III–1938 года в отношении Пинчука Д. Н. отменено и дело производством прекращено.

Председатель

Киевского обласного суда /подпись/ (Е. Глущенко)»

«УТВЕРЖДАЮ

Прокурор Киевской обл. государственный

Советник юстиции 3 класса

/подпись/ (Ю. А. Антоненко)

“30” 06 1989 года.»

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В отношении Пинчука Д. Н.

По материалам уголовного дела (арх. № 13273)

Фамилия, имя, отчество – Пинчук Дмитрий Нестерович.

Дата и год рождения – 1901.

Место рождения – с. Борисполь Киевского окр.

Сведения о партийности (в том числе № партийного билета) – б/п.

Место работы и должность до ареста – школа в Теремках, заведующий.

Место жительства до ареста – с. Борисполь Киевского окр.

Данные о родственниках – не установлено.

Дата, орган, предъявивший обвинение, когда и каким несудебным органом была вынесено решение по делу – Пинчука Д. Н. – арестован Киевским Окружным отделом ГПУ УССР 4. XI. 1929 г.

Решением Особого Совещания при Коллегии ГПУ УССР от 17. 03. 1930 г. На основании ст. ст. 54-10, 54-17 УК УССР подвергнут заключению в концлагерь сроком на три года. Обвинялся в участии к-р работы среди крестьян с целью срыва, проводимых на селе советскими властями, мероприятий, а также участии в восстановлении против советской власти в 1920 году.

Данных о месте отбывания срока и дальнейшей судьбе обвиняемого в деле не обнаружено.

Пинчук Дмитрий Нестерович попадает под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 г. “О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших мест в период 1930–1940-х и начала 1950-х годов”.

Ст. помощник прокурора Киевской области

По надзору за следствием в органах госбезопасности советник юстиции /подпись/ (И. Ф. Линчевский)

“30” июня 1989 г.» [32, с. 214]

Сергій Йосипович Жигалко

УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК СЕРГІЙ ЖИГАЛКО

Жигалко Сергій Йосипович народився 1902 року в Борисполі в селянській родині. Він був найстаршим сином. Згодом в сім'ї народилося ще четверо братів та троє сестер. Брат Іван став військовим ветеринарним лікарем Київського гарнізону; Геннадій оволодів також ветеринарною професією і працював в селі Чечельник; Михайло був секретарем редакції газети правління МТС в Борисполі; Павло вчився в Бориспільській школі. Сестри Сергія Олександра і Лідія вийшли заміж в сусіднє село Мартусівка і змінили прізвища відповідно на Мошинська й Тарасюк. Найменша сестра Ольга навчалась у школі.

Батько Йосип Никифорович і мати Марфа Агафіївна вступили до Бориспільського колгоспу «Комсомолец України».

Сергій Жигалко навчався в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського з дня її створення в 1917 році. Після її закриття в 1921 році вступив до Київського інституту народної освіти на літературно-етнографічний факультет. Через хворобу та матеріальну скруту в 1925 році Сергій не закінчивши навчальний заклад, почав займатися літературною діяльністю. Спочатку в Києві редагував газету «Мартен» заводу «Більшовик» і писав багато прозових творів, більшість з яких публікувались. Він швидко стає спочатку кандидатом, а згодом членом Всеукраїнської Спілки пролетарських письменників, готується до вступу у Спілку пролетарських письменників СРСР. Скрізь у своїх анкетах в графі «Професія, рід діяльності» він пише «Літературна діяльність».

З-під пера Сергія Жигалка виходить цілий ряд творів, що привертають увагу провідних українських письменників, серед яких Максим Рильський, Семен Скляренко, Григорій Косинка, Євген Плужник та інші. Всі вони стають його друзями і творчими побратимами. Сергія Жигалка літературні критики починають називати «Нечуєм-Левицьким ХХ століття».

Стають популярними його твори: «Єдиний постріл»

(1927 рік), «Тіні в заулках» (1929 рік), «Липовий цвіт» (1930 рік), «Ванда» (1931 рік), «Земля» (1931 рік, не був надрукований). Всі вони про тогочасне селянське життя, яке письменник змалював надзвичайно образно і трагічно, без жодних прикрас.

Сергій Жигалко знаходиться в центрі всіх подій формування нової української літератури. У Всеукраїнській літературній організації «Гарт» він працює технічним секретарем.

Радянська влада досить швидко оголосила полювання на молодих українських письменників, що не прославляли її діяння в Україні. Розпочалися арешти та розстріли друзів Сергія Жигалка. Григорія Косинку, українського письменника, талановитого новеліста та перекладача розстріляли в 1934 році. Євгена Плужника, українського поета, видатного драматурга, перекладача заслали на Соловки в 1934 році.

За декілька років заарештували десятки товаришів Сергія Жигалка. Дійшла черга і арешту Сергія Жигалка. До квартири молодого письменника слідчі з'явилися 1935 року, на Різдво, 7 січня. Під час обшуку вилучили таку літературу:

- «Історія України» М. Грушевського;
- «Історія української літератури» С. Єфремова;
- «Об уроках октябрю» Л. Троцького;
- «Циркуль», «Політика», «За ворітьми» Григорія Косинки;
- «Радиоаматор» Г. Епіка;
- Блокнот з літературними записами Сергія Жигалка.

Після завершення слідства цю літературу слідчі визнають шкідливою й небезпечною і спалять, про що складуть відповідний акт.

Слідство тривало декілька місяців. В якийсь момент Сергій Жигалко зрозуміє, що вже смертник, і запропонує енкаведистам співпрацю. Слідчі побоялись мати з ним справу і залишили його заяву без розгляду. Вирок суду молодому 33-річному письменнику вражає абсурдністю звинувачень: «Жигалко тесно связан с контрреволюционными националистическими элементами... Вся литературная продукция не только никакой материальной ценности не представляет, а наоборот – ничего общего с пролетарским творчеством не имеет и по своему содержанию является гнилой и вредной...»

Обвиняемый нелегально издавал так называемый альбом «Литературный хлеб». При обыске обнаружена и изъята контрреволюционная националистическая литература «История Украины» М. Грушевского и другие всякие заметки собственноручно написанные. В этих записях ярко вырисовывается контрреволюционно-националистическая физиономия Жигалко».

Це основні тези обвинувачення, що згодом коштували життя молодому, надзвичайно талановитому українському письменнику Сергію Жигалку.

26 квітня 1935 року Особливою Народою при Народному Комісарі Внутрішніх справ СРСР Сергія Жигалка засудили на п'ять років концтаборів. Там згасла життєва зірка випускника Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського.

Трагізм долі Сергія Жигалка полягав в тому, що органи НКВД завербували його рідного брата Михайла, який повинен був доносити на Сергія як їх секретний співробітник («сексот»). Але Ми-

Знизу сидять 1 ряд (зліва направо): Левченко, Нікитин, Сорокін, Вайденберг. 2 ряд: Валовин, Гуменюк, Сенгалеви́ч, Фальківський, Червоний, Коваленко, Жигалко, Вершківський. 3 ряд (стоять): Шатров, Влаго́в, Ходимчук, Радченко, Клочча, Єлева

хайло не витримав, розповів про це брату. 16 червня 1935 року Михайла Жигалка арештували і засудили за зраду Батьківщині на 8 років концтаборів. Повторно його арештували 17 серпня 1951 року та 16 вересня 1951 року засудили до 25 років перебування в радянському концтаборі.

2 жовтня 1937 року арештували ще одного рідного брата Сергія Жигалка – Івана. Його звинуватили в тому, що він нібито «Скрывал контрреволюционную деятельность своих двоих братьев и связь с ними».

В той час Іван був начальником складу ветеринарної медицини Київського військового округу, ветеринарним лікарем III рангу. 21 листопада 1937 року Військовою Колегією Київського обласного суду Івана Жигалка засудили до розстрілу. Вирок виконали в той же день. Іван Жигалко, як і його брат Сергій, закінчив Бориспільську Українську гімназію імені Павла Чубинського. Матеріали кримінальної справи Сергія Жигалка подаються мовою оригіналу.

«АНКЕТА ОБВИНЯЕМОГО

1. **Фамилия** – Жигалко
2. **Имя и отчество** – Сергей Иосифович
3. **Год рождения** – 1902
4. **Место рождения** – м. Борисполь Киевской области
5. **Адрес** – кв. 23
6. **Профессия** – литератор
7. **Профсоюзная принадлежность** – член Союза писателей
8. **Место службы или должность или род занятий** – литературная деятельность
9. **Социальное положение** – из крестьян
10. **Социальное и политическое прошлое** —
11. **Гражданство и национальность** – гр. УССР, українець
12. **Образование** – середнє
13. **Партийность** – беспартийний
14. **Категория воинского учета** – состоит на воинском учете
15. **Имущественное положение** – нет

18.05.1935

18.05.1935

20.12.1930

20.12.1930

АНКЕТА ОБВИНЯЕМОГО

Фамiлiя: Жигалка

Имя и отчество: Сергей Николаевич

Год рождения: 1902 4. Место рождения: с. Борзислав Киевской области

5. Адрес: ул. Вершини г. 44 кв. 23

Профессия: музыкант 7. Профсоюзная принадлежность: чл. Союза музыкант.

Место службы и должность или род занятий: Музыкальный работник

Социальное положение: из крестьян

Социальное и политическое прошлое: _____

Гражданство и национальность: г. Укр - украинец

Образование: среднее 13. Партийность: н.п. № бил. _____

Категория воинского учета: Служба на Зимском учебном пункте

Имущественное положение: нет

Остатки здоровья: _____

Ведения о прежних судимостях и нахождении под следствием: под судом и следствием не состою

Члены семьи (степень родства, место службы и должность или род занятий и адрес) — перечисляются: отец, мать, сестры, братья, сыновья и дочери

Отец: Николай Николаевич Мать: Мария Владимировна

Брат: Мико — с. Борзислав Киевской области

Брат: Венедикт — с. Борзислав Киевской области

Брат: Михайло — с. Борзислав Киевской области

Брат: Григорий — с. Борзислав Киевской области

Сестры: Александра — с. Борзислав Киевской области
Людмила — с. Борзислав Киевской области

Подпись обвиняемого: Жигалка

на обороте

Анкета арештованого Жигалка Сергія, 1935 рік

16. Сведения о прежних судимостях и нахождении под следствием – под судом и следствием не состоял

17. Члены семьи – Отец: Иосиф Никифорович, мать: Мария Агафьевна, член колхоза; брат – Иван, военнослужащий, ветврач Киевского гарнизона; брат – Геннадий, ветврач села Чечельник; брат – Михаил, секретарь редакции пр. М. Т. С в Борисполе; брат – Павел, учащийся в Борисполе; сестры: Александра Мошинская, село Мартусивка, Лидия Тарасюк – там же, Ольга – 12 лет.

Подпись обвиняемого /подпись/»

На світлині ліворуч у другому ряду сидять: Йосип Мошинський і його дружина Олександра Жигалко; Йосип Никифорович та Марфа Агафонівна Жигалки засновники роду; Ліда Жигалко з чоловіком Василем Тарасюком; в першому ряду діти: Ганнуся та Миколка Мошинські й Оля Жгалко. (З родинного архіву Інни Семенівни Олійник (Кардашевської) двоюрідної внучки Сергія Йосиповича Жигалка).

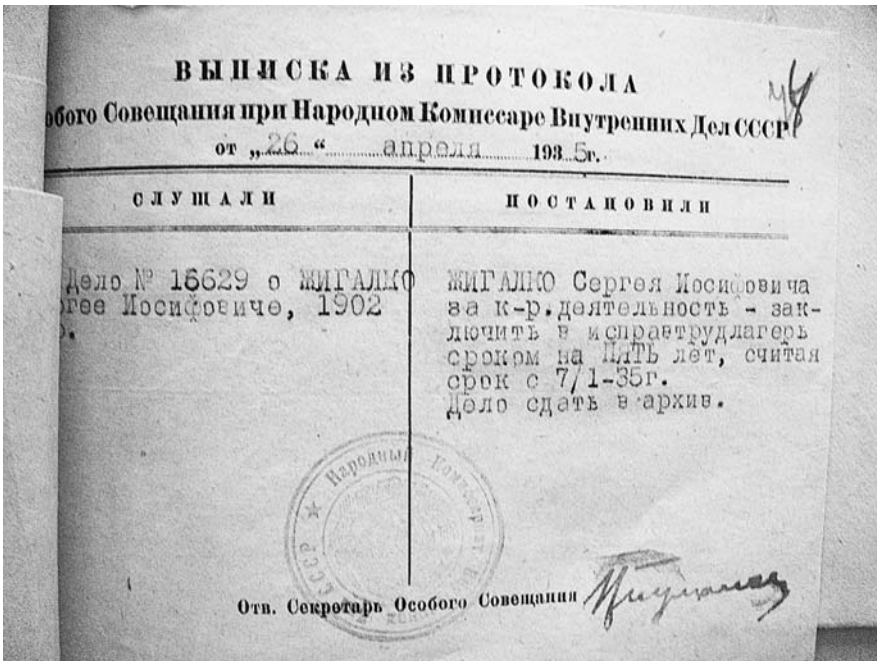
«ДОВІДКА

Цим Бориспільська сільрада свідчить, що громадянин Жигалко Сергій Йосифович, уроженець села Борисполя, виходець з сім'ї селян по соціальному стану – середняків. До революції батьки мали землі до 2 га та города 1 га, з майна – хату, сарай, клуню, коня, корову. Займалися, крім сільського господарства, садівництвом та кравецтвом.

В революційні часи батьки Жигалки таке майно теж мали до вступу в колгосп в 1930 році – Серп і Молот, де зараз працюють. Сам Сергій Жигалко з малолітства вчився, живучи на утриманні батьків. У 1930 році переїхав вчитися до м. Києва, де зараз перебуває на посаді письменника.

Голова сільради /підпис/ (Краснопір)

Секретар /підпис/ (Пінчук)»

Виписка з протоколу засідання Тройки від 26 квітня 1935 року

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1935 года января 16 дня гор. Киев, я уполномоченный особого отдела УГБ НКВД УССР и УВО Волченко допросил в качестве обвиняемого Жигалко Сергея Иосифовича, который показал следующее:

Происхожу я из крестьян-бедняков, родился в 1902 году в м. Борисполь на Киевщине. До революции хозяйство отца состояло из усадьбы и маленького огорода. После революции отец был наделен землей в количестве 3-х га. В 1930 году родители мои вступили в колхоз “Комсомолец Украины” в Борисполе, где состоят по сей день.

У моих родителей восемь душ детей: пять сыновей и три дочери. Самый старший сын это я. Брат Иван состоит на службе в РККН в качестве начальника ветпункта в Киеве, с 1929 года состоит членом КПБУ. Брат Геннадий – ветврач в Чечельницком районе Винницкой области, является членом ЛКСМУ, брат Михаил работает в Бориспольской МТС в качестве секретаря политотдела газеты и брат Павел 16 лет, учащийся, живет при родителях. Сестра Александра проживает в селе Мартусовке Бориспольского р-на, замужем за местным жителем Мошинским Иосифом, с 1930 года является членом колхоза. Сестра Лидия проживает в том же селе, замужем за Тарасюком Василием, также колхозником. Сестра Ольга 12 лет, живет при родителях в Борисполе.

До революции я учился и в 1917 году закончил Бориспольское четырехклассное земучилище. Во время немецкой оккупации в 1918 году я учился в Бориспольской гимназии, которая уже при Сов. власти была переименована в Социально-экономическую школу. В этой школе я учился три года, а затем в 1921 году поступил в Киевский институт народного образования, где учился на литературно-этнографическом факультете. Не закончив институт в 1925 году, я по болезни оставил учебу и занялся газетно-литературной работой.

С тех пор я на этой работе, являюсь кандидатом Союза советских писателей. За этот промежуток времени, наряду с газетно-литературной работой, периодически состоял на службе на заводе “Большевик” в Киеве при заводской газете “Мартен” литредактором.

В г. Киеве в 1921–25 годах в Институте народного образования моими близкими соучениками были: Бондарь Иван Васильевич, происходит из бедняцкой семьи из м. Борисполя (мой сосед), жил со мной около 3-х лет в комнате. В настоящее время беспартийный, окончил институт, работал в Историческом музее в г. Киеве. Последний раз Бондарь был у меня с целью проведать – за пять-шесть лет это первая встреча. Политфизиономию Бондаря не знаю.

Вторым моим соучеником был некто Коваленко Борис Львович, работающий в настоящее время в Москве в отделе литературы в качестве критика. Происходит, по его словам, из бедняков села Городни на Черниговщине, член КПП(б)У. Жил со мной в одной комнате около 2-х лет. По окончании института в 1925 году он работал со мной в филии Всеукраинской литературной организации “Гарт”. Он был ответственным, а я – техническим секретарем этой организации.

Из “Гарта” я не выходил, а вошел с ними в “ВУСПП” (Всеукраинская Спилка пролетарских писателей). В настоящее время я являюсь кандидатом Союза советских писателей на Украине.

Круг моих близких знакомых писателей и литераторов в настоящее время следующий:

1. Шиян Анатолий Иванович – писатель, беспартийный, гор. Киев, Ленина, 68.

2. Семиволос Иван Терентьевич – писатель, член КСМ, в конце декабря уехал из Киева в Москву на учебу, адрес – ул. Короленко.

3. Чепурный Дмитрий – писатель, г. Киев, член КСМУ.

4. Качур Яков Демьянович, писатель, адрес: Киев, ул. Ленина, 68.

5. Ярошенко Владимир Моисеевич – писатель, адрес – Киев, Банковая ул., беспартийный, в 1933 году находился под стражей около 4-х месяцев.

6. Щербатинский Павел Иванович, писатель, адрес – Киев, – был у него много раз на квартире на Бессарабке, беспартийный.

7. Рыльский Максим Тадеевич, писатель, Киев, беспартийный, арестовывался одновременно с Ярошенко (т. е. даже раньше месяца на 4).

8. Скляренко Семен Дмитриевич, писатель, беспартийный, адрес – г. Киев.

9. Яковенко Григорий Прокопович, писатель, г. Киев, беспартийный.

10. Охрименко Вадим – русский писатель, беспартийный, адрес – Киев, Институтская ул., д. 6. Глизбурга.

11. Сорока Александр – писатель, прибыл летом 1934 года в г. Киев из г. Харькова.

12. Воскресенко Сергей Илларионович, писатель, г. Киев, ул. Красноармейская. Знаком с ним с 1930 г., встречались до моего ареста.

С освобождением из-под стражи Ярошенко и Рыльского, я не беседовал с ними о причине их ареста и мотивах обвинения. Не помню, от кого мне случайно пришлось услышать о том, что Ярошенко был арестован после увольнения последнего с должности помощника директора Кинофабрики в г. Киеве.

Лично я с Ярошенко и Рыльским об их аресте не говорил, считая неудобным расспрашивать.

Я написал за все время моей литературной деятельности следующие книги:

1. Рассказ “Єдиний постріл” – 1927 год.

2. Повесть “Тіні в заулках” – 1929 год.

3. Повесть “Липовий цвіт” – 1930 год.

Эти книги были напечатаны.

Кроме того, мной написана книга – роман “Ванда” – и не напечатана, как не подходящая по своему содержанию. И хотя рецензию имею положительную по этому роману, сам считаю, что он не нужен сейчас читателю, поскольку в книге неправильно показана жизнь и работа коммунаров в СССР (т. е. членов с/х коммуны, изображенных в книге). Книга была написана под влиянием прочитанных мной произведений норвежского писателя-“индивидуалиста” Гамсуна. Я, очевидно, перенял стиль его творчества, т. к. роман “Ванда” отображал долю индивидуума, проходя мимо масс, которые фактически двигают работу коммуны. Книга “Ванда” была написана в 1931 году.

Не напечатана также книга под названием “Земля” на тему коллективизации. Рецензия получена положительная, книга сдана в издательство “Радянська література” в Киеве. Дальнейшая судьба ее мне не известна, так как я вскоре был арестован.

Вопрос: Обвиняли ли вас в национализме?

Ответ: Никогда. Я не проводил работы, касающейся национального вопроса.

Вопрос: Чем объясняется ваше антисоветское настроение, какая почва причины этому?

Ответ: Я антисоветски не настроен. Не могу быть так настроен против своей власти.

Вопрос: Расскажите о вашем товариществе арестованном Плужнике.

Ответ: Плужник мне не приятель и не друг (в прямом смысле этого слова). Мои встречи с ним происходили в компании Яковенко, Рьльского, Щербатинского, Охрименко, артиста Лазаря Шевченко, композитора Михальчука и других в доме литературы, где собираются тоже ежедневно все писатели. Плужник мне нравится благодаря своему писательскому таланту и его широкому размаху в работе. На политические темы мне с ним ни разу говорить не приходилось.

Однажды я слышал разговор Плужника (в помещении редакции “Рад. Література”) о том, что написанная им часть трилогии “Фашисты” будет исправлена им так, как он найдет легче и нужным. Сказано было уже после данного им обещания в издательстве об исправлении в соответствии с рецензией редактора упомянутого издательства (ныне снят с работы).

Вопрос: С каких пор вы знаете Пилипенко?

Ответ: С Пилипенко я знаком с 1911 года, как ученик со своим учителем в Борисполе. С 1914 года по 1925 год я не встречался с ним. Знаю, что в 1914 году он приезжал в

Повість “Липовий цвіт”, 1930 рік

Борисполь в форме офицера. Дальнейшую жизнь его по 1935 год я не знаю. Следующая встреча с ним была в 1935 году в г. Киеве. Он, будучи председателем Союза крестьянских писателей “Плуг” пришел на собрание “Гарт”, где я был членом. Никаких разговоров я с Пилипенко до сегодняшнего дня не имел.

Вопрос: В каких вы отношениях с Подгайным, Яковенко и Косяченко, что они собой представляют?

Ответ: Я с Косяченко дружил с 1925 года по 1932 год, затем порвал связь с ним. Причины – я не хотел вести с ним знакомство как с алкоголиком и малограмотным человеком. С Яковенко я дружу с 1930 года по сей день на почве совместной работы, делился с ним своими творческими достижениями. Он по убеждению советский человек, хорошо знающий село.

Подгайного я знаю с 1928 года, а знаком с ним лично с 1930 года. Познакомились мы в коллективе писателей, он критик. Политической физиономии его не знаю. Личность замкнутая. Ни с кем не дружит. Арестован в 1932 году в г. Киеве, причины не знаю. Последнее время Подгайный бывал в обществе Щербатинского Павла, с участием моим, Яковенко, еще кого-то из писателей, сейчас не помню.

С писателем Рыльским и Плужником мне часто удавалось встречаться близко, чему, как мне кажется, могли завидовать другие рядовые писатели, желавшие непосредственных бесед с ними. Однажды в беседе с писателем, чл. КСМ Воскресасенко, я заметил о том, что причиной обхождения меня при выдаче пайков и предоставления путевки в дома отдыха и др. материальной помощи, является не мой взгляд, мой отрыв от молодых писателей и дружба со старшими, как Рыльский. Воскресасенко ответил: “Наоборот очень хорошо, что ты с ним общаешься. Он научит тебя технике письма». (Разговор происходил в ноябре месяце на Красноармейской ул. по дороге к нему домой).

Вопрос: Почему у вас явилось подозрение в отношении Рыльского, ведь вы встречались близко не только с ним?

Ответ: На Рыльского (во время его ареста, не помню времени после освобождения) все смотрели как на антисоветского писателя, он арестовывался, я все время с ним в дружбе (до и после аре-

ста). Очевидно, мене считали єдиномышленником Рьльського, ібо от него все сторонились после освобождения из-под стражи. А я имею чувство человечества, люблю каждого человека. Я знаю, если Рьльский выпущен из-под ареста, значит, он уже чистый и бояться дальнейших встреч с ним мне нечего. Сейчас мне известно о том, что Рьльский считается советским человеком и писателем. Его работы печатаются в “Коммунист” и других газетах СССР.

Вопрос: Что вы считаете причиной вашего ареста, кроме обнаруженных при обыске антисоветских рукописей?

Ответ: Я считаю, что причиной моего ареста явились мои дружеские отношения с Плужником.

Протокол записан с моих слов, мной прочитан, признаю его правильность, в чем и расписываюсь. /подпись/

Допросил: /подпись/»

«ВЫПИСКА

из блокнота, изъятого при обыске у арестованного Жигалко

Написано собственноручно Жигалко:

*«Волга, Волга, весной многоводною
Ты не так заливаешь поля,
Как великою скорбью народною
Переполнилась наша земля».*

Кооперація десь в глухій селі: порожня крамниця, хіба що горілка, а горілка – на крашанки. Селянину дома їсти немає чого. Одна курка. Батько бере десять яєць – по горілку. Крашанки у вузлику. Стоїть біля дверей, сльози кап-кап. Вузлик об двері.

Дивне явище. Зараз навіть молодь не боїться смерті – не повезе на посаді – застрелюся і т. д.

Вихід зі становища – смерть.

Епохи повторюються. Після буйного розквіту клясицизму, прийшли середні віка. Все живе, людина вбивається. БРУНО Джордані і ГАЛІЛЕЙ.

Чи не середні віки?

Але після чорного часу настає світлий, перемога розуму і гуманізму.

Горе тільки БРУНО і ГАЛІЛЕЯМ, не за їх життя. Муки в'язниць ще не пали, їх ще більше цементують.

Штани. Колгосп. Після жнив на колгосп дали троє штанів. Бійка за них. Пом'яли добре ребра тому, хто одержав.

Нарешті, слава Богу, нарешті за свої 40 років я отримав штани. От що значить своя власть.

1. Хлібозаготівлі і мобілізації коштів. Представники комуни ідуть до індуски, хворої, зовсім опухлої біднячки. Бери облігацію на 15 карбованців.

– Хоч би мені хто дав до лікаря 15 коп.

– А в тебе картопля єсть?

– Єсть грядочка.

– Продай її і сплати облігацію.

2. До індуса (Савка). Не передплачує облігації.

– Ти мусиш, як і всі підтримати, допомогти державі.

– Немає.

– Нехай вона мені допоможе.

– За що тобі буде допомогати?

– А я їй за що? і т. д.

Кооперація на колгосп не дає мила сірого.

Колгоспники трагічно: – Нащо нам мило, я от без мила.

Приходжу додому.

– Жінко, дай сорочку.

– Немає.

– А де ж вона?

– У печі, нехай вижаряться воші.

– А ви мило, наче нам воно коли потрібно...

Знищую їх, як ворожий для мене елемент, це жарт. У мене не може бути ворожих елементів, бо це – я...

Дядьки на зсиппункті здають хліб. Їм дають подарунки “пром-краном”: – По пачці махорки і по одній ¼ кіло булки.

Щоб замучити людину, слід їй наказати переписати тричі роман...Копа жита дала два пуди. Овес вигорів, гречка теж. А хлібозаготівля? Державі дуже важко, треба мобілізувати все можливе бідняцтво, щоб її підтримати.

Те що в 4 – 5 Марта. Вчора антивоєнний день. Чому я писати не можу? Вірно, той зараз може писати, хто комуніст, хто фанатик, хто вірить в соціалізм неминуче – швидкий. Сучасна інтелігенція мусить атрофуватись з живого, соціалістичного тіла.

Як страшно. Не можу писати того, що вимагає держвидав.

А може це фікція, може це один сміх, глум природи, маленький, невдалий експеримент.

Гнітючий настрій. Ясно, мені на цьому світі більше немає чого робити.”

Верно: уполномоченный /подпись/ (Волченко)»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

Свидетель ЛЕ Иван Леонтьевич, (Мойся),

1895 г. рожд., уроженец с. Мойсинцы, Ирклевского р-на, из крестьян (рабочий), гражданства УССР, образование высшее, украинец, женат, пятеро детей, литератор, работает в Союзе писателей, под следствием и судом не состоял. Член КП(б)У, член союза, проживает по ул. Ленина, 68, кв. 13

От 27/II–1935 г.

Вопрос: Скажите, с какого времени вы на руководящей работе в Киевском коллективе писателей?

Ответ: На этой работе, в качестве председателя Киевского коллектива писателей – я со второй половины 1931 года. До этого с 1926 года я был в руководящем активе коллектива.

Вопрос: Знаете ли вы писателя Жигалко Сергея Иосифовича, а если да, то охарактеризуйте его всесторонне по таким моментам:

- а) что он собой представляет, как писатель
- б) что представляют его литературные творчества
- в) факты его к-р националистической деятельности
- г) связь его с националистическими элементами
- д) поведение Жигалко в коллективе?

Ответ: Сергея Жигалко знаю с 1925–26 года как начинающего писателя.

Был он в организации “Гарт” и считался уже выявившимся молодым укр. писателем.

а) Как писатель, художник Жигалко не представлял никогда творческой ценности. Ограниченный кругозор, слабая теоретическая подготовка, примитивизм, с которым Жигалко брался за этот труд, говорили о пустоте писательской в этом человеке. Его рассказы и повести никогда в среде советских писателей не пользовались творческим успехом.

б) Вся творческая продукция Жигалко представляет собой упадочническое хныканье, постоянное сожаление о былом, о прошлом. Есенинские настроения богемщины и, что особенно важно, – абсолютная бесперспективность жизни. В последнее время Жигалко старался писать “выдержанные” произведения (небольшие рассказы). Несмотря на внешнюю “выдержанность” – внутренне это были пессимистические рассказы. Наиболее характерным в этом отношении, есть “Липовий цвіт”. Всю гниль собственного ничтожества Жигалко подал в этой повести. Ни одного положительного героя, никакой перспективы в жизни. Даже отсутствие художественно-творческих данных не помешало ему подать картину полного упадка. К счастью, все это подано настолько примитивно и творчески безграмотно, что вызывает только отвращение, но не убеждает. Поэтому Жигалко никогда не пользовался у читателя хотя бы какой-нибудь популярностью. Анархистическое мышление его не давало возможности показать нашу жизнь реальной и даже наиболее вероятные отрицательные ее моменты вышли у него коряво-искусственными, не убедительными. Однако в целом вся его такая продукция вредная советской деятельности.

в) Фактом к-р деятельности С. Жигалко считаю его участие в выпуске журнала (рукописного) “Литературный хлев”. В 1931 году в доме литературы был обнаружен (в читальне) журнал с карикатурами и эпиграммами явно антисоветского националистического характера. Подозревал в этом виновными друзей: Жигалко, Косьяченко. Я просил Янковского (зам. культпротом Киевского Обкома КП(б)У) вызвать эту пару и выяснить. Журнал тоже передал ему. Когда появился второй номер этого журнала, Янковский принимал какие-то меры и передавал мне, что Жигалко и Косьяченко отпираются, но очевидно писали они. Что он предпринял по этому поводу – не знаю. Только в декабре или январе текущего года я узнал от Я. Д. Качура (ему рассказал Г. Яковенко), что наши предположения были верны. Жигалко, Косьяченко, Косынка и др. организовали и выпустили этот журнал. Других фактов такого порядка я не знаю.

г) Но постоянную бытовую связь его с националистически настроенными, иногда явно антисоветскими, элементами я утверждаю. Неоднократные попойки Жигалко с Рыльским, Косынко и

Шкурупий и др. – о них знает каждый писатель. Особенно мне подозрительной казалась попойка на кв. Рыльского, чуть ли ни в день объявления о расстреле террористов: Косынки, Власько, Фальковского. По линии личных связей Жигалко не отличался советской чистоплотностью.

д) В коллективе Жигалко был смирным тихоней. Писал для месткома писателей рекламы, объявления, плакался на свое положение (“затирают”) и никогда не выдвигался в активности коллектива. Его часто на литературных вечерах критиковали, “проваливали”. Реагировал озлобленно, но без шума. Я никогда не чувствовал Жигалко в коллективе своим. Он был чужой, всегда чем-то обиженный и ожидающий какого-то возмездия. Когда в прошлую осень (ноябрь) я встретил его в новом хорошем полушубке и спросил: “Откуда у вас такой куркульский кожух? Я хотел бы себе достать такой...” Жигалко обиделся и ответил: “У меня брат тоже коммунист...Это он мне дал кожух на время...” Я почувствовал, что попал в точку. Жигалко вел себя в коллективе как тихонький агент куркуля.

Іван Ле (Мойся Іван Леонтьевич), Київ, ул. Ленина, 68, кв. 13

Допросил:

Оперуполномоченный /подпись/ (Бондаренко)»

Сергій Жигалко, світлина з кримінальної справи, 1935 рік

«По следделу № 1326**ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

По обвинению Жигалко Сергея Иосифовича в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54–11 с санкцией 54-8 УК УССР

В декабре месяце 1934 года в Особый отдел УГБ НКВД УССР и Укр. Военного округа поступили данные о том, что националистически настроенный украинский писатель ЖИГАЛКО Сергей Иосифович, в связи с расстрелом террористов бывш. украинских писателей Косынки, Власько, Фальковского и др. стал выражать свои террористические настроения, высказывая сожаление по поводу того, что они, т. е. Косынка и другие “только занимались разговорами”, но ничего реального не сделали.

8 января 1935 года ЖИГАЛКО Сергей Иосифович Особым отделом был арестован и привлечен к следствию в качестве обвиняемого по ст. 54-10 с санкцией 54-8 УК УССР.

Следствием установлено, что обвиняемый ЖИГАЛКО на протяжении ряда лет был тесно связан с украинскими контрреволюционными националистическими элементами – Косьяченко, Рыльским, Плужником и расстрелянными в декабре месяце 1934 года террористами, бывшими украинскими писателями Косынко и Фальковским (л. д. 36, 37, 54, 55, 57).

Вся литературная продукция обвиняемого ЖИГАЛКО, как установлено следствием, не только никакой ценности не представляет, а наоборот – ничего общего с пролетарским творчеством не имеет и по своему содержанию является гнилой и вредной (л. д. 34, 35, 39–44, 52, 53, 56, 57).

Обвиняемый ЖИГАЛКО вместе со своим близким приятелем Косьяченко – националист, сын раскулаченного кулака, в 1930 году нелегально издали т. н. альбом под названием “Литературный хлеб” (писанный от руки), содержание которого, как установлено следствием, было контрреволюционное (л. д. 23, 24, 56, 57).

При обыске у обвиняемого ЖИГАЛКО обнаружена и изъята к-р националистическая литература: история Украины Грушевского, Ефремова и др., и всякие заметки, собственноручно им написанные, явно к-р шовинистического характера (л. д. 4, 47).

В этих записях (л. д. 47) ярко вырисовывается контрреволюционно-националистическая физиономия ЖИГАЛКО, который по

всем данным следствия характеризуется как враг, способный на активные действия против Советской власти.

Показаниями свидетелей Ле И. Л., Колесника П. И. и Адельгейма Е. обвиняемый ЖИГАЛКО С. И. изобличается как антисоветски настроенный украинский националист, систематически поддерживающий связи с активными укр. к-р элементами (л. д. 33–38, 32–44, 53, 54, 55, 56, 57).

Означенные преступления предусмотрены ст. ст. 54–11 с санкции 54-8 УК УССР.

В предъявленном обвинение ЖИГАЛКО Сергей Иосифович виновным себя не признал (л. д. 64а).

На основании постановления ЦИК СССР от 10-го июля 1934 года настоящее следдело по своему содержанию подлежит рассмотрению в Особом Совещании при Наркомвнудела СССР, а посему,

ПОСТАНОВИЛ:

Настоящее следдело №1326 по обвинению ЖИГАЛКО Сергея Иосифовича, 1902 г. рожд., уроженца м. Борисполя, Киевской области, литработника, члена Союза писателей Украины, б/п, холостого, несудившегося, – направить в Особое Совещание при НКВД СССР с ходатайством о высылке ЖИГАЛКО в Севкрай сроком на ПЯТЬ лет.

Справка: Обвиняемый ЖИГАЛКО С. И. содержится под стражей в Киевском допре и сего числа перечисляется содержанием за Особым Совещанием НКВД УССР.

Вещдоки по делу: блокнот за 1931 год и печатанный рассказ под названием “Кораш” – находятся при деле

Оперуполномоченный 4 отд ОО /подпись/ (Бондаренко)

Согласен: и. о. нач. 4 отделения ОО /подпись/ (Химочко)

Утверждаю:

пом. нач. особого отдела УГБ НКВД

и Укр. Воен. Округа /подпись/ Самойлов.

3 марта 1935 г.»

«К следделу № 1326

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

г. Киев, 1935 года, марта м-ца, 2-го дня, оперуполномоченный

Особого отдела УГБ НКВД УССР и УВО – Бондаренко, рассмотрев изъятую 8. 1. 1935 г. при обыске (см. прот. обыска) у обв. ЖИГАЛКО С. И. литературу и его собственные рукописи,

НАШЕЛ:

Вся изъятая при обыске ЖИГАЛКО литература, как-то: “История Украины” Грушевского, “История украинской литературы” Ефремова, “Заметки экономиста” Бухарина, “Об уроках Октября” Троцкого, является контрреволюционной. Книжки – беллетристика – “Циркуль”, “Политика”, “За ворітьми” – б. укр. писателя, осужденного в 1934 году за террористическую деятельность к расстрелу – Косынко, “В потоках” Брасюка, “Радиоаматор” Епіка, также осужденных за к-р деятельность – являются политически вредными, а рукописи ЖИГАЛКО издательствами не напечатаны из-за неактуального и гнилого их содержания,

ПОСТАНОВИЛ:

Перечисленную выше литературу и рукописи ЖИГАЛКО уничтожить, о чем составить соответствующий акт. Блокнот-календарь за 1931 год и печатанный рассказ “Кораш” приобщить к следделу.

Оперуполномоченный ОО /подпись/ (Бондаренко)

Согласен: и. о. нач. 4 отделения ОО /подпись/ (Химочко)

Утверждаю:

пом. нач. особого отдела УГБ НКВД

и Укр. Воен. Округа /подпись/ (Самойлов)»

«АКТ

1935 года, марта месяца, 3-го дня, Оперуполномоченный Особого отдела УГБ НКВД УССР и УВО – Бондаренко в присутствии уполномоченного 4 Отделения ОО Волченко на основании постановления от 2 марта с. г. Об уничтожении изъятой при обыске у ЖИГАЛКО литературы и рукописи произвели уничтожение путем сожжения следующие книги:

1. “История Украины” Грушевского,
2. “История украинской литературы” Ефремова,
3. “Заметки экономиста” Бухарина,
4. “Об уроках Октября” Троцкого,
5. “Циркуль”, “Политика”, “За ворітьми” Косинки,
6. “В потоках” Брасюка,

7. “Радиоаматор” Епіка,
и рукописи ЖИГАЛКО, о чем и составлен настоящий акт.
Оперуполномоченный ОО /подпись/ (Бондаренко)
Уполномоченный /подпись/ (Волченко)
Март 1935 года.»

**«Военный трибунал Киевского военного округа
ПРОТЕСТ**

22 апреля 1959 г. №2/717-651

(в порядке надзора)

По делу ЖИГАЛКО С. И.

По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 25 (6) апреля 1935 года заключен в ИТЛ сроком на 5 лет – ЖИГАЛКО Сергей Иосифович, 1902 года рождения, уроженца г. Борисполя, Киевской области, украинец, беспартийный, со средним образованием, до ареста – литератор.

По обвинительному заключению ЖИГАЛКО Сергей Иосифович обвинялся в том, что являлся националистически настроенным украинским писателем и в связи с расстрелом террористов бывших украинских писателей Косынка, Власько, Фальковского стал выражать свои террористические настроения в форме сожалений о том, что расстрелянные писатели “только занимались разговорами”, но ничего реального не сделали.

На протяжении ряда лет был тесно связан с украинскими контрреволюционными националистическими элементами Косьяченко, Рыльским, Плужником, Косынко и Фальковским, а ряд произведений ЖИГАЛКО являлись вредными по своему содержанию и, в обнаруженных у него записках, ЖИГАЛКО вырисовывался как человек, способный на активные действия против Советской власти, т. е. в совершении преступлений, предусмотренных ст. 7-54-8 и 54-11 УК УССР (л. д. 65-67, 70-74).

Обвинение ЖИГАЛКО было основано на показаниях свидетелей Мойся (Ле) И. Л., Колесника П. И., Адельгейма Е. Г. и изъятых у него при обыске антисоветской националистической литературы авторов Грушевского, Ефремова, Косынки, Троцкого, Бухарина. Указанное постановление в отношении ЖИГАЛКО подлежит отмене по следующим основаниям.

На предварительном следствии ЖИГАЛКО в предъявленном ему обвинении виновным себя не признал и показал, что антисоветской националистической и террористической деятельностью он не занимался (л. д. 11–32, 45–51, 62–64).

Передопрошенные в 1958 году свидетели Мойся (Ле) И. Л., Колесник П. И., Адельгейм Е. Г. изменили данные ими в 1935 году показания и заявили, что они знали ЖИГАЛКО как молодого советского писателя, который в то время подпадал под влияние правых и в своем творчестве искажал советскую действительность, однако критику в его адрес воспринимал правильно и стремился стать настоящим советским писателем.

Творчество ЖИГАЛКО антисоветским не являлось. В 1935 г. на допросе они неправильно объяснили недостатки ЖИГАЛКО в творческой работе, как результат его антисоветских настроений и враждебностью к Советской власти, и эти неправильные показания они дали под впечатлением ареста ЖИГАЛКО (л. д. 33–39, 41–44, 52–53, 56–61, 112–125).

Как установлено проверкой в архивах МВД и КГБ, никаких материалов о националистических и террористических настроениях ЖИГАЛКО не имеется (л. д. 132–136, 141).

Указанные в обвинительном заключении писатели Плужник Е. М., Косынка-Стрелец Г. М., Фальковский Д. Н., с которыми ЖИГАЛКО, якобы имел антисоветские связи в 1956–1957 гг. реабилитированы. Касьяченко Григорий вообще не арестовывался органами НКВД, а дело в отношении Рыльского Максима Фадеевича 19 августа 1931 года органами ГПУ УССР прекращено за отсутствием состава преступления (л. д. 81–101, 106, 107, 110, 111, 138–140, 142).

По сообщению Главного управления по охране военных и государственных тайн в печати при Совете Министров УССР изъятая у ЖИГАЛКО “История Украины” Грушевского не изымалась и изъятию не подлежит, произведения Г. Косынки до его реабилитации, т. е. до 23 ноября 1957 года были изъяты из библиотек общественного пользования и книготорговой сети. Что же касается произведений С. Ефремова, Н. Бухарина и Л. Троцкого, согласно документам цензуры, подлежат изъятию из библиотек общественного пользования и книготорговой сети.

64

Свідомо НКВД

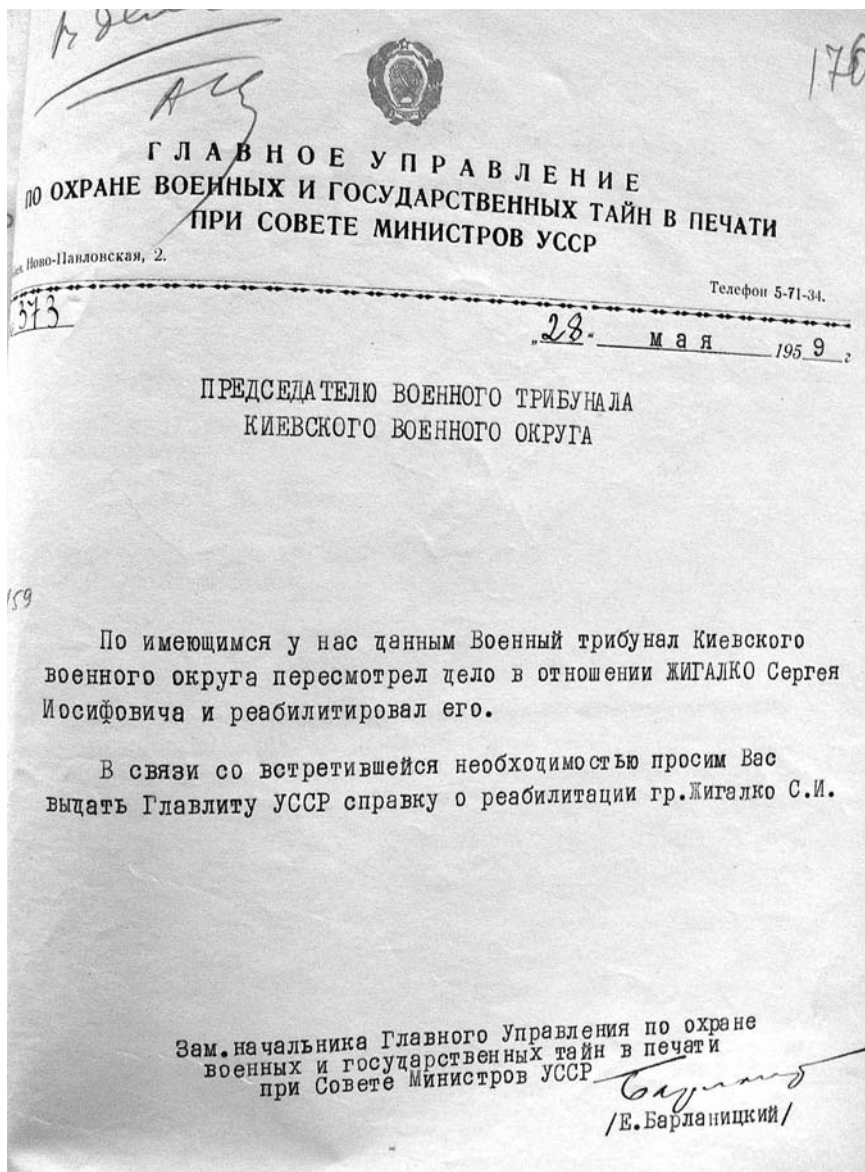
от арештованного
Сергія Жигалка
Жигалка

Заявление

Я, следователь, подтверждаю
НКВД о моем освобождении из под
до моего суда, приняв во
внимание, что я страдаю хроническим ма-
нгием, а я еще могу быть полезным
нашей стране и для НКВД в частности,
просю дать подписку о моем
езде из Киева и вообще возмуну
себя обязательство исполнить все
законные требования, какие
пошлет мне НКВД.

25.2. Шибанко

Заява арештованого Жигалка Сергія, 1935 рік.

Повідомлення про реабілітацію Сергія Жигалка,
28 травня 1959 рік.

В связи с этим, сам факт изъятия у ЖИГАЛКО вышеперечисленной литературы не может служить доказательством его виновности в антисоветской, террористической деятельности. В своих отзывах писатели Шиян, Скляренко и Рыльский указывают, что ЖИГАЛКО был советским писателем и в творчестве антисоветских и националистических тенденций не проявлял (л. д. 126–129).

На основании изложенного, руководствуясь ст. 25 Положения о прокурорском надзоре в СССР –

ПРОШУ:

Постановление особого совещания при НКВД СССР от 25 апреля 1935 года в отношении ЖИГАЛКО Сергея Иосифовича дальнейшим производством по ст. 4 п. “д” УПК УССР прекратить за отсутствием состава преступления.

Приложение: архивно-следственное дело № 45204 в 1 томе на 160 листах от н/ВХ № 058.

Военный прокурор КВО

генерал-майор юстиции /подпись/ (Климов)»

«ВІДГУК

Письменника Сергія Йосиповича Жигалка я знав добре, часто з ним зустрічався. Це була безперечно талановита людина. Особливо цінним я вважав роман Жигалка “Липовий цвіт”.

Ніяких антирадянських, контрреволюційних висловлювань я від Сергія Жигалка ніколи не чув. Ніколи не мав сумніву, що це була чесна радянська людина.

Академік Максим Рильський /підпис/

15/ХІІ–1958»

«ОТЗЫВ

Я, Семен Дмитриевич Скляренко, член КПСС с 1946 года, проживающий в г. Киеве (Красноармейская, 6, кв. 3), знал писателя Жигалко Сергея Иосифовича в 1930–34 гг. по совместной работе в Союзе писателей Украины. Жигалко Сергей был автором ряда книг, как повесть “Липовый цвет”, которая благоприятно оценивалась нашей критикой и могла бы иметь успех и сегодня. Ему же принадлежат ряд произведений (опубликованных и неопубликованных),

которые не имеют высокой художественной ценности, под час в них сквозят элементы мещанства и обывательщины.

Однако тов. Жигалко С. и в жизни своей и творчестве был советским человеком, патриотом нашей Родины, активным членом писательской организации.

Вспоминаю, что в 1934 году, в день убийства С. М. Кирова, я встречался с С. Жигалко и вместе с ним условился пойти в парт-организацию, чтобы подать заявление о приеме в сочувствующие. Это был наш голос возмущения против зверского убийства С. Кирова. Заявление о приеме в сочувствующие Жигалко писал одновременно со мной и был принят.

Я хорошо знал С. Жигалко в творчестве, жизни, быту и знаю, что он никогда не поддавался националистическим и антисоветским тенденциям, в коллективе пользовался авторитетом, однако в общественную жизнь Союза не включался, имел узкий круг знакомых (Косьяченко и др.). Но и эти немногие его знакомые были советскими людьми.

Более подробно характеризовать С. Жигалко не могу, так как в больших дружественных отношениях я с ним не находился.

Ответственный секретарь
Союза писателей Украины Семен Скляренко /підпис/
24 сентября 1958 г.»

«Секретно
Начальнику отдела
следственного управления КГБ при СМ УССР –
подполковнику товарищу Защитину
На № 29/1/3174 от 31 октября 1958 года

Постановлением Президиума Хабаровского суда от 6 сентября 1958 года, постановление Тройки УНКВД по ДВК от 26 марта 1938 года по делу по обвинению ЖИГАЛКО Сергея Иосифовича отменено и дело в отношении его производством прекращено за недоказанностью предъявленного обвинения.

ЖИГАЛКО С. И. реабилитирован посмертно.

Ст. пом. прокурора Хабаровского края
советник юстиции /подпись/ (Р. Усманов)
15. 11. 1958.»

«ОПРЕДЕЛЕНИЕ № 571/0-59

Военный трибунал Киевского военного округа

В составе: председательствующего подполковника юстиции Козлова,

Членов – подполковников юстиции Петрова и Котова

Рассмотрел в заседании от 22 мая 1959 года надзорный протест военного прокурора Киевского военного округа на постановление особого совещания при НКВД СССР от 26 апреля 1935 года, на основании которого был заключен в ИТЛ сроком на 5 лет ЖИГАЛКО Сергей Иосифович, 1902 года рождения, до ареста в январе 1935 года – литератор.

Заслушав доклад тов. Котова и заключение пом. военного прокурора КВО подполковника юстиции Гринкевича об удовлетворении протеста

УСТАНОВИЛ:

ЖИГАЛКО обвинялся в том, что являясь националистически настроенным украинским писателем, выражал свои террористические настроения в форме сожалений о расстреле бывших украинских писателей-террористов Косынкой, Власько и Фальковского.

На протяжении ряда лет был тесно связан с украинскими контрреволюционными националистическими элементами Косьяченко, Рыльским, Плужником, Косынко и Фальковским, а ряд произведений ЖИГАЛКО являлись вредными по своему содержанию и в обнаруженных у него записках ЖИГАЛКО вырисовывался как человек, способный на активные действия против Советской власти.

В протесте предлагается отменить постановление особого совещания и дело прекратить за отсутствием состава преступления по следующим основаниям.

На предварительном следствии ЖИГАЛКО не признал себя виновным и показал, что антисоветской националистической и террористической деятельностью он не занимался.

Обвинение ЖИГАЛКО было основано на показаниях свидетелей Мойся (Ле) И. Л., Колесника П. И. и Адельгейма Е. Г. и изъятой у него при обыске антисоветской националистической литературы авторов Грушевского, Ефремова, Косынки, Троцкого и Бухарина.

Передопрошенные в 1958 году свидетели Мойся (Ле), Колесник и Адельгейм, изменили данные ими в 1935 году показания и заявили,

что они знали ЖИГАЛКО как молодого советского писателя, который в то время подпадал под влияние правых и в своем творчестве искажал советскую действительность, однако критику в его адрес воспринимал правильно и стремился стать настоящим советским писателем. Творчество ЖИГАЛКО антисоветским не являлось. В 1935 году на допросе они неправильно объяснили недостатки ЖИГАЛКО в творческой работе, как результат его антисоветских настроений и враждебностью к Советской власти и эти неправильные показания они дали под впечатлением ареста ЖИГАЛКО.

Соответствующие учетно-архивные органы не имеют данных о националистических и террористических настроениях ЖИГАЛКО.

Указанные в обвинительном заключении писатели Плужник, Косынка, Стрелец и Фальковский, с которыми ЖИГАЛКО якобы имел антисоветские связи в 1956–1957 гг. реабилитированы. Косьяченко Григорий вообще не арестовывался органами НКВД, а дело в отношении Рыльского Максима прекращено органами ГПУ за отсутствием состава преступления.

По сообщению Главного управления по охране военных и государственных тайн в печати при Совете Министров УССР изъятая у ЖИГАЛКО “История Украины” М. Грушевского не изымалась и изъятию не подлежит.

Произведения Г. Косынки до его реабилитации, т. е. до 23 ноября 1957 года, были изъяты из библиотек общественного пользования и книготорговой сети. Что же касается произведений Ефремова, Бухарина и Троцкого, то согласно документам цензуры они подлежат изъятию из библиотек общественного пользования и книготорговой сети.

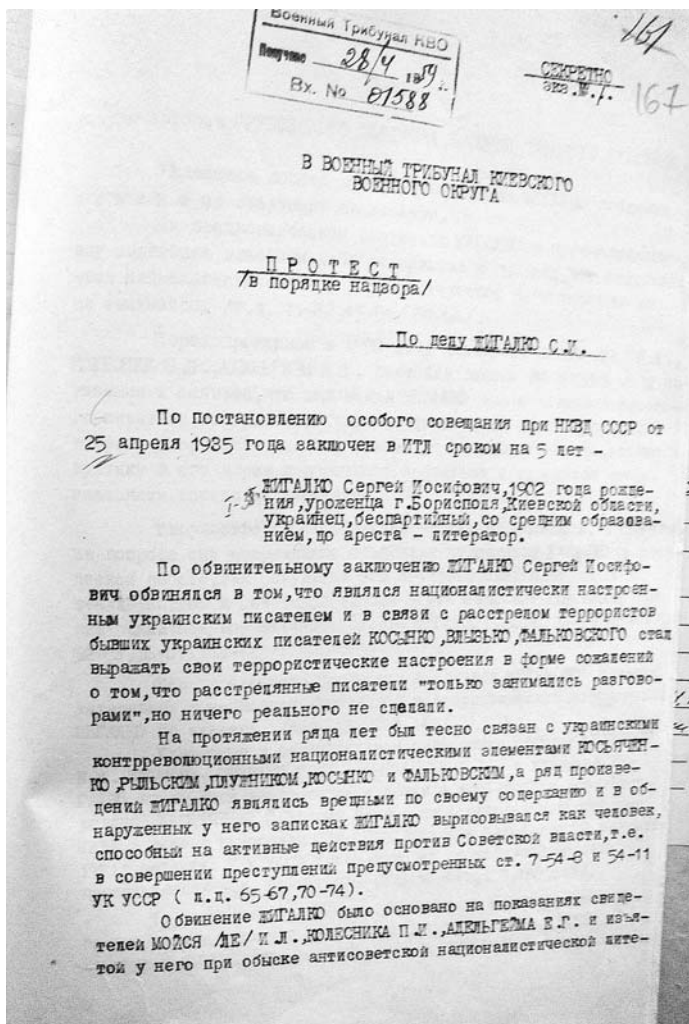
В связи с этим, сам факт изъятия у ЖИГАЛКО вышеперечисленной литературы не может служить доказательством его виновности в антисоветской террористической деятельности.

В своих отзывах писатели Шиян, Складенко и Рыльский указывают, что ЖИГАЛКО был советским писателем и в творчестве антисоветских и националистических тенденций не проявлял.

Проверив материалы дела и находя протест обоснованным, военный трибунал КВО, руководствуясь ст. 346 п. 1 ЦК УССР, ОПРЕДЕЛИЛ:

Постановление особого совещания при НКВД СССР от

26 апреля 1935 года в отношении ЖИГАЛКО Сергея Иосифовича отменить и дело о нем производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Протест військового прокурора по справі Жигалка Сергія від 22 квітня 1959 року, арк. 1

168
-2.

ратуры авторов ГРУШЕВСКОГО, БЕРЕМОВА, КОСЫНКИ, ТРОЦКОГО, БУХАРИНА.

Указанное постановление в отношении ЖИГАЛКО подлежит отмене по следующим основаниям.

На предварительном следствии ЖИГАЛКО в предъявленном ему обвинении виновным себя не признал и показал, что антисоветской националистической и террористической деятельностью он не занимался. /л.д. 11-82,45-51/ 62-64/.

Передопрошенные в 1958 году свидетели МОЙСА ЛЕ/И.Л., КОЛЕСНИК П.М., АДЕЛЬГЕЙМ Е.Г. изменили данные им в 1985 году показания и заявили, что они знали ЖИГАЛКО как молодого советского писателя, который в то время подпадал под влияние правых и в своем творчестве искажал советскую действительность, однако критику в его адрес воспринимал правильно и стремился стать настоящим советским писателем. 3

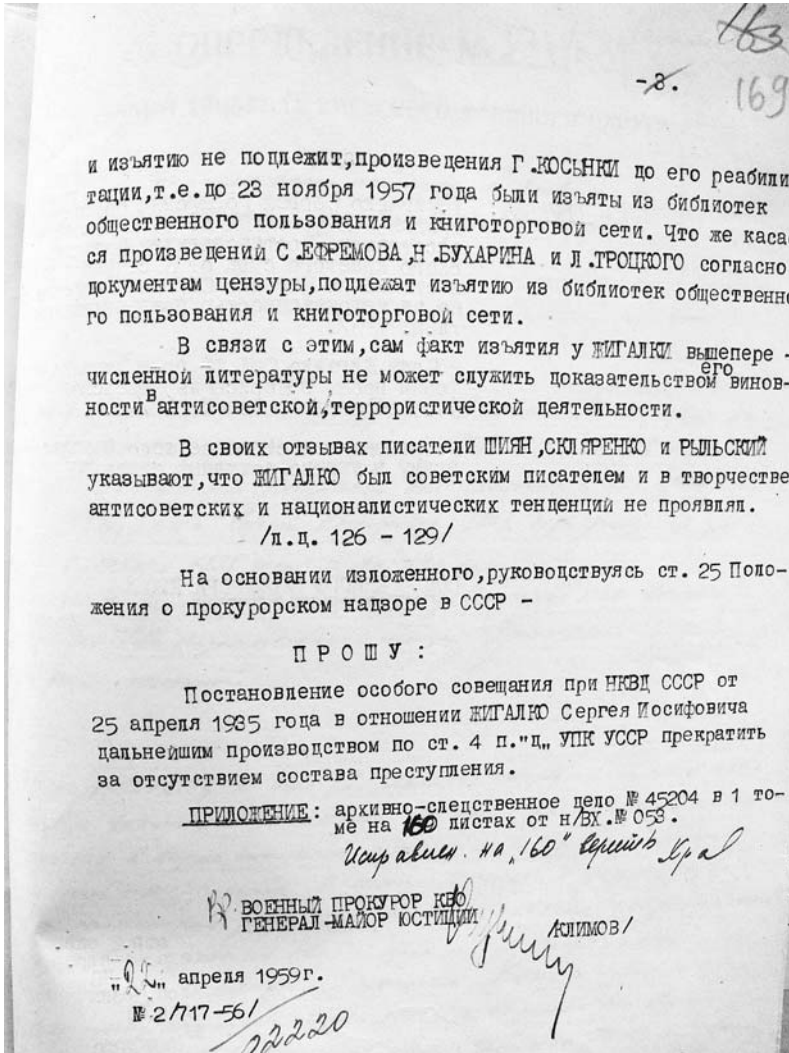
Творчество ЖИГАЛКИ антисоветским не являлось. В 1985 г. на допросе они неправильно объяснили недостатки ЖИГАЛКО в творческой работе, как результат его антисоветских настроений и враждебности к Советской власти и эти неправильные показания они дали под впечатлением ареста ЖИГАЛКО. /л.д. 33-89,41-44/, 52-53, 56-61, 112-125/.

Как установлено проверкой в архивах МВД и КГБ никаких материалов о националистических и террористических настроениях ЖИГАЛКО не имеется. /л.д. 132-136,141/.

Указанные в обвинительном заключении писатели ПЛУТНИК Е.М., КОСЫНКО - СТРЕЛЕЦ Г.М., ФАЛЬКОВСКИЙ Д.Н. с которыми ЖИГАЛКО, якобы имел антисоветские связи в 1956-1957 гг. реабилитированы. КАСЬЯЧЕНКО Григорий вообще не арестовывался органами НКВД, а дело в отношении РЫЛЬСКОГО Максима Фадеевича 19 августа 1981 г. органами ЦПУ УССР прекращено, за отсутствием состава преступления/ л.д. 81-101,106-107,110-111,133-140,142/.

По сообщению Главного управления по охране военных и государственных тайн в печати при Совете Министров УССР «изъятая у ЖИГАЛКО «История Украины», М.ГРУШЕВСКОГО не изымалась

*Протест військового прокурора по справі Сергія Жигалка
від 22 квітня 1959 року, арк. 2*

Протест військового прокурора по справі Сергія Жигалка
від 22 квітня 1959 року, арк. 3

Подлинное за надлежащими подписями.
Верно: член Военного трибунала КВО
подполковник юстиции /подпись/ (Котов)
Судсекретарь ВТ КВО /подпись/ (Полунина)» [37]

Іван Бондар стоїть по центру (у капелюсі) разом із своїми колегами, працівниками Українського історичного музею

ЗАЛЮБЛЕНИЙ В ІСТОРІЮ

Гімназист Бондар Іван Васильович народився 13 листопада 1901 року в селі Бориспіль в бідній селянській родині. Іванів рід був давнім великим козацьким родом. У Борисполі в центрі неподалік сучасного базару була навіть вулиця Бондарівка, де з діда-прадіда мешкали Бондарі. Його хата знаходилась у мальовничому і барвистому місці неподалік річки Альта на вулиці Мокріївка. Недалеко була садиба його друга Жигалка Сергія Йосиповича. Вони міцно товаришували, гралися у розкішному калиновому гаю, ласували яблуками і грушами із саду Жигалків. Разом навчалися у Бориспільському вищому початковому училищі, разом вступили до Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, разом стали студентами Київського інституту народної освіти (КІНО), тепер – Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Іван Бондар вступив на історичний факультет, а Сергій Жигалко – на літературно-лінгвістичний.

Близько трьох років друзі жили в одній кімнаті в студентському гуртожитку. Згодом їх життєві дороги розійшлися, хоч Іван Бондар завжди вважав Сергія Жигалка своїм найближчим товаришем.

Іван Васильович у 1925-1927 роках працював у семінарії вищого типу з історії України при КІНО під керівництвом професора О. Оглобліна, зробив дві доповіді з історії України часів «Континентальної системи» та збирав матеріал для теми «Український промисловий ринок за передреформної доби». У 1927-1929 роках працював в архівному семінарі при Київському Центральному історичному архіві теж під керівництвом О.Оглобліна. У 1931-1932 роках він був аспірантом Всеукраїнського історичного музею. З грудня 1933 року до 1935 року І. Бондар завідував відділом феодалізму історичного музею. У зв'язку з його закриттям 20 грудня 1935 Іван Бондар уже науковий співробітник Центрального історичного музею, у 1940 році призначений виконувачем обов'язків директора ЦІМ.

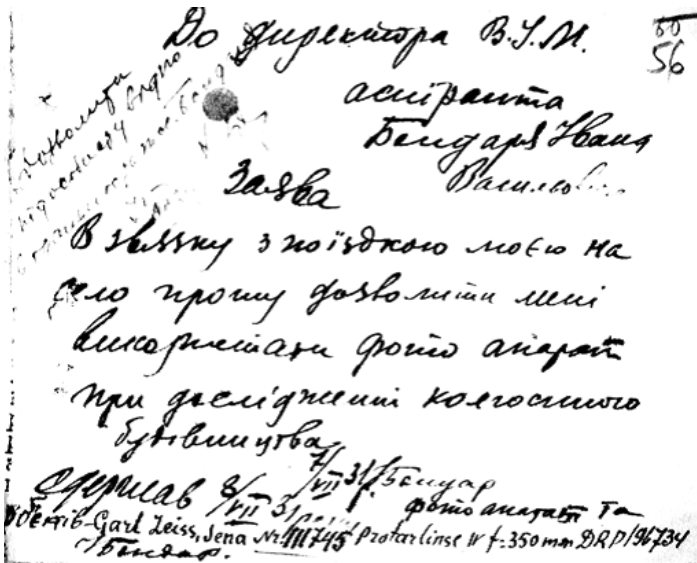
На початку війни, у липні 1941 року він займався евакуацією музейних цінностей з Києва до м. Уфі. Цей процес був описаний в газеті «Известия» (№ 251, жовтень 1970 р.). Серед іншого у статті викладено наступне:

«...идёт война. Во дворе Киево-Печерской Лавры, где теперь помещался музей, были размещены зенитки, в армию призваны почти все сотрудники и сам он должен был через несколько дней явиться на призывной пункт... По приказу руководства экспозиция не сворачивалась, чтобы не допустить паники работать по-прежнему. Сотрудники знали об этом приказе, но драгоценности снесли в кабинет директора без возражений... Он решил действовать в одиночку, не потому, что не доверял коллегам, а потому, что не был готов доверить судьбу исторических драгоценностей в чьи-то руки... Для задуманного он выбрал простой крестьянский мешок из грубой ткани, набросал туда картошки и между клубней уже в брезентовом мешке спрятал драгоценности... Он вышел из музея... У выхода его встретил комендант музея Миронюк. Дальше его путь лежал на Днепровские причалы, где на одной из барж отправлялись ценные экспонаты музеев Академии наук Украины. Но на баржу мешок не взяли, пришлось возвращаться в музей... Назад в Лавру Иван Васильевич возвращался на трамвае с тем же мешком. Скрывать от сотрудников “золотую Одиссею” не имело смысла, теперь поиском какого то выхода занялись все, кто был в музее. Он звонил и звонил, но обнадёживающих ответов не получал. Сотрудникам музея не оставалось ничего больше, как действовать на свой страх и риск... На следующий день о машине договорились быстро, и чтобы ускорить погрузку ящичков, офицер дал двух солдат в помощь сотрудникам музея. Машина прямой дорогой покатила в нижнюю часть города – Подол... Она остановилась у баржи, где находилась контора уполномоченного. Теперь в полutorке помимо шофёра находились ещё двое – Бондарь и научный сотрудник, секретарь партийной организации музея Сенченко. Уполномоченный лишь созвонился с Академией наук Украины, и те подтвердили, что согласны взять на баржу со своими экспонатами и экспонаты исторического музея. После этого ящички с коллекциями они грузили на баржу сами, отказавшись от помощи солдата-шофёра. На всех ящичках была надпись: “Отправитель – Киев – Центральный

исторический музей. Музейные экспонаты. Год – 1941”. На следующий день он ушел на фронт».

На початку війни Іван Бондар був мобілізований в радянську армію. Проте у вересні 1941 року він потрапив у полон, звідки йому вдалося втекти. Після втечі перебрався до батьків у село Клавдієво на Київщині, де проживав аж до 6.11.1943 року, закінчення гітлерівської окупації Києва. Після повернення до Києва Іван Бондар працював виконувачем обов'язків директора (1943–1944 рр.), заступником директора (1944–1948 рр.), головним зберігачем фондів (1948–1952 рр.) Українського історичного музею. У 1946 році він домігся у Москві й перевіз до Києва кілька тисяч експонатів, що лягли в основу майбутнього Музею історичних коштовностей

У 1964 році у Київському державному історичному музеї був створений філіал, так звана «Золота комора», Івана Бондаря призначили на посаду зберігача фондів нового філіалу. У 1968 році філію було перейменовано на Музей історичних коштовностей УРСР. На посаді зберігача фондів цього музею Іван Бондар працював до 1976 року. Він помер у 1984 році у Києві.

Заява аспіранта ВІМ Івана Васильовича Бондаря з проханням дозволити користуватися фотоапаратом

Борис Костянтинівич Дробинський

СОРАТНИК ЛЕСЯ КУРБАСА

Леся Курбас (25. 11. 1887 – 1937 роки) – український актор, теоретик нового українського театру, режисер, творчість якого сьогодні знають у всьому світі.

Влітку 1917 року він створює в Києві «Молодий театр» – театр пошуків нових сценічних форм, втілення на сцені сучасної та класичної драматургії в постановках українською мовою. З нього взяли початок кілька українських театрів. Згодом Леся Курбас став засновником українського філософського театру «Березиль». 5 Майстерня цього театру діяла і в Борисполі, в ній брали участь десятки бориспільців.

Згодом «Березиль» перемістився до Харкова. У Харківській групі театру «Березиль» були і актори з Борисполя, зокрема Анатолій Мегеровський, Андрій Полонський, Віра Онацька та інші.

Леся Курбас та його дружина Валентина Чистякова сидять в центрі, праворуч від дружини – Борис Дробинський

У Харкові в театрі «Березіль» працював і уродженець Борисполя, випускник Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського Борис Дробинський. Через роки він повторив трагічну долю Леся Курбаса, адже був товаришем і соратником талановитого режисера. В Харківському театрі «Березіль», яким керував Лесь Курбас, пройшли найкращі творчі роки Бориса Дробинського. Він полюбив театр ще навчаючись в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського, а згодом в Бориспільській соціально-економічній школі, в яку трансформувалась Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського в 1921 році. В цьому навчальному закладі діяв театральний гурток. Підготовку вистав і самі прем'єри Борис обожнював. Робота в гуртку стала основою у виборі його подальшої професії. Творчу працю сина неоднозначно сприйняв батько, дворянин, підполковник царської армії Костянтин Дробинський: він хотів бачити Бориса військовим. Саме тому в свій час віддав сина на навчання в Київський кадетський корпус.

Але театральну долю вже було обрано. До трагічного дня смерті 2 вересня 1938 року залишалось трохи більше десяти років.

Перебуваючи в застінках НКВД, Борис Дробинський, мабуть, не шкодував про свій вибір, адже робота з Лесем Курбасом залишила в його серці прекрасні спогади. Вона заворожувала унікальною творчістю, бурхливими оплесками вдячних глядачів, глибоким задоволенням від виконаної роботи. Не шкодував він і про те, що в 1933 році після арешту, а згодом і розстрілу Леся Курбаса, коли всі відвернулися від родини відомого режисера, взяв під опіку сім'ю свого побратима і всі п'ять років всіляко їй допомагав. Він не міг по іншому, адже його бориспільський дворянський рід ніколи не кидав у біді рідних і близьких. Це була одна із основних рис офіцерської честі його батька.

Кримінальна справа Дробинського Бориса Костянтиновича суттєво відрізняється від тисяч інших кримінальних справ, що безпідставно продукувались в 1937 році. Скрізь, від дня арешту до дня винесення вироку, проходило 3-5 днів, інколи місяць. Бориса Дробинського арештували 21 червня 1937 року, а перший і останній його допит відбувся 26 серпня 1938 року, тобто через один рік і два місяці. 29 серпня 1938 року його засудили до розстрілу, 2 вересня вирок виконали.

Безперечно, більше року Бориса Дробинського жорстоко катували, вимагаючи визнати абсурдні звинувачення в тому, що він нібито говорив: “Россия хочет подчинить украинский народ”, “Соввласть повела политику на разгром национально-культурного строительства на Украине”, «Курбас мне заявил о необходимости развития биологического и социального критериев в общественных отношениях людей, имея ввиду реальность», “Этим антисоветским высказываниям я не возражал”, – запише під час допиту Дробинського слідчий.

Підставою для розстрільного вироку Борису Дробинського судова Трійка Київського Облуправління НКВД УРСР 29 серпня 1938 року написала таке обґрунтування: «Работал в Харьковском театре “Березиль”, находился в близких отношениях с активными руководителями и участниками контрреволюционной организации “УВО” – Курбасом, Гирняком и Цвицишиным. Поддерживал связь с Курбасом и его семьей после разоблачения и ареста Курбаса».

Можливо, коли Бориса Дробинського 2 вересня 1938 року вели на розстріл, він зітхнув із полегшенням, адже катування впродовж року та перебування в Київській психіатричній лікарні імені Павлова були набагато важчими, ніж миттєва смерть від кулі.

Так цинічно, жорстоко, безпідставно і масово московсько-більшовицька влада знищувала українську еліту, найкращий цвіт нашої нації.

Матеріали кримінальної справи Бориса Дробинського подаються мовою оригіналу.

«Секретно

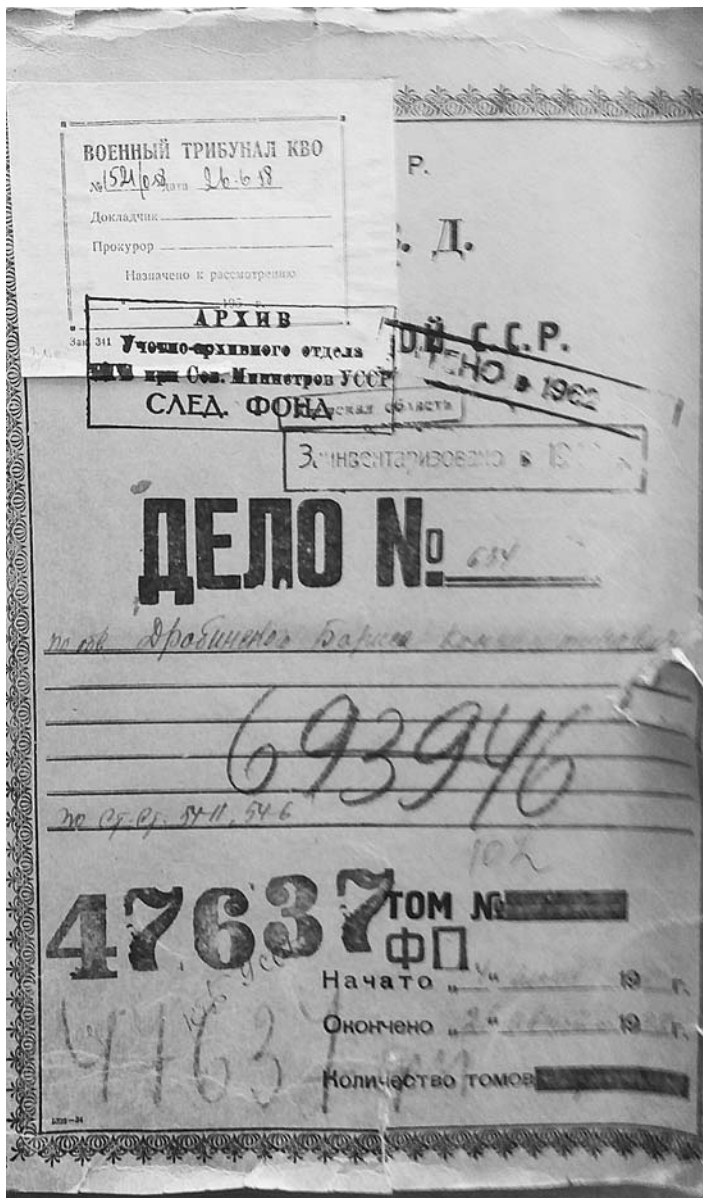
Зам. Нач. УМЗ НКВД УССР

тов. Вольсону

Копия: нач. 6 отдел. 4 отдела УГБ – тов. Грушевскому

СПЕЦДОНЕСЕНИЕ

Доносим, что содержащийся в главном корпусе тюрьмы гор. Киева, 9/4 с 22/VI-37 г. заключенный ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович, как обвиняемый по ст. ст. 54-6, 54-11 УК УССР,

Обкладинка кримінальної справи Бориса Дробинського, 1937 рік

и числящийся за 4-м Отделом УГБ НКВД УССР тов. Грушевским – 3/VII-с. г. будучи выведен в баню для прохождения са-нобработки поднял дебош, бросая ботинки и плевательницу на рабочих бани. На замечание вызванного нач. главкорпуса тов. Егорова, о том, чтобы прекратить хулиганство, з/к ДРОБИН-СКИЙ, невзирая на предупреждения, поднял крик, называя нач. главкорпуса тов. Егорова – фашистом, бандитом, ругая его матерщиной. На вторичное предложение тов. Егорова, з/к ДРОБИНСКИЙ ударил его дважды рукой и один раз ногой, и только лишь после того, как был вызван дежурный по тюрьме, удалось призвать его к порядку.

ДРОБИНСКИЙ переведен на штрафной режим, просим Вашего распоряжения соответствующему оперуполномоченному, о производстве расследования на предмет привлечения з/к ДРОБИНСКОГО к уголовной ответственности.

Начальник тюрьмы и ИТК № 9 г. Киева /подпись/ Черномаз
Нач. Спецкорпуса /подпись/ Чернышев.»

«Секретно

ВРИД нач. Санотдела НКВД УССР – тов. Парташникову

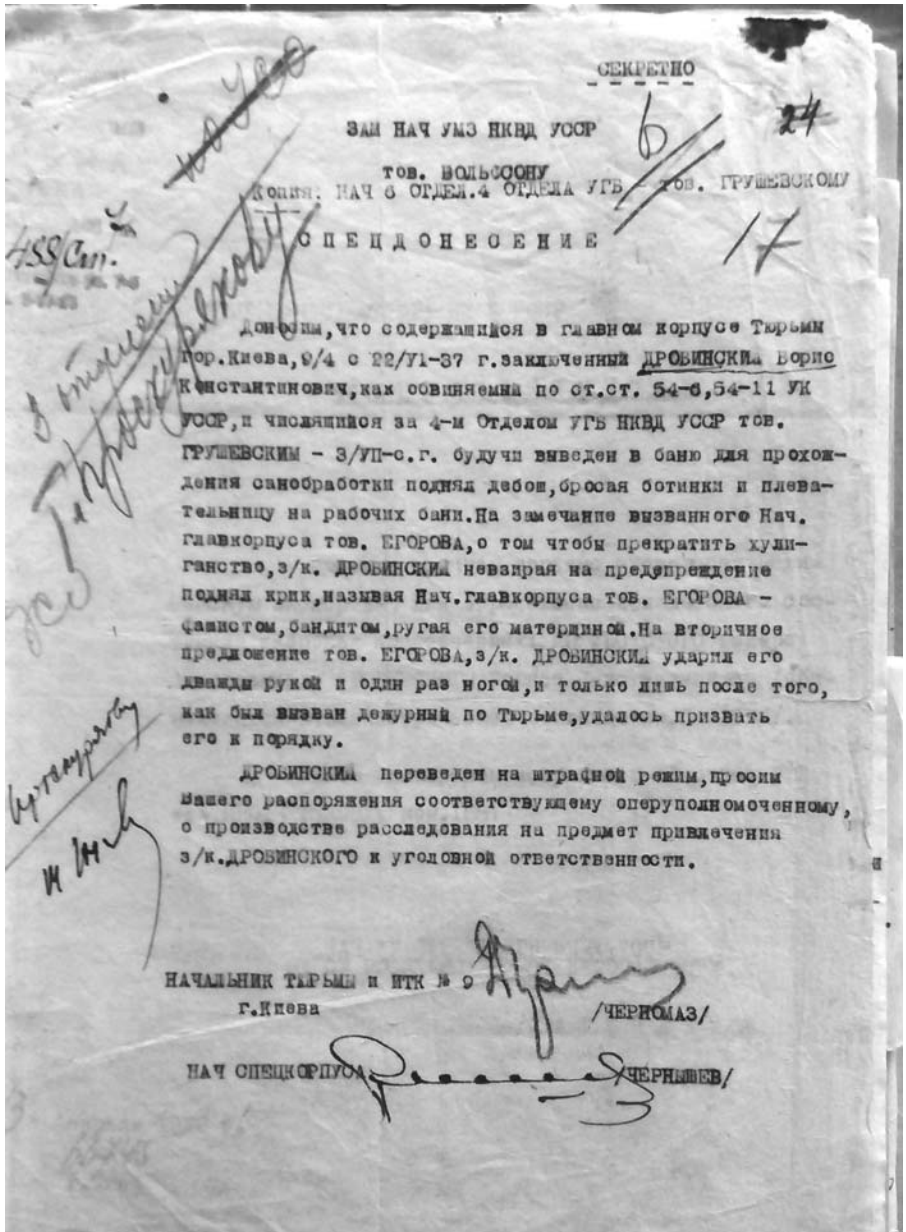
Прошу в срочном порядке произвести медицинскую экспертизу для определения психического состояния здоровья арестованных: Козубовского Федора Андреевича и ДРОБИНСКОГО Бориса Константиновича (находятся в психиатрической больнице им. Павлова).

Акты экспертизы направьте в IV отдел УГБ тов. Проскурякову, ком. 165.

Нач. IV отдела КГБ НКВД УССР
майор Государственной безопасности (Хатеневер)
Февраль 1938 г. № 66745 г. Киев».

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

**Обвиняемого Дробинского Бориса Константиновича,
1904 года рождения, уроженца г. Борисполь,
Киевской области, из дворянской семьи,
украинца, беспартийного, работал режиссером**

Спецдонесення про арештованого Бориса Дробинського

**Киевского польского театра,
от 26 августа 1938 года**

Вопрос: Ваше социальное происхождение?

Ответ: Дворянское. Я сын бывшего подполковника царской армии.

Вопрос: Какое вы получили образование?

Ответ: Окончил четыре класса Киевского кадетского корпуса и два курса соц. экономической школы в Борисполе.

Вопрос: Когда вы прибыли в Киев?

Ответ: В 1934 году.

Вопрос: Где работали до этого?

Ответ: В Харькове – в театре “Березиль”. Работал под руководством художественного руководителя театра – Курбаса, впоследствии разоблаченного за активную националистическую деятельность и осужденного.

Вопрос: С кем вы были связаны, работая в “Березиле”, из лиц, впоследствии осужденных органами за к-р деятельность?

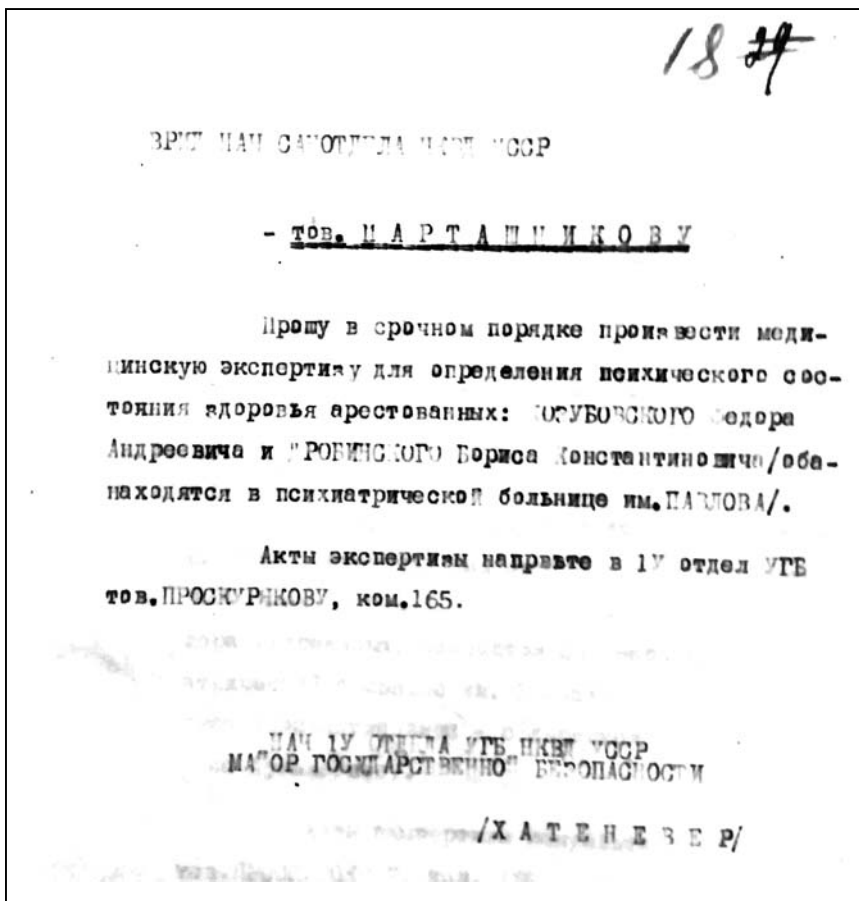
Ответ: Я был связан с Курбасом, Гирняком и Цвицишиным. Я находился с ними в близких отношениях.

Вопрос: Что вам было известно об антисоветской деятельности этих руководящих участников контрреволюционной организации “УВО”?

Ответ: Всех размеров подрывной деятельности в театре этих лиц я не знал, но должен заявить, что я разделял хвильовистские позиции Курбаса и других ему подобных националистов. Курбаса я в коллективе театра поддерживал.

После разоблачения его и снятия с работы я написал ему письмо, которое носило ободряющий характер. Когда Курбаса выслали, я поддерживал связь с его женой Чистяковой, от которой узнавал о положении Курбаса и других заключенных в лагерях.

Не могу не указать, что я знал и даже видел националистическую деятельность Курбаса. Во всяком случае его националистические взгляды иногда угадывались в совместных наших беседах. В частности в одном из разговоров со мной, Курбас заявил мне о необходимости развития биологического и соци-

*Довідка про направлення на обстеження психічного здоров'я
Бориса Дробинського*

ального критериев в общественных отношениях людей, имея в виду реальность. Этим антисоветским утверждениям я не возражал.

Вопрос: Вы уклоняетесь от правдивых показаний. Следовательно известна ваша принадлежность к контрреволюционной организации "УВО".

В этом вы изобличаетесь показаниями участника этой организации Цвицишина, который и привлек вас к антисоветской работе. Эти показания вам излагались. Подтверждаете их?

Ответ: Нет, не подтверждаю.

Вопрос: Материалами следствия установлено, что вы, работая в Киевском польском театре, вошли в антисоветскую организацию “ПОВ” и проводили шпионскую работу в пользу Польши. Признаете это?

Ответ: Нет. Я признаю, что был связан в последние годы с целым рядом польских националистов, впоследствии арестованных, их фамилии я забыл. В “ПОВ” я не состоял и о их взглядах не знал.

Вопрос: Что вы можете добавить к своим показаниям?

Ответ: Я признаю себя виновным в следующем:

1. Я знал об антисоветских взглядах Магеровского, человека без определенных занятий. Сейчас находится на Севере. Он мне говорил о своём желании эмигрировать в Польшу, для чего он собирался в 1929 году перейти границу. В этом ему должен был оказать содействие Пивовонский – житель г. Борисполя, из духовной семьи.

2. В разговорах со своими родственниками – Забиякиными – Николаем и Михайлом, я высказывал резкие националистические взгляды. Я говорил, что “соввласть повела политику на разгром национально-культурного строительства на Украине”, что “Россия хочет подчинить украинский народ” и что “продовольственные трудности, которые были у нас, есть результат неверной политической линии власти по национальному и другим вопросам”.

Подобные разговоры я вел с актером Ходкевичем, националистически настроенным.

3. Мне была известна контрреволюционная деятельность моего родственника Забиякина Георгия, дочь которого находится в эмиграции за границей, и с которой он поддерживал связь, носившую политический характер.

Записано с моих слов верно и мною прочитано. Дробинский
Допросил: нач. 4 отделения IV отдела Проскураков».

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по делу № 634 по обвинению

Дробинского Бориса Константиновича

по ст. ст. 54-6 и 54-11 УК УССР

На основании имевшихся материалов об активной антисоветской деятельности принадлежности к контрреволюционной организации УВО, НКВД УССР был арестован ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович.

Материалами следствия и показаниями самого обвиняемого ДРОБИНСКОГО установлено, что он происходит из дворянской семьи. Его отец был подполковником царской армии.

Работая в Харьковском театре «Березиль» обв. ДРОБИНСКИЙ находился в близких отношениях с активными руководящими участниками УВО – Курбасом, Гирняком и Цвицишиным (осуждены). Поддерживал связь с Курбасом и его семьей, после разоблачения и ареста Курбаса (л. д. 32 – 34) После перевода в Киев, ДРОБИНСКИЙ работал в польском театре, который, как и в Харьковский театр “Березиль”, служил пристанищем польских и украинских националистов и одним из очагов распространения националистических идей. По показаниям осужденного участника УВО Цвицишина, он завербовал ДРОБИНСКОГО в эту организацию (л. д. 31).

По оперативным данным, ДРОБИНСКИЙ, работая в польском театре в Киеве, входил в антисоветскую польскую националистическую группу, которая была одной из составных частей к-р организации “ПОВ” и поддерживал связь с киевским польским консульством.

Виновным себя признал частично. Изобличается показаниями Цвицишина.

На основании изложенного,

ПОСТАНОВИЛ:

Следдело № 634 по обвинению ДРОБИНСКОГО Бориса Константиновича передать на рассмотрение Особой Тройки при УНКВД по Киевской области.

Оперуполномоченный IV отдела

сержант Госбезопасности Иванов (подпись)

Согласен: нач. 4 отделения IV отдела Проскуряков /подпись/

Утверждаю: начальник IV отдела НКВД УССР
капитан Государственной безопасности Яралянц /подпись/».

«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 235

заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР

от 29 августа 1938 года

СЛУШАЛИ: Дело № 634 НКВД УССР по обвинению – ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович, 1904 г. рожд., урож. г. Борисполь Киевской области, из дворянской семьи, сын быв. подполковника царской армии, украинец, б/п, гражд. СССР, до ареста – без определенных занятий.

Работал в Харьковском театре «Березиль». Находился в близких отношениях с активными руководителями и участниками к-р укр. Военной организации «УВО» – Курбасом, и его семьей после разоблачения и ареста Курбаса.

ПОСТАНОВИЛИ:

ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович – РАССТРЕЛЯТЬ.

Лично принадлежащее ему имущество – КОНФИСКОВАТЬ.

Верно: Секретарь Тройки.»

«ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Приговор Особой Тройки УНКВД по Киевской области от 29 августа 1938 года (протокол № 235) над осужденным Дробинский Борис Константинович в ВМН-расстрелу приведен в исполнение 2 сентября 1938 г.

Начальник 1 спецотдела КОУ НКВД

лейтенант Госбезопасности /подпись/ (Шлепченко)».

*Виписка з Акта про розстріл Бориса Дробинського
від 2 вересня 1938 року*

**«Секретно
В военный трибунал
Киевского военного
округа**

ПРОТЕСТ

**(в порядке надзора)
По делу Дробинского Б. К.**

На основании постановления тройки при Киевском облуправлении НКВДУССР от 29 августа 1938 г. расстрелян с конфискацией имущества – ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович, 1904 г. р. урож. г. Борисполь, Киевской области, б/п, бывш. режиссер польского театра и киностудии в г. Киеве, до ареста без определенных занятий.

По обвинительному заключению ДРОБИНСКИЙ обвинялся в том, что работая в г. Харькове в театре “Березиль” находился в близких отношениях с активными руководителями УВО Курбасом, Гирняком и Цвицишиным.

Работая в г. Киеве в польском театре ДРОБИНСКИЙ был завербован в УВО Цвицишиным, входил в антисоветскую польскую националистическую группу и поддерживал связь с польским консульством в г. Киеве, т. е. в совершении престу-

пления предусмотренных ст. ст. 54-6 ч. 1 и 54-11 УК УССР (л. д. 29–31).

Указанное постановление подлежит отмене, а дело прекращению по следующим основаниям:

Из материалов дела видно, что ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович, будучи арестован 21 июня 1937 года, более года каких-либо показаний о совершении государственных преступлений не давал (л. д. 10–19 и 85).

На допросе 26 августа 1938 года ДРОБИНСКИЙ в предъявленном ему обвинении виновным себя не признал и показал, что участником УВО и польской националистической группы он не являлся и шпионской работой не занимался. Работая артистом в театре “Березиль” по службе был связан с художественным руководителем театра Курбасом, а после его ареста поддерживал связь с его женой Чистяковой. Кроме того, по работе был связан с инспектором сцены театра “Березиль” Цвицишиным и артистом Гирняком, их подрывной деятельности в театре не знал и Цвицишин в организацию УВО его не вербовал (л. д. 25–27).

Не могут служить доказательством виновности ДРОБИНСКОГО и показания Цвицишина Владимира Федоровича, данные им в 1933 году, так как они противоречивы.

На допросе 13 февраля 1933 года Цвицишин показал, что в 1932 году он завербовал ДРОБИНСКОГО в к/р организацию УВО. Однако, на допросе 13 апреля 1933 года Цвицишин изменил ранее данные им показания и заявил, что о причастности ДРОБИНСКОГО к к/р организации УВО ему стало известно в декабре 1932 г. со слов режиссера театра Дубовика, который в числе других участников к/р организации назвал Курбаса, Гирняка и других.

Эти показания Цвицишина ДРОБИНСКИЙ не подтвердил. Гирняк Иосиф Иосифович и Курбас Александр Степанович, арестованные в 1933 году, каких-либо показаний об антисоветской деятельности ДРОБИНСКОГО не давали. При чем, Курбас в 1957 г. реабилитирован (л. д. 28, 35–48).

Показания же ДРОБИНСКОГО о том, что он высказывал националистические взгляды артисту Ходкевичу не состоятельны,

так как допрошенный в 1958 г. режиссер Харьковского драматического театра им. Шевченко Ходкевич Сергей Федорович показал, что зная ДРОБИНСКОГО длительное время, он никогда не проявлял себя враждебно к Советской власти и охарактеризовал его положительно (л. д. 27, 49–52 и 82–84).

Какими-либо данными о связях ДРОБИНСКОГО с польским консульством в г. Киеве, органы КГБ также не располагают (л. д. 87). Допрошенные в 1958 году свидетели, народные артисты СССР и УССР Петлишенко-Марьяненко И. А., Милютенко Д. Е., Криницкая Л. А., Чистякова В. Н., Сумароков А. А., а также свидетель Ивинский С. С., знавшие ДРОБИНСКОГО по работе в театре “Березиль” и польском театре, охарактеризовали его в деловом и политическом отношении положительно (л. д. 53–78).

Проверкой также установлено, что бывшие сотрудники НКВД УССР Грушевский, Брук, Перцов, Яролянец, принимавшие участие в ведении следствия по делу ДРОБИНСКОГО нарушили социалистическую законность и осуждены, Юфа и Лифарь уволены из органов НКВД (л. д. 92, 93).

На основании изложенного, руководствуясь ст. 25 Положения о прокурорском надзоре в СССР, Указом Президиума Верховного Совета СССР от 19 августа 1955 года –

ПРОШУ:

Постановление тройки при Киевском облуправлении НКВД от 29 августа 1938 г. в отношении ДРОБИНСКОГО Бориса Константиновича отменить, дело производством по ст. 4 п. “д” УПК УССР прекратить за отсутствием состава преступления.

Приложение: архивно-следственное дело № 693946 в 1 томе на 93 листах от Н/ВХ № 07142.

Справка: гр-ка О. А., прожив. Карельская АССР, г. Сортавала, ул. Карельская, 19, кв. 6 (л. д. 32 и 82).

Архивно-следственное дело № 693946 подлежит возврату в учетно-архивный отдел КГБ при СМ УССР.

Военный прокурор КВО генерал-майор юстиции

/подпись/ Климов

19 июня 1958 г. № 2/3169-57.»

«копія

Секретно

ОПРЕДЕЛЕНИЕ № 521/0-58

Военный трибунал Киевского военного округа

В составе:

Председательствующего полковника юстиции Захарченко,

Членов подполковников юстиции Котова и Зорикова

Рассмотрел в заседании от 29-го июля 1958 года протест в порядке надзора военного прокурора КВО на постановление тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР от 29-го августа 1938 года, на основании которого расстрелян ДРОБИНСКИЙ Борис Константинович, 1904 года рождения, до ареста – режиссер Киевской кинофабрики.

Заслушав доклад тов. Зорикова и заключение помощника военного прокурора КВО подполковника юстиции Кагана, поддержавшего протест,

УСТАНОВИЛ:

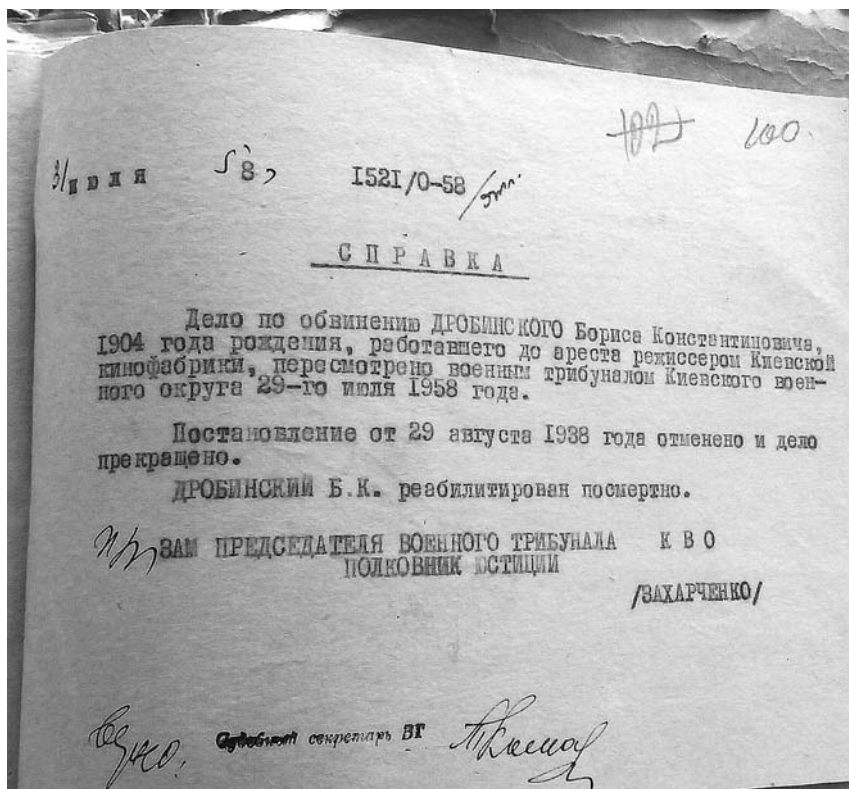
ДРОБИНСКИЙ признан виновным в том, что он являлся участником контрреволюционной украинской военной организации, входил в антисоветскую польскую националистическую группу и поддерживал связь с польским консульством в гор. Киеве.

В протесте предлагается отменить постановление в отношении ДРОБИНСКОГО и прекратить дело за отсутствием состава преступления по следующим основаниям.

Обвинение ДРОБИНСКОГО было основано на показаниях арестованного по другому делу Цвицишина, которые являются неубедительными и противоречивыми. Так, на допросе 13-го февраля 1933 г. Цвицишин заявил, что в 1932 году он завербовал ДРОБИНСКОГО в контрреволюционную организацию “УВО”. Однако, на допросе 13-го апреля 1933 года Цвицишин изменил ранее данные им показания и пояснил, что о причастности ДРОБИНСКОГО к антисоветской организации ему стало известно в декабре 1932 года со слов режиссера театра Дубовика, который в числе других участ-

ников организации назвал Курбаса, Гирняка и других (л. д. 28, 37–40).

Эти показания ДРОБИНСКИЙ не подтвердил. Курбас и Гирняк, арестованные в 1933 году, каких-либо показаний об анти-советской деятельности ДРОБИНСКОГО не давали. Причем, Курбас в 1957 году реабилитирован (л. д. 42–48). Показания же ДРОБИНСКОГО о том, что он высказывал националистические взгляды Ходкевичу несостоятельны, так как допрошенный в 1958 году режиссер Харьковского драматического театра

Довідка від 31 липня 1958 року про реабілітацію
Бориса Дробинського

им. Шевченко Ходкевич С. Ф. показал, что он от ДРОБИНСКОГО никогда не слышал антисоветских высказываний и охарактеризовал последнего положительно (л. д. 49–52).

Соответствующие архивные органы какими-либо данными о связях ДРОБИНСКОГО с польским консульством в гор. Киеве не располагают.

Допрошенные в 1958 году свидетели Петлишенко-Марьяненко, Милютенко, Криницкая, Чистякова и Ивинский, знавшие ДРОБИНСКОГО по работе в театре “Березиль” и польском театре, охарактеризовали его в деловом и политическом отношении положительно.

Бывший работник НКВД УССР Яролянц, принимавший участие в ведении следствия по данному делу, осужден за незаконные аресты советских граждан и фальсификацию следственных дел.

Проверив материалы дела и соглашаясь с протестом, военный трибунал КВО, руководствуясь п. 1 ст. 346 и ст. 347 УПК УССР,

ОПРЕДЕЛИЛ: Постановление тройки при Киевском Облуправлении НКВД УССР от 29 августа 1938 года в отношении ДРОБИНСКОГО Бориса Константиновича отменить и дело о нем производством прекратить за отсутствием состава преступления.

Подлинное за надлежащими подписями
Верно: член Военного трибунала КВО
подполковник юстиции /подпись/ (Зориков) [29]
С подлинным сверил:
судебный секретарь ВТ КВО /подпись/ (Комарова).»

*Ольга Андріївна Даценко,
дружина Бориса
Дробинського*

...вступила в Співдружну
Американську Демократичну Республіку
США.

20.08.1957

1957 - рік історичної події
в житті українців США -
наш земляк Дробинський
Борис Андрійович спілкувався
з нами через газету, що редагує
в Нью-Йорку дідусь Леонід
Григорійович і зображив його
портрет у газеті в 1957 році.
Згадка про нього неможлива
жодкому українцю в Україні
1957 року.

1957 рік - 1957 рік
історичний великий історичний
рік для українців України
і української діаспори.

...вступила в Співдружну
Американську Демократичну Республіку
США.

20.08.1957

1957 - рік історичної події
в житті українців США -
наш земляк Дробинський
Борис Андрійович спілкувався
з нами через газету, що редагує
в Нью-Йорку дідусь Леонід
Григорійович і зображив його
портрет у газеті в 1957 році.
Згадка про нього неможлива
жодному українцю в Україні
1957 року.

в імені Українського
Товариства Нью-Йоркського
Сайона 8.08

20.08.1957

Вітання з Днем народження
для вас і всієї родини.
Борисе, ми дуже любимо тебе
і твою маму. Ми дуже любимо
твоя маму і тебе. Ми дуже
любимо тебе і твою маму.
Ми дуже любимо тебе і твою
маму. Ми дуже любимо тебе
і твою маму. Ми дуже любимо
тебе і твою маму.

Ольга Даценко

Листи Ольги Даценко, дружини Бориса Дробинського з приводу його долі, 14. 08. 1957р.

Україна втратила великого режисера й актора Бориса Дробинського. Він отримав блискучу освіту в драматичній студії при театрі «Березіль» та у лабораторії О. Довженка на Київській кінофабриці. Борис Дробинський успішно зіграв ролі: Польща («Гайдамаки» за Т. Шевченком), Дядько Тарас («Мина Мазайло» М. Куліша), Гуров («Заповіт пана Ралка» В. Цимбала). Поставив вистави «Смерть леді Грей» С. Голованівського, «Мазепа» за Ю. Словацьким, «Дами і гусари» А. Фредро.

Його дружиною була Ольга Даценко, також талановита артистка.

Вона навчалася у Київському музично-драматичному інституті імені Миколи Лисенка. Працювала в театрі «Березіль» (1925–1935), Житомирському пересувному (1937–1938), Єнакієвському російському драматичному театрі імені О. Пушкіна (1938–1940), Маріупольському російському драматичному театрі (1940–1941), Полтавському українському музично-драматичному театрі (1945–1946), Кам'янець-Подільському українському музично-драматичному театрі (1946–1950), у другому пересувному російському драматичному театрі Карело-Фінської РСР (1952–1961).

Її ролі: Черниця («Гайдамаки» за Т. Шевченком), Варка («Безталанна» І. Карпенка-Карого), Уля («Мина Мазайло» М. Куліша), Катря («Кадри» І. Микитенка), Юм-Юм («Мікадо» А. Саллівена), Луїза («Підступність і кохання» Ф. Шіллера)

Ольга Андріївна почула про арешт чоловіка Дробинського Бориса Костянтиновича не відразу. Через знайомих Ольга Андріївна дізналася, як усе сталося. Поки господаря не було вдома, зробили обшук. Дізнавшись про це, обурений Дробинський сам пішов з'ясувати, на якій підставі це зроблено. Пішов, і, як зазначає Даценко, «цілий рік його тримали в камері, не викликаючи до слідчого».

29 серпня 1938 року Бориса Дробинського розстріляли в Києві за вироком Тройки. [29]

Про наслідки С
обов'язково пов
присуду — відпові

У. С. Р. Р.

ДЕРЖАВНЕ ПОЛІТИЧНЕ УПРАВЛІН

Київський Окремий Сектор 1
Рай (Міськ.) Відділок Д

СПРАВА № 78

По обвин. *Магеровського Анатоля*
Сергійовича по ст. ст. 54¹³ и 54¹⁴
УСР.

Речеві докази № *19889*

ПОЧАТО *12 грудня* 1931 р.
СКІНЧЕНО *15 марта* 1931 р.

Здано в архив
дня 1931 р.

Ніяких слідств нині
імаєш як через ОСВ. Ві
невинності означеного
Н-ків Відділів, Відділки і
сл. справи.

Обкладинка кримінальної справи
Магеровського Анатоля Сергійовича, 1931 рік

АКТОР ТЕАТРУ «БЕРЕЗІЛЬ»

Магеровський Анатолій Сергійович навчався в гімназії імені Павла Чубинського з 1917 по 1921 рік, до часу закриття навчального закладу та трансформацію його в соціально-економічну школу. До того з 1912 по 1917 рік він навчався в Київській гімназії № 2, де виділявся своїм старанним відношенням в оволодінні знаннями. Таким же стараннями і наполегливим був Анатолій і в Бориспільській гімназії. Як кращому гімназисту Бориспільська сільська рада платила йому стипендію, а педагоги гімназії ім. Павла Чубинського ввели Магеровського Анатолія до складу педагогічної ради як представника гімназійного колективу.

В Протоколі засідання Педагогічної Ради Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського від 29 квітня 1919 року по організації шкільних літніх робіт по садівництву та городництву. Серед 14 членів педагогічної ради значиться прізвище А. Магеровський. Слід відзначити, що молодий гімназист любив садівництво, любив землю. Пройде небагато часу, і в 1921 році після закриття Бориспільської гімназії ім. Павла Чубинського Анатолій організує невеликий садовий колектив, що, як він пише в своїй автобіографії, «експлуатував сад колишнього Бориспільського поміщика Батовріна». Окрім садівництва, Анатолій Магеровський захоплювався театром і брав найактивнішу участь у гімназійному драматургічному гуртку, а також радіотехнікою. Згодом останні два захоплення стануть його професіями: він декілька років працюватиме в Київському театрі Леся Курбаса «Березіль», в анкетах зазначатиме свою спеціальність – радіотехнік.

Магеровський Анатолій Сергійович народився 1 лютого 1902 року в Борисполі в освіченій родині священнослужителів. Його дід, Благодичинний Переяславського повіту, Протоієрей Петро Магеровський, в другій половині XIX століття відіграв значну роль у відкритті багатьох церковно-парафіяльних шкіл на

Бориспільщині. За його безпосереднього сприяння такі школи запрацювали в с. Салькові при Михайлівській церкві, в Сеньківці при Харламнієвській церкві, в с. Велика Стариця, с. Софіївка, с. Глибокому, с. Кийлові, с. Процеві, с. Сулимівці, с. Іванкові, а також Борисполі та інших селах.

Просвітництву рід Магеровських приділяв велику увагу, вважав головною чеснотою кожного його члена. Так продовжувалось десятиліттями, із покоління в покоління передавались християнські духовні цінності й ідеали, діти виховувались в любові до Бога й України.

Золоту нитку роду Магеровських обірвав Жовтневий переворот у Санкт-Петербурзі в 1917 році. Анатолій Магеровський в цей час навчався в Київській гімназії № 2. Бажання прислужитися будівництву Української держави привело його до новоствореної Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, де наскрізно панував український дух. Анатолій всіляко вітав створення Української держави, готовий був її захищати від московсько-більшовицької влади. В цьому його підтримувала мама Магеровська Анна Федорівна (1877 р. н.), рідні сестри Ніна (1894 р. н.) та Анастасія (1905 р. н.).

Знайомство з Лесем Курбасом зіграло вирішальну роль в долі Анатолія Магеровського, він став актором театру «Березиль». З 1923 по 1925 рік він працював в театрі Леся Курбаса, жив у Києві в інтернаті по вул. Леватовській 27/29. Він відкрито заявив, що не підтримує московсько-більшовицьку владу.

Цього більшовицький режим йому не вибачив і 22 жовтня 1930 року Анатолія Магеровського арештували. Його жорстко і довго катували, поки він почав давати свідчення. Про це говорять матеріали кримінальної справи: арештували Анатолія 22 жовтня 1930 року, а кримінальну справу відкрили 12 лютого 1931 року, обвинувачення пред'явлено невідомо коли, оскільки на документі відсутня дата, закрита кримінальна справа 15 березня 1931 року.

Особливою нарадою при Колегії ДПУ УРСР 6 квітня 1931 року Анатолія Магеровського засудили до 3 років позбавлення волі. 8 квітня 1933 року Нарада при Колегії ГПУ УРСР пе-

реглянула його справу й постановила: «Магеровського Анатолия Сергеевича по отбытию срока заключения выслать через ГПУ в Севкрай сроком на три года».

На Півночі Росії в радянському концтаборі навіки згубився життєвий слід українця Анатолия Магеровського та перервався його рід, оскільки ні одружитися, ні народити дітей він не встиг. Реабілітували випускника гімназії в 1989 році.

Вражає те, що Анатолия Магеровського засудили безневинно, адже головною підставою для вироку було нібито те, що він служив в 1919 році в армії Симона Петлюри. Це категорично заперечував сам обвинувачений. Доказом того, що в той час він навчався в Бориспільській українській гімназії імені Павла Чубинського є «Протокол Педагогічної Ради Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського від 29 квітня 1919 року», в якій членом цієї ради значиться присутній гімназист А. Магеровський. Цей документ зберігається в Державному історичному архіві України.

Від такої кричущої несправедливості молодому 28-літньому юнаку було нестерпно боляче.

В матеріалах кримінальної справи є біографія А. Магеровського, написана власноруч червоними чорнилами. Видно, що пишучи її, він гірко і невтішно плакав, а сльози розмивали букви і слова:

Цей текст подається мовою оригіналу.

«АВТОБІОГРАФІЯ

Магеровського Анатолия Сергеевича

Родился в 1902 году 1-го февраля в селе Борисполе. Мой дед был почетный гражданин, а отец, сколько мне известно, считался “сыном почетного гражданина”. Отец мой получил в наследство от деда около двадцати десятин земли, которую он продал в 1902 или 1903 году. Я был очень болезненным ребенком, что очень отразилось в дальнейшей моей жизни. Вечные мои болезни замедлили мое образование, и только на одиннадцатом году жизни поступил в подготовительный класс Киевской 2-ой гимназии, это было в 1912 году. С 1913 года я получил стипендию,

как житель села Борисполя. Это была стипендия, которой пользовался каждый Борисполец, поступивший в эту гимназию.

До 1917 года я, по материальным соображениям, перевелся в открывшуюся в Борисполе гимназию имени Павла Платоновича Чубинского в четвертый класс. До 1921 года я находился в этом учебном заведении, которое было реорганизовано после укрепления Советской власти на Украине, с 1920 года в Социально-экономическую школу, из которой я и вышел после ликвидации этого учебного заведения в 1921 году зарабатывать хлеб собственными силами. Я поступил в коллектив эксплуатации садов состоящий из нескольких человек и эксплуатировал сад бывшего помещика Батоврина. В конце 1921 и в начале 1922 года я готовился для поступления в ВУЗ или какое нибудь специальное учебное заведение, но благодаря недостатку средств, я должен был расстаться с этой мыслью. С 1922 до 1923 года я жил в Борисполе, работая на всяких случайных работах. В 1923 году начал работать на общественных работах, главным образом в драматургических кружках в селе Борисполе.

В 1923 году я поступил в “Мистецьке Об’єднання “Березиль”. С начала 1924 и до конца в 1925 года я работал в центральном отделении этого объединения в городе Киеве в качестве актера. Жил я на Левантовской улице дом 27/29 в интернате.

После выхода моего из “Березиля” в 1925 году я перестал быть артистом и до весны 1926 года по состоянию своего здоровья не мог взяться ни за какую серьезную работу. С весны 1926 года я занимался разведением малоразвитых растений в Украине. С 1927 года я работал в Борисполе на всевозможный случайных работах и как рабочий и как служащий. С 1928 года я работал также на этих работах. Начал изучать радиотехнику с самого начала 1923 года, и начал работать как специалист-радиотехник.

Знакомые, которых я имел начиная с 1917 года были у меня следующие:

С 1917 до 1922 года воспитанники моего класса Бориспольской гимназии и часть воспитанников старшего класса. С 1922 до 1923 года друзья только из этих воспитанников, с 1923 до 1924 года все сотрудники мастерской «Березиля». С 1924 до

1925 года, то есть до моего выхода из «Березиля», все сотрудники той части учреждения, которая работала в Киеве. С 1925 года до момента моего возвращения в Борисполь, у меня был очень ограниченный круг знакомых, из которого я помню Коноплю Всеволода у которого мы снимали квартиру, и часть всех работников 8-й мастерской.

Имущественное положение моего отца: до 1902 года было 20 десятин земли, с 1902 года до 1913 года одна десятина земли и дом, с 1913 года до настоящего дня не осталось никакого недвижимого имущества. С 1917 года мать начала мелкой бакалейной продукцией торговать с рундука и лотка-столика.

23-XI-1930 г.

А. Магеровский»

З матеріалів кримінальної справи відомо, що в 1941 році А. Магеровський був ще, можливо, живим і знаходився у Вологді. Свідченням тому є короткий лист Вологодського КГБ від 16 травня 1941 року до Києва під грифом «Совершенно секретно». Подається мовою оригіналу:

**«Народный комиссариат
государственной безопасности
управление НКГБ
по Вологодской области 16 мая 1941г.
№ 4748
город Вологда
Исп. Кузьмин
Сов. секретно
Начальнику 2 отдела НКГБ УССР
гор. Киев**

Просим выслать архивно-следственное дело на МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича, 1902 г. рождения, уроженца с. Борисполь Бориспольского района Киевской области. По имеющимся у нас данным МАГЕРОВСКИЙ арестовывался органами ОГПУ в селе Борисполь в 1930 г. и был осужден по ст. 58 п. 10–13 на три года концлагерей с последующей высылкой на три года в Северный край.

В виду важности вопроса с ответом просим не задержать.
Начальник СПО УНКГБ по ВО
ст. лейтенант гос. безопасности /подпись/ (Ковригин)
Нач. 3 отд-ния СПО УНКГБ ВО
мл. лейтенант гос. безопасности /подпись/ (Сазонов)»

З червня 1941 року кримінальну справу Анатолія Магеровського КГБ з Києва до Вологди вислали. Будь-яка інша інформація про долю Анатолія Магеровського в матеріалах кримінальної справи відсутня.

Деякі матеріали кримінальної справи Анатолія Магеровського подаються мовою оригіналу:

«АНКЕТА ОБВИНЯЕМОГО

28/X 1930 года.

Фамилия – Магеровский

Имя, отчество – Анатолий Сергеевич

Дата рождения – 1902 г.

Место рождения – Киевск. окр. Бориспольск. село, город Борисполь

Место проживания – город Борисполь

Дата ареста – 22/X-30 г

Кем задержан – о/уполномоч. ГПУ

Род занятий – радиотехник

Категория воинского учета – тылоополченец

Пол – мужской

Образование – среднее

Возраст – 25 лет

Национальность – украинец

Гражданство – СССР

Состав семьи: мать – Магеровская Анна Федоровна, 53 г., торговка и домохозяйка; сестра – Нина Сергеевна, 36 л. ; сестра – Анастасия, 25 л. ; племянница – Ольга Анатольевна, 11 л., учится.»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1930 г. ноября м-ца “4” дня. Уполномоченный Бориспольско-го д. ГПУ УССР Васильчук допросил ниженазванного гр. Ткаченко в качестве свидетеля, который показал:

Имя, отчество, фамилия – Ткаченко Леонтий Саввич

Возраст, год рожд. – 1872 г.

Место рождения и приписки – м. Борисполь

Социальное происхождение – бедняк

Сословная принадл. до революции – крестьянин, имуществен. положение до револ. и в наст. момент пл. колхоза

Гражданство – УССР

Семейное положение – женат

Профессия – хлебопашец

Точный адрес – м. Борисполь, б. Киев. опр.

Существу дела показал: Знаю Магеровского Анатолия Сергеевича, как дворянина, который до революции семья имела около 50 дес. земли. Знаю также, что во время пребывания белополяков Магеровский Анатолий служил в польской разведке, которой сдавал лиц служащих в сов. учреждениях и тех кто был в Красной Армии, за что поляки, по его указанию их арестовывали. Когда же поляки отступали, то и Магеровский Анатолий с ними отступил, и через год с лишним возвратился с Польши. Открытых контрреволюционных выступлений я за ним не замечал, но в разговорах о политике, он отзывался так: что политика эта для таких как я – чуждая и враждебная, что политикой этой есть много недовольных и всегда готовы они восстать против власти, что также и другие государства враждебно относятся к Советской власти за то, что власть очень угнетает народ и что занимается шпионажем. Всегда высказывался, что Англия первой придет на территорию Соввласти и он, Магеровский, всегда ожидал на падение власти. Поведение его дома были странное, жил он прилично, но на какие средства жил – неизвестно, так как нигде не служил, и что к нему иногда наведывались какие-то молодые люди и чаще по вечерам, что дает повод думать, что он может являться членом какой нибудь организации. Больше показать не могу, в чем и расписываюсь.

/Подпись/»

АНКЕТА ОБВИНЯЕМОГО

При заполнении анкеты лицо, ведущее допрос, предупреждает обвиняемого об ответственности за дачу ложных сведений.

28/5 1930 года.

ВОПРОСЫ:	ОТВЕТЫ:
Имя	Магеровский
Отчество	Анатольевич Сергеевич
Дата рождения	1902г.
Место рождения	Кишинев окр. Биршановск.
Село, город	Биршановск
Село, город	Биршановск
Дата ареста	28/5-30г.
Задержан	Р/Умричанск. ТБЗ.
Дата и когда прибыл	

РОД ЗАНЯТИЙ ИЛИ МЕСТО СЛУЖБЫ:		Соц.-проф. принадлежность
Сельское хозяйство	округ, село	
Текстильная индустрия	название и адрес предприятия, должность	рабочий (произв. непроизводств.)
Лесная индустрия и сапромышленность	название и адрес предприятия, должность	крестьянин (кулак, зажиточн., середняк, бедняк)
Тяжелая промышленность	название и адрес предприятия, должность	профессор
Судоходство	название ж. д. должность	учитель
Сельскохозяйственная техника	название и адрес предприятия или учр. должн.	учащийся
Торговля	название и адрес предприятия или учр. должн.	спец.....
Учреждения	название и адрес учреждения, должность	служащий
Учреждения	название и адрес учреждения, должность	лицо своб. проф.
Учреждения ГПУ	наименование органа должность	военно-служащ.
Учреждения милиции и розыска	наименование органа должность	выборное лицо
Судовый и флот	название части должность	кустарь
Учреждения культуры и культурно-просветит. и учр.	название учр. или организац. должность	частный предпринимат., торговец
Учреждения проф. союзов		
Учреждения торговой деятельности		

Анкета арестованного Магеровского Анатолия Сергеевича, 1930 рік, стор. 1

«ПРОТОКОЛ ДОПИТУ»

1930 року октябрю місяця 26 дня.

Я, оперуполномоченный ДПУ провів допит як обвинуваченого(у) громадянина Магеровского Анатолия Сергеевича.

На запитання, які було йому первісно задано він показав:

Прізвище – Магеровский

Ім'я по батькові – Анатолий Сергеевич

Рік народження – 1902-го года рожд.

Походження – урож. г. Борисполя, українець, громадянство УССР

Місце проживання – г. Борисполь

Рід праці – радіотехник

Родинне становище – дядя Магеровский Георгий п/нач. сб., дядя Георгий Федорович с/х. в Борисполе.

Майновестановище – до 1914-го года неполуч. земли, 1914-го года получил в наследство 20 десятин.

Освіта – образование среднее экономическое, 6 классов гимназии, учился на 3-м курсе в соц. эконом. школе.

Партійність та політичні переконання – б/п

Де мешкав, працював та чим займався:

а) до війни 1914 р. – учился в гимназии в г. Киеве

б) з 1914 до Лютневої революції 1917 р. – тоже учился, там же

в) де був, що робив в Лютневу революцію 1917 р., брав чи ні в ній активну участь: – в 1917-м году перевелся в Бориспольскую гимназию им. Чубинского.

г) де був, що робив в Жовтневу революцію 1917 р. – продолжал учиться в г. Борисполе в той же гимназии

е) з Жовтневої революції 1917 р. до цього дня – до 1920-го года учился в Бориспольской гимназии и 21-го года перевелся в соц. эконом. школу, где находился до ее ликвидации 21-го года. С 1921-го года был в коллективном садоводстве по 1922 год. Все время по 1925 год я находился в театре “Березиль”, с 1925 года находился в г. Борисполе.

Відомості про судимість – как до, так и после революции под судом и следствием я не был.»

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По делу по обвинению МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-13 и 54-10 УК УССР.

В Киевском Оперсекторе ГПУ УССР имелись данные о том, что гражданин м. Борисполя МАГЕРОВСКИЙ Анатолий Сергеевич служил у Петлюры, имел отношение к польской разведке во время оккупации Украины поляками. Затем некоторое время находился в Польше, откуда вернулся в 1921 году и все время ведет антисоветскую агитацию с целью срыва проводимых мероприятий на селе.

На основании этого МАГЕРОВСКИЙ 21-го октября 1930 года был арестован и, возникшим против него следствием путем личного признания и опроса свидетелей было установлено следующее:

МАГЕРОВСКИЙ Анатолий Сергеевич, 1902 года рождения, происходит из зажиточной дворянской семьи. Получив среднее образование МАГЕРОВСКИЙ в 1919 году поступил добровольно в Киеве в Петлюровскую армию, в украинскую дивизию, где был определен в комендантскую сотню. После отступления из Киева МАГЕРОВСКИЙ попал в юнкерскую школу армии УНР, с коей находился в гор. Каменец-Подольске.

В 1920 году, во время пребывания поляков, МАГЕРОВСКИЙ приехал в Борисполь и находился в тесной связи с Польразведкой, выдавал им сочувствующих Соввласти граждан, коих арестовывали и отправляли в Польшу.

После отступления поляков (в пределах Борисполя они были всего месяц) МАГЕРОВСКИЙ вернулся в школу, в июле 1920 года из Каменец-Подольска эвакуировался в Польшу в г. Ясло, а оттуда в г. Станиславов. Там, по истечении 2-х месяцев учебы, МАГЕРОВСКИЙ попал в сформированную часть и убыл на фронт против красных войск в сторону Гусятина.

Однако в боях против красных ему участвовать не пришлось, так как после заключения Советско-Польского мира Петлюровские части ушли в Польшу и МАГЕРОВСКИЙ попал в лагерь интернированных подо Львовом.

В марте месяце 1921 года МАГЕРОВСКИЙ из лагеря ушел и добрался домой в Борисполь, где жил все время.

Службу у Петлюры и нахождение в Польше МАГЕРОВСКИЙ

ПРОФСОЮЗНА ПРИНАДЛЕЖНОСТЬ чл. союза

Бил.

Категория воинского учета	Начсостав: высший, старший, средний, вой, переменник, одногодичнополковник.
Пол	Мужской, женский
Образование	Высшее, среднее, нисшее, малограмотные
Возраст	До 17 лет, от 18 лет до 25 лет, от 25 до 55
Национальность	Украинец, русский, еврей, поляк, немец, проч. нац.
Гражданство	СССР, иностранец

ПРЕСТУПЛЕНИЕ (В ЧЕМ ОБВИНЯЕТСЯ)

I. К-р деятельность: белая, украинская. II. Принадлежность к антисоветским партиям кр. агитация и пропаганда (среди кого и характер агитации) III. Военное преступление (в пользу кого) IV. Эконом. шпионаж и к-р. V. Бандитизм диверсионный, уголовный. VI. Незаконный переход границы. VII. Контрабанда. VIII. Фальсификация. IX. Воинское преступление. X. Злоупотребление властью и дискредитирование власти. XI. Расстрел. XII. Точность. XIII. Безхозяйственность. XIV. Проч. прест. ст. ст. УК

С О С Т А В С Е М Ь И

Степень родства	Фамилия, имя и отчество	Возраст	Род занятий или место службы и должность
1	Мать Макаровская Анна Фридриховна	59г.	торговля
2	Сестра — " — Мила Сергеевна	36г.	подписчик раб.
3	— " — Анастасия — " —	25г.	— " —
4	— " — Ольга Анатольевна	11г.	ученица
5			
6			

Подпись обвиняемого — А. Макаровский

Где содержится

Анкета арештованого Магеровського Анатолія Сергійовича, 1930 рік,
стор. 2

все время скрывал. Последние 2–3 года МАГЕРОВСКИЙ работал радиотехником /л. д. 11–24/.

МАГЕРОВСКИЙ, являясь в прошлом активным петлюровцем, при проведении коллективизации в Бориспольском районе проводил к. -р. агитации, говоря:

“Политика эта для таких, как я, чуждая и враждебная, есть много недовольных, готовых всегда восстать против власти, что и другие государства враждебно относятся к Соввласти за то, что очень она угнетает народ заставляет людей идти в колхозы, с которых пользы нет и не будет, что власть только превратит их в подневольных рабов.» / л. д. 6–10/.

Допрошенный обвиняемый МАГЕРОВСКИЙ признавая себя виновным в службе у Петлюры, отрицает свою антисовдеятельность!

Это обстоятельство в достаточной степени подтверждается показаниями свидетелей:

1. КОГОРМА Василя Ефимовича л. д. 6-7
2. ПИНЧУКА Василя Даниловича л. д. 5
3. ТКАЧЕНКО Леонтия Саввича л. д. 9
4. СЕРЕЖЕНКО Георгия Яковлевича л. д. 10

а также справкой Бориспольского сельсовета /л. д. 3/.

Усматривая из вышеизложенного достаточно данных для признания обвиняемого МАГЕРОВСКИЙ А. С. элементом особо соц. опасным, требующим применения меры социальной защиты, а по-сему

ПОЛАГАЛ БЫ:

След. дело № 78 по обвинению гр-на

МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича 1902 года рождения, происходящего из зажиточной дворянской семьи м. Борисполя, по национальности украинца, холостого, образования среднего, б/п., по профессии радиотехника, не судившегося, лишённого избирательных прав, подданного УССР –

в службе в Петлюровской армии добровольцем, активной работе с польразведорганами в годы гражданской войны и борьбе с сочувствующими Соввласти лицами, ведении антисовагитации с целью срыва проводимых мероприятий на селе, т. е. в совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 54-13 и 54-10 УК УССР, направить в

Суд. тройку при Коллегии ГПУ УССР с ходатайством о применении к обвиняемому МАГЕРОВСКОМУ А. С. заключение в концлагерь сроком на 8 /восемь/ лет.

СПРАВКА: МАГЕРОВСКИЙ содержится под стражей в Киевском ДОПР-е 2/ц и с сего числа перечисляется за Судебной Тройкой при Коллегии ГПУ УССР.

Вещдоков по делу – нет.

П/УПОЛНОМОЧЕННОГО /подпись/ (ЦИММЕНЛАН)

УПОЛНОМОЧЕННЫЙ /подпись/ (ШМАЛЫ)

СОГЛАСЕН: П/НАЧ ОО КИЕВСКОГО

ОПЕРСЕКТОРА ГПУ УССР /подпись/ (ЛУЗЕН)

“УТВЕРЖДАЮ” ЗАМ НАЧ КИЕВСКОГО

ОПЕРСЕКТОРА ГПУ УССР /подпись/ (ЛЕ Я)

Составлено в Киевском Оперсектре

ГПУ УССР 15/Ш-31г.»

«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 57/655

Совещания при Коллегии ГПУ УССР от 6/ДУ– 1931 года

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
№78/12172– 3-го Сек-ГПУ/ Бориспільського району по обвинению гражданина МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича. ст. ст. 54–13, 54-10 УК.	МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича – заключить в концлагерь сроком на ТРИ года, считая срок с 22/Х–1930г. Дело с № 78/12172– 3-го Сек-ГПУ/ Бориспільського району по обвинению гражданина МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича. ст. ст. 54-13, 54-10 УК. сдать в архив

«ОСОБОУПОЛНОМ. ПРИ КОЛЛЕГИИ ОГПУ

г. Москва. -

По делу МАГЕРОВСКОГО А . С.

В дополнение к нашему делу № 449/ск сообщаем, что

МАГЕРОВСКИЙ Анатолий Сергеевич в разговоре о коллективизации заявил: “политика эта для таких как я чужая и враждебная, есть много крестьян недовольных, готовых восстать против соввласти, и другие государства враждебно относятся к соввласти за то, что она очень угнетает народ и заставляет крестьян идти в колхозы, с которых пользы не будет, так как власть превратит колхозников в подневольных рабов”, что подтверждается показаниями ряда свидетелей.»

«Особоуполномоченный при Коллегии

Гпу УССР /Рубинштейн/

Ст. Инспектор /Кузовлев/ Особуп. Колл.

февраля 1934 г.

№ 206807

Вх №15349. на № 449/ск от 26/1-34 г.

В ГПУ УССР.

г. Харьков

Просьба дополнительно сообщить конкретные факты а/с агитации МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича. -

ЗАМ. ОСОБОУПОЛНОМОЧЕННОГО ПРИ

КОЛЛЕГИИ ОГПУ /подпись/ (БЕРДИЧЕВСКИЙ)

Вр. Нач. 3-го Отд-ния: -

/подпись/ (Смирнов)»

«742100

ОСОБОУПОЛН. ПРИ КОЛЛЕГИИ ОГПУ.

г. Москва.

По делу МАГЕРОВСКОГО А. С.

МАГЕРОВСКИЙ Анатолий Сергеевич, 1902 г. рождения, уроженец города Борисполь того-же района Киевской области, украинец, подданный СССР, происходит из богатой дворянской семьи, со средним образованием, беспартийный, лишенный избирательных прав, холост, по профессии радиотехник, до ареста работал радиотехником на частных и временных работах в м. Борисполь.

МАГЕРОВСКИЙ А. С. в 1919 г. добровольно в г. Киеве поступил в армию Петлюры и служил в комендантской сотне. После отступ-

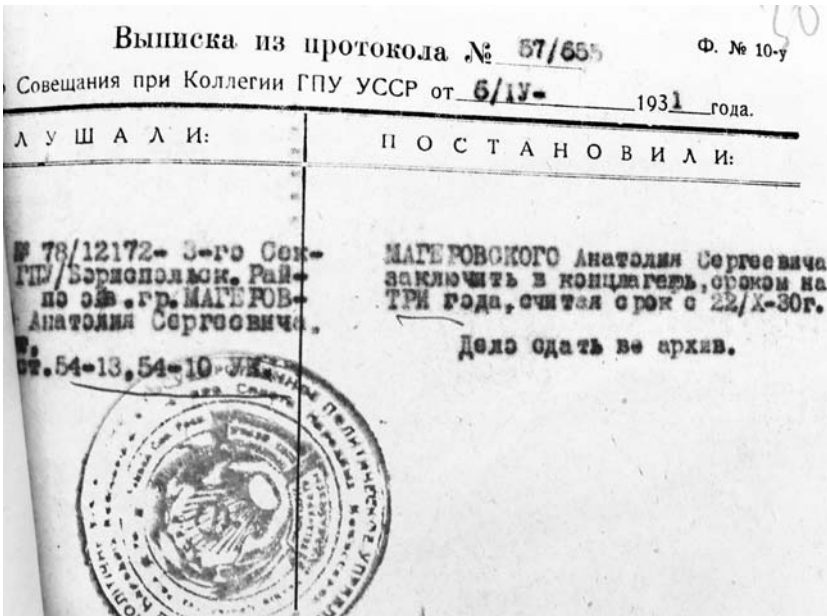
ления повстанцев из Киева учился в школе юнкером армии УНР в г. Каменец-Подольске. В 1920 г. во время пребывания в Борисполе польской армии он держал связь с польразведкой, которой выдавал лиц, сочувствующих Соввласти.

После ликвидации петлюровщины МАГЕРОВСКИЙ А. С. ушел в Польшу где поступил в польскую армию, но в боях против Красной Армии участие взять не успел, ввиду заключения мира, после чего он попал в лагерь для интернированных под г. Львовом.

В 1921 г. он нелегально перешел на советскую сторону: проживая в м. Борисполь, МАГЕРОВСКИЙ проводил антисоагитацию, направленную на подрыв авторитета соввласти и всех мероприятий, проводимых на селе.

Виновным в службе у Петлюры и поляков себя признал, отрицая связь с польразведкой и а/с агитацию.

Был осужден Особым Совещанием при Коллегии ГПУ УССР

*Виписка з протоколу засідання Колегії ГПУ УРСР
 від 6 квітня 1931 року.*

1931 г. по 54-13 и 54-10 ст. ст. УК УССР к 3 г. исправления, считая с 22/X-30 г.

Дело МАГЕРОВСКОГО А. С. пересматривалось Особым Собранием Коллегии ГПУ УССР 8/IV-33г., решением которого, по отбытии срока наказания, он подлежит ссылке в Севкрае на 3 года.

В досрочном освобождении считаем необходимым ему отказать.

ПРИЛОЖЕНИЕ: Переписка. –
ОСОБОУПНОМОЧЕННЫЙ ПРИ КОЛЛЕГИИ
ГПУ УССР /подпись/ (РУБИНШТЕЙН)
СТ. ИНСПЕКТОР /подпись/ (КУЗОВЛЕВ).»

«СОВЕЩАНИЯ ПРИ КОЛЛЕГИИ ГПУ УССР ОТ “8/IV” 1933 г.

СЛУШАЛИ:

Пересмотр дела №78/12172, Облотдела ГПУ /Бориспильск. РА/, по обв. гр. МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича, 28 лет, ст. ст. 54-13, 54-10 УК. УССР пост. О/С ГПУ УССР от 1931 г.,

*Рішення Колегії ГПУ УРСР від 8 квітня 1933 року
щодо Магеровського Анатолія Сергійовича*

МАГЕРОВСКИЙ А. С. выслан в концлагерь сроком на 3 года, считая срок с 22/X-30г.

ПОСТАНОВИЛИ:

МАГЕРОВСКОГО Анатолия Сергеевича по отбытии срока заключения – выслать через ПП ОГПУ в Севкрай сроком на ТРИ года.

Дело сдать в архив.

Верно: СЕКРЕТАРЬ ОСОБСОВЕЩАНИЯ.»

«УТВЕРЖДАЮ

Прокурор Киевской обл. государственный советник юстиции 3-го класса Ю. А. Антоненко

“11” апреля 1989 года.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

в отношении Магеровского А. С.

по материалам уголовного дела (арх. № 19989)

Фамилия, имя, отчество – Магеровский Анатолий Сергеевич

Дата и год рождения – 1902 г.

Место рождения – г. Борисполь Киевского окр.

Сведения о партийности – беспартийный.

Место работы и должность до ареста – г. Борисполь, радиотехник.

Место жительства до ареста – г. Борисполь Киевского окр.

Данные о родственниках – Принятыми мерами родственники не установлены.

Дата ареста, предъявлявшееся обвинения, когда и каким несудебным органом было вынесено решение по делу – 21 октября 1930 г. арестован Киевским Оперативным сектором ГПУ.

Обвинялся в том, что, являясь в прошлом активным петлюровцем, при проведении коллективизации в Бориспольском районе проводил контрреволюционную агитацию по ее срыву. По постановлению Особого Совецания при Коллегии ГПУ УССР Магеровский Анатолий Сергеевич приговорен по ст. 54-13,

54-10 УК УССР к заключению в концлагерь сроком на три года.

3 апреля 1933 года Особое Совещание при Коллегии ГПУ УССР пересмотрело дело Магеровского А. С., постановило по отбытии им срока заключения подвергнуть его ссылке сроком на три года.

Магеровский Анатолий Сергеевич подпадает под действие ст.1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989г. “О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30–40-х и начала 50-х годов”.

Ст. помощник прокурора Киевской обл.

по надзору за следствием в органах

госбезопасности советник юстиции /подпись/

И. Ф. Ленчевский

Начальник Следственного отделения

УКГБ Украинской ССР по г. Киеву и Киевской обл.

подполковник /подпись/ (А. Ф. Береза)

“13” апреля 1989 года, Исп. Ковальчук С. В.» [40]

лий Сергеевич приговорен по ст. 64-13, 54-10 УК УССР к заключению в концлагерь сроком на три года.

В апреле 1989 года Особое Совещание при Коллегии ГПУ УССР пересмотрев дело Магеровского А.С., постановило по отбытию им срока заключения подтвердить его осуждение сроком на три года.

Магеровский Анатолий Сергеевич
(ф. и. о.)

поднадзет

под действие ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16 января 1989 г. «О дополнительных мерах по восстановлению справедливости в отношении жертв репрессий, имевших место в период 30 — 40-х и начала 50-х годов».

Ст. помощник прокурора Киевской обл.
по надзору за следствием в органах
госбезопасности советник юстиции
И. Ф. Ленчевский

Начальник Следственного отдела №11
УКГБ Украинской СРБ по г. Киеву и Киевской обл.
подполковник А. Ф. Береза
19 89 года
Исп. Ковальчук

Висновок про реабілітацію Магеровського Анатолія Сергійовича від 11 квітня 1989 року. Стор. 2

1-й ряд: (Зліва направо) Любов Тимофіївна Дузь (1914 – 1990), Палагея Василівна Дузь (мати)(1879 – 1965), Михайло Тимофійович Дузь (1918–1993), Ганна Тимофіївна Жук-Дузь (1899 – 1980), на руках її син – Тарас Васильович Жук (1924–1944), Софія Тимофіївна Безбородько-Дузь (1901–1990), Анатолій Борисович Безбородько (1922–1944), Тимофій Данилович Дузь (батько)(1877–1953), Надія Борисівна Безбородько (1923-2004), Євдокія Тимофіївна Кошман-Дузь (1903– 1988).

2-й ряд: (Зліва направо) Олексій Тимофійович Дузь (1905–1944), Борис Якович Безбородько (1899 – 1945), Наталія Тимофіївна Кукаленко-Дузь (1909 – 2002).

РОДИНА ГІМНАЗИСТІВ

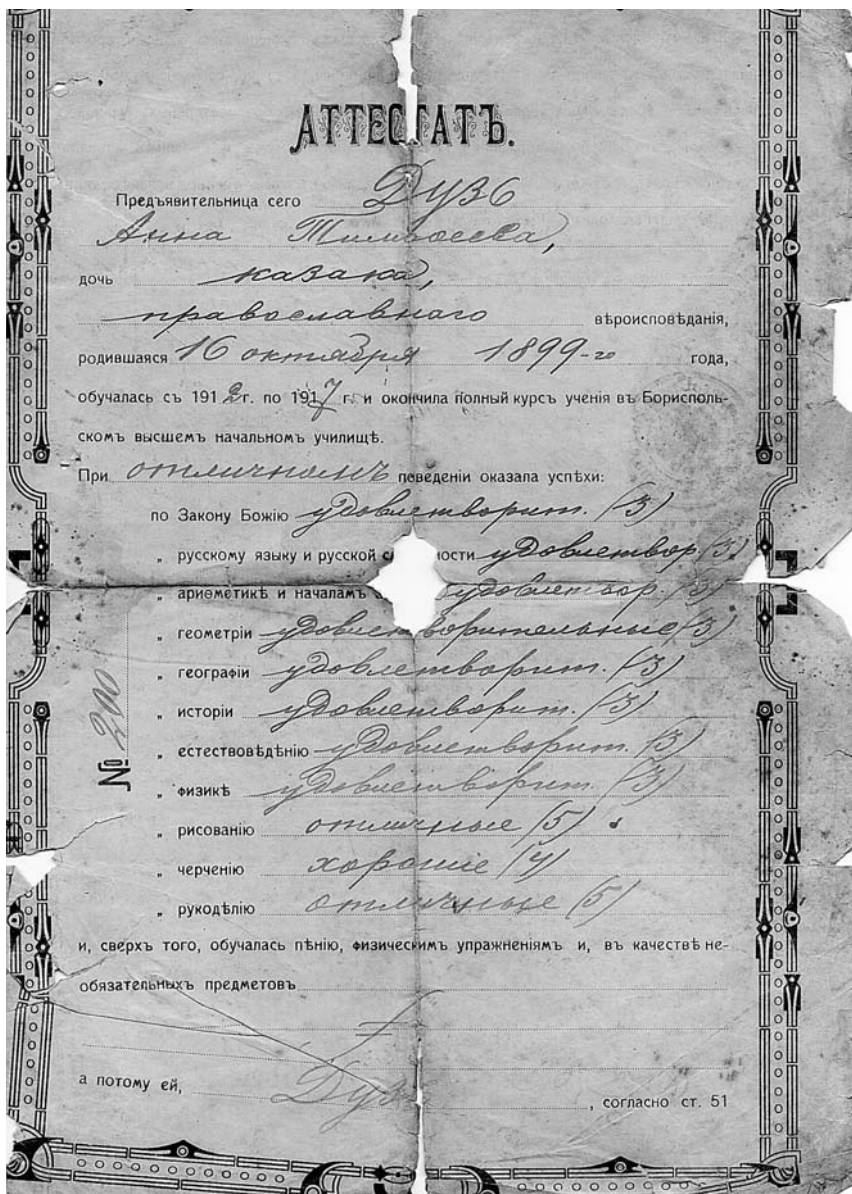
Багатодітна козацька родина Дузь Тимофія Даниловича та Дузь Пелагеї Василівни завжди велику увагу приділяла освіті своїх дітей. Коли в 1917 році відкрився перший середній навчальний заклад – Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського, – туди пішли здобувати спеціальність педагога їх дочки Ганна, Софія, Докія, а також син Олексій. Вдячні нащадки зберегли родинну світліну 1925 року дружної сім'ї Дузів, на якій зображені не тільки їх діти та внуки, а і їх зять Безбородько Борис Якович.

Історія зберегла небагато відомостей про славних нащадків Бориспільського козацького роду.

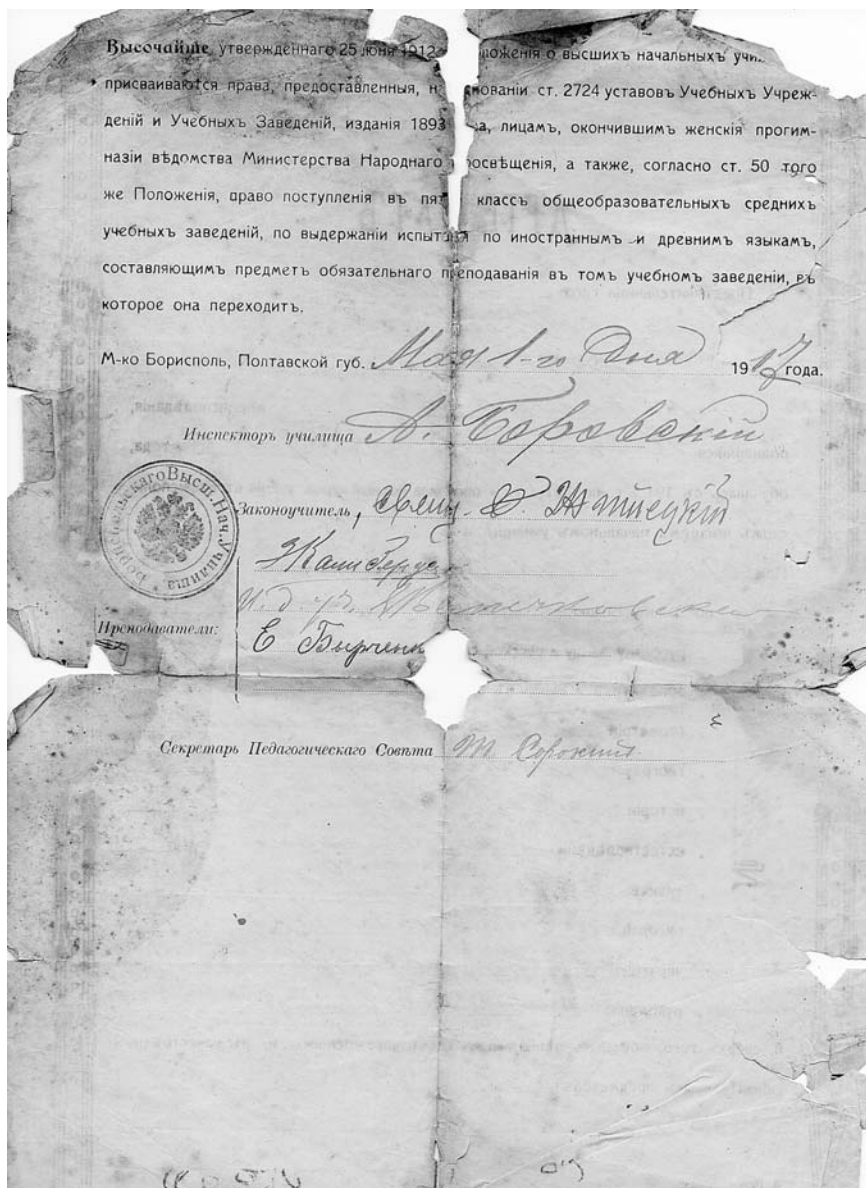
Дузь Тимофій Данилович (батько родини) (1877–1953) – народився та похований у Борисполі. Козак, мав землю під Борисполем, працював рахівником. Його батько Дузь Данило був знайомий з Павлом Чубинським. Добра слава про видатного земляка та його пісні передаються в родині Дузів з покоління в покоління.

Дузь Пелагея Василівна (мати) (1879–1965) – народилася в м. Переяслав. До заміжжя працювала у пана, який під час прийому гостей запрошував відомого кухаря з Києва. Пелагея завжди допомагала кухарю та навчилася у нього добре готувати. Проживаючи в Борисполі, місцева управа запрошувала її готувати обіди для знатних гостей та чиновників.

Жук-Дузь Ганна (рідні називали її Галина, Галя) Тимофіївна (1899–1980). В 1910–11 роках, разом із молодшою сестрою Софією навчалися в Бориспільській Різдвагородської однокласній церковно-приходській школі, з 1911 по 1917 рік навчалася в Бориспільському вищому початко-

Атестат Жук Анни Тимофіїівни про закінчення Бориспільського вищого початкового училища, 1917 рік, стор. 1

Атестат Жук Анни Тимофіївни про закінчення Бориспільського вищого початкового училища, 1917 рік, стор. 2

Дублікат аттестата Жук Анни Тимофіївни
про закінчення Бориспільської гімназії, 1936 рік

Свідоцтво Дузь Анни Тимофіївни про закінчення Бориспільської
 Різдово-Богородицької однокласної церковно-парафіяльної школи, 1911
 рік.

вому училищі, в 1917 році вступила до 5 класу Бориспільської Української гімназії ім. П. Чубинського, яку успішно закінчила в 1920 році та отримала спеціальність вчителя початкових класів.

Навчатись в гімназії їй дуже подобалось. Вона завжди з повагою згадувала своїх викладачів, які крім надання ґрунтовних знань, виховували гімназистів на патріотичних та національних традиціях. Викладачі були не тільки місцеві, а й приїжджали з Києва. Для гімназистів часто організовували екскурсії, зокрема в Київ, Переяслав, Канів. Збереглась світлинка, на якій гімназисти разом з викладачами поклоняються Великому Кобзарю на його могилі 22 травня 1918 р. Ганна Тимофіївна дуже дорожила цією світлиною і зуміла зберегти її під час німецької окупації та чисельних переїздах. Ганна Тимофіївна розповідала, що на Чернечій горі їх люб'язно прийняв охоронець. Там вони співали пісні на вірші Т. Шевченка, народні та «Ще не вмерла Україна» Павла Чубинського. До речі, пісню «Ще не вмерла Україна», навіть в радянські часи, коли вона була заборонена, завжди виконували великою дружною співучою родиною, а сама Ганна Тимофіївна говорила: «Я не розумію, чому таку гарну пісню заборонили?»

При гімназії працювали різноманітні гуртки, ансамблі та хор. Ганна Тимофіївна, як і більшість її родини, активно відвідувала хор, де й познайомилася із своїм майбутнім чоловіком, членом Просвіти, Жуком Василем Сидоровичем.

Вчителем початкових класів почала працювати з 1930 р., після навчання на тримісячних курсах підготовки вчителів молодших класів в м. Київ. До цього займалась домашнім господарством, так як була найстаршою в сім'ї та мала неповнолітніх дітей.

Почала працювати в Обухівському районі, де вже працював її чоловік, в селах Нові Безрадичі, Витачів, Ходосіївка. В 1936 році перейшли працювати в с. Іванків Бориспільського району, в 1944–1948 роках – в Бориспільську початкову школу № 4, а в 1948–1958 роках у школу при Старинському радгоспі (с. Мирне, Бориспільського р-ну).

Ганна Тимофіївна – це людина, яка випромінювала любов і доброту. Учні були частинкою її життя. Під час голодомору в 1933 році працюючи у с. Витачів, поки йшло навчання, разом з чоловіком намагалася підгодовувати дітей, щоб врятувати їх від смерті. Вижити допомагало те, що вони з чоловіком (Жук Василь Сидорович) любили рибалити, а також було невелике домашнє господарство. Справжньою трагедією став час, коли після літніх канікул до школи не повернулась більша частина учнів. Серед них був талановитий хлопчик, можливо, майбутній художник. Ганна Тимофіївна довго зберігала його малюнки, проте під час німецької окупації роботи хлопчика загубились. На жаль, це була не остання трагедія в житті Жук Г. Т. : війна забрала в неї найдорожче – двох синів – Іллю та Тараса. Але треба було жити далі, на руках була маленька донечка Надійка, яка в майбутньому теж стала вчителькою.

І сьогодні, учні з вдячністю згадують свою першу вчительку, Жук Ганну Тимофіївну, добру, чуйну, талановиту.

Безбородько-Дузь Софія Тимофіївна. В 1910–11 роках навчалась в Бориспільській Різдвянобогородицькій однокласній церковно-приходській школі, з 1911 по 1917 рік навчалася в Бориспільському вищому початковому училищі, в 1917 році вступила до 5 класу Бориспільської Української гімназії ім. П. Чубинського, яку успішно закінчила в 1920 році та отримала спеціальність вчителя початкових класів, працювала вчителем початкових класів.

Онука Дузь Софії Кунаківська (Безбородько) Алла Михайлівна згадує:

«Моя бабуся Дузь Софія закінчила Бориспільську Українську гімназію ім. Павла Чубинського, отримала спеціальність вчителя початкових класів. Вона походила з багатой козацької родини, бо говорила, що золоті сережки під час навчання були тільки у неї і її сестри Ганни, яка також навчалась в гімназії, та вчительки французької мови Чикаленко Ганни.

Гімназія дала їй дуже добрі знання, виховала велику любов до книги. Скільки я її пам'ятаю, вона не випускала книгу з рук,

читала аж до 85 років, до самого дня смерті. Після похорон ми знайшли в останній книзі закладку на сторінці, де вона перервала читання.

А ще моя бабуся дуже добре знала французьку мову, яку вивчала в Бориспільській гімназії. Коли мої діти в школі вивчали французьку, вона легко допомагала їм виконувати завдання і дивувалася низькому рівню викладання цього предмета в школі.

Все своє життя вона працювала вчителькою початкових класів. Була єдиним з перших педагогів в Радянському Союзі, що ввів в процес навчання ігрову форму. Тільки доля була у моєї бабусі важкою, її рідного брата, Дузь Михайла, радянська влада розстріляла за антикомуністичну пропаганду в 1937, її чоловіка Безбородька Бориса Яковича розстріляли в 1945 році, також за ніби-то зраду радянській Батьківщині.»

*Софія Тимофіївна Дузь із своєю онукою Аллою,
середина ХХ століття*

Кошман-Дузь Докія Тимофіївна. Навчалась в Бориспільській Українській гімназії ім. П. Чубинського, працювала вчителем початкових класів м. Бориспіль.

Дузь Олексій Тимофійович (1905–1944). Ймовірно навчався в Бориспільській Українській гімназії ім. П. Чубинського. Працював на Бориспільському маслозаводі. Загинув на фронті в роки Другої світової війни.

Кукаленко-Дузь Наталія Тимофіївна (1909-2002), закінчила педагогічне училище, працювала завідувачем дитячого садочка в с. Тарасівка Житомирського р-ну.

Баляснікова-Дузь Любов Тимофіївна (1914–1990), закінчила сільськогосподарський технікум за спеціальністю агроном.

Дузь Михайло Тимофійович, закінчив Московське училище за спеціальністю інженер-танкіст, розстріляний органами радянської влади в 1937 році.

Жук Тарас Васильович (1924–1944). До війни навчався в Іванківській середній школі Бориспільського р-ну. Незважаючи на поганий зір, після визволення Борисполя в 1943 році

Софія Тимофіївна Безбородько (перша ліворуч в другому ряду) разом з педагогами Винерівської 8-річної школи Ставищенського району Київської області

пішов добровольцем на фронт. Воював відразу рядовим солдатом, потім його призначили командиром протитанкового взводу та присвоїли звання сержанта. Нагороджений двома медалями «За відвагу».

Загинув при визволенні Угорщини в грудні 1944р.

Безбородько Борис Якович (1899–1945). Член Бориспільської «Просвіти». В 20-30х роках ХХ століття працював вчителем та директором школи. Перед Другою світовою війною та під час окупації працював директором Бориспільського маслозавода. В 1941 році виступив ініціатором відновлення роботи Бориспільської Української гімназії ім. Павла Чубинського, яка діяла в 1941–1943 роках. Був надзвичайно доброю та порядною людиною. Під час окупації допомагав багатьом бориспільцям та місцевим партизанам продуктами. За надуманим доносом репресований радянськими органами та розстріляний. Місце поховання невідомо.

Безбородько Анатолій Борисович (1922–1944). Загинув на фронті під час Другої світової війни.

Безбородько Надія Борисівна (1923–2004). Активний учасник Другої світової війни. Закінчила педучилище. Працювала вчителем.

Долі майже всіх членів родини Дузів склались трагічно. Їх, справжніх українців, ненавиділа і боялась радянська влада, через те і знищувала та переслідувала. Але кожен з них до кінця своїх днів зберіг велику любов до мностраждальної і такої рідної України.

Київські педагогічні курси, 1928 рік. Серед курсантів – вчитель Безбородько Борис Якович

С. С. С. Р.

Н. К. В. Д.

**ДОРОЖНО-ТРАНСПОРТНЫЙ ОТДЕЛ
ЮГО-ЗАПАДНОЙ Ж. Д.**

Киевская область

ДЕЛО № 1971

*По и.в. ч. Петруся Петра
Петровича жителем с.с.
Борислав Бориславского р.
на в.н. 54-10 к.к. 866/0*

АРХИВ
Учетно-архивного отдела
КГБ при Сов. Министров СССР
СЛЕД. ФОНД

ТОМ № _____

УЧЕТНО-АРХИВНЫЙ ОТДЕЛ
КГБ при СМ УССР

5" *Коваль* 1934 г.
4" *Минд* 1934 г.

ТОМОВ _____

АРХ. **62987** ФП

175
ЧТЕНО в 1934
24

Обкладинка кримінальної справи Петруся Петра Петровича, 1937 рік

АКТИВІСТ БОРИСПІЛЬСЬКОГО АНТИБІЛЬШОВИЦЬКОГО ПОВСТАННЯ 1920 РОКУ

Давній Бориспільський дворянський рід Петрусів завжди виділявся серед інших дворян своєю активною громадською позицією й українським патріотизмом. По-іншому й бути на могло, адже витoki його дворянства йшли від козацтва, яке знищила російська цариця Катерина у 18 столітті. Гени українських козаків відразу проявилися після проголошення IV Універсалу Української Центральної Ради. Родина Петрусів одностайно його підтримала і всяліко намагалася боронити й утверджувати Українську державу. Як тільки в Борисполі відкрилась Українська гімназія імені Павла Чубинського, український дворянин віддав свого любимого сина Петруся навчатись до цього нового навчального закладу.

Тут Петрусь Петро Петрович здобув прекрасну спеціальну педагогічну освіту, отримав законне право працювати вчителем.

Коли в травні-червні 1920 року в Борисполі вибухнуло анти-більшовицьке повстання, молодий гімназист брав у ньому найактивнішу участь. Ризикуючи життям, він щиро вірив, що московсько-більшовицького ворога можна побороти, він так хотів, щоб Українська держава відбулась і розквітла. Почуття українського патріотизму Петро Петрович виховував у своїх учнів Бориспільської школи № 2 та № 3, де він працював.

Молодий вчитель на все життя запам'ятав, як вчили його любити Україну педагоги Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Це було тут, в цьому приміщенні, де діяла нині в роки радянської влади Бориспільська школа № 2. Заходячи в клас, він часто згадував уроки своїх вчителів.

Згодом, в 1937 році, саме любов до України і несприйняття московсько-більшовицької влади стане причиною винесення колишньому гімназисту Петрусью Петру Петровичу смертельного вироку.

Матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу.

«ДОВІДКА-ХАРАКТЕРИСТИКА

Дана ця за громадянина села Бориспіль Петрусь Петра Петровича в тім, що він за соціальним станом походить із дворян. До революції разом із батьками мав 53 десятини землі, дім, одну десятину саду, жінка його також дворянка.

Батьки її мали 60 десятин землі. Сам він в 1920 році приймав участь у повстанні проти Радянської влади, в 1920 році його за антирадянські дії арештовано і вислано, повернувся до Борисполя в 1930 році.

Голова Сільради /підпис/ (Ситник)
Секретар /підпис/ (Седюк)»

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Петрусь Петр Петрович, 1899 года рождения, м. Борисполь, Киевской области, место жительства – м. Борисполь, профессия и специальность – педагог, место службы – неполная средняя школа № 2, паспорт выдан в 1936 году, социальное происхождение – дворянин, социальное положение – служащий, образование – среднее, б/п, украинец, был арестован в 1930 году за связи с чуждым элементом.

6 октября 1937 года»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

9 ноября 1937 года

Я, сотрудник РО НКВД, допросил в качестве обвиняемого Петруся Петра Петровича, 1899 года рождения, с. Борисполь, украинец УССР, учитель Бориспольской школы № 2, дворянин, имел до 40 десятин земли, семья состоит из 4 душ, образование среднее, беспартийный, был арестован в 1930 году органами НКВД без предъявления обвинений.

По существу дела показал:

Вопрос: Какое участие вы принимали в восстании против советской власти и когда?

Ответ: Участие в восстании против советской власти я не принимал.

Вопрос: Расскажите следствию о вашей агитации за самостоятельную Украину?

Ответ: Никогда я этим не занимался.

Вопрос: Когда у вас отобрали землю?

Ответ: С начала революции.

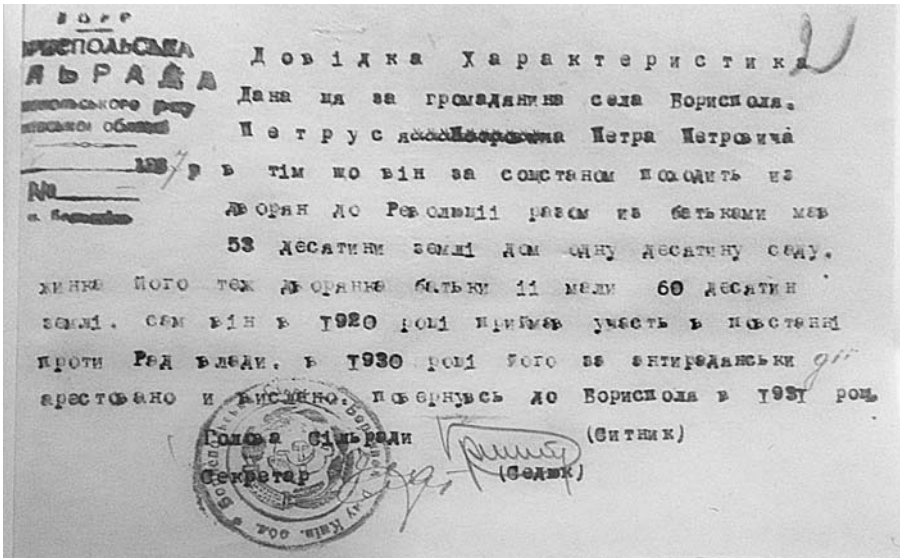
Вопрос: Как вы реагировали на это?

Ответ: Мне было безразлично.

Вопрос: Признаете ли вы себя виновным?

Ответ: Не признаю

Протокол записан со слов моих верно, в чем и расписываюсь.
(Петрусь П. П.)»

Довідка Бориспільської сільської ради на
Петруся Петра Петровича, 1937 рік

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

22 октября 1937 года

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве свидетеля Калита Петро Андреевич, 1904 года рождения, с. Борисполь, местожительство – с. Борисполь, украинец УССР, паспорт выдан в 1934 году, род занятий – рабочий, социальное положение – до революции – батраки, малограмотный, б/п, в 1935 году по ст. 106 УК УССР был осужден на год принудительных работ.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 83 УК УССР по существу дела показал:

Вопрос: Что вам известно о антисоветской деятельности гражданина Петрусь Петра Петровича, жителя с. Борисполь?

Ответ: Гражданина Петруся знаю как бывшего петлюровца, дворянина, который все время антисоветски высказывался против Советской власти, ругал нецензурными словами. Были случаи, когда Петрусь мне не однократно заявлял, что эта власть долго существовать не будет. Пусть только советская власть начнет воевать с другими государствами, я тогда смогу доказать, кто такой я и безусловно буду уничтожать коммунистов в первую очередь, которые довели меня и других до такой жизни.

Вопрос: Что вам еще известно о антисоветской деятельности Петруся?

Ответ: Больше мне ничего не известно.

Протокол мне прочитан.

С моих слов записан верно, в чем и подписываюсь. /подпись/»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

29 октября 1937 года

Я, начальник Бориспольского РО НКВД Лапин допросил в качестве свидетеля Лысовец Василия Сергеевича, 1887 года рождения, с. Борисполь, украинец, паспорт выдан Бориспольским РОМ, служащий, крестьянин-бедняк, образование – низшее.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал следующее:

Вопрос: Что вам известно о антисоветской деятельности гражданина Петрусь Петра Петровича, жителя с. Борисполь?

Ответ: Гражданина Петруся я знаю как бывшего петлюровца и как бывшего националиста. В 1920 году принимал активное участие в восстании против красных частей, агитировал за самостоятельную Украину, называл советскую власть бандой.

Вопрос: Что вам еще известно о антисоветской деятельности Петруся?

Ответ: Больше мне ничего не известно.

Протокол мне прочитан.

С моих слов записан верно, в чем и подписываюсь. (подпись)»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

12 октября 1937 года

Я, сотрудник РО НКВД, допросил в качестве свидетеля Сытник Ивана Макаровича, 1901 года рождения, с. Борисполь, украинец, паспорт выдан Бориспольским РОМ, председатель сельского совета с. Борисполь, крестьянин, батрак, образование – низшее.

Будучи предупрежденным о содержании ст. 89 УК УССР по существу дела показал следующее:

Вопрос: Что вам известно о гражданине Петрусь Петре Петровиче?

Ответ: Знаю его как дворянина, имевшего 60 десятин земли. В 1920 году Петрусь принимал активное участие в восстании против советской власти. Самый активный националист. Работая в «Просвите» руководителем, он систематически протаскивал между населением свои националистические взгляды, призывая последних к борьбе с красноармейскими частями за «Самостоятельную Украину».

В 1927–1928 годах был организатором религиозников автокефальной общины и проповедовал националистические взгляды по вопросу отделения Советской Украины от России. Последние годы, работая учителем, все время имеет связи с подобными

НКВД УССР

Ф. № 20/УСО
Лист № _____
к делу № _____

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. Фамилия Петрусь

2. Имя и отчество Петр Петрович

3. Дата рождения: число _____ месяц _____ год 1899

4. Место рождения г. Борисполь Киевской об.

5. Местожительство (адрес) г. Борисполь

6. Профессия и специальность Педагог

7. Место службы и должность или род занятий Неполно средняя школа №2
(указать без сокращений, название предприятия или учреждения и характер производства)

8. Паспорт Выдан Бориспольским ГОМ 1936г.
(когда и каким органом выдан, номер и категория, где прописан)

9. Социальное происхождение Дворяне
(род занятий родителей и их имущественное положение)

10. Социальное положение Служащий
(род занятий и имущественное положение арестованного)

а) до революции Служащий

б) после революции Служащий

11. Образование (общее и специальное) Среднее

Анкета арештованого Петруся Петра Петровича, 1937 рік, стор. 1

12. Партийность (в прошлом и настоящем) Б/г

13. Национальность и гражданство (полданство) Украинец ЧССР

14. Категория воинского учета-звания и где состоит на учете _____

15. Служба в белых и др. в-р армиях, участие в бандах и восстаниях против Сов-власти (когда и в качестве кого) Не служил.

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест и др (когда, каким органом и за что) Был арестован в 1930г. за связь с чуждым элементом.

17. Состав семьи 4ч.
(близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий)

Подпись арестованного _____

1. Особые внешние приметы _____

2. Кем и когда арестован Бориспольским РОМ Б/г-37г.

3. Где содержится под стражей в Бориспольском КПЗ РОМ

4. Особые замечания _____

Подпись сотрудника, заполнившего анкету _____

6. 8 1937 г.

Примечание: Анкета заполняется четко и разборчиво со слов арестованного и проверяется по документам.

Анкета арештованого Петра Петра Петровича, 1937 рік, стор. 2

себе антисоветскими элементами. Как например: арестованный Коноплич, Бахмат и другие. Проводит антисоветскую агитацию, направленную на срыв советских мероприятий, заявляя: «Терпеть осталось не долго. Годов через 10 улучшится жизнь».

Настроен против Советской власти враждебно. Последнее время замкнут и откровенен в своих высказываниях только в своей среде.

Протокол мне прочитан.

С моих слов записан верно, в чем и подписываюсь.

(подпись)»

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По обвинению Петруся Петр Петровича, 1899 года рождения по ст. 54-10 УК УССР.

В Бориспольское районное отделение НКВД поступили данные о том, что Петрусь Петр Петрович раскулаченный кулак, будучи учителем в с. Борисполь проводил антисоветскую агитацию, направленную против существующего строя.

На основании этих данных Петрусь был подвергнут аресту.

Произведенным по делу следствием установлено, что Петрусь Петр Петрович в прошлом бывший дворянин, хозяйство его состояло из 60 десятин земли. В 1920 году принимал участие в восстании против красных частей. Находясь в селе, проводил антисоветскую агитацию, направленную против мероприятий Советской власти, а так же проявлял террористические тенденции по адресу актива (л. д. 2, 9, 11–13, 14).

В присутствии свидетеля Калиты Петра, Петрусь заявил: «Эта власть долго существовать не будет. Пусть только советская власть начнет воевать с другими государствами я тогда смогу доказать кто такой я и, безусловно, буду уничтожать коммунистов в первую очередь, которые довели меня до такой жизни» (л. д. 9).

В беседе со свидетелем Лисовец, Петрусь сказал:

“Напрасно расстреляли Зиновьева и других. По всей вероятности боролись они за права людей” (л. д. 14).

Обвиняемый Петрусь в предъявленном обвинении признал себя виновным (л. д. 14).

На основани више изложенного
ПОЛАГАЕТСЯ:

Следственное дело по обвинению Петрусь Петра Петровича, бывшего дворянина, украинца подданства УССР направить на рассмотрение Тройки Киевского областного управления НКВД УССР.

Справка: Арестованный Петрусь Петр Петрович содержится под стражей в Киевской тюрьме, из сего числа перечисляется за Тройкой КОУ НКВД. Вещественных доказательств по делу нет.

Составлено 14 октября 1937 года.

Начальник Бориспольского РО НКВД

Старший лейтенант Госбезопасности /подпись/ (Лапин)»

Доставлено.

1937 г. Октября 5 дня. Прокурор Бориспольского РО
УССР этого числа рассмотрел следового Бориспольского РО
НКВД по обвинению вытеки с-Бориспольска ПЕТРУСЯ Петр Петрович,
1889 г. рождения, происшедшего из дворян, звание 50 летних
летки, средним образованием, б/п, вынужтого, масульничогося,
инкавой обвиняется в контрреволюционной агитации, т.е. в преступлении
предусмотренном ст. 54-10 УК УССР.

Имею в виду, что подсудимый на свободе ПЕТРУСЯ может
отказаться на суде свидетелем, в посему и руководствуясь ст.
155 УК

И О Б Р И П О С Л И Д И

Мерой пресечения против обвиняемого ПЕТРУСЯ Петра
Петровича избрать содержанием в Киевской тюрьме с зачислением
за Бориспольским Рай-отделом НКВД.

П Р О К У Р А Т О Р

(Handwritten signature)

(ОСТРОВСКИЙ)

Постанова про утримання Петра Петруся у в'язниці

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА № 91

Заседания Тройки при Киевском Облуправлении НКВД
УССР

от 16 октября 1937 года

СЛУШАЛИ Дело №1971 Бориспольского РО НКВД по обвинению Петрусь Петра Петровича 1899 года рождения, уроженца и жителя с. Борисполь, Киевской области, украинца, бывшего дворянина, крупного кулака. В 1920 году активно боролся против Красных частей. Обвиняется в том, что среди населения проводил контрреволюционную работу, распространяя провокационные слухи о скорой гибели Советской власти. Открыто заявлял, что в предстоящей войне будет бороться против существующего строя и в первую очередь расправится с коммунистами. Высказывал сожаление по поводу расстрела антисоветских шпионов – врагов народа. Содержится под стражей в Киевской тюрьме.

ПОСТАНОВИЛИ

Петрусь Петра Петровича –
РАССТРЕЛЯТЬ.

Лично принадлежащее
ему имущество –
КОНФИСКОВАТЬ.

Верно: Секретарь Тройки /подпись/ (Альтзицер).»

«ВЫПИСКА ИЗ АКТА

Постановление Тройки УНКВД по Киевской области 16 октября 1937 года о расстреле Петрусь Петра Петровича приведено в исполнение 13 ноября 1937 года в 24 часа.

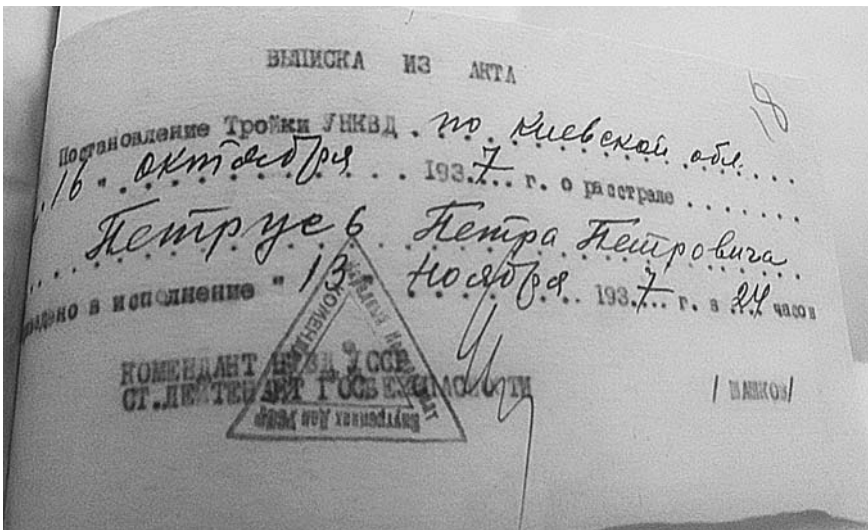
Комендант НКВД УССР

Ст. лейтенант Госбезопасности /подпись/ (Шашков)». [36]

Петрусь Петро Петрович реабілітований в 1991 році. [36]

Виписка з протоколу засідання Тройки від 16 жовтня 1937 року.

Виписка з протоколу засідання Тройки від 16 жовтня 1937 року.

7724

Заінвентаризовано в 1940 г.

СПРАВА

№ 10654

Кримінального суду № 16479
по бар'катерському розкраданню

на підставі:

1. Наданням історії Кошмана Івана
2. Рішенням Івана Максимовича

~~10654~~ / 10654

Почас 38135 р.
Зачисл 03 ф.
На 10654 аркушах

Обкладинка кримінальної справи Кошмана Івана Максимовича, 1938 рік.

ВІН ЛЮБИВ КНИГУ Й УКРАЇНСЬКУ НАРОДНУ ПІСНЮ

Іван Максимович Кошман народився в Борисполі 26 серпня 1901 року у великій селянській родині, здобув хорошу середню освіту, закінчив Бориспільську Українську гімназію. Він мріяв стати лікарем, тому вступив до Київського медичного університету, де провчився два роки. Через хворобу своєї дружини та тяжке матеріальне становище сім'ї він змушений був кинути навчання в медуніверситеті. Крізь все своє коротке життя він проніс велику любов до української пісні. Іван рано вивчився грати на бандурі, і своє захоплення до гри на прадавньому українському інструменті він передав своїм братам Матвію та Дем'яну. Згодом в різний час вони створять Бориспільські капели бандуристів, будуть радувати земляків українською піснею та українською музикою.

Іван Кошман дуже любив читати. Його зовсім не вабила вулиця. Менший брат Дем'ян згадує, що «Іван Кошман любив сидіти дома та читати книги і газети». [8]

Його рідний брат Дем'ян згадує трудовий шлях Івана Кошмана:

«Іван Максимович Кошман лет восемь работал членом правления торговой кооперации в городе Борисполе, это было в 1924 или 1925 годах и далее. Затем я помню, он работал на счетной работевсовхозе, называемом “Глубокая долина”, примерно 5–7 км от Борисполя, а последнее время до ареста он работал бухгалтером в Бориспольском рабфаке Стоматологического института. [8]

Про свого батька рідний брат Івана Дем'ян розповідав:

«Мой отец Кошман Максим Иванович занимался в основном мясной торговлей с рундука, имел также землю и занимался сельским хозяйством. В 1920 году мой отец умер. Мать

моя Анастасия Семеновна была домохозяйка. Первое время после смерти отца она попыталась продолжить торговлю мясом, однако мой брат Иван, а также и я, ее не поддержали, она торговлю бросила и затем жила со мной до 1944 года, в 1944 году она умерла. [8]

Свідок Мозговий Йосип Арсенович також зробив свій «внесок» в долю Івана Кошмана:

«Кошман происходит из семьи середняка, отец его имел крупную торговлю мясом как в м. Борисполе, так же и отправлял на Киев.

Кошман, учась в гимназии в 1918–1919 гг., состоял членом к-р организации “Просвіта” и принимал активное участие в к-р восстании против советской власти в 1920 г. Кошман все время держал связь с врагами народа, ныне арестованными Ярмаком, Бондарем, Клещенком, Корнижкой и другими.

Вся эта компания ожидали свержения Советской власти.

В разговоре со мной о предстоящих выборах в Верховный Совет УССР Кошман свой разговор сводил все время на то, что в Верховный Совет будут обраны те, кого порекомендует Москва, вот и демократии у украинского народа не будет полностью. Предложат вам кандидатуру и голосуйте за нее, другой выдвигать нельзя, хоть ней и недовольны.

Комунисты крепко взяли украинский народ в свои руки и выжимают с него последние соки». [8]

10 березня 1938 року Трійка УНКВД в Київській області Івана Кошмана засудила до 10 років концтаборів.

«ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА №234 ЗАСЕДАНИЯ ТРОЙКИ УНКВД ПО КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

От 10/III–1938 г.

СЛУШАЛИ

Дело № 16479 Переяславской опергруппы (Бориспольского РО НКВД) по обвинению:

НОВОСЕЛЬСЬКИЙ Юрій (Георгій) Хрисанфович, 1898 г. р., урож. с. Красносельє, Чигиринського району, жителя с. Старое, Бориспольського р-на, українець.

ПОСТАНОВИЛИ

КОШМАН Іван Максимович, 1901 года рождения, уроженец и житель м. Борисполь, Киевской области, українець, из торговцев. В 1929 году при чистке Сов. апарата был вычищен по 3-й категории, как антисоветский элемент

НОВОСЕЛЬСЬКИЙ Юрій (Георгій) Хрисанфович, –
РАССТРЕЛЯТЬ

Лично принадлежащее ему
имущество КОНФИСКОВАТЬ

КОШМАН Іван Максимович –
Заклучить в ИТЛ сроком на
10 лет, считая срок с 31/III –
1938г.

Верно:

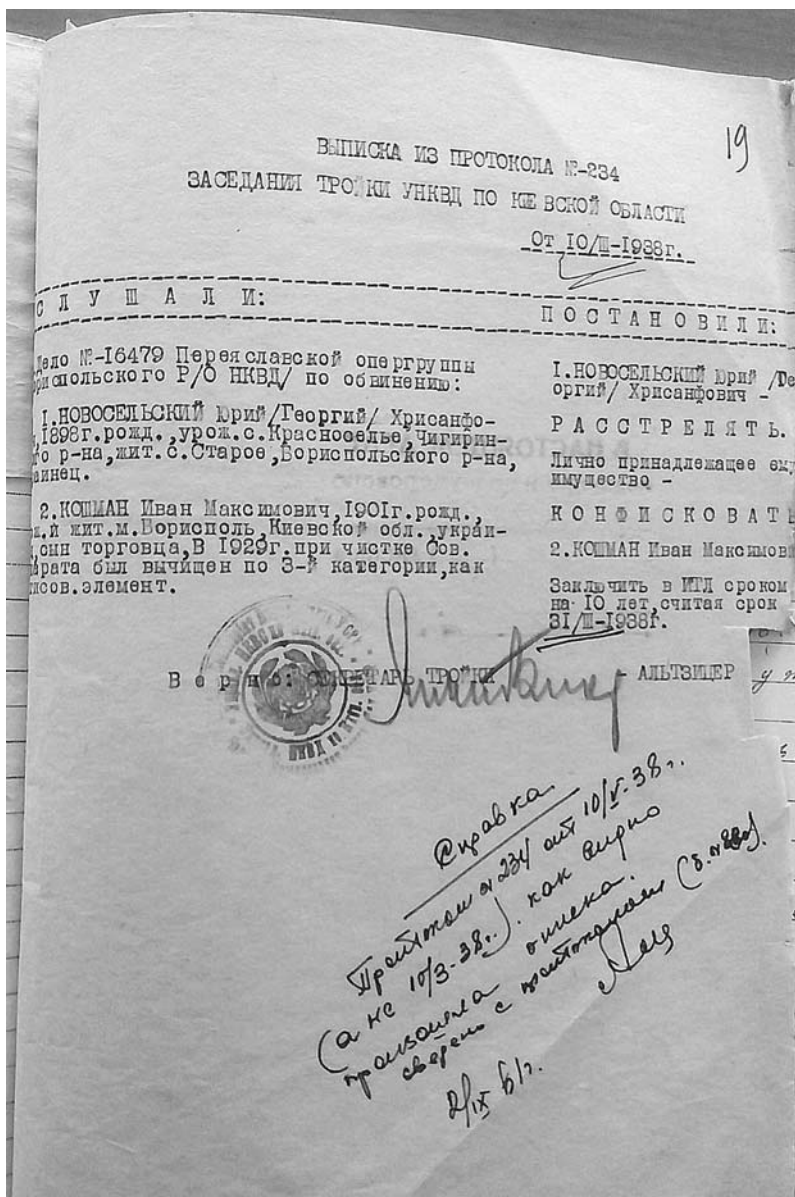
Секретарь Тройки /підпис/ (АЛЬТЗИЦЕР)

Справка

Протокол № 234 от 10/V. 38 г.
(а не 10/3. 38 г.) как видно произошла описка
сверено с протоколом
2/IX. 61 г.»

З радянських концтаборів Іван Кошман не повернувся.

В 1955 році його дружина Олександра звернулась із трьома заявами в різні державні установи про долю її чоловіка Івана, який з дня арешту не подав жодної звістки. Конкретної відповіді їй не надійшло, а ті документи, які є в матеріалах кримінальної справи свідчать лише про те, що Івана Кошмана на 10 років не засудили, а відразу розстріляли. Так робити дозволяли внутрішні циркуляри НКВД.

Віписка з протоколу засідання Тройки від 10 березня 1938 року.

«АС-7

16/II-56

Гр-ке КОШМАН Александре Ерофеевне

гор. Борисполь ул. 1 мая № 26

Киевский Областной суд сообщает, что Ваш муж КОШМАН Иван Максимович 16/IV и 10/III-38 года был осужден по ст. 54-2, 54-11 УК УССР.

Постановлением Президиума Киевского Областного суда от 18 января 1956 года решение 1938 года отменено и дело в отношении КОШМАН Ивана Максимовича производством прекращено за недостаточностью доказательств его вины.

О месте нахождения КОШМАН И. М. Вам следует обратиться в КГБ при СМ УССР гор. Киев.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

КИЕВСКОГО ОБЛАСТНОГО СУДА (Е. ГЛУЩЕНКО)» [8]

Українська РСР / Украинская ССР

Управління Комітету / Управление Комитета

Державної безпеки / Государственной безопасности

при Раді Міністрів / при Совете Министров

Української РСР Украинской ССР

по Київській області / по Киевской области

«30» марта 1956 г.

№ 7/1-3567

Гор. Киев

НАЧАЛЬНИКУ БОРИСПОЛЬСКОГО

РОМ УНКВД

Подполковнику Милиции

тов. БАТАЕВУ

пгт. Борисполь, Киев. обл.

Гр-ка КОШМАН Александра Ерофеевна, проживающая в гор. Борисполе, по ул. 1 Мая, № 26, обратилась в разные инстанции с тремя заявлениями, в которых просит сообщить место нахождения ее мужа – КОШМАНА Ивана Максимовича.

Просим объявить устно гр-ке КОШМАН А. Е., что ее заявления о розыске мужа на рассмотрении в УКГБ при СМ УССР по Киевской области.

Результат розыска ее мужа сообщим дополнительно.
НАЧАЛЬНИК УЧЕТНО-АРХИВНОГО ОТДЕЛА
УКГБ ПРИ СМ УССР ПО КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
Подполковник /подпись/ (Беляев)
НАЧАЛЬНИК I ОТДЕЛЕНИЯ УАО УКГБ
ПРИ СМ УССР ПО КИЕВСКОЙ ОБЛАСТИ
Капитан /подпись/ (СЕРЕДА)» [8]

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия – Кошман.

Имя и отчество – Иван Максимович.

Дата рождения: число «26» месяц Августа год 1901.

Место рождения – Борисполь.

Место жительства (адрес) – Борисполь.

Профессия и специальность – Счетоводство.

Место службы и должность или род занятий – Бориспольский Рабфак. Счетовод.

Паспорт – Бориспольский ром.

Социальное происхождение – Отец имел 2 1/2 д. земли, мясной рундук, 1 хата, 1 сарай, 1 клуня.

Социальное положение – Служащий.

До революции – Служащий.

После революции – Служащий.

Образование (общее и специальное) – Среднее. На 2 курсе медицинского института, 2 Киев.

Партийность (в прошлом и настоящем) – б/п.

Национальность и гражданство (подданство) – Украинец.

Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете – в Бориспольском РВК.

Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и вос-

НКВД УССР

Ф. № 20/УСО

Листу № _____
к делу № _____

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия Кошман

Имя и отчество Иван Максимович

Дата рождения: число 26 - месяц Августа год 1901

Место рождения Борисполь

Место жительства (адрес) Борисполь

Профессия и специальность Средовдатель

Место службы и должность или род занятий Бориспольский
райсовет Средовдатель

(указать без сокращений, название предприятия или учреждения и характер производства)

Паспорт Бориспольский 1000

(когда и каким органом выдан, номер и категория, где прописан)

Социальное происхождение Отец имел 2/с.д. пролет
классный руководитель Глоба Саван Клирик

(род занятий родителей и их имущественное положение)

Социальное положение Служащий

(род занятий и имущественное положение арестованного)

1) до революции Служащий

2) после революции Служащий

Образование (общее и специальное) Среднее. На 2 курсе
медицины Київ

Анкета арештованого Кошмана Івана Максимовича, 1938 рік, стор. 1

12. Партийность (в прошлом и настоящем) *Н.п.*

13. Национальность и гражданство (подданство) *Украинский*

14. Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете *в Бориспольской РВР*

15. Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и восстаниях (когда и в качестве кого) *В Армиях Смерти.*

16. Каким репрессиям подвергался при Соввласти: судимость, арест (каким органом и за что) *Репрессии не нес*

17. Состав семьи *32. Жена Александра Кошман*
Дети - Любовь - Вет.

Подпись арестованного *Машин*

1. Особые внешние приметы *На бороде борода*

2. Кем и когда арестован *27.11.38г. Борисполь*

3. Где содержится под стражей *Бориспольский*

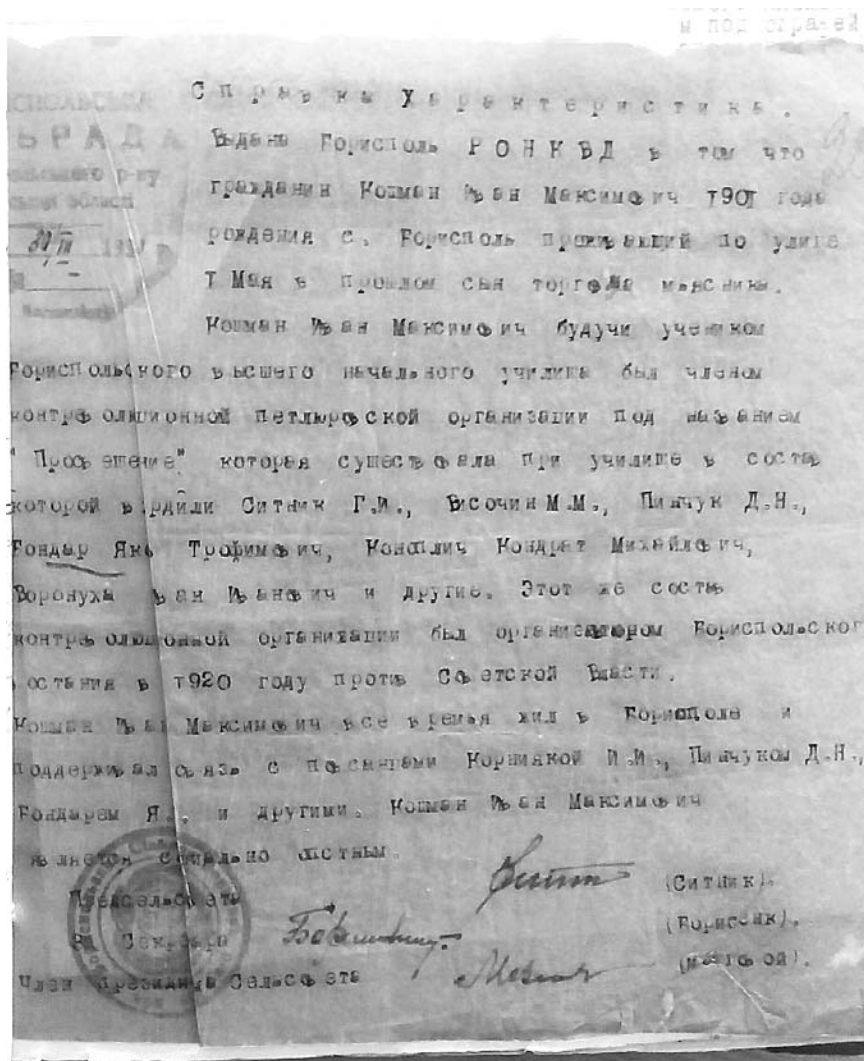
4. Особые замечания

Подпись сотрудника, заполнившего анкету *Муссе*

1938 г.

Примечание: Анкета заполняется четко и разборчиво со слов и проверяется по документам.

Анкета арестованного Кошмана Івана Максимовича, 1938 рік, стор. 2

Довідка Бориспільської сільської ради на Кошмана Івана Максимовича,
 1938 рік

становлении власти (когда и в качестве кого) в армиях – служил.

Каким репрессия подвергался при Соввласти: судимости, арест (каким органом и за что) – Репрессиям не подвергался.

Состав семьи – 3 ч. : жена Александра, дочь – Людмила – 15 лет.

Подпись арестованного /подпись/

Особые внешние приметы – на бороде бородавка

Кем и когда арестован – 27/III-38 г. Борисполь.

Где содержится под стражей – Бориспольский р-н.

Особые замечания _____

Подпись сотрудника заполнившего анкету _____
27/III _____ 1938г.»

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Гор. Переяслов 1938г. я, уполном. Борисполь РОУССР Ямолла рассмотрев следственный материал по обвинению гр-н Кошман Иван Максимович в преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-2, 54-6, 54-11 УК УССР дел, что произведенными следственными действиями установлено: что он является активным участником к-р повстанческой организации.

На основании ст. 126 УПК и руководствуясь ст. 127 УПК УССР

ПОСТАНОВИЛ:

Привлечь гр. Кошмана Ивана Максимовича, далее обвиняемого, предъявив ему обвинение по ст. ст. 54-2, 54-6, 54-11 УК УССР, о чем копией настоящего постановления подтвердить Прокурору.

Согласен: Начальник /подпись/

Утверждаю: Начальник /подпись/

Постановление мне объявлено /подпись/

УССР

**НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
УПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА**

1938 г. Апреля мес. 15 дня

Я, начальник Бориспольского РО, допросил в качестве обвиняемого

Фамилия – Кошман

Имя и отчество – Иван Максимович

Дата рождения – 1901 г. рожд.

Место рождения – урож. м. Борисполь

Место жительства – м. Борисполь

Нац. и гражд. (подданство) – Украинец, гражд. СССР

Паспорт – выдан Бориспольский Рком. К № 644227

Род занятий – бухгалтер Рабфак м. Борисполь

Социальное происхождение

Социальное положение

а) до революции

б) после революции

Состав семьи – Олександра Кошман Ерофеевна, Кошман Людмила – 14 лет, ученица.

Партийность (в прошлом и настоящем) – беспартийный

Какими репрессиям подвергался – судимость, арест и др.

а) до революции – Нет

б) после революции – Нет – в 1929 году по III кат. на 1 год.

Какие имеет награды (ордена, грамоты, оружие и др.) – Нет

Категория воинского учета запаса и где состоит – на учете по 67 кат.

Службав Красной армии (Красной гвардии, в партизанах...) – Не служил

Служба в белой и пр. к-р армиях – Нет

Участие в к-р организациях и восстаниях – Нет

Вопрос: Следствием установлено, что Вы являетесь участником контрреволюционной националистической организации. Подтверждаете Вы это?

Ответ: Да подтверждаю.

Вопрос: Изложите обстоятельства Вашей вербовки, когда и кем Вы были привлечены в повстанческую организацию?

Ответ: Прежде, чем ответить на этот вопрос, я вкратце расскажу о своем соцпрошлом.

До революции мой отец имел хозяйство, кроме того имел мяс-

ную лавку. После революции торговли мы лишились. Я, находясь в период 1924–1928 г. вращался в среде украинских националистов. В близких товарищеских отношениях я находился с односельчанином Пинчуком Дмитрием сыном кулака, украинским националистом.

При встрече в беседах с Пинчуком, он всегда выражал недовольство к Соввласти.

Говорил, что Соввласть долго существовать не будет, будет война и Соввласть не удержится. По вопросу международного положения Пинчук утверждал, что Украина не может оставаться под диктатурой Москвы, что, мол, Украинский народ должен будет бороться за свою независимость. По всем этим вопросам я был с Пинчуком согласен.

Убедившись Пинчук в том, что я националистически настроен, сообщил, что в Борисполе существует националистическая организация, которая своей задачей ставит свержение Соввласти и восстановление буржуазного националистического государства.

Рассказав о целях и задачах Пинчук предложил мне участие – я согласился.

Вопрос: Какие Вы получили задания от Пинчука?

Ответ: Мне Пинчук предложил участвовать в координационной системе. Кроме того, отвечать за точность координирования населения. Эту задачу я выполнил.

Протокол мне прочитан. С моих слов записан верно.

/подпись/

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

К ДЕЛУ № _____

Начало допроса «10» декабря 1955 г. в «9» час. «00» мин.

Окончание «10» декабря 1955 г. в «10» час. «30» мин.

УКГБ при СМ УССР по Киевской обл. допросил в качестве свидетеля имя и отчество Кошман Александру Ерофеевну.

Место рож. – г. Борисполь, Киевской обл.

Адрес: – г. Борисполь, ул. 1-мая №26

Национальность – украинка.

Гражд. СССР

Документы при себе не имеет

Образование – 6 классов.

Специальность – нет.

Род деятельности – не работает.

Состав семьи одинока. я

Социальное происхождение – из крестьян.

Деятельность в прошлом – нет.

Награды – не. т

Специальное звание – нет.

Причастность к воинской повинности – нет.

Ранения и контузии – нет.

Проживание на территории, оккупированной противником
– проживала в гор. Борисполе.

Участие в бандах, антисоветских организациях и восстаниях
– нет.

Судимости – не судима.

Об ответственности за дачу ложных показаний по ст. 89 преду-
преждена.

ПОКАЗАНИЯ СВИДЕТЕЛЯ КОШМАН А. Е.

Вопрос: Кто доводился Вам Кошман Иван Максимович?

Ответ: Кошман Иван Максимович являлся мне мужем. Я вышла замуж за Кошмана Ивана в 1920 году и жила с ним до его ареста органами госбезопасности, до весны 1938 года.

Вопрос: За что был арестован Ваш муж?

Ответ: Я не знаю за что его арестовали. Перед арестом он работал бухгалтером в фирме Киевского Рабфака. Когда арестовали моего мужа, то мне говорил завхоз рабфака по фамилии Пивник, что моего мужа арестовали по заявлению директора рабфака Коваленко, имя и отчество его я забыла, который был должен моему мужу казенные деньги, около тысячи рублей, и не отдавал их. Действительно это было так или нет – я не знаю. Пивника сейчас нет в живых, его расстреляли в Борисполе, а куда делся Коваленко я не знаю, он вскоре после ареста мужа уехал из Борисполя.

Вопрос: Вы сказали, что вышли замуж за Кошмана в 1920 году. Чем занимался Ваш муж с 1920 года?

Ответ: Когда я вышла замуж за Кошмана Ивана, он учился в

Київському медичному інституті. В зв'язі з недостатком засобів, а також моєю хворобою, мій чоловік кинув навчання в інституті, пішов з 3-го курсу і пішов на роботу в Бориспільський Райсоюз, спочатку був закупщиком, а потім перешел в бухгалтерію. В Райсоюзі мій чоловік працював до 1929 або 1930 року. Мій чоловік прийшов на роботу в совхоз Київського інституту. Працював там заступником бухгалтера до 1937 року, а з 1937 року і до дня арешту він працював бухгалтером на Рабфаке. Бахмат Єгор, який уже працював з моїм чоловіком в совхозі, зараз живе в Борисполі, він пенсіонер.

Вопрос: С ким Ваш чоловік був в близьких дружеских відносинах?

Ответ: Мій чоловік ні з ким не дружив, я прожила з ним близько 18 років і за всі роки спільного життя з ним я не помічала, щоб він дружив з кимось. Мій чоловік водку не пив, не курив, ніде не

Бориспільська капела бандуристів під керівництвом Дем'яна Кошмана, рідного брата Івана Кошмана, 1950 рік.

бывал ни в каких компаниях. По совместной работе с ним его знакомый Бахмат Егор, Заволоха Кузьма, который сейчас работает бухгалтером в Райсоюзе.

Вопрос: Пинчука Дмитрия Несторовича вы знали?

Ответ: Я припоминаю, что Пинчук, еще в детстве учился со мной в школе. По-моему жена Пинчука учительница в школе в Борисполе. Где работал и чем занимался Пинчук, я не помню.

Вопрос: Ваш муж Кошман Иван был знаком с Пинчуком Дмитрием?

Ответ: По-моему они вместе учились в школе. Когда я жила с Кошманом то я не помню такого сейчас, чтоб он встречался с Пинчуком. По-моему они друг с другом не встречались.

Вопрос: Какое хозяйство было у родичей Кошмана?

Ответ: Когда я пришла в дом Кошмана в 1920 году, то у них никакого хозяйства не было. Я года два или три жила вместе с родными моего мужа, а у него были мать и брат, отец моего мужа умер года за два или за три до того, как я пришла к ним. Брат моего мужа Кошман Демьян Максимович остался жить в Борисполе.

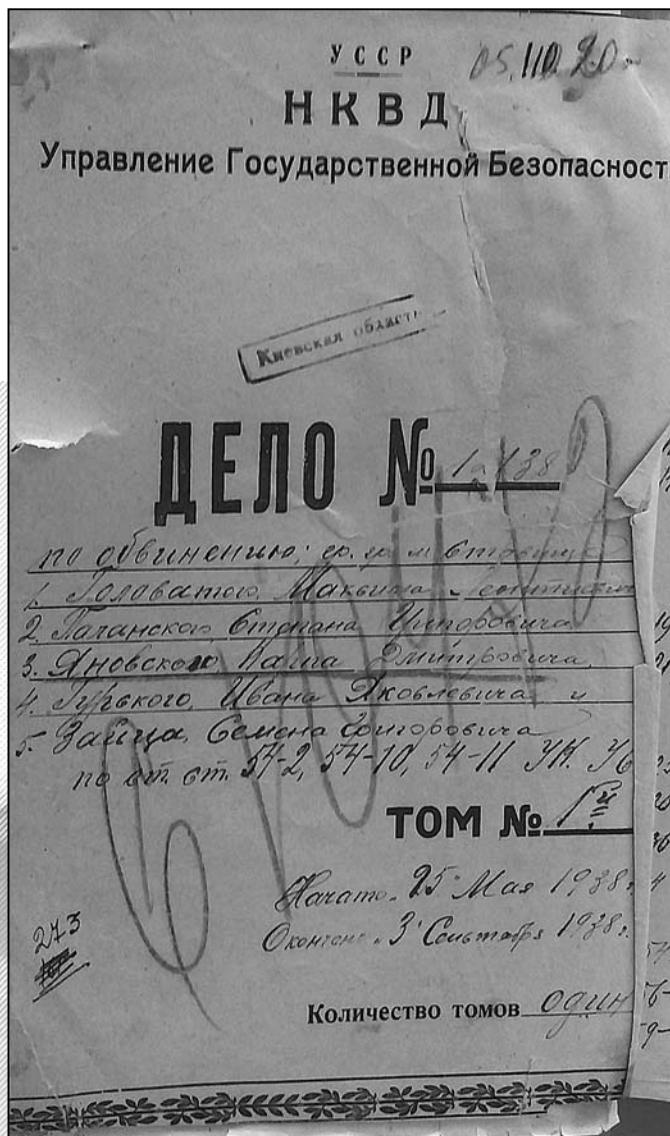
Вопрос: А какое было у вас хозяйство?

Ответ: Все имущество отца было передано в колхоз, был он раскулачен или нет я сказать не могу, не знаю. Мой отец умер в 1941 году, а мать умерла в 1945 году.

Протокол с моих слов записан правильно, мне вслух прочитан.

/подпись/» [8]

Талановитого випускника Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського московсько-більшовицька влада вбила за те, що він був справжнім українцем і хотів жити у вільній та незалежній Україні.

Обкладинка кримінальної справи
Головатого Максима Леонтійовича, 1938 рік.

БУХГАЛТЕР ЗА ПОКЛИКАННЯМ

Головатий Максим Леонтійович, 1899 року народження, походив із давнього бориспільського козацького роду. На світликах 1918–1920 років він чомусь завжди ставав в останньому ряду. Максим любив носити гімназійний кашкет, одягаючи його нахиленим на правий бік. Ходив переважно у вишиванці та свитці або гімназійному одязі. Саме таким Максим є на світликах сторічної давності: хор Бориспільської «Просвіти» (1918 рік), в останньому ряду він перший ліворуч; колектив учнів та вчителів Бориспільської гімназії імені Павла Чубинського (1920 рік), в останньому ряду він третій ліворуч в кашкеті на правий бік.

Навчаючись в гімназії, він любив точні науки, особливо математику. Йому подобались українські народні пісні, тому після занять залюбки відвідував хор Бориспільської «Просвіти». В своєму класі Максим був трохи старший за інших гімназистів, це зобов'язувало його в складних життєвих обставинах надавати приклад добропорядності, відповідальності за зроблене, та мужності й відваги у протистоянні з ворогами Української держави.

По натурі Максим Головатий був лідером, умів повести за собою інших. Ці риси одразу яскраво проявились у відмінника-гімназиста під час Бориспільського антибільшовицького повстання 1920 року, адже Максим розумів, що московсько-більшовицька навала нічого доброго в Україну не принесе. Його активну боротьбу надовго запам'ятали керівники радянської влади в Борисполі. В «Довідці-характеристиці» на Максима Головатого голова Бориспільської сільської ради Ситник в 1938 році написав: «Сам Головатий Максим приймав участь у бандах Бориспільського району».

Жорстоке придушення більшовиками Бориспільського повстання 1920 року кардинально змінило долю юнака. Рятуючи своє життя, як і багато інших повстанців, він залишив навчання

в гімназії та виїхав до міста Ставище на Київщині. Там згодом Максим Леонтійович влаштувався працювати фінансовим інспектором Ставищенського району: три роки навчання в гімназії допомогли йому в цьому.

Це була перша і остання його професія, яку він дуже любив та виконував надзвичайно професійно.

Максима Головатого разом з іншими жителями міста Ставище заарештували 21 травня 1938 року за відкрити проукраїнську позицію. На той час він був одружений, мав люблячу дружину Софію (41 рік), сина Юрія (15 років), сина Ігоря (6 років). Його декілька місяців катували, і він підписав всі обвинувачення.

5 жовтня 1938 року Особлива нарада при Народному комісаріаті Внутрішніх Справ СРСР засудила Максима Головатого до восьми років радянських концтаборів, з яких він не повернувся.

Реабілітували Максима Головатого в 1958 році. Його син Юрій загинув під м. Ригою в 1944 році у віці 21 рік. Посмертно Головатому Юрію Максимовичу було присвоєно звання Героя Радянського Союзу. Ім'я Юрія Максимовича Головатого присвоєно Бориспільській середній школі № 1, яку він закінчив у 1941 році.

Матеріали кримінальної справи Головатого Максима Леонтійовича подаються мовою оригіналу.

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Фамилия– Головатый

Имя и отчество – Максим Леонтьевич

Дата рождения: число 12 месяц Августа год 1899

Место рождения: Борисполь, Киевской обл.

Место жительства (адрес): м. Ставище

Профессия и специальность: счетоводство

Место и должность или род занятия: Ставищанский РФО
Налоговой инспектор

Паспорт: выдан Ставищанским РОМ

Социальное происхождение: из крестьян

8

АНКЕТА ЗАРЕШТОВАНОГО

Фамилия *Головатый*
 Имя и отчество *Максими Леонтьевич*
 Дата рождения: *число 12 месяц Август* год *1899*
 Место рождения: *Борзна, Николаевская обл.*
 Место жительства/адрес/ *и Станице*
 Профессия и специальность *степоводство*
 Место и должность или род занятия *Сталинградский РРФ*
Молодой специалист
 Паспорт *Выдан Сталинградским РРФ*
 Социальное происхождение *«крестьян»*
 Д. Социологично: до революции *интервенция*
 после революции *смерсизация*
 Е. Образование: общее и специальное: *нижнее*
 Е. Партийность/в прошлом и настоящем/ *б/партийный*
 Г. Гражданство и национальность *украинцы СССР*
 И. Категория воинского учета-запас, где зачислен на учете *запас*
 К. Служба в белых армиях, участие в бандх и восстаниях против власти *исключен*
 Л. Каки репрессии подвергался при Советской/будничное, арест *государственный*
 М. Состав семьи *жена София - 41 г. сын Юрий - 15 л. Игорь - 6 лет*
 Подпись арестованного *Головатый*

 Особые замечания
 Кем и когда арестован *УРБ 21/5.38г*
 Где содержится под охраной *СС-Червоновской тюрьме*
 Особые замечания
 Подпись осужденного *М. Головатый*
21. Маг 1938 г.

Анкета заарештованого Головатого Максима Леонтьевича, 1938рік.

Образование: общее и специальное: низшее

Партийность/в прошлом и настоящем: б/партийный

Гражданство и национальность: украинец СССР

Состав семьи: жена София – 41 г. сын Юрий – 15 л. Игорь –

6 лет»

**«БОРИСПОЛЬСЬКА СІЛЬРАДА
Бориспольського р-ну
Київської області
24 серпня 1938 р.**

ДОВІДКА ХАРАКТЕРИСТИКА

Видана за громадянина м. Борисполя Головатого Максима Левковича в тім, 1899 року народження по соцстану бідняк, мати його одружилась з гром. м. Борисполя Лівшиця який мав таке майно: будинок, сарай після смерті її чоловіка його мати Головата відкрила заїзний двір (постоянку), і за невиконання державних податків майно її продано в 1931 році. Сам Головатий Максим приймав участь у бандах Бориспольського району.

З Борисполя вибув приблизно в 1921 році й з того часу в Борисполь не повертався.

Голова сільради /підпис/ (Ситник)

За секретара /підпис/ (Борисенко)»

«ОБВИНТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

По обвинению:

ГОЛОВАТОГО Максима Леонтьевича

ПАЛАНСКОГО Степана Григорьевича

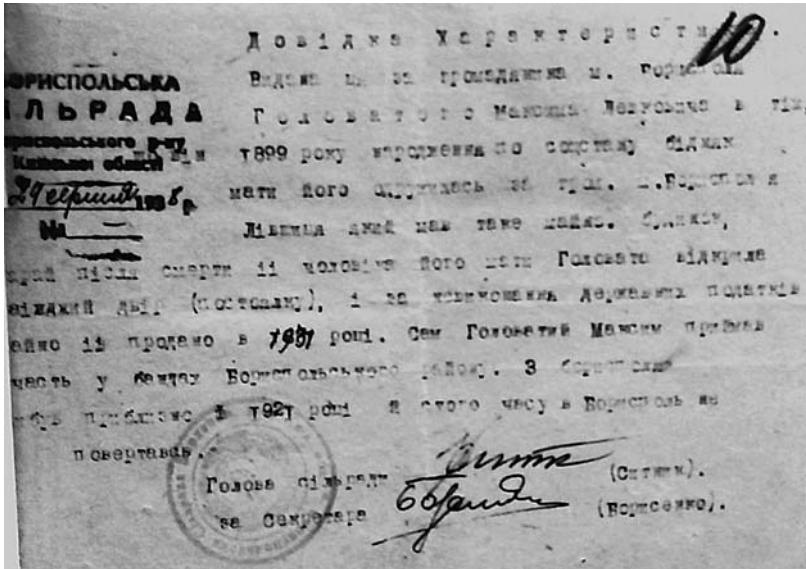
ЯНОВСКОГО Карпа Дмитриевича

ГУРСКОГО Ивана Яковлевича

ЗАЙЦА Семена Григорьевича

по ст. ст. 54-2, 54-10, и 54-11 УК УССР Ставищанським Райотделом НКВД вскрыта и ликвидирована украинская националистическая контрреволюционно-повстанческая организация, которая была заложена бывшим офицером царской армии и участником восстания против Красной армии в 1920 году ЗОЛОТАРЕВЫМ Михаилом – бывшим зав. Отделения Генгонского Свеклосовхоза и активным петлюровцем, учителем ГУР-ТОВЕНКО Николаем (оба осуждены в 1938 году).

В селах Ставищанського району были заложены повстанческие группы, которые проводили большую националистическую

*Довідка-характеристика Бориспільської сільської ради на
Головатого Максима Леонтійовича, 29 серпня 1938 рік*

роботу по підготовке к восстанію против Советской власти с целью свержения таковой в момент войны.

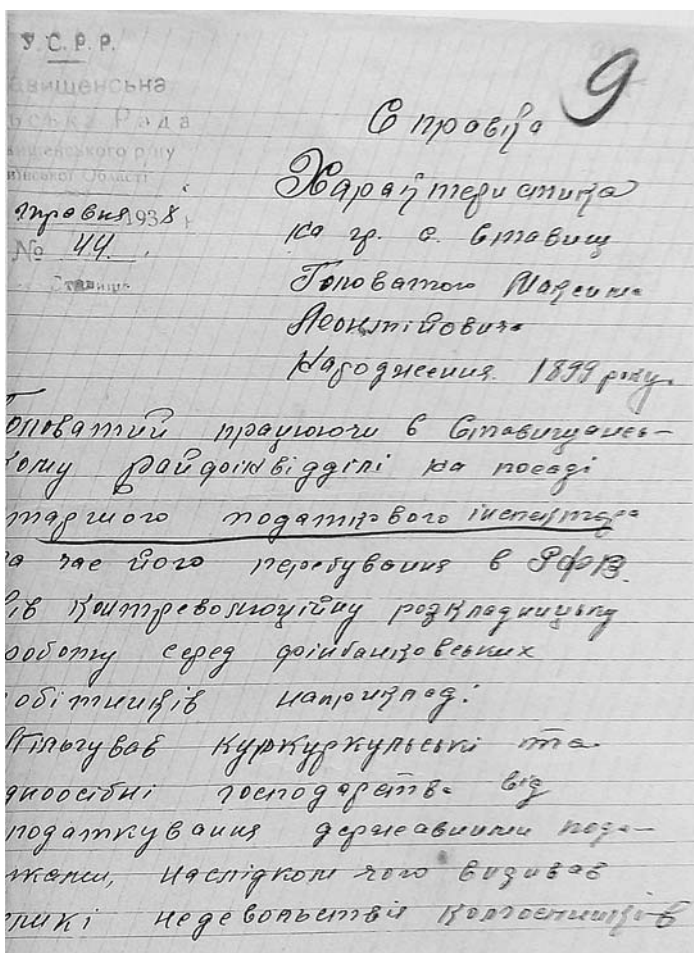
Восстание намечалось в период войны Польши и Германии против Советского Союза. Кроме того участники этой организации проводили большую подрывную работу в народном хозяйстве.

По данному делу, как активные участники украинской контрреволюционно-повстанческой организации проходят житель м. Ставище, того же района:

ГОЛОВАТЫЙ Максим Леонтьевич, ПАЛАНСКИЙ Степан Григорьевич, ЯНОВСКИЙ Карп Дмитриевич, ГУРСКИЙ Иван Яковлевич и ЗАЯЦ Семен Григорьевич.

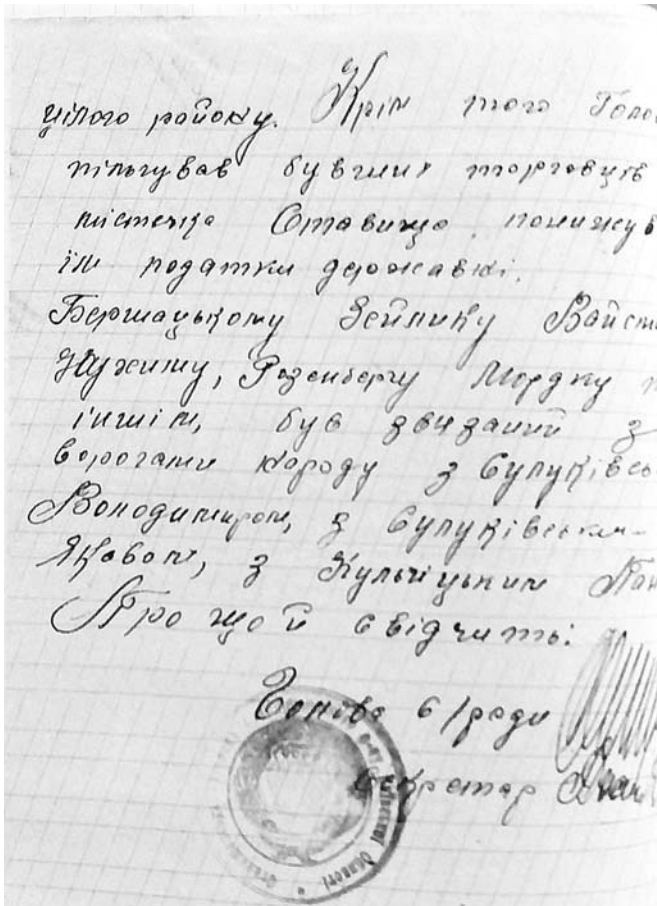
Контрреволюционная повстанческая организация ставила своей задачей – свержение существующего Советского строя и отторжения Украины от СССР путем поднятия восстания в тылу Красной в период объявления войны.

В мирное время контрреволюционно-повстанческая организация проводила подрывную антисоветскую работу, направ-

Довідка-характеристика Ставищенської сільської ради на Головатого Максима Леонтійовича, 1938 рік, стор. 1

ленну на развал труддисципліни в колхозе, розпространяла провокаційні слухи про близькість війни та поразку в ній СРСР, проводила серед колхозників антирадянську агітацію, направлену на дискредитацію Радянської влади та срыв її заходів на селі, займалась залученням до організації нових осіб та готувала їх до озброєного повстання.

Довідка-характеристика Ставищенської сільської ради на
 Головатого Максима Леонтійовича, 1938 рік, стор. 2

По настоящему делу
 ОБВИНЯЕТСЯ:

ГОЛОВАТЫЙ Максим Леонтъевич 1899 года рождения, уро-
 женец м. Борисполь, житель м. Ставище Киевской области, украин-
 нец, гр. СССР, беспартийный, в 1921 г. состоял кандидатом в члены
 ВКП (б), исключен за пассивность и отрыв от парторганизации –
 из крестьян-бедняков, до ареста служил инспектором в Стави-

щенском районе, в том, что он:

а) является участником украинской националистической повстанческой организации, вовлечен в таковую в Марте мес. 1937 года ЯНОВСКИМ Карпом Дмитриевичем (арестован). Как участник организации был готов к восстанию против Советской власти в период войны фашистских стран против СССР /л. д. 60/.

б) по заданию ЯНОВСКОГО вовлек в организацию новых лиц – СЕРАФИМОВИЧА Устина Андреевича (разыскивается), ГУРСКОГО Ивана Яковлевича (арестован) и ЯЦЕНКА Якова Иванова (разыскивается) /л. д. 61/.

в) Среди служащих финотдела распространял провокационные слухи о том, что фашистские страны скоро нападут на Советский Союз и последний будет разгромлен, а Советская власть будет уничтожена. Там-же высказывал сожаление по поводу разоблачения врагов народа – ТУХАЧЕВСКОГО и других, заявляя, что они хотели сделать для народа много хорошего /л. д. 64/.

ГОЛОВАТЫЙ Максим в предъявленном ему обвинении – ВИНОВНЫМ СЕБЯ ПРИЗНАЛ.

Изобличается показаниями и очными ставками соучастников организации ВИННИЦКИМ Афанасием (осужден), ПАЛАНСКИМ Степаном (арестован) и свидетельскими показаниями БАСИНСКОГО Тадеуша, МАХАРИНСКОГО Григория и НАДОБЕНКО Ивана /л. д. 57; 70; 100; 101; 102.

«Выписка из протокола

Особого совещания при Народном комиссаре Внутренних Дел СРСР от 5 октября 1938 года.

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
Дело №12138 УСРС о Головатом Максиме Леонтьевиче 1899 г. р.	Головатого Максима Леонтьевича за контрреволюционную деятельность заключить в исправтрудлагерь сроком на ВОСЕМЬ лет, считать срок с 21 мая 1938 года. Дело сдать в архив.

Ответственный секретарь Особого Совещания» [9]

ВЫПИСКА ИЗ ПРОТОКОЛА

Особого совещания при Народном комиссаре Внутренних Дел СССР

от „5“ октября 1938 г. 83

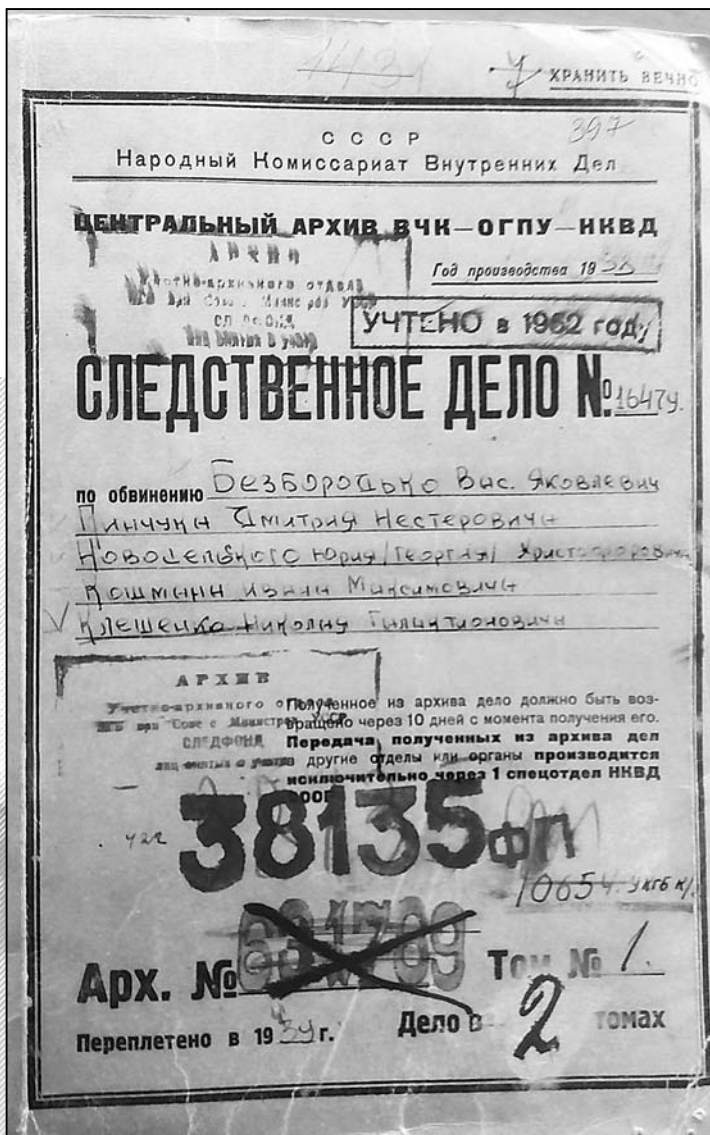
СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
45. Дело № 12138/УССР о ГОЛОВАТЫЙ Максиме Леонтьевиче, 1899г.р.	ГОЛОВАТЫЙ Максима Леонтьевича - за к-р. деятельности заключить в исправтрудлагерь, сроком на ВОСЕМЬ лет, считая срок с 21/У-38г. Дело сдать в архив.

Отв. секретарь Особого совещания

Выписка з протоколу Особливої наради при Народному комісарі внутрішніх справ від 05 жовтня 1938 року.

З радянського концтабору Головатий Максим Леонтійович не повернувся, реабілітований у 1989 році.

Обкладинка кримінальної справи
Клещенка Миколи Галактіоновича, 1939 рік.

БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ

Клещенко Микола Галактіонович був одним з небагатьох учнів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, який вижив в смертельних лабіринтах радянських концтаборів. Вижив після 18 років перебування в сибірських катівнях. Дивом доля зберегла життя Миколі Клещенку. В 1938 році в Борисполі разом з ним арештували ще трьох його побратимів: Василя Безбородька, Дмитра Пінчука, Юрія Новосельського та Івана Кошмана. Всіх чотирьох одразу після винесення смертельного вироку розстріляли, а його, наймолодшого, засудили на 10 років концтаборів.

Добрі Янголи-охоронці ще не раз рятували життя Миколі Клещенку.

Він народився 19 листопада 1904 року в родині бориспільського ремісника Галактіона Клещенка, що займався чоботарством. Пошиті батьком чоботи мали великий попит у покупців. Сім'я володіла 6, 5 гектарами землі, мала добротну хату по вулиці Шевченка, 22 у Борисполі. Родина вважала себе небагатою, але спроможною своєму любимому сину дати гідну освіту. Микола навчався в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського, любив математику і хотів стати викладачем математики. Але життя розпорядилось по-іншому...

Активна участь у Бориспільському антибільшовицькому повстанні 1920 року круто змінила його долю: Микола покинув навчання в гімназії і довгий час переховувався від каральних органів радянської влади. Після смерті батьків у 1923 році він повертається до Борисполя, працює бухгалтером у військовому містечку.

В 1925–1930 роках разом із іншими односельцями він створює ансамбль бандуристів в Борисполі і стає одним із

найактивніших його учасників. В 1927 році Микола Клещенко стає артистом Київської капели бандуристів. Любов до бандури остаточно сформувалась у нього ще в часи навчання в Бориспільській Українській гімназії. Микола був одним із улюблених учнів свого вчителя Миколи Опришка.

Політичні репресії 1937–1938 років не оминули колишнього гімназиста: майже 20 років він відбував покарання за злочин, якого не вчиняв.

Після смерті Й. Сталіна Микола Клещенко пише багато листів з проханнями переглянути його кримінальну справу і закрити за відсутністю складу злочину. Декілька років відповідні органи таємно опитують повторно людей, в тому числі і його дружину Ярош Ольгу Микитівну, 1918 року народження.

В 1956 році Київський обласний суд прийняв таємне рішення про закриття кримінальної справи Миколи Клещенко «за недостаточністю доказательств».

Микола Клещенко повертається в Бориспіль до родини: сина Віктора й дружини Ольги. Згодом він влаштовується на посаду вчителя в одну з Бориспільських шкіл.

Микола Галактіонович зі сльозами на очах зустрічає проголошення Незалежності України в 1992 році.

Вже в поважному віці до деталей згадує Бориспільське антибільшовицьке повстання 1920 року, в якому він, молодий гімназист, брав активну участь. Він один із перших у Борисполі почав говорити про вибух в 1920 році народного гніву та спротив встановленню московсько-більшовицької влади на Бориспільщині:

«Головна фігура в повстанні – Сіренко, капітан. Керував повстанням його друг Семенко, письменник. Брав участь у повстанні Чепілко Микола з Олексянки – його розстріляли 20. 06. 1921 р. чекісти; Воронуха Іван Іванович – учасник повстання з вул. Козирівки. Брав участь у повстанні Момот Михайло (писав вірші), за фахом фельдшер, студент Полтавського філологічного факультету. Момота Михайла трічі

арештовували, він тікав, був убитий біля Воронькова...Говорили, що Момот спалив синагогу, але то неправда. Грабовського теж вважали націоналістом, петлюрівцем, він навчався в Києві, в Бориспіль їздив, тут його і вбили».

Надія Василівна Коротя жила в Борисполі на Старокиївській. Вона тікала до сестри в Малу Старицю тому, що на той час убили двох їхніх сусідів...«Червоноармійці палили хати, розстрілювали людей. Біля лікарні була плантація табаку, куди ховалися бориспільці. Там багато з них були розстріляні» [5, с. 346–347]

Матеріали кримінальної справи Миколи Клещенко подаються мовою оригіналу.

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

1928 года апреля 15 дня.

Я, начальник Бориспольского НКВД допросил в качестве обвиняемого Клещенко Николая Галактионовича, 1904 года рождения, место рождения – город Борисполь, место жительства – там же, украинец, гражданство СССР, паспорт выдан Бориспольским РОМ №196814, служащий, жена – Ольга Никитовна, 1919 года рождения, домохозяйка, сын – 1, 5 года, беспартийный, репрессиям не подвергался» [39]

«АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

Клещенко Николай Галактионович, 19 ноября 1904 год;
место рождения – м. Борисполь;
проживает в м. Борисполь;
профессия – тарификатор;
паспорт выдан Бориспольским РОМ, серия ЭИ №196814;
социальное происхождение – отец имел 6 дес. земли, 1 хату, 1 сарай, 1 клуню, 1 комору;
социальное положение – бедняк;
образование – неоконченное среднее;
б/п; украинец; на учете Военстола УВСР 129 участок; не судим;

Бідняк НКВД УССР

Ф. М. ДУССО

Лист № _____
к делу № _____

АНКЕТА АРЕСТОВАННОГО

1. Фамилия Клещенко

2. Имя и отчество Миколай Галактіонович

3. Дата рождения: число 19 . месяца Май год 1904

4. Место рождения м. Борженое

5. Место жительства (адрес) м. Борженое

6. Профессия и специальность Маршрутный двор

7. Место службы и должность или род занятий Маршрутный двор
транспорт У-В С/Р-129 угаєрок Воєни
(указать без сокращений, название предприятия или учреждения и характер производства)

8. Паспорт Борженое м. Роща серия 7 и № 36 844
(когда и каким органом выдан, номер и категория, где прописан)

9. Социальное происхождение Отцу мам. бідняк, /кафе
1 сораї, /кица, /Воєнорд
(род занятий родителей и их имущественное положение)

10. Социальное положение бідняк
(род занятий и имущественное положение арестованного)

а) до революции бідняк

б) после революции бідняк

11. Образование (общее и специальное) Нормальне. середнє

Анкета арештованого Клещенко Миколи Галактіоновича, 1938 рік, стор. 1

состав семьи – жена Ольга Никифоровна, сын Виктор 11/2 г. Арестован 23/III–38 РО НКВД; содержится под стражей – Борисполь КПЗ».

«СПРАВКА-ХАРАКТЕРИСТИКА

выдана Бориспольским РО НКВД в том, что гражданин Клещенко Николай Галактионович, 1904 года рождения, с. Борисполь, проживавшего по улице Шевченка, в прошлом сын кустика. До революции отец имел 6, 5 десятин земли, дом, клуню, сарай. Землю отец сам не обрабатывал, сдавал крестьянам на вспашку с половины. Отец Клещенко был сапожником, имел свою мастерскую, в которой применял наемный труд под видом ученичества 2–3 человек. Кроме того, отец до революции занимался торговлей кожаными товарами. Сам Клещенко Николай Галактионович – служащий, имеет близкую связь с повстанцами Бориспольского восстания – Бондарем Яковом, Грабарем Григорием и другими.

Довідка-характеристика Бориспільської сільської ради на Клещенко Миколи Галактіоновича, 1938 рік

С какой целью Клещенко имеет связь с выше указанными гражданами сельсовету неизвестно.

Председатель /подпись/ (Ситник)

За секретаря /подпись/ (Борисенко)

Член Президиума Сельсовета /подпись/ (Мозговой)»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА

от 15 апреля 1938 года

Клещенко Николая Галактионовича, 1904 г. рождения.

Вопрос: Органы Управления государственной безопасности располагают данными, что вы являетесь участником к-р националистической повстанческой организации. Подтверждаете это?

Ответ: Да, подтверждаю.

Вопрос: Изложите обстоятельства вашей вербовки, кем и когда вы были привлечены в к-р повстанческую организацию?

Ответ: В период 1925–1926 г. в м. Борисполь, дяк Заяц Николай Мартынович организовал капеллу бандуристов. Для организации привлек и меня. Мы вдвоем подбирали людей, он обучал играть на бандуре. Познакомившись ближе с ним, он начал проявлять недовольство к советской власти, высказываясь в украинском контрреволюционном националистическом духе. Поскольку я ему не возражал, поэтому он считал меня своим единомышленником.

В этот период я был безработный. В разговорах с Зайцем мне доказывали, что украинский народ никогда не сможет хорошо жить, и я согласен. В одну из таких бесед он меня приглашал для организации кружка бандуристов, Заяц указал, что при сов. власти мы под гнетом России, нужно искать методы борьбы для освобождения Украины, свержения зависимости от России. В этой беседе он сказал, что на Украине существует националистическая повстанческая организация, которая планирует восстание против советской власти и восстановление буржуазно-националистического государства.

12. Партийность (в прошлом и настоящем) Е.п.

13. Национальность и гражданство (подданство) Украинцу

14. Категория воинского учета-запаса и где состоит на учете На учете Воинского учета УВ.С.Р. 129 уч.

15. Служба в белых и др. к-р армиях, участие в бандах и вооруженных Совласти (когда и в качестве кого) Не участвовал

16. Каким репрессиям подвергался при Совласти: судимость, арест, каким органом и за что) Не подвергался

17. Состав семьи Зна! Жена Ольга Клещенко
 2) Сын - Виктор 1921 г. (близкие родственники, их имена, фамилии, адреса и род занятий)

Подпись арестованного М.Клещенко

1. Особые внешние приметы Нет

2. Кем и когда арестован 23/IV-38 По НКВД

3. Где содержится под стражей Борисполь НКВД

4. Особые замечания

Подпись сотрудника, заполнившего анкету М.М.
 1938 г.

Примечание: Анкета заполняется четко и разборчиво со слов арестованного и проверяется по документам.

Анкета арештованого Клещенко Миколи Галактіоновича, 1938 рік, стор. 1

В заключение он предложил принять участие в этой организации – на что я дал свое согласие.

Вопрос: Какие цели и задачи ставила перед собой повстанческая организация?

Ответ: Отторжение Украины от СССР, создание Украинского буржуазного государства, восстановление на Украине капиталистического строя. Заяц меня информировал о целях и задачах повстанческой организации, указал на международную обстановку, что свергнуть советскую власть организации удастся при помощи интервенции. Для осуществления этого намечались мероприятия к свержению соввласти. Организация ставила своей задачей воспитание населения в к-р националистическом духе, подготовку и воспитание националистических кадров.

Вопрос: Какие вы получали задания от Зайца как участник к-р повстанческой организации?

Ответ: Заяц мне заданий не давал, поскольку я был бандуристом, в своей практической работе я идеализировал украинский национализм, проводил националистические концерты в массах, к-р националистического характера.

Вопрос: Кто возглавлял к-р повстанческую организацию и укажите ее центр?

Ответ: Я знаю, как руководителя к-р повстанческой организации Зайца. Передо мной, как рядовым участником этой организации, он всего не говорил, центра не называл.

Вопрос: Кого вы знаете из участников к-р повстанческой организации?

Ответ: Заяц мне участников организации не называл.

Протокол записан с моих слов верно, мною прочитан, в чем и подписываюсь

/подпись/»

«ОБВИНИТЕЛЬНОЕ ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по следственному делу №16479

Составлено 16/IV–38 г. город Переяслав

По обвинению:

1. Безбородько Василій Яковлевич
2. Пинчука Дмитрія Нестеровича
3. Новосельського Юрія (Георгія) Христофоровича
4. Кошмана Івана Максимовича
5. Клещенко Ніколая Галактионовича

В преступлениях, предусмотренных ст. ст. 54-2, 54-6, 54-11 УК УССР.

На территории Бориспольского района вскрыта и ликвидируется антисоветская к-р повстанческая организация, которая охватывала своей деятельностью села Борисполь и Старое.

Эта к-р повстанческая организация была создана в период 1925–1926 гг. петлюровским эмиссаром Зайцем Николаем Мартыновичем – переброшен с Польши на сов. сторону. Заец был связан через реэмигранта с Польши Цибус вторым отделом Польгенштаба – поручиком Серга, по заданию которого Заец прибыл в СССР для создания к-р подпольных организаций и подготовки к-р восстания против Соввласти.

Руководство организацией в Бориспольском районе осуществляли: украинский националист Пшеничный Василий (учитель школы) и Пинчук Дмитрий, сын кулака м. Борисполя. Руководители к-р повстанческой организации проводили вербовочную работу по созданию повстанческих отрядов в селах, наряду с этим организация и отдельные ее участники занимались к-р националистической работой и шпионской деятельностью в пользу польских разведывательных органов.

По настоящему делу обвиняются:

1. Безбородько Василій Яковлевич, 1891 г. рождения, уроженец м. Борисполь, украинец, гражд. СССР, б/п, служащий с 1915 по 1918 г. находился в плену в Германии, в 1930 г. арестовывался за к-р деятельность, был осужден на 3 года в концлагеря, в 1933 г. арестовывался органами НКВД, в том, что он:

Являлся активным участником к-р повстанческой организации, существовавшей в Бориспольском р-не, куда был завербован в 1926 г. Пшеничным Василием.

Проводил вербовку в к-р повстанческую организацию, завербовал Пинчука Дмитрия, по заданию которого Пинчук в свою

очередь вербовал участников в повстанческую организацию. Безбородько в предъявленном ему обвинении сознался.

2. Пинчук Дмитрий Нестерович, 1901 г. рождения, уроженец и житель Борисполя, украинец, гражд. СССР, б/п, сын кулака, в 1929 году был осужден к 3 годам в концлагеря, в том, что он:

Являлся активным участником к-р повстанческой организации, в которую был завербован в 1926 году Безбородько Василием. По заданию организации завербовал 4 человека в организацию. Проводил к-р националистическую работу среди населения. Пинчук в предъявленном ему обвинении виновным себя признал полностью.

3. Новосельский Юрий (Георгий) Христофорович, 1898 г. рожд., уроженец с. Красноселье Чигиринского р-на. Житель с. Старое Бориспольского района, украинец, гражд. СССР, б/п, служащий, в том, что он:

Являлся активным участником к-р повстанческой организации, существовавшей в Бориспольском районе, который был завербован в 1927 году петлюровским эмиссаром Зайцем Н. М. Получил задание проводить вербовку в повстанческую организацию, одновременно выполнял шпионские задания по поручению Зайца, передавая последнему сведения об экономическом состоянии Старинского сахзавода и политических настроениях среди рабочих. Новосельский в предъявленном ему обвинении виновным себя признал полностью.

4. Кошман Иван Максимович, 1901 г. рождения, уроженец и житель м. Борисполь, украинец, гражданин СССР, б/п, служащий, в прошлом сын торговца, в 1929 году по чистке совাপарата был вычищен по 3-й категории, в том, что он:

Являлся активным участником к-р повстанческой организации, в которую был завербован в 1927 году Пинчуком Дмитрием.

По заданию организации проводил к-р националистическую работу среди населения, одновременно занимался подрывной работой. Кошман виновным себя признал полностью.

5. Клещенко Николай Галактионович, 1904 г. рождения, уроженец и житель м. Борисполь, украинец, гражд. СССР, б/п, служащий, в том, что он:

Являлся активным участником к-р повстанческой органи-

заци, в которую был завербован в 1926 году петлюровским эмиссаром Зайцем Н. М.

По заданию организации проводил среди населения к-р националистическую агитацию среди масс, идеализируя украинский национализм. Клещенко в предъявленном обвинении виновным себя признал полностью.

На основании изложенного,
ПОЛАГАЛ БЫ:

Следственное дело №16479 по обвинению Безбородько В. Я., Пинчука Д. Н., Новосельского Ю. Х., Кошман И. М., Клещенко Н. Г. по ст. 54-2, 54-6, 54-11 УК УССР направить на рассмотрение Особой Тройки НКВД по Киевской области.

Нач. Бориспольского РО НКВД /подпись/ (Ковтонюк)

Подтверждаю:

Нач. Переяславской опергруппы

мл. лейтенант Госбезопасности /подпись/ (Варанов)

Справка: Арестованные Безбородько В. Я., Пинчук Д. Н., Новосельский Ю. Х., Кошман И. М., Клещенко Н. Г. содержатся под стражей в Переяславской тюрьме.

Нач. Бориспольского РО НКВД /подпись/ (Ковтонюк)».

«Выписка из протокола №219

Заседания Тройки УНКВД Киевской области от 16 апреля 1938 г.

СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
19. Дело №16479 Переяславской опергруппы (Лубенского РО НКВД) по обвинению: КЛЕЩЕНКО Николай Галактионович, 1904 г. рождения, урож. и житель м. Борисполь, украинец.	КЛЕЩЕНКО Николай Галактионович – заключить в ИТЛ, сроком на ДЕСЯТЬ лет, считая срок с 23 марта 1936 г.

Верно: Секретарь Тройки /подпись/ (Альтзицер)»

**«Генеральному Прокурору СССР
Ссылного Клещенко
Николая Галактионовича
г. Енисейск Красноярского края
Почта до востребования**

ЖАЛОБА

В марте 1938 года я арестован органами НКВД в г. Борисполе Киевской области и на следствии мне предъявили обвинение в том, что якобы в 1926 году я был завербован в контрреволюционную организацию преследующую цель свержения Советской власти.

Уступая физическим методам следствия, применявшимся в опергруппе г. Переяслава-Хмельницкого и надеясь, что на суде вскроется нелепость необоснованного обвинения, я вынужден был “дать показания”, т. е. признать себя завербованным в к-р организацию.

Но так как обвинение не отвечало действительности, то материал не давал возможности, даже в то время, привлечь к судебной ответственности, о чем свидетельствует тот факт, что прокурор дважды возвращал мое “дело”. Тогда мое “дело” было отправлено в Киевскую обл. Тройку, которая вынесла решение «на 10 лет ИТЛ по ст. КРЭ (контрреволюционный элемент).

Несостоятельность обвинения заключается в следующем:

К-р организация состояла из двух человек, при чем я подписал протокол, в котором было сказано: “Никаких заданий и никакой деятельности не проводилось”. Завербовавший меня был церковник, а я воинствующий безбожник, неоднократно выступавший с антирелигиозной пропагандой.

Если и были показания на меня со стороны церковника по фамилии Заяц Н., то они были клеветой, вынужденной или добровольной.

Товарищ Генеральный Прокурор, семнадцатый год я несу незаслуженные лишения и печать врага народа, одновременно позоря своим положением родных, детей, комсомольца и брата, кавалера ордена Ленина.

Прошу вашего распоряжения о расследовании моего не-

справедливого осуждения и дальнейшего восстановления как гражданина Советского государства, так как тяжела не ссылка, где я сейчас нахожусь, а бесчестие и бесправие.

19 июля 1954 г. /подпись/.»

«ХАРАКТЕРИСТИКА

(с места поселения)

На ссыльно-поселенца Клещенка Николая Галактионовича, 1904 года рождения, уроженца г. Борисполь, УССР, гр. СССР, украинца, из крестьян, беспартийного, со средним образованием, находящегося в ссылке на поселении в г. Енисейск Красноярского края.

Клещенко находясь в ссылке на поселении, режима спецпоселения не нарушал, склонности к побегу с места поселения не проявляет. Занимается общественно-полезным трудом.

Старший оперуполномоченный 4-го спецотдела УМВД КК по Енисейскому району капитан /подпись/ (Царьков)

Пом. коменданта ок. МВД 4-го спецотдела УМВД КК по Енисейскому району, ст. сержант /подпись/ (Ветров)
18/І-1955 г., г. Енисейск.»

«ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

Клещенко Николая Галактионовича.

Клещенко Н. Г. рождения 1904 года, по национальности русский. Работает в системе Енисейского речного пароходства пристань «Енисейск», с 1952 года по настоящее время в должности грузчика.

К работе относится добросовестно, выполняя все возложенные на него обязанности.

Начальник пристани «Енисейск» /подпись/ (Краюхин).»

«ЗАКЛЮЧЕНИЕ

по архивно-следственному делу №631769

1955 года, февраля 5 дня, город Киев

Ст. следователь Управления КГБ при СМ СССР на Юго-За-

падной жел. дороге капитан Поплавский, рассмотрев материалы архивно-следственного дела № 631769 по обвинению –

1. БЕЗБОРОДЬКО Василия Яковлевича, 1891 года рождения, уроженца м. Борисполь, Киевской области, из служащих, украинца, б/п, со средним образованием, в 1929 г. арестовывался ГПУ, был заключен в лагере сроком на 3 года, наказание отбыл, вновь арестованного 28 марта 1938 года Лубенским РО НКВД;

2. ПИНЧУКА Дмитрия Нестеровича, 1901 года рождения, уроженцем. Борисполь, Киевской области, из крестьян-кулаков, украинца, б/п, со средним образованием, арестовывавшегося в 1929 году ГПУ и был заключен в лагере на 3 года, наказание отбыл, вновь арестованного 19 марта 1938 года Бориспольским РО НКВД;

3. НОВОСЕЛЬСКОГО Юрия Христофоровича, 1898 года рождения, уроженца села Красноселы, Чигиринского р-на, Кировоградской области, из служащих, украинца, б/п, со средним образованием, ранее не судимого, арестованного 31 марта 1938 года Бориспольским РО НКВД.

4. КОШМАН Ивана Максимовича, 1901 года рождения, уроженца м. Борисполь Киевской области, из крестьян, украинца, б/п, ранее не судимого, арестованного 27 марта 1938 года Бориспольским РО НКВД;

5. КЛЕЩЕНКО Николая Галактионовича, 1904 года рождения, уроженцем. Борисполь, Киевской области, из крестьян-бедняков, б/п, со средним образованием, ранее не судимого, арестованного 23 марта 1938 года Бориспольским РО НКВД.

НАШЕЛ:

Упомянутые выше лица Тройкой УНКВД Киевской области признаны виновными в том, что они, являясь членами контрреволюционной повстанческой организации в м. Борисполь, проводили среди населения националистическую работу, направленную на свержение Советской власти.

Безбородько, Пинчук и Новосельский тогда же, в 1938 году, были подвергнуты расстрелу, а Клещенко и Кошман заключены в ИТЛ сроком на 10 лет каждый.

В 1939 году отец Пинчука, считая сына невиновным, обратился в Народный Комиссариат Внутренних Дел Союза ССР

с просьбой пересмотреть его дело, однако в этом ему отказано (л. д. 79, 80, 81).

Находясь после отбытия наказания в ссылке, гор. Енисейск, Красноярского края, Клещенко 19 июля 1954 г. обратился к Генеральному Прокурору Союза ССР с жалобой на решение по его делу и, считая себя невиновным, просит освободить его из ссылки.

Из материалов дела усматривается, что Клещенко в 1926–1927 гг. являлся активным участником кружка бандуристов при Бориспольском райклубе и, как он показал, в это время был завербован в повстанческую организацию неким Заяц Николаем Мартыновичем, по заданию которого проводил националистические концерты в массах. Сейчас Клещенко заявил, что такие показания он дал под физическим воздействием органов следствия, рассчитывая, что в суде ему удастся доказать свою невиновность, однако суд не состоялся и он незаконно был заключен в лагерь (жалоба от 19 июля 1954 г.).

Признательные показания Клещенко и других, проходящих по делу лиц, действительно вызывают сомнения в их правдоподобности и требуют соответствующей перепроверки.

Нельзя, например, придти к выводу о том, кем был завербован Клещенко и был ли он вообще вовлечен в названную выше организацию повстанцев. Имеющиеся по этому вопросу показания Заяц и Пинчук весьма противоречивы: Заяц утверждает, что Клещенко завербован им, а Пинчук настаивает, что это сделал он (л. д. 35, 53).

Говорят ли эти лица правду, трудно сказать. Причина противоречий неизвестна. Неизвестно также, кем был завербован сам Пинчук. Заяц считает, что он вербовал Пинчука, а Безбородько говорит, что эту вербовку производил он (л. д. 39 об, 42).

Показания Пинчука о его вербовке противоречат тому, что заявил Безбородько: последний показал, что завербовал Пинчука по дороге из клуба домой, тогда как Пинчук утверждает, что вербовка была в школе.

При наличии таких противоречий ответить на вопрос о том, принадлежали ли эти лица к повстанческой организации или нет, невозможно.

Практическая деятельность Клещенко и других осужденных также исследована плохо. Показания Клещенко о том, что он проводил якобы среди масс националистические концерты, ничем по делу не подтверждены. Никто из участвовавших в кружке бандуристов и лиц, коим давались спектакли, по делу не допрошены и не выяснено, в чем же заключался национализм этих концертов, даже сам Клещенко об этом ничего не показал.

Такое же положение и с Новосельским. Он показал, что будучи руководителем драмкружка, “идеализировал украинский национализм”.

Что значит “идеализировал”, когда, как, при каких обстоятельствах, не установлено.

Имеются показания свидетелей Иченского, Гузеля и других (том 2, л. д. 5, 7) о том, что Новосельский разучивал националистические песни. Гузель пояснил, что считает их националистическими потому, что они были старые и выражали уныние. Ясно, что такие доводы могут говорить лишь о необъективности показаний Гузель, но не о националистическом содержании песен.

Свидетель Иченский, утверждая о том, что Новосельский пел националистические песни, сам себе противоречит, ибо тут же он заявил, что Новосельский антисоветской агитацией не занимался.

Таким образом, показания и этого свидетеля объективными признать также нельзя.

В связи с заявлением Клещенко о применении к нему недозволённых методов ведения следствия, вызывается необходимость перепроверки признательных показаний Кошмана, а также показаний Ситник и Мозгового.

Последние показали (том 2, л. д. 13, 15), что Кошман был членом националистической организации “Просвита”, участвовал в контрреволюционном восстании, проводил антисоветскую агитацию пораженческого характера и пр.

Откуда им известно об этом, среди кого проводил такие разговоры Кошман, не установлено. Свидетелей об этом не спросили. Ситник – председатель совета депутатов трудящихся м. Борисполь. Мозговой – уполномоченный Райдорстроя. Трудно поверить, чтобы Кошман просвещал таких лиц в антисоветском духе.

Как видно из материалов дела, преступная деятельность осужденных относится к периоду 1925–1927 гг., после чего Безбородько и Пинчук подвергались аресту и содержались по 3 года в лагерях.

Из дела не видно, за какое же преступление они заключились в лагерь. Если они были наказаны за преступление, о котором идет речь, то следовало бы уяснить, в силу каких причин они были наказаны вторично.

Клещенко в своей жалобе пишет, что его дело дважды возвращалось к доследованию Прокурором Ревтрибунала КВО, после чего оно было направлено Тройке, однако об этом никаких данных в деле нет.

Этот вопрос имеет значение в том смысле, что важно знать мотивы, по которым Прокурор КВО не направлял дела в суд.

Исходя из вышеизложенного считаю, что лишь после выяснения указанных в настоящем заключении обстоятельств можно будет решить вопрос о правильности наказания проходящих по делу лиц и возможности освобождения из ссылки Клещенко Николая.

ПОЛАГАЛ БЫ:

Дело по обвинению Клещенко Николая Галактионовича, Кошмана Ивана Максимовича и других вернуть для производства по нему доследования в Управление КГБ по Киевской области.

Ст. следователь УКГБ на ЮЗЖД
капитан /подпись/ (Поплавский)

“Согласен”

Зам. Прокурора Киевской области
Советник юстиции /подпись/ (Томашенко).»

«ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

от 12 декабря 1955 года

Ярош Ольга Никитовна, 1918 г. рожд. ; место рождения – с. Любарцы Бориспольского района; проживает – г. Борисполь, ул. Шевченко, 22; б/п; украинка; образование – низшее; домохозяйка; происходит из крестьян; не судима.

Вопрос: Кто вам доводится Клещенко Николай Галактионович?

Ответ: Клещенко Николай Галактионович был моим мужем. Я жила с ним с 1935 года до 23 марта 1938 года, т. е. до дня его ареста органами НКВД.

Вопрос: За что был арестован Клещенко Николай?

Ответ: Я не знаю.

Вопрос: Где работал и кем до ареста Клещенко?

Ответ: До ареста Клещенко работал в автоколонне тарификатором.

Вопрос: С кем Клещенко был в хороших, приятельских взаимоотношениях?

Ответ: Я помню, что к нему ходили его родственники – братья и сестры, а с другими он ни с кем не дружил. По крайней мере я никого из числа его друзей не знала, и он сам ни о ком мне не говорил.

Вопрос: А Кошмана Ивана вы знали?

Ответ: Нет, Кошмана Ивана я не знала. Потом я слышала, что в ту же ночь, как забрали моего мужа, был арестован Кошман Иван, но я никогда его не видела и какой он из себя – не знаю.

Вопрос: Вы имели переписку с вашим мужем после его ареста?

Ответ: В 1938 году я от мужа Клещенко Николая получила два письма, потом до войны писем не получала, а после 1950 года, по-моему в 1952 году, от него было еще одно письмо. Больше писем от него не было.

Вопрос: В письмах, в 1938 году, Клещенко Николай писал вам о причине его ареста?

Ответ: Нет, не писал. Писал, что он осужден на 10 лет по статье 54 Уголовного Кодекса, а за что конкретно был осужден, этого он не писал.

Вопрос: Безбородько Василя Яковлевича, Пинчука Дмитрия Нестеровича и Новосельского вы знали?

Ответ: Нет, названных лиц я не знаю. Знаю жену Ново-

сельского и от нее знаю, что ее мужа тоже в 1938 году арестовали, а за что его арестовали мне неизвестно, она мне не говорила. Вернее говорила, что не знает.

Протокол мне вслух прочитан, с моих слов написан правильно (подпись)

Допросил /подпись/ (Жданов).»

«СПРАВКА-ХАРАКТЕРИСТИКА

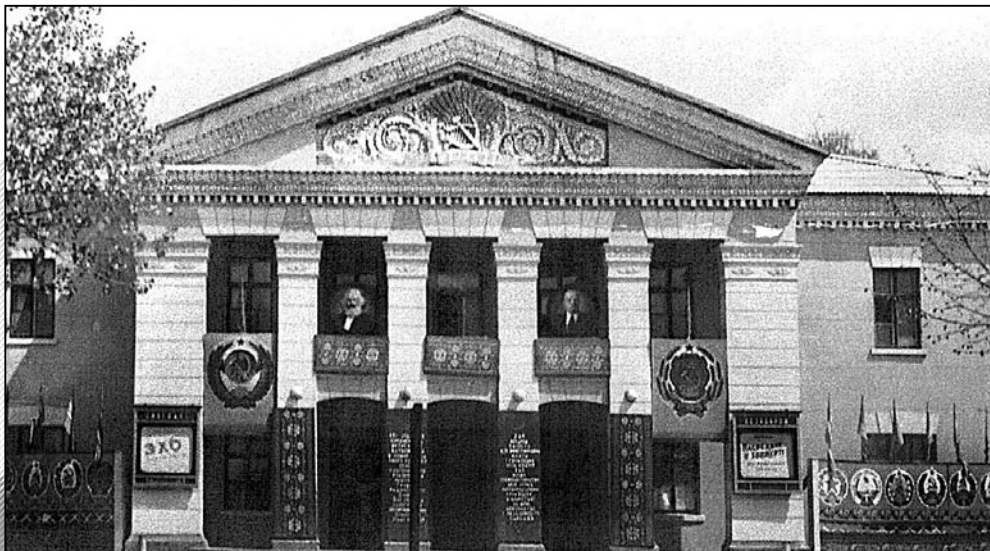
На гр-на Клещенко Николая Галактионовича, 1904 года рождения, уроженца пос. Борисполь Киевской области, по соцпроисхождению из семьи кустика.

Его отец умер в 1923 году и мать тоже умерла. Сам Клещенко Николай Галактионович до Отечественной войны работал в военном городке бухгалтером. В 1937–38 гг. был за-бран органами МВД и дальнейшая его судьба поселковому Совету не известна.

Председатель Поссовета /подпись/ Киричек

Секретарь /подпись/ (Мигира).» [32; 38]

Клещенко Микола Галактионович реабілітований в 1991 році.

*Бориспільський будинок культури, в якому працював
Кіндрат Михайлович Коноплич. Приміщення згоріло восени 1989 року*

ХУДОЖНІЙ КЕРІВНИК БОРИСПІЛЬСЬКОГО БУДИНКУ КУЛЬТУРИ

Коноплич Кіндрат Михайлович – один із небагатьох учнів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, який вижив в часи тотальних політичних репресій московсько-більшовицької влади. Він дожив до 60-х років ХХ століття. Але його шестидесятирічного батька Коноплича Михайла Назаровича в 1937 році за антирадянську пропаганду засудили до 7 років радянських концтаборів, з яких він не повернувся.

Кіндрат Коноплич народився в Борисполі в 1899 році. Він був активним членом «Просвіти», відвідував хоролий гурток, згодом став художнім керівником Бориспільського Будинку культури і довгий час перебував на цій посаді. В 1943–1944 роках воював на фронтах Другої світової війни, був поранений, за багаторічну сумлінну працю отримав медаль «За трудову доблесть».

В матеріалах кримінальної справи по обвинуваченню Безбородька, Зайця та інших є його покази, що підтверджують роботу Кіндрата Коноплича у Бориспільській «Просвіті» та участь у Бориспільському антибільшовицькому повстанні в 1920 році.

«Вопрос: Чем вы занимались с 1920 года до начала Отечественной войны?

Ответ: До 1920 года я жил при отце, был учеником гимназии в Борисполе. С 1921 года я был председателем артели по обработке земли, которую я сам организовал. В 1927 году я поступил в Киевскую капеллу бандуристов, был в этой капелле до 1929 года.

*Приміщення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського.
Місто Бориспіль, вул. Київський шлях, 108. Світлина 2017 року*

Вопрос: Вы принимали участие в так называемой «Просвите»?

Ответ: Да, участвовал в хоровом и драматическом кружках «Просвиты» при отделе народного образования Борисполя в 1921–1929 годах.

Вопрос: Кто руководил деятельностью «Просвиты»?

Ответ: заведующим Отделом народного образования в Борисполе был Гальчан, он же руководил и «Просвитой».

Вопрос: Как вы знали Безбородько Василя Яковлевича, Кошмана Ивана Максимовича?

Ответ: Безбородька Василя я знал как участника хора «Просвиты», а Кошмана Ивана знал как своего соседа».

У матеріалах кримінальної справи на Гордія Ситника та інших є свідчення Сайка Сергія Антоновича, жителя міста Бориспіль, який в 1929 році свідчив: «Коноплич Кіндрат Михайлович брав активну участь у антибільшовицькому повстанні в 1920 році, за що виключився з органів як активний повстанець». [35]

Кіндрат Коноплич мужньо і стійко переносив важкі випробування, які йому посилала доля, адже цього він навчився у Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського. За це Бог подарував йому щастя дожити до проголошення Незалежності України!

Арх. № 179

У С Р Р.
 ДЕРЖАВНЕ ПОЛІТИЧНЕ УПРАВЛІННЯ

УЧТЕНО в 1962 году

№12

СПРАВА

№115

По обвин. у у Зайца Павла Миколайовича Голован
 Анандра Івановича Володаренко Петра Артемовича
 і Логвина Миколи Павловича
 на 54/12 ст 9А

Речеві докази №

Почато 6/12 19 30 рр.
 Скінчено 26/12 19 30 рр.

НА АРКУШАХ 201 10-10

Здано до архіву АРХІВ Витяг з наказу ДПУ УСРР № 252 (внутр.)
 від 20 грудня 1930 року, § 6 п. п. 3, 4 і 5.
 п. п. 3 і 4. Нинішні справи викладі не на-
 дані як через ОСВ, а на місцях
 через Респиратору, п. 5. Відповідальність за на-
 дання вищезгаданого матеріалу поклада-
 ється на ті-ж владіліа, відділілі та на осіб, що
 ведуть сл. спр.

за № СЛЕД. ФОРМ

1452 **ФП**

Обкладинка кримінальної справи Логвина Миколи Павловича, 1930рік.

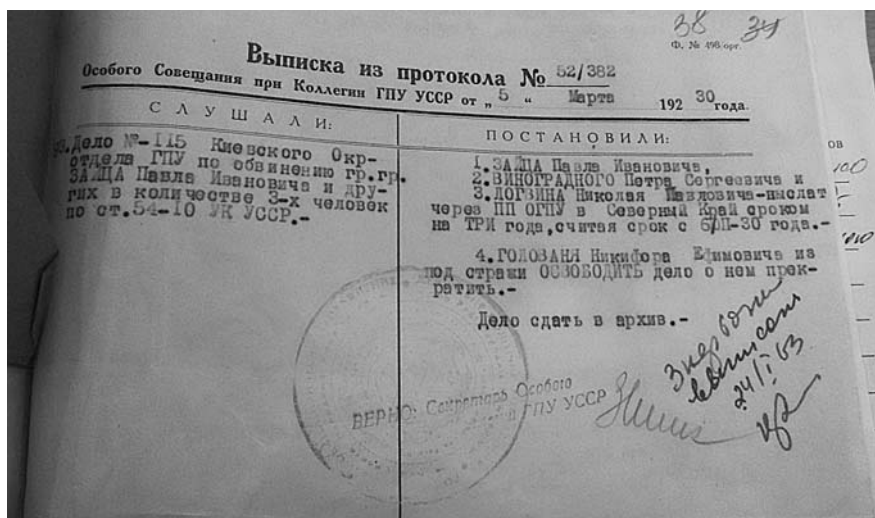
ПРАЦІВНИК ПОШТИ

Про гімназиста Миколу Логвина інформації до нашого часу надійшло обмаль. Відомо, що він народився в 1901 році в заможній бориспільській хліборобській родині, яка однією з перших потрапила під політичні репресії московсько-більшовицької влади. Після закінчення гімназії Микола деякий час працював на Бориспільській пошті.

Він завжди брав активну участь у політичному житті села Бориспіль, не боявся висловлювати свою думку про антинародну політику кремлівських більшовиків. За це його двічі арештовували.

В 1930 році арешт та вирок обірвали долю Миколи Логвина. Його життєвий слід згубився в російському Сибіру.

Реабілітували Миколу Логвина в 1989 році посмертно. [27]

Виписка з протоколу Особливої наради при Колегії ГПУ УРСР від 5 березня 1930 року Логвина Миколи Павловича

К делу дознания № 19/15

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

(Об избрании меры пресечения)

Гор. Киев 30 19 года Февраль 6. дня

Уполномоченный ИЧФ Отдела ГПУ УССР Мойсеши Отделения

с материалами дознания по обвинению гр. Логвина Никола

Блазович в Антииервейской

Мисте антииервейской

Антииервейской

совершении преступлений, предусмотренных ст. ст. 54 со

принимая во внимание, что претывание его на

работе молоток вращатель на колде

льнейшю следовий

в отношении ст. 96 и 97 Ч. 2 УПК и руководствуясь ст. ст. 98, 145 и 156 УПК,

ПОСТАНОВИЛ:

мерой пресечения способов уклонения от следствия и суда в отношении обвиняемого гр. Логвина Никола Павлович

в 1904 году в с. Борисполе Борис. р-на

живающего в Киево-Печерской по профессии

живающегося Медоошанский по соц. положению Княк-Жок

была с Миченев по образованию, по национальности

жизнь Бри с Клинее Украинец гражданства УССР избрать содержания

по моф сиражен в Догре н 2-5

и объявить обвиняемому на сем же. Киевск. Оф. Прокурору.

Копию настоящего постановления сообщить

Уполномоченный Манс? Отделения: Виз

Согласен: Нач. Мич Отдела ГПУ:

Утверждаю: Нач. _____

Постановление мне объявлено _____ 19 ____ г.

Обвиняемый _____

Постанова про арешт Логвина Миколи Павловича

221
Форма № 1 (зат.)

ДПУ УСРР

до справи № 115 (Ресстр).

Протокол допиту

допитує: Вітвіцький міс. 14 дня Я. Чурия Рівненська

перевів допит як обвинуваченого (у) гром. Логвина Микола Павлович
(прізвище, ім'я та по батькові)

які було йому (їй) первісно задано він (вона) показав (ла):
прізвище Логвина Микола Павлович

мать по батькові Логвина Микола Павлович

народження 28 жовт., 1901 р. м. Рівне

народження (де народився, хто батьки, національність, громадянство або підданство)
Рівненська Рівненська, м. Кременець, українська, УСРР

місце проживання (постійне й тепер) м. Рівненська Ново-Миколаївська

місце праці (останнє місце роботи та посада) Кременець

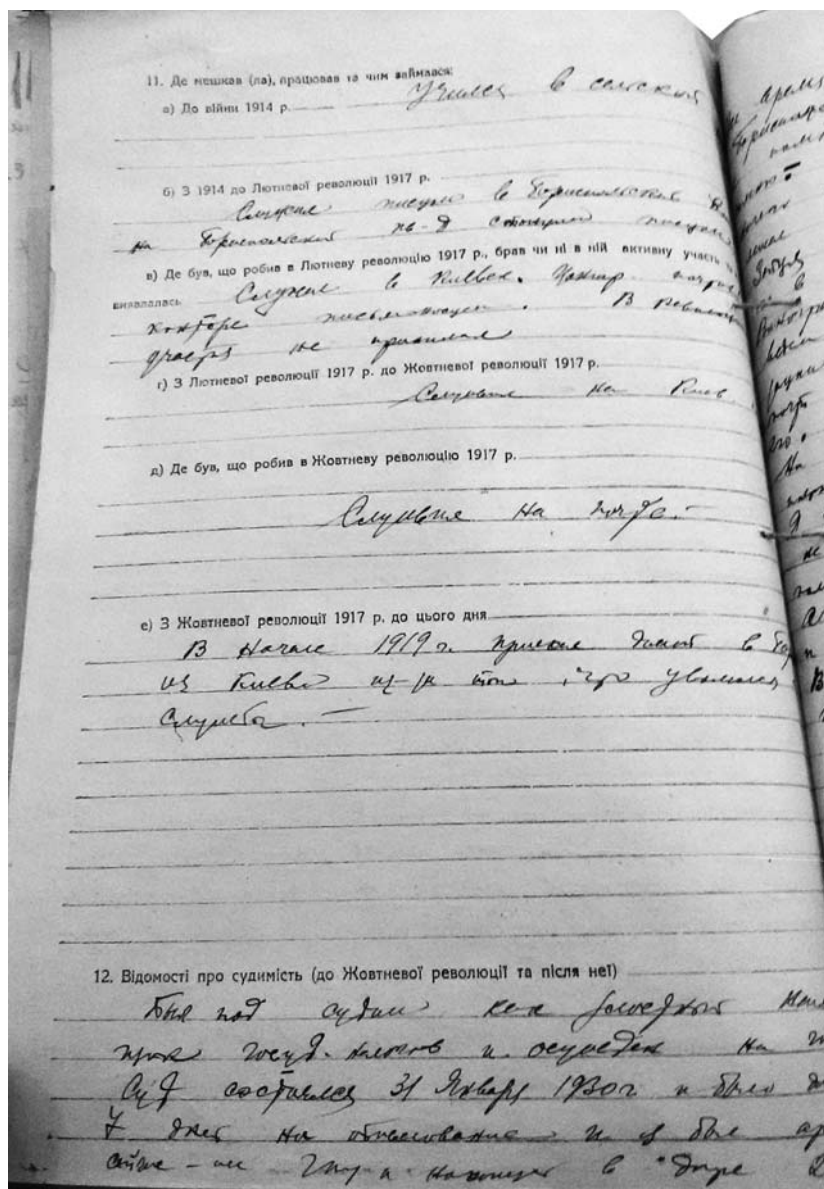
близньке становище (близькі родичі, їх імена та прізвища, адреси, рід праці до революції та за остан-
Рівненська Кременець

найнове становище (до і після революції особи, що її допитується й членів її родини) До риб.
був мисл. Чубу, мисл. Сераф., мисл. Звон., мисл. Чубу., мисл.
м. Рівне, мисл. м. Рівне, мисл. м. Рівне - мисл. м. Рівне
м. Рівне, мисл. м. Рівне, мисл. м. Рівне

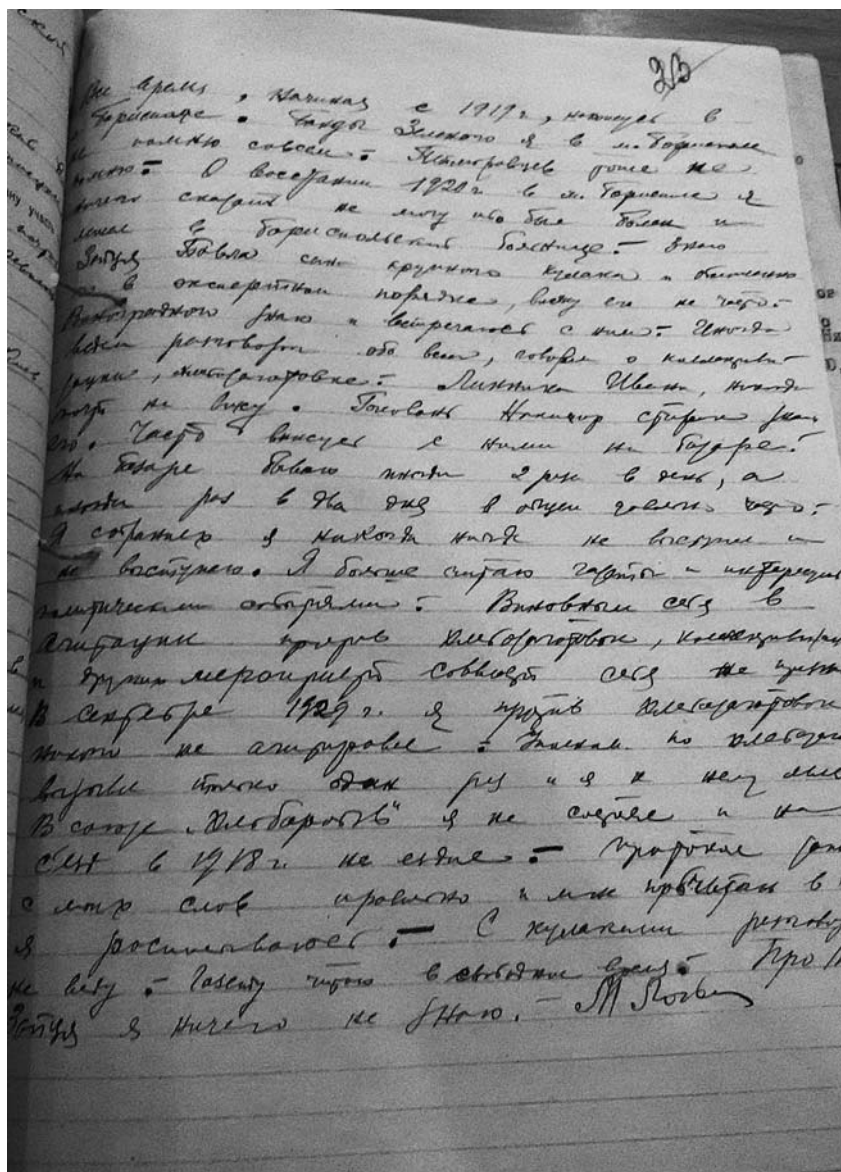
освіта (первісна освіта, середня школа, вище, спеціальна, де, коли і т. ін.) Спец. гімназія
Ч. Рівненська мисл. м. Рівне

артійність та політичні переконання Борьбистський

Протокол допиту Логвина Миколи Павловича, стор. 1, 1930 рік

Протокол допиту Логвина Миколи Павловича, стор. 2, 1930 рік

Протокол допиту Логвина Миколи Павловича, стор. 3, 1930 рік

УТВЕРЖДАЮ 40
 Зав. Прокуратуры Киевской области
 государственной службы безопасности
 Украины В. А. Никоменко
 29. сент. 1989 года

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

в отношении Логвина Н. П.
 по материалам уголовного дела (арх. № 452 ф/л)

Фамилия, имя, отчество Логвин Николай Павлович

Дата и год рождения 1901

Место рождения с. Борисполь Киевской обл.

Сведения о партийности (в том числе № партийного билета) беспартийный

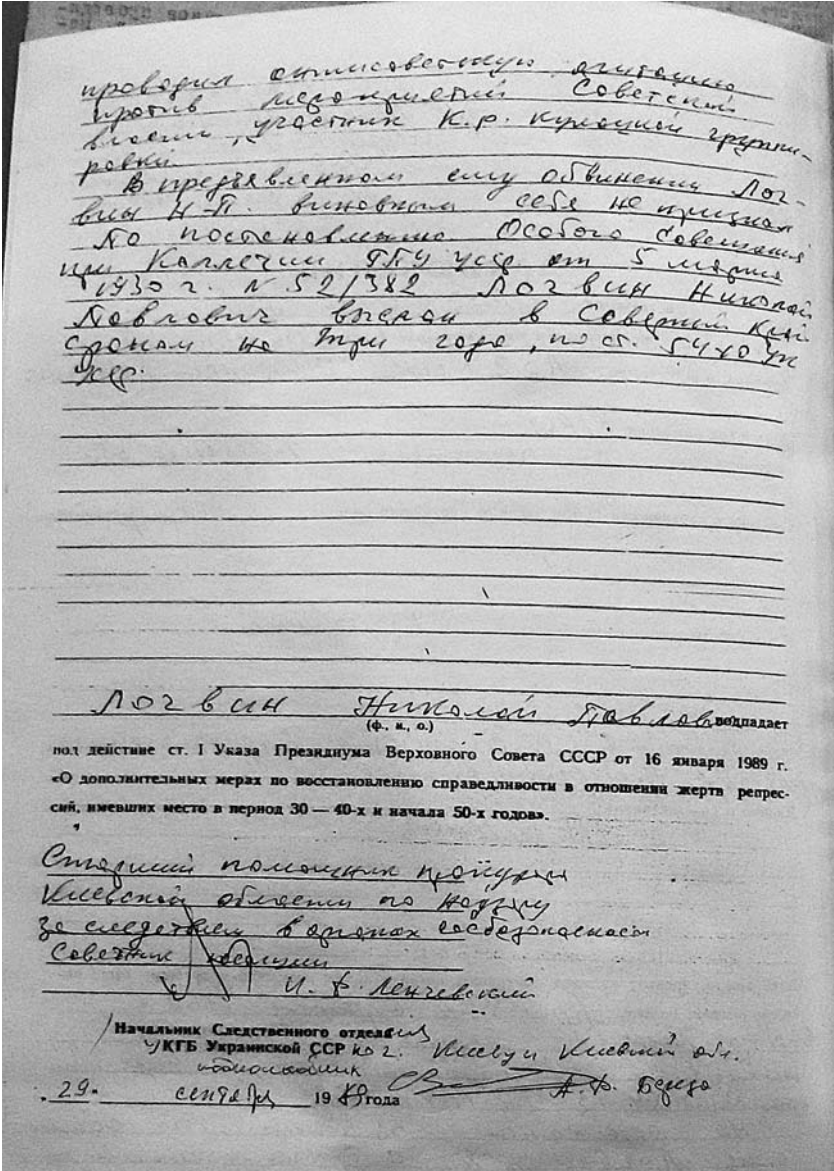
Место работы и должность до ареста Крестовки

Место жительства до ареста с. Борисполь Бориспольского района Киевской области

Данные о родственниках
не известны

Дата ареста, предъявлявшееся обвинение, когда и каким несудебным органом было вынесено решение по делу Арестован в декабре 1930 г. УНКВД Киевского Округа Т.А.У. УССР по партийным преступлениям преимущественно в ст. ст. 54-10, 54-11 УК УССР. Не основан на обвинительном заключении Логвин Н. П. с судимостью за кражу Зельс Л. С., Винниградский Л. С.

Висновок про реабілітацію Логвина Миколи Павловича від 29 вересня 1989 року, стор. 1

Висновок про реабілітацію Логвина Миколи Павловича від 29 вересня 1989 року, стор. 2

*Максим Желевський в першому ряду в центрі разом із активістами
Української Автокефальної Православної Церкви села Велика Стариця,
1928 рік*

ПОДВИГ СВЯЩЕННИКА – ВИПУСКНИКА ГІМНАЗІЇ

Через багато сотень років панування в Україні російської церкви, нарешті, постала Автокефальна православна церква України. Шлях до неї був довгим, важким і кривавим.

100 років тому, після проголошення УНР незалежності України, кращі її сини та дочки відразу почали створювати незалежну від Москви Українську Автокефальну православну церкву. Активно взялися до цієї надзвичайно важливої справи багато жителів Бориспільщини. Були серед них не тільки національно свідомі священники, а й вчителі, прості селяни, студенти, українська інтелігенція, деякі поміщики. Цей рух за свою рідну українську церкву став на Бориспільщині масовим і результативним. Майже у кожному селі дуже швидко створились церковні громади Української автокефальної православної церкви. Вони домоглись відправляти свої церковні служби в діючих сільських храмах по черзі з російською церквою, яку тоді називали слов'янською. Правда в деяких селах з приводу цього відбувались серйозні суперечки, які інколи доходили до сутічок, особливо це в Гнідині та Воронькові.

З перших днів поширення руху за незалежну від Москви українську православну церкву влада розпочала з ним боротьбу. Ця боротьба була різноплановою: одних – залякували, інших – вербували таємно співпрацювати з каральними радянськими органами, організовували різноманітні провокації, особливо стійких арештовували, розстрілювали або засиляли на довгі роки в радянські концтабори, з яких майже ніхто не повертався.

Сто років назад це робила московсько-більшовицька влада, яка сьогодні найбільше галасує про утиски російської церкви в Україні.

На Бориспільщині у ті складні для України часи було багато

тих, хто мужньо витримав удари долі, ніколи не продав християнську совість, беріг свою честь і гідність, не вагаючись віддавав за Україну своє життя.

Один з них – уродженець села Велика Стариця – Желевський Максим Омелянович. Він народився 1900 року в трудолюбивій хліборобській родині. До 1919 року навчався в Гоголівській гімназії на Бориспільщині, але її не закінчив, бо виявив бажання навчатися в Бориспільській агрошколі. Навчався там недовго, бо його привабила українським духом Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського. В 1920 році Максим Желевський вступив до цього навчального закладу, а в 1921 році отримав диплом, який надавав йому право працювати вчителем. Коли в 1928 році більшовики його арештували, він не наважив назвати навчальний заклад, де він здобув середню освіту, адже всіх, хто навчався в Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського, автоматично зараховували до ворогів радянської влади.

Максим Желевський скаже слідчому, що він закінчив професійну школу, де отримав відповідну освіту.

Українець Максим Желевський, безперечно, не стояв осторонь боротьби за Українську державу. Він брав активну участь у антибільшовицькому спротиві на Бориспільщині в лавах Воронківської сотні під командуванням своїх земляків полковника Івана Міхна та Івана Черпака.

В 1921 році Максим Желевський входив до керівних органів Всеукраїнського Центрального Повстанського Комітету під керівництвом бориспольця Івана Чепілка.

Після встановлення радянської влади в Україні Максим Желевський деякий час працював вчителем в Бориспільському районі, був сільським старостою в селі Велика Стариця. Не зважаючи на свій молодий вік, він швидко зрозумів, що в незалежній Україні повинна бути і своя незалежна від Москви церква. Тому молодий Максим не стояв осторонь створення Української Автокефальної Православної церкви, був одним з найактивніших її прихильників.

Син старости Михайлівської церкви села Велика Стариця з ранніх літ співав у церковному хорі, знав напам'ять безліч молитов, був глибоко віруючим юнаком. Він ніяк не міг тільки зрозуміти, чому церковні проповіді виголошуються не українською мовою.

Коли в 1925 році Максим Желевський отримав сан священника УАПЦ, всі служби він проводив лише рідною українською мовою. Незабаром в 1926 році радянська влада розпочала тотальний наступ на новостворену Українську Автокефальну Православну церкву. Для дискримінації митрополита УАПЦ Василя Липківського на церковному соборі у Києві в 1927 році органи НКВД спробували завербувати Максима Желевського та направити його для участі в цьому заході. Проте на Соборі священник Желевський проявив громадянську сміливість та палко, зі сльозами на очах, виступав на захист митрополита Василя Липківського.

Безперечно, радянська влада не пробачила молодому українському священнику такого непослуху. Багато про що говорять матеріали кримінальної справи проти Максима Желевського, яка була порушена влітку 1928 року.

В постанові про притягнення його до кримінальної відповідальності за зраду Батьківщині слідчий Свириденко наводить «аргументи» зради: «В своїх проповідях говорив: «Україна не вмерла, вона живе, і бог допоможе українцям стати на свої ноги за допомогою нашої автокефальної церкви».

Ще один «доказ» його «злочину»: «Оказавшись в рядах УАПЦ он стал на периферии Киевского округа одним из активнейших деятелей контрреволюционной части УАПЦ, выступая постоянно застрельщиком на всех кампаниях УАПЦ, направленных против Компартии и Советской власти. В 1925 году в селе Велика Старица он агитировал среди селян о бесполезности страхования посевов и натравливал украинцев на селян, причем у него на квартире часто происходили какие-то совещания бывших петлюровцев. 25 мая 1925 года он был завербован осведомителем под кличкой «Подгрушенский». Начиная с момента вербовки и до настоящего времени Желевский М., явля-

ясь осведомителем КОП ГПУ, не только не прекратил своей анти-советской деятельности, но наоборот углубил её. Так он в своих проповедях говорил неоднократно своим прихожанам: «Україна не вмерла, вона живе, і бог допоможе українцям стати на свої ноги за допомогою нашої автокефальної церкви».

В кримінальній справі майже детально описаний подвиг священника Максима Желевського на Соборі Української Автокефальної Православної церкви, де він сміливо захищав рідну для українців церкву та її очільника Василя Липківського:

«Будучи избранным делегатом на Окрсобор УАПЦ в 1927 году, и получив из ГПУ директиву, как себя держать на нем по отношению к митрополиту Липкивскому /проводившему контрреволюционную работу в церкви/ он, Желевский М. Е., не только не выполнил директивы, но наоборот, выступая на Соборе со слезами на глазах взывал о защите личности Липкивского, а после того, как 2-й Всеукраинский собор осудил деятельность Липкивского и низложил его, Желевский М. Е. проводил агитацию такого характера: «Собор не имел права низлагать митрополита без церковного суда, а поэтому низложение его не имеет силы и значения». Последнее время он распространял слух о скорой перемене власти, терроризировал население, распространял слух, что в случае переворота, он в первую очередь расправится со своими двумя врагами из с. Войтовцы. Имея намерение украинизировать славянскую общину в м. Нерановичи, он явился туда и стал призывать население записываться в члены общины УАПЦ, говоря: “Я пришел не за Вашими копейками, а затем, чтобы спасти вас от притеснения власти”.

Будучи арестованным, гражданин Желевский Максим Емельянович категорически отрицал на допросах предъявленные ему обвинения, заявив, что он никогда ни в каких бандах не состоял и контрреволюционной агитации не проводил, причем на последнем допросе вел себя крайне вызывающе, не желая отвечать даже на вопросы».

Як наслідок, Максима Желевського офіційно визнали «соціально-опасним елементом» і заслали до Сибіру в концтабір, з якого він вже не повернувся.

Деякі матеріали кримінальної справи подаються мовою оригіналу. Вони сьогодні особливо актуальні, адже представники російської церкви в Україні істерично і бездоказово галасують, що московську церкву в Україні переслідують.

Варто ще додати, що не тільки Максима Желевського, а всіх священників Української Автокефальної Православної церкви на Бориспільщині вбила радянська влада.

Читаймо і захоплюємось мужністю простого церковнослужителя і запам'ятовуємо, як знищували цвіт української нації.

«ВИСНОВОК

1928 р. серпня 31 дня

Уповноваженого Свириденка по звинуваченню гр. Желевського М. О.

ЗНАЙШОВ:

що по отриманню даних на гр. Желевського М. О., що він син куркуля с. Велика Стариця Баришівського району Київського округу, у свій час брав активну участь в політичних бандах Міхна, Черпака, Зеленого та інших. Потім працював у Повстанкомі.

У період наступу денікінців на Київ він роз'їжджав по селах, проводив збір підписів на голодуючих та одночасно шпигував за частинами Червоної Армії.

Після розгрому Повстанкому переховувався, а потім появився в с. Войтовці Баришівського району на посаді вчителя, потім як священник української автокефальної церкви. Ця професія давала йому можливість проводити антирадянську агітацію.

У 1926 р. в с. Велика Стариця він агітував не страхувати поєси, нацьковував українців на селян, у нього на квартирі часто проходили наради колишніх петлюрівців. Він був завербований як інформатор КООДПУ. Будучи священником у с. Гнідині, він відкрито дорікав селянам за те, що діти не цілують руку в духовенства, говорив, що тільки церква може виховувати дітей. За його ініціативою громада з Гнідина захопила в свої руки храм, не

допускаючи обновленців до користування останнім.

У своїх проповідях Желевський говорив: «Україна ще не змерла, Україна буде самостійною!»

Будучи вибраним делегатом на окр. собор УАПЦ в 1927 р. і отримавши із ГПУ директиву, як себе тримати на ньому по відношенню до митрополита Липківського, він його захищав. Та собор засудив діяльність Липківського і скинув його, на що Желевський заявив, що собор без церковного суду не має прав скидати митрополита.

Желевський заявив, що після перевороту він розправиться зі своїми ворогами в с. Войтовці.

На основі викладеного встановлено, що Желевський у свій час служив у бандах. Як священник УАПЦ активною агітацією послабляв міць СРСР, підриваючи радянську владу.

Як соціальний елемент він небезпечний.

Вважаю, що до гр. Желевського М. О. примінити адміністративну висилку терміном на п'ять років на Соловки.

Будучи попередженим статтями кримінального кодексу УРСР Желевський про себе сказав:

«Народився я в с. Велика Стариця Баришівського району Київського округу. Батько мій із селян, до революції мав 12 десятин землі, коняку, корови немає. Навчався я в Гоголівській семирічній школі до 1919 року, але не закінчив її, вийшов, бажаючи вступити в агрошколу, що і виконав у тому ж році. Проте агрошколи теж не закінчив і в 1920 році перейшов у Бориспільську профшколу, яку пізніше перейменували в педагогічні курси, котрі я теж не закінчив, оскільки в 1921 році пішов учителювати. Учителював я в с. Велика Стариця Баришівського району, а в 1922 р. в с. Власівці. Між іншим у 1917 році я перебував секретарем сільської ради с. Велика Стариця. Сільської ради не було. Але було вибрано голову і секретаря. З 1922 року по 1925 рік я жив у с. Велика Стариця у батька і займався сільським господарством. У 1925 році мене було висвячено в сан священника УАПЦ єпископом Стороженком. В духовенство я вступив за своїми релігійними переконаннями, так як вважав і вважаю себе із малих літ людиною віруючою (в дитячі роки співав у церковному хорі).

Максим Желевський (сидить) із рідною сестрою Галею, 1927 рік

Запитання. Коли ви людина віруюча, то чим ви поясните свою аморальну поведінку – пияцтво, хуліганство, розпустництво?

Відповідь. Я ніколи горілки не пив, не хуліганив, до жінок не приставав. Ні в бандах злочинних, ні в бандах політичних чи повстанських я ніколи ніякої участі не брав і навіть гвинтівки в руках ніколи не тримав.

Під час наступу денікінців на Київ я вчився, а тому не міг їм ні в чому сприяти. У той час я зовсім ніде не їздив з метою озна-

йомлення з місцевістю і пересуванням частин Червоної Армії з тим, щоб бути корисним денікінцям.

Запитання. Перебуваючи священником в с. Велика Стариця, чи говорили ви своїм парафіянам, що страхувати свої посіви безкорисно, чи нацьковували ви українців на слов'ян. І з якою метою у вас часто збирались на квартирі колишні петлюрівці?

Відповідь. Проживаючи в с. Велика Стариця, я не говорив селянам про безкорисність страхувати посіви, не натравлював українців на слов'ян, національних меншин не поділяв, і на квартирі в мене ніколи не збирались колишні петлюрівці чи бандити.

Запитання. Перебуваючи священником, чи говорили ви своїм парафіянам про те, що Україна не вмерла, вона жива і Бог може українцям стати на свої ноги з допомогою Української автокефальної церкви?

Відповідь. Такого я ніколи не говорив.

Запитання. Чи говорили ви своїм парафіянам, що радянська влада взяла із села найнікчемніших молодих селян і навчає їх для портфелів з тим, щоб вони захищали її?

Відповідь. Такого я не говорив.

Запитання. Чи розповсюджували ви серед селян слухи про те, що гурток безбожників боїться вступити з вами в дискусію, а тому влаштовує свої лекції, коли ви зайняті?

Відповідь. Таких слухів я не розповсюджував.

Запитання. Чи казали ви селянам, що вчитель Москаленко працює в гуртку безбожників не за переконанням, а за радянські гроші?

Відповідь. Цього я не говорив.

Запитання. Чи агітували ви серед парафіян за неньку Україну і за те, що Україна повинна бути самостійною?

Відповідь. Ніколи такої агітації не вів.

Запитання. Чи говорили ви селянам, що тільки церква може виховувати дітей?

Відповідь. Ніколи я цього не говорив.

Запитання. Чим ви керувались, коли самовільно не допускали слов'ян села Гнідина на користування храмом і коли за вашою

вказівкою був побитий українцями слов'янський священник Криницький?

Відповідь. Коли я був священником у Гнідині, то слов'янська громада храмом не користувалась, бо не мала священника. Криницького якщо били, то не за мою вказівкою.

Запитання. Будучи секретним співробітником ГПУ і отримавши вказівку, як себе поводити на окружному соборі УАПЦ в 1927 р., чому ви не тільки не дотримались даних вам вказівок, а навпаки, вели зовсім іншу лінію, аж до проливання сліз з приводу того, ніби хтось образив невинного батька митрополита Липківського?

Відповідь. Вважаю, що я діяв на соборі вірно, але мені не давали закінчити мою промову.»

«ВИПISKA ИЗ ПРОТОКОЛА

Особого Совещания при Колегии ОГПУ от 16 ноября 1928

года

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
Дело №65569 по обвинению гражданина Желевского Максима Емельяновича по 58/10 ст. УК	Желевского Максима Емельяновича заключить в концлагерь, сроком на ТРИ года, считая срок с 13/8-28 года. Дело сдать в архив.

Секретарь Коллегии ОГПУ /подпись/»

Реабілітували Максима Желевського в 1999 році. У «Висновку про реабілітацію» записано: «Доказів скоєння злочинів Максимом Желевським у справі немає». [33]

Приміщення для вчителів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, м.Бориспіль, вул. Київський шлях, 108. Світлина 2018 року,

СИН ЗЕМСЬКОГО СУДДІ

Гімназист Баталін Павло Вікторович, 1900 року народження, походив із багатой бориспільської дворянської родини. Його батько, Баталін Віктор Григорович, працював Мировим суддею Переяславського земства.

Родина мала у володіння 320 десятин землі і була одною з найбагатших на Бориспільщині. Частина землі і майна батько Павла Баталіна отримав у спадок від свого рідного брата, професора медицини, що проживав і працював у Петербурзі. Мати Павла Баталіна, Тетяна Баталіна, 1873 року народження, рано овдовіла, бо в 1909 році помер її чоловік. На той час Павлу було 9 років, а його меншому брату Віктору – 5.

До Жовтневого перевороту Баталіни мали землю і будинок в Борисполі по вулиці Гришинській (сьогодні – район Бориспільського дитячого садка № 3), а також землі біля Глибокої долини та у селі Горобіївка.

Родина Баталіних відразу підтримала створення Української Народної Республіки.

В 1917 році Павло Баталін вступив до новоствореної Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського.

В 1930 році матір Павла Баталіну Тетяну московсько-більшовицька влада розкуркулила і разом із синами вислала за межі України. На час розкуркулення родина Баталіних мала вже лише 0, 92 десятини землі, будинок, 2 клуні, 2 сараї, комору і одну корову. У кривавому ХХ столітті слід славної дворянської родини, на жаль, згубився. Відомо лише, що родина Баталіних у ХІХ столітті тісно приятилувала з Павлом Чубинським. [1]

Гімназисти – брати Білоконі. Стоять зліва направо Антон і Савка

КОРОТКО ПРО ДЕЯКИХ ГІМНАЗИСТІВ

Про багатьох учнів Гімназії через сто років інформацію знайти не вдалося. Про деяких гімназистів до наших днів дійшли дуже короткі відомості.

Бондар Яків Трохимович – 1901 року народження. Народився в Борисполі в заможній хліборобській родині. Він був одним з кращих учнів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. і навчався в математичному класі. Здобувши середню освіту, працював бухгалтером-рахівником.

Яків завжди мав проукраїнську позицію. Він, як і багато інших гімназистів, брав активну участь у Бориспільському антибільшовицькому повстанні 1920 року. Вперше його арештували в 1929 році за антирадянську діяльність і засудили до трьох років ув'язнення. В 1938 році Якова арештували знову разом із односельцями Бабичем Григорієм Леонтійовичем та Луценком Борисом Прокоповичем. Всіх їх «Тройка» 10 травня 1938 року засудила до розстрілу за ніби-то націоналістичну роботу, зраду Батьківщині та участь у Бориспільському антибільшовицькому повстанні. Всіх трьох розстріляли 20 травня 1938 року о 23 годині ночі. Про це комендант Київського обласного управління НКВД Воробйов склав відповідний акт. Доля дружини Якова Бондара – Параски, а також його доньки Нінель, якій на той час було менше 9 років – невідомі. [32]

Гімназист **Іван Бабишкін** походив з багатой бориспільської дворянської родини, яка з радістю прийняла звістку про створення Української Народної Республіки. Він одним із перших подав документи на навчання до новоствореного середнього навчального закладу Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Після закінчення 1 курсу в 1918 році Іван Бабишкін брав участь у пам'ятній екскурсії на могилу Тараса Шевченка в Канів і залишив там свій запис у «Книзі вражень».

У Бориспільській Українській гімназії імені Павла Чубинського навчались учні не тільки з Борисполя, а й з багатьох сіл Бориспільщини.

Із Воронькова вчилась **Маруся Ручко**, із Процева – **Михайло Бай-**

час, із Любарець – **Іван Гопкало**, із Рогозова – **Яків Овсюхно**. Про цих гімназистів вдалось знайти обмаль інформації. Відомо, що вони 22 травня (4 червня) 1918 року відвідали могилу Тараса Шевченка в Каневі.

Декілька чоловік вчилоса з Іванкова.

Пільтяй Петро Опанасович, 1904 року народження, виріс в дуже заможній українській хліборобській родині. Його батько – Пільтяй Опанас Данилович дбайливо обробляв більше 100 гектарів землі. Сім'я була працьовитою і дружною. Менший брат Петра – Павло – в усьому допомагав старшому брату і батьку. Українську революцію 1917–1921 років Пільтяї зустріли радо, сподівались що в незалежній Українській державі жити й працювати буде легше, ніж у російському ярмі.

Пільтяй Павло в 1917 році вступив на навчання до новоствореної Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського. Там зміцнювалась і росла його любов до України, він жадібно вивчав історію і культуру свого многостраждального народу. Після встановлення радянської влади та закриття гімназії Петро Пільтяй не захотів продовжувати навчання в іншому навчальному закладі. В своїх анкетах, де графа «освіта», він писав: «середня, 4 класи гімназії».

З утвердженням в Україні московсько-більшовицької влади родина Пільтяїв як могла протистояла жорстоким порядкам і насильницьким діям більшовиків. Вони систематично виступали проти їх свавілля, намагались боронити свою землю. Петро Пільтяй в цьому був лідером і вів за собою набагато старших односельців. Всіх чоловіків родини Пільтяїв – Петра, Павла та їх батька Опанаса арештували в один день. Разом з ними також арештували ще сімох жителів села Іванків.

12 грудня 1929 року Петра, Павла, їх батька Опанаса та ще шістьох іванківців засудили до розстрілу за зраду Батьківщині та антирадянську пропаганду. Вирок виконали в той же день. Так в 25 років обірвалося життя учня Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського Пільтяя Петра Опанасовича та його родини. [28]

Гімназист **Григорій Петрович Свирид** також походив із заможної селянської родини села Іванків. Народився він у 1900 році, закінчив лісотехнічний інститут, працював у лісовій галузі. Він став науковцем. В своїх дослідженнях особливу увагу звертав на збереження лісового фонду України та природних ресурсів. Помер Григорій Петрович в кінці 80-х років ХХ століття.

Вчителі Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського виховали й навчили багато справжніх українських патріотів. Один з них – **Логвин Микола Павлович**, 1901 року народження, уродженець Борисполя. Весь рід його завжди займався хліборобством, мав у власності велику кількість землі. Безперечно, батьки хотіли дати сину гарну освіту і віддали навчатись до новоствореної в 1917 році Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, де він успішно вчився протягом чотирьох років.

Микола Логвин завжди був активним у всіх заходах, що проходили в гімназії. В 1920 році він не вагаючись взяв участь у Бориспільському антибільшовицькому повстанні. Після встановлення в Борисполі московсько-більшовицької влади Микола ніяк не міг змиритися з тим, що цей більшовицький терор прийшов в Україну надовго. Він боровся проти несправедливості, захищав права бориспольців. На виборах до місцевих рад в 1924 році Микола разом із активістами організували агітацію так, що до бориспільської сільської ради не обрали жодного представника московсько-більшовицької влади.

За це його посадили на рік до в'язниці. Після звільнення випускник гімназії продовжував у різний спосіб чинити антибільшовицький спротив. 5 травня 1930 року Миколу Логвина та ще трьох бориспольців засудили до п'яти років радянського концтабору.

В обвинувальному висновку слідчий записав:

«Логвин Николай Павлович – кулак-експертник, платит 205 рублей налога в год, осуждён на год Допра как злостный неплательщик госналога, с 4 классами гимназийного образования, активный антисоветский агитатор, участвовал в кулацкой антисоветской группировке».

Такого звинувачення було достатньо для того, щоб випускник Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського вже не повернувся з радянського концтабору.

Ще одна гімназистка відвідувала 22 травня 1918 року могилу Тараса Шевченка в Каневі. Це – жителька села Воронькова – **Марія Петрівна Ручко**. Згодом вона стала дружиною свого викладача Миколи Опришка. Свою любов до нього вона пронесла упродовж всього життя. Марія після загибелі Миколи довгі роки шукала, де він загинув і де він похований. Вона встановила, що Микола Опришко помер у госпіталі в 1941 році в селі Чорнухи на Харківщині, передала до Чорнухінського літературно-меморіального музею Григорія Сковороди цінні експонати про життя свого чоловіка, а також встановила йому на могилі пам'ятник

Будинок Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, права сторона прибудована в середині ХХ століття, м. Бориспіль, вул. Київський шлях, 108. Світлина 2018 року.

БУДИНОК ГІМНАЗІЇ

Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського, яка відкрилася восени 1917 року, відразу після створення Української Центральної Ради та проголошення УНР, розпочала роботу в найкращому шкільному приміщенні міста Борисполя за адресою вулиця Київський шлях. Це була нова, це-

Будинок для вчителів Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, м. Бориспіль, вул. Київський шлях, 108. Світлина 2018 року.

гляна добротна будівля, збудована на кошти Бориспільської громади в 1909 році для Бориспільського чотирикласного міського училища. В ньому, по сільському «Приговору» 1573 жителів села Борисполя, мали право навчатись лише православні, діти винятково лише бориспольців. Це училище було урочисто відкрите 6 вересня 1909 року. Слід зазначити, що спочатку в цій будівлі планували розмістити Бориспільське двокласне училище, для якого згодом Бориспільська громада збудувала інше приміщення.

В «Памятной книге Киевского учебного округа» за 1912 рік зазначається така інформація:

«Бориспольское 4-классное городское училище.

Открыто 1 июля 1909 г. Помещалось в казенном здании Сод. ; на гос. к-ва 4250 р., специальные средства 220 р., всего 4470 р. Учащихся 160 (133 мальчика, 27 девочек). Плата за учение 8 р. в год. (Ст. Борисполь К. пол. жел. ж. д.).

Почтовый смотритель (вакансия)» [21]

Вступити в це училище бажаючих було дуже багато. На той час (1909 рік) в Борисполі було 10214 жителів, в тому числі православних – 9130, євреїв – 1236. Ці люди належали до таких верств населення: 101 – дворяни, 48 – духовного сану, 1236 – міщан, 8829 козаків та селян. Дітей шкільного віку було 1208. В Першому Бориспільському міському училищі навчалось 260 учнів, а в Другому Бориспільському міському училищі – 148 учнів, тобто менше половини дітей Борисполя.

625 дітей могли претендувати на навчання в новоутвореному чотирикласному училищі.

Про ажіотаж при вступі дітей на навчання в 1909 році навіть писала популярна в Києві газета «Киевская мысль», № 265.

«М. Борисполь, Полтавской губернии.

В июле месяце текущего года было объявлено, что здесь открывается министерское городское 4-х классное училище по положению 1872 года. Местное крестьянство с самого начала почему-то индифферентно относилось к этому училищу и неохотно подавало прошения о приеме своих детей. Несмотря на то, что детей учебного возраста насчитывается здесь

Коридор приміщення Бориспільської Української гімназії імені Павла Чубинського, сучасний вигляд. Світлина 2018 року.

несколько сот, на экзамены явилось около 50 мальчиков, которые все были приняты в число учеников. Всего зачислено в училище 50 мальчиков, из них 5 евреев.

В настоящее время местное крестьянство проявляет особенный интерес к вновь открывшемуся училищу. Ежедневно канцелярия училища посещается крестьянами, прося-

щими о зачислении учениками их детей. Но, к сожалению, приходится им отказывать в этом по той причине, что открыт лишь один класс, могущий вести не более 50–55 учеников.

Местным евреям, при определении их детей в училище, пришлось встретиться с большими затруднениями. Дело в том, что местное крестьянское общество, постановляя приговор о желательности открытия в Борисполе 4-х классов городского училища, под влиянием противников евреев, постановило не принимать в это училище еврейских детей. Министерство народного просвещения, разрешив открытие в Борисполе училища, никаких ограничений в отношении приема детей евреев не сделало. Тогда местное крестьянство решило потребовать от евреев 1000 рублей, в счет которых в 1905 году евреями дано 500 рублей. Евреи, согласившись в принципе уплатить еще 500 рублей, не могли этого выполнить, по причине стесненного материального положения. Это обстоятельство послужило поводом противникам евреев указывать на то, что и здесь евреи думают хитрить и обойти крестьян. Был поставлен вторично приговор, чтобы не принимать в училище евреев. Приговор этот специальным уполномоченным был отвезен попечителю Киевского учебного округа. Последовало-ли какое-нибудь распоряжение, неизвестно, но заведующий училищем после этого начал отказывать евреям в приеме от них прошений о допущении их детей к экзаменам. Видя такое создавшееся положение, евреи начали посылать прошения и телеграммы в министерство, попечителю округа и директору народных училищ Полтавской губернии. Все эти просьбы вызвали распоряжения принимать евреев, но, очевидно, в ограниченном количестве. Это видно из того, что из числа принятых – около 30, – евреев принято всего 5, несмотря на то, что экзамены выдержали гораздо больше 5.

За день до экзаменов евреи все-таки внесли обществу 300 рублей, с трудом собранных между собой». [44]

Територія приміщення, в якому розпочала роботу новоство-

рена Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського, налічувала одну десятину землі (1, 09 гектара). Окрім нового центрального навчального корпусу на території знаходився будинок для вчителів, що зберігся до цього часу, два старіші навчальні корпуси та озеро.

Матеріали з Державного архіву про будівництво та початок навчання в приміщенні за адресою місто Бориспіль, Київський шлях подаються мовою оригіналу.

**«УПРАВЛЕНІЕ
Кіевского Учебнаго Округа
25 авг. 1909
№ 38542
М. Н. П.
Киевский учебный округъ
Дирекція Народных училищъ
Полтавской губернии
УЧИТЕЛЯ-ИНСПЕКТОРА
Бориспольскаго
4-класснаго Городскаго училища
агуста 24 дня 1909 г.
№ 25
м. Борисполь,
Полтавская губернія**

**ЕГО ВЫСОКОПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ
Господину Попечителю Кіевского Учебнаго Округа**

Имѣю честь увѣдомить Ваше

Высокопревосходительство, что 6-го сентября сего года состоится торжественное открытіе ввѣреннаго мнѣ Бориспольскаго 4-хкласснаго городскаго училища.

Учитель Инспекторъ Жуковскій»

**УПРАВЛЕНІЕ
Кіевского Учебнаго Округа
24 дек. 1909
№ 60865**

М. Н. П.
Киевский Учебный Округ
Директоръ Народныхъ училищъ
Полтавская губенрія
Декабря 22 дня 1909 г.
№ 5535
м. Полтава

ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ

Господину Попечителю Кіевскаго Учебнаго Округа

Представляя при семъ обратно ВАШЕМУ ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ препровожденное мнѣ при надписи отъ 18 октября сего года за № 48239 отношеніе Бориспольскаго волостного правленія, ходатайствующаго объ ассигнованіи Бориспольскому сельскому обществу, согласно приговору этого общества от 8 іюня 1909 г. за № 104, въ единовременное пособіе изъ казны 2000 руб. на достройку службъ около зданія и 10 000 руб. для постройки новаго зданія для Бориспольскаго 2-го одно-класснаго начальнаго училища, зданія котораго уступлены подъ помѣщеніе вновь открытаго въ настоящемъ 1909 г. Городскаго 4-класснаго училища, имѣю честь доложить слѣдующее.

1. Копія поименованнаго приговора Бориспольскаго сельскаго общества объ открытіи въ пользу м. Борисполь городскаго 4-класснаго училища и объ уступкѣ в пользу сего училища двухъ зданій и при нихъ одной десятины усадебной земли, а также планы этихъ зданій представлены мною ВАШЕМУ ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ отъ 26 января сего года за № 320 вмѣстѣ съ свѣдѣніями вообще о населенныхъ пунктахъ Полтавской губерніи, в которыхъ предположено открыть городскія 4-классныя училища.

2. Изъ этого приговора видно, что Бориспольское общество, въ случаѣ удовлетворенія его ходатайства объ открытіи в м. Борисполь городскаго четырехкласснаго

училища и въ виду значительныхъ затратъ на постройку уступленныхъ подъ училище зданій, просило ходатайства инспектора Краснянскаго предъ Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія о назначеніи единовременнаго пособия 2000 руб. на окончаніе постройки школьныхъ зданій и въ размѣръ до 10 000 руб. на постройку зданія для Бориспольскаго второго однокласнаго начальнаго училища, которое должно помѣщаться до устройства собственнаго зданія въ зданіи, уступленномъ городскому училищу.

3. Изъ просимыхъ 2000 руб. на окончаніе постройки школьныхъ зданій отпущено изъ средствъ Кіевскаго Учебнаго Округа въ октябрѣ сего года 500 руб. которыхъ, по мнѣнію инспектора Краснянскаго, достаточно для удовлетворенія указанныхъ нуждъ.

4. Жителей в м. Борисполь считается 10 214 обоого пола, в томъ числѣ по вѣроисповѣданіямъ: 9130 православнаго и 1084 іудейскаго, а по сословіямъ: 101 дворянинъ, 48 духовнаго званія, 1236 мѣщанъ и 8829 крестьянъ и казаковъ; дѣтей школьнаго возраста 1208; одно городское четырехкласное съ 56 учащимися и четыреначальныхъ школы: Бориспольское I-е: съ 260 учащимися; 2-е: съ 148 учащимися и двѣ церковно-приходскихъ школы съ 119 учащимися, всего учащихся 583: 464 м. и 119 дѣв., и слѣдовательно, дѣтей школьнаго возраста, остающихся безъ правильнаго элементарнаго образованія 625 – 139 м. и 486 дѣв.

5. Отказъ въ испрашиваемомъ пособіи Бориспольскому обществу, истощившему свои свободныя средства на пріобрѣтеніе грунта и постройку на немъ зданій для Бориспольскаго 2-го начальнаго училища, уступленныхъ городскому училищу, неминуемо повлечетъ увеличеніе числа дѣтей школьнаго возраста, остающихся безъ элементарнаго образованія, что тяжело отразится на чувствахъ родителей и можетъ вызвать среди мѣстнаго населенія враждебное настроеніе къ городскому 4-класному училищу, занявшему помѣщеніе, предназначавшееся для однокласнаго начальнаго училища.

Въ виду изложеннаго, а также принимая во вниманіе сообщенное мнѣ Окружнымъ Начальствомъ отъ 14 марта 1907 года за № 5138 предложеніе Министерства Народнаго Просвѣщенія отъ 24 февраля того же года за № 4184, и признавая ходатайство Бориспольскаго волостного правленія о выдачѣ Бориспольскому обществу изъ средствъ казны единовременнаго пособія въ размѣръ 10 000 руб. на постройку зданія для Бориспольскаго 2-го начальнаго училища заслуживающимъ удовлетворенія, имѣю честь покорнѣйше просить ходатайства ВАШЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА предъ Министерствомъ Народнаго Просвѣщенія о выдачѣ названному обществу испрашиваемаго пособія на указанный предметъ.

При семъ прилагаются копія помянутаго приговора, а также планъ и смѣта на постройку школьнаго зданія.

Директоръ (подпись)

Дѣлопроизводитель (подпись)»

Копія.

По книгѣ приговоровъ №84.

П Р И Г О В О Р Ъ

Бориспольскаго Сельскаго Схода.

1909 года августа 2 дня Мы, нижеподписавшіеся общество казаковъ и крестьянъ м. Борисполя, Переяславскаго уѣзда, Полтавской губерніи, численностью 2432 ревизскихъ мужскаго пола душъ, изъ которыхъ наличныхъ домохозяевъ имѣющихъ право голоса на Сходѣ 829, бивъ сего числа на Сельскомъ сходѣ 575 человекъ, въ присутствіи сельскихъ старостъ Тимофея Тоцкаго и Ивана Петренка, гдѣ между прочимъ имѣли сужденіе о томъ, что новоустроенное нами 2-е общественно-земское училище, какъ уже извѣстно намъ, преобразовано въ 4-хъ классное городское, куда, какъ сообщилъ намъ сегодня Завѣдывающій этимъ училищемъ, будутъ приниматься всѣ дѣти безъ различія

25/9

УПРАВЛЕНИЕ
 Киевского Учебного Округа
 25. СЕНТ 1909
 № 44867 / 4811

Въ Управление Киевского Учебного Округа.

17

М. Н. Я.
 КИЕВСКИЙ УЧЕБНЫЙ ОКРУГЪ
 ПОЛТАВСКАЯ ДИРЕКЦІЯ
 НАРОДНЫХЪ УЧИЛИЩЪ.
 ИНСПЕКТОРЪ
 НАРОДНЫХЪ УЧИЛИЩЪ
 3-го района
 Полтавск. губ.

Сентябрь 1909 г.

№ 2018

Г. ПРЯЛУКИ.

Ср.
 К. 25/11

124 / 1909

Владѣтели отоможенія Канцеляріи
 Его Превосходительства, Господина
 Консультеля Киевскаго Учебнаго Округа
 отъ 21 септѣбря за № 44051 ^{ан}
 имѣю честь представить при семъ
 копію докладной записки моеи отъ
 7 августа сего года по ходатайству объ
 ассигнованіи средствъ на окончаніи
 постройки Бориспольскаго четвертьклас-
 наго городского училища, пожитель-
 нѣйша присовѣщяя, что до настоя-
 щаго времени отвѣта на означенное
 ходатайство не послѣдовало.

Хотя зданіе городского училища при-
 ведены въ надлежащій видъ и учебныя
 занятія идутъ съ 7 септѣбря, но для
 производства ремонта одчество сдѣ-
 лало за семъ необходимой суммы

Лист до Управління Київського Навчального округу від 25 вересня 1909 року. Стор. 1

вѣроисповѣданія и званія, слѣдовательно въ названное училище могутъ быть принимаемы и евреи.

Принимая во вниманіе, что приговоромъ своимъ, 8 іюня 1908 г. постановленнымъ, мы просили Правительство, чтобы въ то училище принимались дѣти только лишь православнаго исповѣданія, а также и то что еврейскій народъ въ высшей степени не дружелюбенъ, злобный и ненавистный и помимо того презирающій на каждомъ шагу православнаго человѣка, стараясь вездѣ и гдѣ только возможно закабалить его, а главное – не желая чтобы наши дѣти имѣли какое либо общеніе съ этими паразитами народа, ибо послѣдніе могутъ и способны нашихъ дѣтей развратить и поколебать

почему въ средствахъ нуждается, и въ настоящее время не удовлетворяется некоторыми насущными школьными нуждами. Такъ, напримеръ, многократныя просьбы мои о добавленіи классной мебели во 2^е начальное училище, что дало бы возможность принять большее число новичковъ, до сих поръ остаются безъ удовлетворенія и едва ли будутъ исполнены вслѣдствіе недостатка средствъ.

Инспекторъ народныхъ училищъ
3^ю района Подтавской губерніи ІІВК Крамленскі

Лист до Управління Київського Навчального округу
від 25 вересня 1909 року. Стор. 2

въ нравственномъ и религіозномъ отношеніяхъ, и зная евреевъ какъ людей самыхъ неблагонадежныхъ во всѣхъ отношеніяхъ, мы, въ дополненіе къ ходатайству нашему, выраженному въ сказанномъ выше приговорѣ,

ПРИГОВОРИЛИ: просить Его Высокопревосходительство Господина Попечителя Кіевскаго Учебнаго Округа о томъ, чтобы въ открываемое 4-хъ классное Бориспольское Городское училище принимались бы исключительно дѣти православнаго исповѣданія, ибо устроенное училище обошлось намъ до 25 000 руб., въ постройкѣ котораго евреи совершенно никакого участія не принимали, да и принимать не желаютъ, хотя теперь обойдется и безъ ихъ помощи, помимо того какъ мы выше сказали, нежеланіе наше, чтобы наше подрастающее поколѣнне, а въ особенности наши дѣти-ученики, имѣли какое либо общеніе съ еврейскими дѣтьми, такъ какъ при такомъ положеніи дѣла не будетъ просвѣщеніе, а получится только лишь развратъ, искоренить который не такъ легко, да еще въ особенности въ теперешнее беспокойное время; въ чемъ сей приговоръ составилъ и къ оному подписываемся:

1. Тихонъ Курандовскій,

2. Иванъ Жукъ.

Настоящій приговоръ подписанъ въ числѣ 573 лицъ.

Съ подлиннымъ /підпис/

Стоначальникъ /підпис/» [45]

УПРАВЛЕНИЕ
Киевского Учебного Округа
30. СЕНТ 1909
№ 45664 / 488

М. Н. П.
Киевский Учебный Округ.

Кухарь 80%

**ДИРЕКТОРА
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧИЛИЩ** ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬНОСТИ,
Полтавской губернии.

Господину Попечителю Киевского Учебного Округа.

28. дня 1909 г.

20

на сумму 30. 1909

г. Полтава.

Учитель-инспектор Бориспольского 4-классного городского училища Пуконский, отъ 26 сего сентября за № 75, представляя миѣ прилагаемую при семъ копию протокола засѣданія педагогическаго совѣта вышеназваннаго училища отъ 17 сентября сего года, а также отношенія Переяславской городской управы за № 4166 о справочныхъ цѣнахъ на дрова, проситъ моего ходатайства о разрѣшеніи приобрести для отопленія зданій названнаго училища въ 1909 году 4 саж. дубовыхъ дровъ хозяйственнымъ способомъ, по цѣнамъ не выше справочныхъ, съ отношеніемъ потраченаго на сей предметъ расхода къ количеству полученныхъ не выше СТА ЧЕТЫРЕХЪ руб. на счетъ суммъ, ассигнованныхъ по § 8 ст. I лит. Б финансовою сѣткою Министерства Народнаго Просвѣщенія 1909 года на хозяйственныя нужды училища.

Признавая ходатайство г. учителя-инспектора Пуконскаго заслуживающимъ удовлетворенія, имѣю честь изложенномъ представить на благоусмотрѣніе и распоряженіе ВАШЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬНОСТВА.

Директоръ *К. М. Гриневич*

Дѣлопроизводитель *А. Семенов*

Лист Попечителю Київського Навчального округу від 28 вересня 1909 року

**Управление
Кіевскаго Учебнаго Округа
25 сент 1909
№ 44867/4811
М. Н. П.
Кіевскій учебный округъ
Полтавская дирекція
Народныхъ училищъ
Инспекторъ
Народныхъ училищъ
3-го района
Полтавск. губ.
Сентября 22 дня 1909 г.
№ 2018**

Въ Управление Кіевскаго Учебнаго Округа

Вслѣдствіе отношенія Канцеляріи Его Превосходительства, Господина Попечителя Кіевскаго Учебнаго Округа отъ 21 сего сентября за № 44051 имѣю честь представить при семъ копію докладной записки моей отъ 7 августа сего года по ходатайству объ ассигнованіи средствъ на окончаніе постройки Бориспольскаго четверехкласнаго городского училища, почтительнѣйше присовокупляя, что до настоящаго времени отвѣта на означенное ходатайство не послѣдовало.

Хотя зданія городского училища приведены въ надлежащій видъ и учебныя занятія идутъ съ 7 сентября, но для производства ремонта общество сдѣлало заемъ необходимой суммы, почему въ средствахъ нуждается, и въ настоящее время не удовлетворяетъ нѣкоторыхъ насущныхъ школьныхъ нуждъ. Такъ, напримѣръ, многократныя просьбы мои о добавленіи класной мебели во 2 начальное училище, что дало бы возможность принять большее число новичковъ, до сихъ поръ остаются безъ удовлетворенія и едва ли будутъ исполнены вслѣдствіе недостатка средствъ.

**Инспекторъ народныхъ училищъ
3-го района Полтавской губерніи Ив Краснянский»**

М. Н. П.

Південний Учебний Округ.

**ДИРЕКТОРА
ГОРОДСКИХ УЧИЛИЩ**
Полтавской губернии.

№ 45666 / 4887

УПРАВЛЕНИЕ
Кіевского Учебнаго Округа
30. СЕНТ. 1909

30/9

ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛСТВУ,
Господину Попечителю Кіевского Учебнаго Округа.

вт. 28 дня 1909 г.

24

г. Полтава.

Инспектор народных училищ 3 района Полтавской губернии Иван Яковлевич, отъ 24 сего сентября за № 2086, представляя мнѣ прилагаемую при семъ копию протокола засѣданія педагогическаго совѣта Бориспольскаго 4-класснаго городского училища отъ 20 септября сего года, проситъ моего ходатайства о разрѣшеніи внести въ названномъ училищѣ плату за ученикъ въ размѣрѣ 8 руб. въ годъ съ каждаго учащагося.

Разрѣшеніи внести плату за ученика въ Бориспольскомъ городскомъ 4-классномъ училищѣ по 8 р. въ годъ съ каждаго учащагося.

Признавая ходатайство г. Инспектора Крапивнаго заслуживающимъ удовлетворенія, имѣю честь объ этомъ предложить на благоусмотрѣніе и распоряженіе ВАШЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА.

Директоръ *В. С. Савицкий*

г. Полтава

24 / 1909

г. Полтава

Соплика инспектору платитъ установленнаго государственнаго надзора училищъ и учебныхъ заведеній Попечительскаго округа

Лист Попечителю Київського Навчального округу від 28 вересня 1909 року

Въ Канцелярію Господина Попечителя
 Київскаго Учебнаго Округа

УПРАВЛЕНИЕ
 Киевскаго Учебнаго Округа
 17. ОКТ. 1909
 № 48955 / 5724

17/10

1711

Ж

13го октября 1909го года мною рассмотрено
 1^е Горюховское училище. Дети всех отде-
 лений в общем обнаруживают вполне удовлетво-
 рительныя познанія по всем предметам.
 Нужно лишь в младшей группѣ повторить таб-
 лички сложений и вычитанія, въ III^{ей} - требовать
 сознательнаго отношенія къ производству сло-
 женія и въ старшей группѣ заняться по грам-
 матикѣ. По Закону должно отвѣтить директо-
 ровскому училищу вышестоящей группѣ. Книжки и
 хозяйственныя книги училища содержатся въ
 должномъ порядкѣ. Необходимы отчеты для младше-
 го отделения, а также книги въ каждую классную
 комнату для хранения учебнаго пособія и инв-
 лентарнаго принадлежностей.

Инспектора народныхъ училищъ Ив. Курчан-
 скій.

124 / 1909

Лист Инспектора народных училищ, Краснянского в Канцелярію Господина Попечителя Київського Навчального округу від 12 жовтня 1909 року.

М. Н. П.
Київській Учебний Округ.
Директора
Народныхъ Училищъ
Полтавской губерніи
сент. 28 дня 1909 г.
№ 4130
г. Полтава

ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ

Господину Попечителю Киевского Учебного Округа
Инспектор народныхъ училищъ 3 района Полтавской губерніи Краснянскій, отъ 24 сего сентября за № 2036 представляя мнѣ предлагаемую при семъ копію протокола засѣданія педагогическаго совѣта Бориспільського 4-класного городского училища отъ 20 сентября сего года, проситъ моего ходатайства о разрѣшеніи ввести въ училищѣ плату за ученіе в размѣрѣ 8 руб. в годъ съ каждого учащагося.

Признавая ходатайство г. Инспектора Краснянского заслуживающимъ удовлетворенія, имѣю честь объ изложенномъ представить на благоусмотреніе и распоряженіе

ВАШЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВА.

Директор
Дѣлопроизводитель»

М. Н. П.

Київській Учебній Окрузі.

**ДИРЕКТОРА
НАРОДНЫХЪ УЧИЛИЩЪ**

Полтавской губерніи.

Октяб. 28 дня 1909 г.

[Handwritten signature]
г. Полтава.

На № № 44019 и 46044 .

Взгляд на инфантиз
С. Кі

12/11 / 1909

4

УПРАВЛЕНИЕ
Київскаго Учебнаго Округа
30. ОКТ. 1909
50710 / 5418

30/10

ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЪСТВУ,

Господину Попечителю Київскаго Учебнаго Округа.

Во исполнение предложеній отъ 20 и 29 сентября
сего года за № 44019 и 46044 , съ однимъ прило-
женіемъ, по вопросу о пріемѣ въ Вирисполь-
ское 4-классное городское училище , представляя
при семъ ВАШЕМУ ПРЕВОСХОДИТЕЛЪСТВУ требования по
изложенному предмету объясненія инспектора народ-
ныхъ училищъ Киевскаго отъ 12 сего октября за №
2295 и учителя-инспектора названнаго училища Леон-
ида ПУКОВСКАГО отъ 9 и 10 сего же октября за №
85 и 87 и сопроводженію моему при № 46044 коррес-
понденцію , напечатанную въ "265 газеты " Кіев-
ская школа " , а также экзактный списокъ лѣтъ ,
подвергавшихся пріемнымъ испытаніямъ въ сентябрѣ
сего года для поступленія въ число учениковъ Во-
риспольскаго 4-класснаго городского училища ,
ибо честь доложить , что авторъ указанной коррес-
понденціи , насчитывающій въ м. Вирисполь нѣсколь-
сотъ дѣтей школьнаго возраста и объясняющій не-
значительное сравнительно съ этимъ число мальчишество ,
подвергавшихся пріемнымъ испытаніямъ и принятыхъ
въ училище, исключительно индифферентнымъ отноше-
ніемъ къ училищу мѣстныхъ крестьянъ, обнаружилъ
свое незнакомство съ программой существующихъ го-
родскихъ 4-классныхъ училищъ и съ требованіямъ ,
предъявляемымъ на пріемныхъ испытаніяхъ къ жела-

Лист Директора народных училищ до Господина Попечителя Київського Навчального округу від 28 жовтня 1909 року. Стор. 1

М. Н. П.
Киевский учебный округ
Директора
Народных Училищ
Полтавской губернии
Октябрь 28 дня 1909 года
№ 45/77
г. Полтава
На №№ 44019 и 46044

ЕГО ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ

Господину попечителю Киевского учебного округа Во исполнение предложений от 20 и 29 сентября сего года за №№ 44019 и 46044, с одним приложением, по вопросу о приеме евреев в Бориспольское 4-классное городское училище, представляя при сем ВАШЕМУ ПРЕВОСХОДИТЕЛЬСТВУ требуемые по изложенному предмету объяснения инспектора народных училищ Краснянского от 12 сего октября за № 2295 и учителя-инспектора Леонида ПУКОВСКАГО от 9 и 10 сего же октября за №№ 85 и 87 и препровожденную мне при № 46044 корреспонденцию, напечатанную в № 265 газеты «Киевская мысль», а также экзаменный список лиц, подвергавшихся приемным испытаниям в сентябре сего года для поступления в число учеников Бориспольского 4-классного городского училища.

Имею честь доложить, что автор указанной корреспонденции, насчитавший в м. Борисполе несколько сот детей школьного возраста и объясняющий незначительное, сравнительно с этим, число мальчиков, подвергавшихся приёмным испытаниям и принятых в училище, исключительно индифферентным отношением к училищу многих крестьян, обнаружил свое незнакомство с программю существующих городских 4-классных училищ и с требованиями, предъявляемыми на приемных испытаниях к желающим поступить в первый класс такого училища. Как известно, в первом классе городских черырѣхклассных училищ преподаются отечественная история, география, геометрия и проч.

шимъ поступить въ первый классъ такого училища .
Какъ извѣстно , въ первомъ классѣ городскихъ че-
тырехклассныхъ училищъ преподаются отечественная
исторія , географія , геометрія и проч. Для усво-
енія хотя пока элементарныхъ свѣдѣній по этимъ
предметамъ требуются развитіе и познанія по мень-
шей мѣрѣ въ объемѣ курса одноклассныхъ начальныхъ
училищъ .

Число подавшихъ прошенія значительно уменьшилось
въ корреспонденціи : было подано не 50 , а 92 про-
шенія , изъ нихъ русскими 68 и евреями 24 . Принадле-
въ училище дѣтей православнаго вѣроисповѣданія 81
и іудейскаго 5 . Изъ православныхъ познаты дѣ-
мальчики обнаружившіе на испытаніяхъ большую или
меньшую подготовленность къ усвоенію курса перво-
класса городского училища , а изъ дѣтей евреевъ
приняты въ училище только получившія на экзаменѣ
въ среднемъ выводѣ не менѣе 4 , что видно изъ при-
лагаемаго экзаменнаго списка .

Бориспольское сельское общество , какъ видно
изъ прилагаемыхъ объясненій инспектора Краснаго
го и учителя-инспектора Пуковскаго, ходатайствовало
предъ Окружнымъ Начальствомъ о недопущеніи евреевъ
полагаемое къ открытію въ Борисполѣ городского
4-класснаго училища, но недостатокъ средствъ необ-
ходимыхъ для окончанія постройки школьныхъ зданій
побудилъ общество согласиться на удовлетвореніе
просьбы нѣсколькихъ евреевъ о приѣмѣ въ училище
ихъ дѣтей съ тѣмъ чтобы эти евреи приняли мате-
ріальное участіе необходимое на ремонтъ школьнаго

ствовавшего предъ Окружнымъ Начальствомъ о непринятии дѣтей евреевъ въ училище , ходатайствовать предъ Управленіемъ Округа о возвращеніи приговора по означенному предмету , а предъ педагогическимъ персоналомъ Бориспольскаго училища о приѣмѣ въ училищѣ нѣсколькихъ еврейскихъ мальчиковъ . Педагогическій совѣтъ училища , уступая настойчивой просьбѣ старшины , призналъ возможнымъ принять въ училище евреевъ лишь въ томъ случаѣ , если окажутся вакантныя мѣста послѣ приѣма дѣтей мѣстныхъ крестьянъ . По окончаніи приѣмныхъ экзаменовъ оказалось возможнымъ принять въ Бориспольское училище 5 дѣтей мѣстныхъ евреевъ .

Директоръ *Н. К. Купчинъ*

Лист Директора народных училищ до Господина Попечителя Київського Навчального округу від 28 жовтня 1909 року. Стор. 3

Для усвоения хотя пока элементарныхъ знаний по этимъ предметамъ требуются развитие и познания по меньшей мере в объѣме курса одноклассныхъ начальныхъ училищ.

Число подавшихъ прошения значительно уменьшено в корреспонденции: было подано не 50, а 92 прошения, из них русскими 68 и евреями 24. Принято в училище детей православнаго вероисповѣданія 51 и иудейскаго 5. Из православныхъ приняты все мальчики, обнаружившие на испытаніяхъ большую или меньшую подготовленность к усвоению курса перваго класса городского училища, а из дѣтей евреевъ приняты в училище только получившіе на экзамене в среднемъ выводе не менее 4, что видно из прилагаемаго экзаменаціоннаго списка.

Бориспольское сельское общество, как видно из прилагаемых объяснений инспектора Краснянского и учителя-инспектора Пуковского, ходатайствовало перед Окружным Начальством о недопущении евреев в полагаемое к открытию в Борисполе городское 4-классное училище, но недостаток средств необходимых для окончания постройки школьных зданий побудил общество согласиться на удовлетворение просьбы нескольких евреев о приеме в училище их детей с тем, чтобы эти евреи приняли материальное участие, необходимое на ремонт школьного здания. Евреи внесли обществу на означенный предмет 300 руб. После этого Бориспольское общество уполномочило местного волостного старшину ходатайствовавшего перед Окружным Начальством о непринятии детей евреев в училище, ходатайствовать пред Управлением Округа о возвращении приговора по означенному предмету, а перед педагогическим персоналом Бориспольского училища о приеме в училище нескольких еврейских мальчиков. Педагогический совет училища, уступая настойчивой просьбе старшины, признал возможность принять в училище евреев лишь в том случае, если окажутся вакантные места после приема детей местных крестьян. По окончании приемных экзаменов оказалась возможность принять в Бориспольское училище 5 местных евреев.

Директор»

По книге приговоров № 104

Приговор

Бориспольского сельского схода

1908 года /июня/ 8 дня.

Мы нижеподписавшиеся общество казаков и крестьян м. Борисполя. Переяславского уезда. Полтавской губернии численностью – 2432 душ мужского пола, из которых наличных домохозяйств, имеющих право голоса на сходе 829, быв сего числа на сельском сходе 602 человека, в присутствии сельских старост Ивана Шкиля и Павла Татаренка слушали предложение Инспектора народных училищ о том, не пожелаем ли мы открыть

По книжці приговорів № 104:

Приговор

Бориспільського сільського сходу.

75

1918 года іона і сгнал. Мы изреписавшіяся
 общество казаков и крестьян м. Бориспіль. Первая-
 славского уезда, Палтавской губернии численностью
 2432 ревизионных мурзеского пала Дуин, изъ которыхъ
 наминыя домохозяевъ, имѣющихъ право голоса на
 сходы 829, двѣя село и села на сѣльскомъ сходы 602
 человекъ, въ присутствіи сѣльскихъ старостъ Ивана
 Шкима и Павла Матарика суршали предлогеніи Ф.
 Испектора народныхъ училищъ отамъ, ии поурмаив-
 ли мы откриты во вновь строющаея ииалонаи
 зданіи городского четырёхкласснаго училища по Поло-
 жению 31 мая 1879 года, такъ какъ Іаніи вѣать приод-
 ное дѣя иею. Обсудивъ предлогенный вѣамъ вопросъ,
 мы единогласно постановили: просить Ф. Испекто-
 ра народныхъ училищъ Зрайона Палтавской губернии
 содатыаива одо стѣдити ии еодержаніи на средотва
 нѣамъ съ дудущаго учебнаго года въ екачивающаея
 ииимъ ииалонаи зданіи городского 4-класснаго училища
 по Положенію 31 мая 1879 года съ тѣмъ, ииоды въ казѣм
 нол училищѣ принимались дѣтѣи исповѣдательно
 православнаго исповѣданія ии прииципѣстивно дѣи-
 ташъ М. Бориспіль, дѣя которыхъ уетановити
 шату по брѣѣ. въ годѣ, а дѣтѣи ииѣ дѣднихъ ии
 лоущихъ шатити правоуенія еоводедате стѣ-
 ташъ совершенно, ииш дѣѣ дудуть еоводеднѣя ииѣта
 въ училищѣ, то принимати уениѣѣ ии иѣ дудуть
 ииѣтѣя, ко вѣѣ тѣи православиѣ, въ евоѣ стѣоронѣ,
 въ сурѣ стѣдѣтнѣя училища, обѣдывающа предати

Вирок Бориспільського сільського сходу
 від 8 липня 1908 року. Стор. 1

въ видѣніи Министерства Народнаго Просвѣщенія
 новоблаженнаго зданія, флигеля для квартиръ учителя
 со служебными, а также и грунты, находящіяся при
 училищѣ, мѣрою одна десятина. Въвѣсть оъ оныхъ
 постановили просить Ф. Мокшторфа народнаго
 учителя, не найдеть-ли оныхъ возмозженныхъ ходатай-
 ствовать о казначеніи изъ казенныхъ-мѣдо суммъ единого
 временнаго пособія на окончаніе постройкы школьна-
 го зданія до 2000 руб., такъ какъ ученицкая вышка поос-
 тройкы и зданія, а также и грунты обошлись нами до
 25000 руб., что содѣланныя свидѣствъ у насъ теперь соверши-
 но не ширится, школьное зданіе мы казначеніемъ
 обновили въ 1^{мѣ} августа ср., на сирой удовлетворенія
 нашего ходатайства оъ открытіи въ м. Бориспѣли
 4^х класснаго городского училища по Положенію 31го мая
 1879 года, мы будемъ лишены содѣланныя зданія
 для 2го казальнаго училища, почему считаемъ себя
 вынужденными, въ видѣ пожеланія наши кружимо
 затратить на постройку школьнаго зданія, просить
 ходатайства Ф. Мокшторфа о казначеніи казенъ вспомо-
 жнаго пособія отъ Министерства Народнаго Просвѣ-
 щенія въ размѣрѣ до 10000 рублей на постройку школь-
 наго зданія, для второго казальнаго училища; поудача
 школьнаго зданія и дружию постройку, а также и грун-
 та въ видѣніи Министерства Народнаго Просвѣщенія
 и открытіи 4^х класснаго училища дадено быть признано
 съ востановленіемъ тогда, когда на это будетъ издѣ-
 лано земланіе Печеряшевскаго земства. Кроме сего добавля-
 емъ, что въ свѣдѣніяхъ классныхъ на всео училища въде-
 ны воспитывающія не менше 3^х мѣтъ наши отро-
 въ первоклазальномъ образованіи; въ чемъ и подтверждаемъ

Вирок Бориспільського сільського сходу
 від 8 липня 1908 року. Стор. 2

во вновь строящемся здании городского четырехклассного училища по Положению 31 мая 1872 года, так как здание вполне пригодное для него. Обсудив предложенный выше вопрос, мы единогласно постановили: просить Г. Инспектора народных училищ 3 района Полтавской губернии ходатайствовать об открытии содержания на средства казны с будущего учебного года в оканчивающемся ныне школьном здании городского четырехклассного училища по положению 3 мая 1872 года с тем, чтобы в названное училище принимались дети исключительно православного вероисповедания и преимущественно жители м. Борисполя, для которых установить плату по 6 руб. в год, а для детей лиц бедных и не могущих платить право учения, освобождать от платы совершенно, если же будут свободные места в училище, то принимать учеников и из других мест, но все-таки православных из своей страны; в случае открытия училища обязываемся передать во владения Министерства Народного Просвещения новошкольное здание, флигель для квартир учителей со службами, а также и грунт, находящийся при училище, мерою одна десятина. постановили просить Инспектора народных училищ – не найдёт ли он возможность ходатайствовать о назначении ещё каких либо сумм единовременного по-

Подлинный за надлежущими подписан.

 Съ подлинным вирою

 Подписали: сельскій староста Ив. Петренко, писарь

 (подпись не разборлива). (М. П.)

 Съ копіей вирою.

 Инспектор народных училищ

 3го района Полтавской губернии Ив. Крамляев.

Вирок Бориспільського сільського сходу
від 8 липня 1908 року. Стор. 3

собия на окончание постройки школьного здания до 2000 руб. так как упомянутые выше постройки и здания а также и грунт обошлись нам до 25 000 руб. ибо собственных средств теперь у нас совершенно не имеется, школьное здание мы намерены окончить к 1 августа сего года. На случай удовлетворения нашего ходатайства об открытии в м. Борисполе четырехклассного училища, по Положению 31 мая 1872 года мы будем лишены собственного здания для 2-го начального училища, почему считаем себя вынужденными, ввиду понесённых нами крупных затрат на постройку школьного здания, просить ходатайства г. Инспектора о назначении нам безвозвратного пособия от Министерства Народного Просвещения в размере до 10 000 руб. на постройку собственного здания второго начального училища; передача школьного здания и других построек, а также грунта в ведение Министерства Народного просвещения и открытие 4-х классного училища должно считаться состоявшимся тогда, когда на это будет изъявлено желание Переяславского земства. Кроме сего добавляем, что в свободных классах всего училища должны воспитываться наши дети не менее 3-х лет в первоначальном образовании, в чём и подписываемся.

Подлинный за надлежащими подписями.

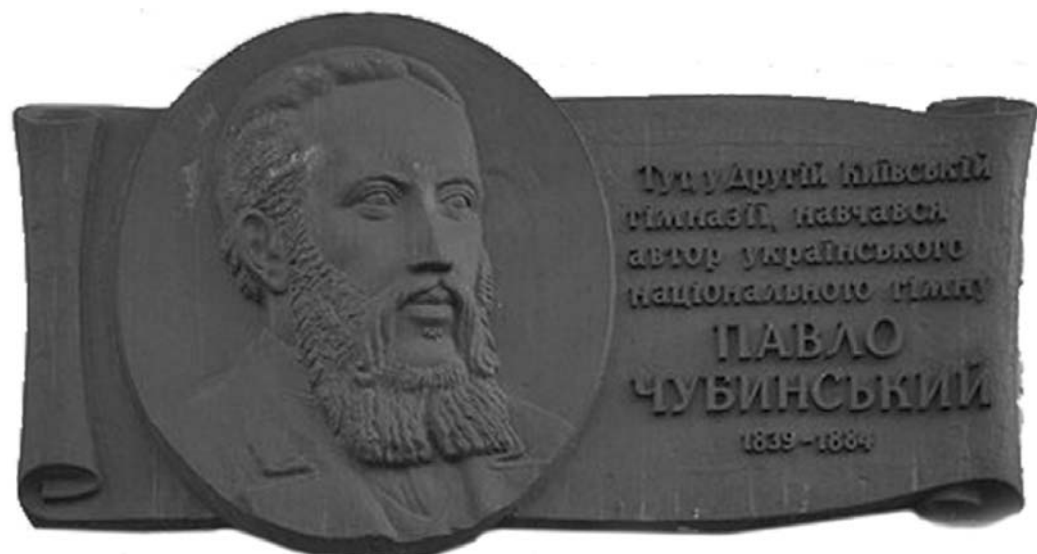
Подписали: сельский староста

Ив. Петренко, писарь /подпись/ М. П.

С копией верно

Инспектор народных училищ

3-го района Полтавской губернии Ив. Краснянский [45]

Ворисполь Полт. губ.

Додатки

Розділ IV

• БАРИШПІЛЬСЬКА •
ДЕРЖАВНА
МІШАНА ГІМНАЗІЯ
ІМЕНІ
ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО

ДОКУМЕНТИ, ЯКИМИ КЕРУВАЛАСЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ БОРИСПІЛЬСКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО

ЦИРКУЛЯР

Генерального секретаря народної освіти УЦР І. М. Стешенка директорам середніх шкіл всіх відомств та інспекторам вищих, початкових, торгових та інших шкіл України про нові завдання шкільної освіти

16 листопада 1917 року, м. Київ

Нові умови політичного життя в Українській Республіці одкривають перед школою цілком нові перспективи, ставлять перед нею нові завдання. Одним з основних завдань мусить бути виховання дітей в повазі до нового ладу на Україні, до нашого відродженого краю. Національне виховання було кепсько поставлено в старій школі монархічної Росії і це призвело до повної національної байдужості, до розвитку егоїзму, матеріалізму серед вихованців цієї школи. Цього не повинно бути в оновленій Україні, яка витворена до життя патріотизмом і гарячим ентузіазмом широких мас людності. Цей ентузіазм всяка школа повинна підтримувати, розвиваючи тонкі парості дитячого захоплення і високого почування.

З огляду на це, прошу педагогічні ради всіх середніх шкіл України обговорити питання національного виховання і намітити план діяльності. Зі свого боку подаємо до уваги педагогічних рад такі проекти національного виховання:

- 1) В кожній школі треба завести українську мову та

українознавство (програми і розклад предметів буде розіслано цими днями).

2) Поруч з шкільним вивченням рідних дисциплін по школах слід заводити серед учнів гуртки для позашкільного вивчення української літератури, історії і т. п. Як матеріал для цих робіт школярів, кожна урядова школа повинна заснувати українські бібліотеки на спеціальні кошти, а також допомагати учням порадами і грішми в їхньому бажанні відкрити українську читальню для малосвідомих товаришів.

3) Підкреслюючи той загальновідомий факт, що театр найбільше впливає на свідомість слухачів, ми вважали б дуже бажаними регулярні театральні вистави в стінах школи, упорядковані силами учнів з творів наших кращих письменників; декорації легко може замовити педагогічна рада школи.

4) Велике значення надаємо ми всяким літературно-вокальним вечіркам, присвяченим тому чи іншому письменникові; дуже корисно було б в такому разі перед вечіркою читати невеличкий реферат, де б з'ясовано було діяльність поета та його значення для нашого письменства.

5) Щоб підготувати гарних виконавців для українських вечірок, дуже бажано було б організувати лекції по українській декламації в вільні від шкільної роботи години

6) Весною і літом слід би організувати подорожі-екскурсії в різні місця, де б учні змогли на власні очі побачити визначні пам'ятки нашої славної минувшини. Такі подорожі, виховуючи здорове національне почуття, допомагають учням при вивченні рідної історії та мистецтва, і через те вони можуть входити в нормальний плян викладів зазначених предметів (само собою, наладити подорожі можна тільки після того, як життя в Україні зробиться нормальним).

7) Нарешті, велике значення має доладу поставлена організація учнів в різні союзи, спілки, особливо коли ця організація переводиться на національному ґрунті; так, путяща організація «Юнацькі спілки» по середніх школах України зможе цілком переродити наших дітей і з'єднати їх всіх в одну міцну сім'ю, дужу своїм національним духом.

Надаючи всім цим засобам велике значення, прошу педагогічні ради повідомити Секретарство, який плян намічено в справі переведення цієї програми в життя.

При цьому прикладається: а) реєстр оригінальних та прикладних п'єс, визнаних театральним відділом можливими для виконання учнями середніх шкіл; б) реєстр музичних творів для виконання по середніх школах; в) покажчик збірників віршів для декламації; г) покажчик підручників для подорожів.

Генеральний секретар народної освіти І. Стешенко.

Зав. відділом середньої школи

О. Дорошкевич. [45]

ПОВІДОМЛЕННЯ

міністра освіти В. К. Прокоповича комісаріатам Київської шкільної округи про запровадження українознавчих дисциплін у школі

10 квітня 1918 року.

Ненормальні умови біжучого шкільного року найдужче відбилися на справі заведення українознавства по існуючих школах. Брак досвідчених учителів, які могли б заповнити вільні посади по російських школах на Україні, особливо давався взнаки, а індиферентне часто відношення шкільної адміністрації заважало бажанню притягти до роботи ті свіжі сили, які безперечно маютья на місцях. Через те фільтрація вчителів була зведена до мінімуму, бо їх і так не вистачало. В результаті не дивина тепер чути, що українознавство подекуди в непевних руках, і Міністерство має факт, коли вчитель української літератури на лекціях глузує з цієї самої літератури.

З цих причин Міністерство вважає необхідним подумати тепер же про забезпечення школи на той рік певною нормою досвідчених учителів. Для цього воно прохає сповістити всі школи, що:

1) посада учителів української мови та літератури має бути введена в штат і гроші на неї йтимуть з державної скарбниці; щодо історії та географії, то ці предмети можуть викладатися учителем загальної історії;

2) принципіально Міністерство держиться тієї думки, що право на посади українознавства можуть мати тільки ті, хто складе спеціальні іспити;

3) літом у Києві будуть улаштовані Міністерством короткі курси по українознавству для підготовки вчителів середньої школи, куди педагогічні ради можуть командирувати вчителів тієї чи іншої спеціальності (дозволяються пособія з спеціальних коштів школи). Прізвища цих вчителів належить подати до Міністерства заздалегідь.

4) Педагогічні ради повинні заздалегідь потурбуватися про забезпечення посад українознавства вчителями, щоб дати змогу вчителям заздалегідь підготуватись до іспитів.

Міністерство виробляє детальні програми, а покищо подає необхідну бібліографію:

– по українській літературі (загальні курси): 1) Владимиров. Древняя русская литература Киевского периода. – К., 1910;

2) Сперанский. История древней русской литературы. – М., 1914. 3) Грушевський М. Історія України Русі. Т. III і VI;

4) Єфремов С. Історія українського письменства, – К., 1917 (там же детальна бібліографія по окремих питаннях);

– по українській мові: 1) Шахматов, «Краткий очерк истории украинского языка», «Украинский народ в его прошлом и настоящем.» Т. I або в його «Введении»;

2) Житецкий. Очерк литературной истории малорусского наречия в XVII и XVIII вв. – К., 1889;

3) Богомол і Житецкий. Начерк історії літературної української мови. «Україна». 1914. Кн. 11;

4) Свінцицький. Основи наук про мову українську. – К., 1918;

5) Т. Тимченко. Граматика української мови. К., 1907;

6) Соболевский. Русская диалектология (відповідний уступ);

7) Ол. Курило. Граматика української мови. – К., 1917.

Бібліографія по історії і географії України вказана в «Материалах по вопросу о преподавании предметов украинovedения в учебных заведениях». – К., 1918.

Народний міністр освіти Прокопович

Завідуючий відділом середньої школи О. Дорошкевич [43]

ЦИРКУЛЯР

**міністра народної освіти М. П. Василенка директорам шкіл
про недопустимість використання фізичного покарання та
морального тиску як заходів виховного впливу на учнів**

13 жовтня 1918 року.

Події останніх чотирьох років неодмінно мусили вплинути на загальний стан шкільної справи в закладах Української Держави. Міністерству народної освіти добре відомо, яку напружену боротьбу з видимими негативним явищами шкільного життя провадять педагогічні сили, що працюють в Україні, як пильно дбають вони про піднесення на належну височінь попований механізм шкільно-виховальної справи, як настирливо шукають тих засобів, які могли б направити на бажаний шлях виховання молоді.

Вітаючи цю однак напружену працю діячів школи Української Держави, що дбають про приведення до нормального стану шкільно-виховальне життя нашої молоді, Міністерство народної освіти все ж таки мусить зазначити, що деякі педагогічні ради і окремі вихователі і навчителі, щиро бажаючи реорганізувати порушені підпори школи, часом для цього звертаються до засобів давнього минулого, які вже засуджено і практикою шкільного життя і теоретичною думкою кращих педагогічних авторитетів. До таких засобів, наприклад, належить карцер, затримування на деякий час у школі після лекцій (т. зв. «без обіду»), позбавлення учня на більш менш довгий час права сидіти протягом лекції («без місця») і т. д. Разом з тим Міністерству народної освіти відомо, що дехто з педагогів вживає бали, як своєрідний засіб зовнішнього впливу на учнів, користуючись цим, в кожному разі, дуже хитким засобом вузько-формальної кваліфікації знань як окремим засобом дисциплінарної кари. Міністерство народної освіти вважає своїм обов'язком заявити категорично, що воно визнає, що подібного роду засоби не сприяють правильності постановки шкільно-виховальної справи, а навпаки, гальмують її, і тому повинні бути негайно усунуті.

В основу виховання учнів слід покласти не образливі для гідності та шкідливі для здоров'я дисциплінарні кари, а пошану і довір'я дитини, зігріті доброзичливістю і любов'ю до неї.

Наслідком такого ставлення до молоді і учнів мусить з'явитися любов і повага до шкільного закладу та того товариського оточення, де вони працюють, і свідомість, що злі вчинки, які порушують загальний лад шкільного життя і перешкоджають спільній шкільній праці, робити не годиться. Якщо з боку окремих учнів навпаки всім зусиллям вчителя морально вплинути на них в зазначеному напрямі все ж таки спостерігалися б небажані вчинки, Міністерство народної освіти вважає можливим засобом висилання вчителем винуватого з класу під час лекції.

Коли б вчинок учня потребував більш суворої кари, то може бути позбавлення учня після ухвали начальника школи і класного вихователя права приходити в школу протягом одного дня, і після ухвали педагогічної ради – на довший час.

Вживання цієї останньої міри, на думку Міністерства народної освіти, лиш в тому випадкові матиме добродійні для учня наслідки, якщо він зрозуміє, що висилання його з класу на більший або менший час із школи є природним, логічно-невідхильним наслідком його вчинку, бо лихий вчинок ображає і школу, і те товариське оточення, в якому покараному доводиться працювати.

Нині Міністерством народної освіти розробляється план шкільної реформи на Україні. Ця реформа торкається не тільки шкільних планів та методів викладання, але і сполучених з ним питань виховання молоді під час шкільної праці і поза лекціями.

Проте Міністерство переконане, що осередок ваги шкільництва полягає не стільки в тих чи інших планах чи програмах, але значною мірою в безпосередньому творчому впливі педагогічного персоналу в цілому та його окремих представників на молодь. Вважаючи головним завданням і метою школи – виховання, Міністерство народної освіти звертається до педагогічних рад і окремих вихователів та вчителів із закликом докласти

всіх сил, аби цей бік життя шкільних інституцій було піднесено на належну височінь у вищезазначеному напрямкові. Зокрема, Міністерство народної освіти запрошує педагогічні персонали шкільних закладів звернути якнайсерйознішу увагу на організацію якомога більш повного і різноманітного позалекційного та позакласного життя учнів.

Організація учнів у школі на підставі інтересів звичайних їхнім рокам при неодмінній участі й керуванню членів педагогічного персоналу, який не пригнічує при тому ініціативи учнів, а навпаки – допомагає їхньому розвитку, і повинна бути одним з найближчих чергових завдань педагогічних рад шкільних інституцій.

Засобом організації шкільної молоді, починаючи з молодших класів, може бути об'єднання учнів на ґрунті прикрашування класних кімнат і, взагалі, помешкань школи, закладання гуртків літературних, наукових, художніх і спортивних, гуртків для вивчення всякої ручної праці, а також видання класних журналів, влаштування вечірок, товариств взаємної допомоги, влаштування класних книгозбірень і т. п.

В тих городах, де існує кілька середніх шкіл, було б бажано утворити під керуванням педагогів школярської організації вищевказаного типу (громади, літературні гуртки), які б об'єднували учнів різних шкіл в городах.

Міністерство народної освіти пропонує педагогічним радам невідкладно стати до впровадження в життя вищенаведених постанов, попередивши засоби найбільш доцільного і планомірного їхнього вживання залежно від тих чи інших місцевих умов.

Підписав управляючий Міністерством народної освіти і мистецтва Мик. Василенко. [43]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архів Андрія Зиля.
2. Архів Чорнухинського літературно-меморіального музею Г. Сковороди.
3. *Василь Харитон* «Покутяни», «Прут Принт», 2010.
4. Вільна українська школа «Орган Всеукраїнської учительської спілки», 1917, №7.
5. *В. Стрілько-Тютюн* «Грона українських повстань Антибільшовицький спротив на Бориспільщині в 1920–1932 роках», Київ, – 2017.
6. *В. Стрілько-Тютюн*. Світло. Нариси з історії Бориспільщини в двох томах, т. 1.
7. *В. Стрілько-Тютюн*. «Янголи України», Київ, 2017.
8. Галузевий державний архів Служби Безпеки України, Сп. 38135.
9. Галузевий державний архів Служби Безпеки України, Сп. 46927.
10. *Грищенко М. С.* «Нариси з історії школи в Українській РСР (1917–1965)», Київ, Радянська школа, 1966. – 260 с.
11. *Г. Чикаленко*. Жіноча Доля. – Коломия, 1929. – 15 груд.
12. Державний архів Київської області. Ф. 1447.
13. Державний архів Чернігівської області, Ф. 128, Оп. 1.
14. *Добрянский І. А., Постолатій В. В.*, Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець ХХ – початок ХХ ст.), Кіровоград, 1998.
15. *Євген Чикаленко*. «Щоденник 1919–1920 років», Київ Нью-Йорк, Видавництво імені Олени Теліги, 2005.
16. Женские церковно-приходские и школы грамоты Полтавской губернии. Полтавские епархиальные ведомости, 1895, №8.
17. *З. Є. Мірна* // Жіноча доля. Коломия, 1930. – Ч. 25; Ч. 26; Ч. 28.
18. *І. М. Старовойтенко* // Жінка в науці та освіті: минуле, сучасність, майбутнє: матеріали 3-ї міжнар. наук. -практ. конф.

- Другої Міжнар. наук. -практ. конф. «Гендерний компонент у структурі вищої технічної освіти і природничих наук», 4–5 листопада 2005 р. – К., 2005.
19. *І. М. Старовойтенко*. Родина Чикаленків у громадсько-культурному житті України.
 20. «Книга вражень» за 1917–1921 роки Шевченківського національного заповідника.
 21. «Памятная книжка Киевского учебного округа», ч. IV, Черниговская губерния, К. 1912
 22. Полтавские епархиальные ведомости, 1900 год, №2, Часть неофициальная.
 23. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали. у 2 т. Т. 1: 4 березня–9 грудня 1917 року. / упорядн. В. Ф. Верстюк (кер.), О. Д. Бойко та ін. ; Київ: Думка, 1996.
 24. Центральний державний архів вищих органів влади України, Ф. 2581, «Міністерство народної освіти УНР 1917–1918 років, Оп. 1.
 25. Центральний державний архів вищих органів влади України. Ф. 3849, Оп. 1, Спр. 18. Листівка Чикаленко Г. Донцовій М. Б. /д.
 26. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1.
 27. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 115.
 28. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 479.
 29. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 263, Оп. 1, Сп. 634.
 30. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 13273.
 31. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 14637.
 32. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 16479.
 33. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 45503.

34. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 49423.
35. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 263, Оп. 1, Сп. 59252.
36. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 62987.
37. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 606652.
38. Центральний державний архів громадських об'єднань України, 263, Оп. 1, Спр. 631769.
39. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 93000.
40. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 263, Оп. 1, Сп. 78/12172.
41. Центральний державний архів громадських об'єднань України, Ф. 53150, Сп. 34211.
42. Центральний державний історичний архів України, Ф. 161, Оп. 1.
43. Центральний державний історичний архів України, Ф. 707, Оп. 86, Сп. 1.
44. Центральний державний історичний архів України, Ф. 707, Оп. 229, Сп. 124.
45. Центральний державний історичний архів України, Ф. 707, Оп. 313, Сп. 1.
46. *Чорна Л. О.* Тарасова гора в контексті становлення екскурсійної діяльності в період Української революції (1917–1918 роки), Київ, 2017.
47. http://nlr.ru/nlr_history/persons/info.php?id=1201
48. lib.iitta.gov.ua/9187/1/Ченіра.pdf

Про автора

Валентина Стрілько-Тютюн народилася в селі Вишеньки Бориспільського району Київської області в сім'ї медиків – Тютюна Василя Охримовича та Тютюн (Чечуги) Марії Іванівни. Закінчила Київський державний університет імені Тараса Шевченка. Кандидат педагогічних наук, депутат Київської обласної ради VI скликання.

Працювала вчителем, заступником директора, директором Гнідинської середньої школи Бориспільського району Київської області, заступником голови Київської обласної державної адміністрації, радником Керівника Апарату Верховної Ради України, помічником Голови Верховної Ради України.

Вагомий внесок зроблений нею особисто по увічненню пам'яті Київського князя Ярослава Мудрого, за її ініціативи надано статус Національного заповідника Вишгородському історичному комплексу Київської області, де була резиденція князя Ярослава Мудрого, та прийнято рішення про спорудження пам'ятника Ярославу Мудрому в Києві. Одним із спонсорів його спорудження виступив Міжнародний благодійний фонд імені Ярослава Мудрого.

Валентина Стрілько у 80-х роках ХХ століття вела активну боротьбу за незалежність України. Вона була одним з ініціаторів створення на Бориспільщині «Народного руху України за перебудову» і була першою головою цієї організації в 1990 році.

На початку 90-х років ХХ століття стояла у витоках створення Всеукраїнської громадської організації «Товариство української мови ім. Т. Шевченка».

Досвід Гнідинської школи, де вона довгий час працювала директором, згадується в новітній історії освіти України, зокрема в монографіях і наукових працях. Концепція розвитку

національної освіти, розроблена її педагогічним колективом та апробована в Гнідинській школі на Бориспільщині, була одною із складових при розробці нових шкільних навчальних планів в незалежній Україні.

Один із авторів перших в Україні підручників з етики для початкових класів, ініціатор видання перших підручників для початкових класів з новим змістом освіти, має близько ста публікацій про проблеми освіти в Україні.

Ініціатор створення Всеукраїнської асоціації директорів шкіл України, що успішно діє до сьогодні. Нею започаткована в школах України нова форма позакласної роботи – Мала академія народних мистецтв, а також новий навчальний предмет – народознавство.

Громадська і освітня діяльність Стрілько відома не тільки в Україні, а й далеко за її межами: Канаді, США, Австралії, Німеччині, Англії, Франції, Угорщині та інших країнах світу.

За її ініціативи та безпосередньої участі встановлено пам'ятники Павлу Чубинському та Володимирі Мономаху в Борисполі, гетьману Івану Мазепі на його батьківщині в селі Мазепинці Білоцерківського району Київської області.

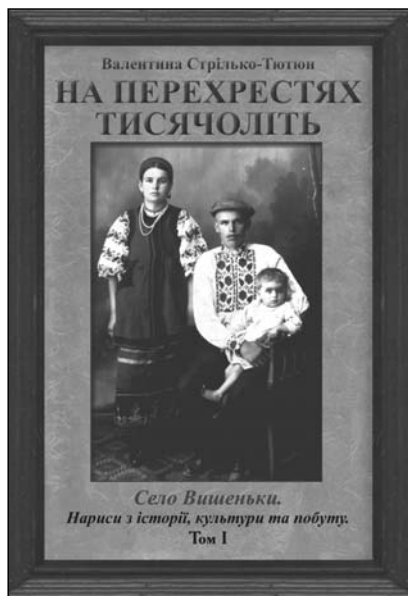
Працює на посаді Президента Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого. Під її керівництвом міжнародна громадська організація стала однією з найвідоміших в Україні, визнана лауреатом Національного конкурсу «Благодійна Україна–2012» та «Благодійна Україна–2013», є переможцем Національного рейтингу благодійників в номінації «Лідер у сфері освіти та науки», в 2014 та 2015 роках та зайняла I місце в Національному конкурсі «Благодійна Україна–2016».

За багаторічну сподвижницьку роботу в ім'я України та активну благодійну і громадську діяльність удостоєна премій Ліги українських меценатів імені Євгена Чикаленка, імені Дмитра Нитченка, а також відзначена Міжнародною премією «Тріумф», нагороджена орденом Христа Спасителя.

Валентина Стрілько-Тютюн – відомий краєзнавець, ґрунтовно досліджувала наслідки правління московсько-більшовицької влади в ХХ столітті на Бориспільщині. Світ побачили її книги: «Світло. Нариси з історії освіти Бориспільщини» у двох томах, «Янголи України. 100-річчю Бориспільської «Просвіти» присвячується», «Грона українських повстань. Антибільшовицький спротив на Бориспільщині в 1917–1932 роках», «Червоний терор. Політичні репресії на Бориспільщині в 1920–1950 роках», «Щоденник для ХХІ століття», «Великомученики. Політичні репресії проти учасників руху за Українську Автокефальну Православну церкву на Бориспільщині в 1921–1930 роках», «На перехрестях тисячоліть. Нариси з історії, культури та побуту села Вишеньки Бориспільського району» в шести томах.

Нагороджена відзнакою Бориспільської районної ради та Бориспільської районної адміністрації «За особливі заслуги перед громадою».

КНИГИ ВАЛЕНТИНИ СТРІЛЬКО-ТЮТЮН ПО ІСТОРІЇ ХХ СТОЛІТТЯ БОРИСПІЛЬЩИНИ

Валентина Стрілько-Тютюн
НА ПЕРЕХРЕСТЯХ
ТИСЯЧОЛІТЬ

Село Вишеньки
Реабілітовані історією

Том V

Валентина Стрілько-Тютюн
НА ПЕРЕХРЕСТЯХ
ТИСЯЧОЛІТЬ

Село Вишеньки.
Нариси з історії, культури та побуту.

Том VI

Валентина Стрілько-Тютюн

Світло

Нариси з історії освіти
Ториспільщини

У глов. то. пав.

Том 1

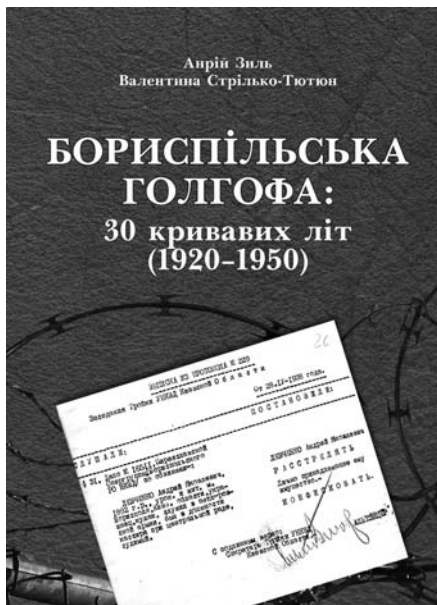
Валентина Стрілько-Тютюн

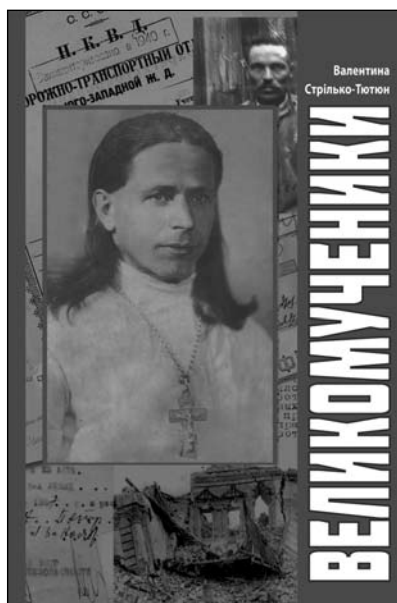
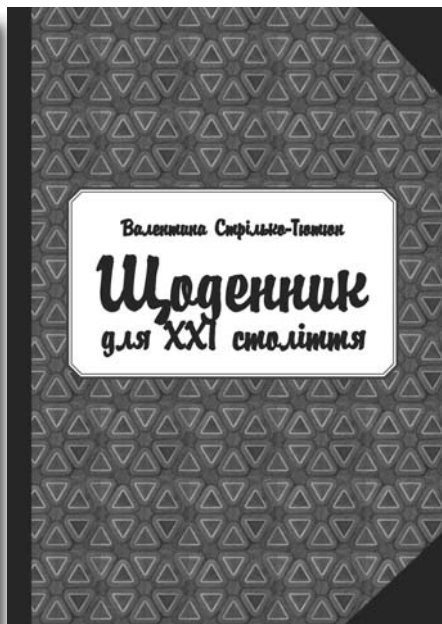
Світло

Нариси з історії освіти
Ториспільщини

У глов. то. пав.

Том 2

Зміст

СЛОВО ДО ЧИТАЧІВ3

РОЗДІЛ I Одна з перших

НАРОДЖЕНА УКРАЇНСЬКОЮ РЕВОЛЮЦІЄЮ.....8

ВІДКРИТТЯ ГІМНАЗІЇ..... 22

ЛІДЕРИ УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ..... 24

НЕЗАБУТНЯ ЕКСКУРСІЯ 35

РОЗДІЛ II Історія гімназії в долях її педагогів

ВЕЛИКИЙ УКРАЇНЕЦЬ..... 43

ЛИСТИ ВАСИЛЯ МИКОЛАЙОВИЧА КОСТАЩУКА
ДО ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА. 56

ВОНА ЗНАЛА 28 МОВ..... 75

ІЗ РОДУ НАРОДОВОЛЬЦІВ..... 83

ВИЗНАЧНИЙ ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ..... 89

МАЕСТРО УКРАЇНСЬКИХ МЕЛОДІЙ..... 103

ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ..... 131

ВЧИТЕЛЬКА-ПРОСВІТЯНКА 137

УКРАЇНЕЦЬ РОСІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ..... 149

РОЗДІЛ III Історія гімназії в долях її випускників

СОЛІСТ КИЇВСЬКОЇ КАПЕЛИ БАНДУРИСТІВ..... 163

УКРАЇНСЬКИЙ ПИСЬМЕННИК СЕРГІЙ ЖИГАЛКО	185
ЗАЛЮБЛЕНИЙ В ІСТОРІЮ	217
СОРАТНИК ЛЕСЯ КУРБАСА.....	221
АКТОР ТЕАТРУ «БЕРЕЗІЛЬ»	241
РОДИНА ГІМНАЗИСТІВ.....	261
АКТИВІСТ БОРИСПІЛЬСЬКОГО АНТИБІЛЬШОВИЦЬКОГО ПОВСТАННЯ 1920 РОКУ	273
ВІН ЛЮБИВ КНИГУ Й УКРАЇНСЬКУ НАРОДНУ ПІСНЮ	285
БУХГАЛТЕР ЗА ПОКЛИКАННЯМ	301
БОРЕЦЬ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ	311
ХУДОЖНІЙ КЕРІВНИК БОРИСПІЛЬСЬКОГО БУДИНКУ КУЛЬТУРИ	331
ПРАЦІВНИК ПОШТИ.....	335
ПОДВИГ СВЯЩЕННИКА – ВИПУСКНИКА ГІМНАЗІЇ	343
СИН ЗЕМСЬКОГО СУДДІ.....	353
КОРОТКО ПРО ДЕЯКИХ ГІМНАЗИСТІВ	355
БУДИНОК ГІМНАЗІЇ	359

РОЗДІЛ ІV Додатки

ДОКУМЕНТИ, ЯКИМИ КЕРУВАЛАСЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ РОБОТІ БОРИСПІЛЬСКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ ІМЕНІ ПАВЛА ЧУБИНСЬКОГО	387
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	394
ПРО АВТОРА	397

ВИСЛОВЛЮЮ ЩИРУ ВДЯЧНІСТЬ

ЗА ДОПОМОГУ У ЗБОРІ МАТЕРІАЛІВ:

*Генеральному директору Шевченківського
національного заповідника
Піняку Мар'яну Володимировичу,*

*завідувачці сектору екскурсійної роботи Шевченківського
національного заповідника кандидату історичних наук
Сокур Людмилі Анатоліївні,*

*директору Чорнухинського літературно-меморіального
музею Г. С. Сковороди
Солянику Миколі Дмитровичу,*

*директору Іванківського народного історико-краєзнавчого музею
Зінченку Петру Федоровичу,*

*директору Мирненської середньої школи
Похилю Тарасу Ростиславовичу,*

працівникам

*Міжнародного освітнього фонду імені Ярослава Мудрого
Саух Ользі Вікторівні,
Гудзенко Оксані Віталіївні.*

Історично-інформаційне видання

Валентина Стрілько-Тютюн

Храм *у* **Українства**

Історія Бориспільської Української
гімназії імені Павла Чубинського

Дизайн, літредагування та коректура
Стрілько-Тютюн Валентина Василівна

Набір текстів
Булавін Олена Михайлівна

Відповідальна за випуск
Саух Ольга Вікторівна

Макет та верстка
Кузнєцової Людмили

Підписано до друку 4.12.2019. Формат 60x84 /16.
Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Зам. №

Віддруковано:
ТОВ «Друкарня Рута»
м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1
Свідоцтво ДК №4060 від 29.04.2011 р.
тел. (03849) 4-22-50; drukruta@ukr.net